

4257. cc. 10.
DE
STATU MORTUORUM
ET
RESURGENTIUM

Tractatus.

AJICITUR,

Thomas Burnet
APPENDIX de Futurâ
Judæorum Restauratione.

Autore THOMA BURNETIO, S. T. P.

EDITIO SECUNDA.

L O N D I N I :

Impensis A. BETTESWORTH &
C. HITCH, ad Insigne Leonis Rubri,
in vico vulgò dicto *Pater-Noster-*
Row. M.DCC.XXXIII.

EDITORIS PRÆFATIO.

*U*M *hujus libri ratio aliqua jam antea Lectori reddita sit in Editione libelli De Fide & Officiis Christianorum, ab eodem Autore scripti, quem nuper emisimus ; quod ad præsens inceptum attinet, nihil nobis jam reliquum esse videtur, nisi ut Lectorem commoneamus tractatum hunc De Statu Mortuorum & Resurgentium, diligenter collatum esse cum exemplari quod Autor ipse in privatum usum Typis procudi fecerat. In hoc Exemplari multa à Burnetio adjecta erant, sive ad marginem libri, seu in paginis interfoliatis (interdum fusius paulò) annotata ; quibus tamen postremam Autoris manum impositam fuisse equidem vix existimo. Quare hujusmodi omnia in imam*
Pa-

Editoris Præfatio.

Paginam rejicienda esse duxi cum hac distinctionis notula (") ne lector universa tanquam ejusdem commatis, recipiat. Id unicum monendum, rationes, quas suspicantur nuperi Editores in causâ fuisse quominus hunc librum ederet Burnetius, minimè veras esse : id quod nos ab ipso probe cognitum & perspectum habuimus.

Tractatus DE FUTURA JUDÆORUM RESTAURATIONE, qui in fine adjicitur, cum separatim ab Autore excusus esset, ideo surreptitias manus effugit. Ex initio tamen satis constat tractatulum istum hujus libri tanquam partem, seu saltem appendicem, ab Autore fuisse destinatum : quam ob causam ex unico qui hodie restat Autographo jam edendum censuimus.

Londini, ex Hospitio
Lincolniensi, mense
O&A. D. 1727.

F. W.

Elen-

Elenchus Capitem.

Ntroducō, Argumentum, & modus
tractandi. Pag. I.

CAP. I. Beatitudinem humanam non
pendere tantummodo ex hac vita, sed ex-
pectandam esse aliam. 3

CAP. II. Animam humanam esse substantiam
Immortalem : distinctam a corpore, & ab
omni materia. 15

CAP. III. Quæ futura sit Animæ conditio, dis-
soluta Corpore : five de statu Animarum in-
termedio, in intervallo Mortis & Resurrec-
tionis, quoad modum & gradus felicitatis
aut miseriæ. 41

CAP. IV. De statu naturali Animarum in in-
tervallo Mortis & Resurrectionis : an nudæ
sint, & ab omni corpore separatæ; vel Ae-
rio, aliive, uniantur. 84

CAP.

Elenchus Caputum.

CAP. V. Transito ad reliquas partes hujus
Tractatus : primo, de Adventu Christi, &
de conflagratione Mundi. Pag. 104

CAP. VI. De Judicio Supremo : ipsius appa-
ratu, modo, fine & effectu. 119

CAP. VII. De Resurrectione mortuorum, &
de Resuscitatorum statu & corporibus. 149

CAP. VIII. Quodnam Corpus habituri simus
in resurrectione : idem vel aliud ab hodie-
no. 193

CAP. IX. De Resurrectione prima & ultima :
De cœlo terraque novis, & instaurata Na-
tura : De Christi Regno millenni, & de re-
rum omnium Consummatione. 213

CAP. X. De Cœlo & Inferno : Quale sit Cœ-
lum Christianorum, & quatenus Locale.
Quid sit Infernum : an detur Infernum
Subterraneum : vel aliud ullum locale, cor-
poreum, & externum, ante Diem Judicii
& Conflagrationem Mundi. De pœnis In-
ferni, an finitæ, vel infinitæ, vel indefi-
nitæ censendæ sint. 266

CONCLUSIO. 311

APPENDIX de Futura Judæorum Restaura-
tione. 315

D E

DE
STATU MORTUORUM
ET
Resurgentium.

Introductio, Argumentum, & Modus tractandi.

ENUIS, incertus & sæpe miser rerum nostrarum status in hodiernâ vitâ, facit ut quæritemus meritò, an ab hâc solâ pendeat humana fœlicitas. Cùmque ex duabus partibus, Animâ & Corpore, compositi & integrati simus; corporisque vita peritura sit, penitusque extincta infra curriculum unius sæculi; quærendum ultra, an supersit ANIMA, altera pars hominis,

B

nis, extincto corpore: vel unâ vivant, unâ moriantur ambo, socii individui. Hoc si concesseris, actum est de nobis, periiimus toti: nec ultra disquirendum est quicquam de rebus quæ jam esse desierunt.

SIN, è contra, superstes sit Anima, dissoluto corpore, & ab eodem libera, seorsim vivat vigeatque; multa rogitare licet, multa disquirere, circa Animam ita separatam & subsistentem: quali fruatur vitâ, quo statur? & si eodem fruitura sit perpetuò? Quòd si vices mutaverit, an Corpus qualecunque habitura sit iterum? quæ bonarum & malarum discriminatio? quæ præmia, & poenæ, pro cuiusque merito? Juvabit, denique, immortalis Animæ fata & fortunam prosequi, ab exitu suo & emancipatione à terreno corpore usque ad rerum consummationem.

HÆC pro virili tractaturi sumus in sequenti opusculo: & inter tractandum fecerimus, quantum licet, *clara ab obscuris, arcana à popularibus*; ut quodque suum sibi locum habeat, sive in luce, sive in umbrâ. Deus interim, Pater Luminum, gressus nostros dirigat, tenebras depellat, & fallaces rerum imagines: ut veritatem, cuius amore flagramus, puram & intemeratam tandem intueamur.

C A P. I.

Beatitudinem humanam non pendere tantummodo ex hac vitâ, sed expectandam esse aliam.

DEUM esse : rerum omnium Authorem, & Moderatorem summum : tam Optimum, quàm Maximum : rectum, æquum, justum : hoc postulat rerum natura, hoc communis hominum consensus. Positôque hoc fundamento, Mens humana, ab intuitu hodierni statûs, ad futurum aliquem præfagiendum statim impellitur. Nempe cùm animadvertit, in hujusce Mundi regimine, sive in hac parte œconomix divinæ, leges æqui & recti, in bonis & malis distribuendis, non custodiri ; inde facilè colligit, aliquid superesse, nondum expleri omnes partes hujus dramatis ; & erigitur expectatione earum rerum quæ secuturæ sunt in alterâ vitâ, quasi in proximâ scenâ.

BONA fortunæ & fœlicitas externa non adhærent Virtuti & Sapientiæ in hac vitâ : His non minùs gaudent, nec infrequentius, insulsi, pravique homines. Quòd si in his sita esset ultimò fœlicitas humana, & hinc penitùs terminanda, hunc perturbatum rerum ordinem minimè ferret summus mundi

Rector, idemque iudex æquissimus. Ut bonis benè sit, & malis malè, est vox Dei, vox hominis, vox universæ naturæ: testor verò Cælum, Terram, & conscia Sidera, apud nos miseros mortales, intra hodiernæ vitæ limites, hoc jus æternum & Sacrosanctum non exerceri. Ergo, ponas modò Deum justum sanctumque, ad hoc consequens est, fore præmia & pœnas in alterâ vitâ: nec ab hodiernâ solummodo, humanam pendere beatitudinem, aut miseriam.

Nec hîc tempora nostra querimur, ut solent infœlices: aut sæculum hodiernum præ aliis Ferreum dicimus: antiquum obtinet Mundus. Consule omnium temporum, omnium gentium Fastos, Romanos, Græcos, quoscunque velis: ubique reperies Socratas & Catones, viros eximios, moribus animique dotibus & indole singulares, iniquâ sorte oppressos. Hos odit vulgus prophanum & obstreperum: calumniis infectantur invidi: nec facilè patiuntur liberale ingenium, virtutis & veritatis tenax, rerum potentes & Tyranni. Hic rerum nostrarum status.

PRÆTEREA, ut rectitudini & justitiæ divinæ non congruit fors promiscua Bonorum & Malorum, in perpetuum; ita tenuitas, ac, ut ita dicam, vilitas, hodierni Statûs: si unicus esset, nulli primus, nulli secundus: nec dignitati Dei conditoris, nec Incolarum, hoc est, humanarum Animarum, dignitati, respon-

CAP. I. *U Resurgentium.*

5

responderet. Si, præter nostrum, innumera-
 biles Mundos Deum condidisse statuas,
 erit tibi quidem aliquantulum levior hæc
 difficultas : qui verò, præter Tellurem ho-
 diernam, (Atomum, si parvitatem spectes : Vid. Theor.
 Tell. l. 1.
 c. 10. si spurcitiam, sterquilinum) nullum ag-
 noscunt mundum habitabilem, nullas inco-
 las : nec quicquam futurum extinctâ hâc
 vitâ : næ illi Majestati divinæ graviter offi-
 ciunt ; & Deum sibi fingunt homine mag-
 nanimo minorem. Dein si, præter Tellu-
 rem ipsam, res humanas, quæ hîc agitan-
 tur, observes : adeò minutas esse reperies,
 aut confusas, aut ærumnosas, ut à malo nu-
 mine constitui, & ab impotenti tolerari, sus-
 picaberis. Inter principes, quid aliud
 quàm bella & cædes ? inter privatos, lites,
 jurgia, calumniæ & causarum disceptatio-
 nes quotidianæ : sæpe etiam de lanâ capri-
 nâ ? Multum ubique ineptiarum & stulti-
 tiæ, parum sapientiæ : & quod gravius est,
 raræ brevësque voluptates, multus & diu-
 turnus labor & dolor : vel ex morbis vel
 inopiâ, vel inimiciis, aliisve incommodis.
 Adeò ut hujusce vitæ Fabula, Deo, nec
 Authore, nec spectatore digna videatur :
 nimirum si abscindas sequelas omnes, &
 cum futurâ vitâ connexum.

SED progredior ultra : non tantùm Deo
 indigna sunt, sed etiam Animâ humanâ,
 res & negotiola hodiernæ vitæ, si futuræ
 spem & prospectum adimas. Deprimimur,

in hoc statu mortali, infra locum, & gradum, & præstantiam naturæ nostræ. Unde iste nobis *pudor*, in nonnullis rebus aut affectibus naturalibus? unde istæ modestia aut perturbatio, in natura humanâ? non tantum cum peccamus, sed cum ipsius naturæ desideriiis aut necessitatibus obsequimur. Cur pudet nos nostrum, & naturæ propriæ? si infra nativam dignitatem nihil agimus: si nec capaces sumus præstantioris fortis, nec digniorem habuimus unquam, aut habituri sumus. Prætereà, destinemur, in hac vitâ, nugis & occupatiunculis, quæ nec decent, nec replent, animam rationalem, rerum multò majorum & meliorum compotem. Quod optimum est, quod nobilissimum, quod divinum in nobis, tantum non obruitur onere & curâ corporis: reculisque & officiis ad victum, vestitum, valetudinem necessariis*. His tamen non indiget anima, sed in servitutem cogitur, ut mancipium corporis. Subjicitur

* *Ecquis est, qui putet hominem natum ad cibos tantum & potus percolandos: reliquosque bruti corporis appetitus satiandos? ad ventos aucupandos, & spes evanidas & fallaces per totam viam? Quâ tamen brevi insaniâ transactâ, in terram recondatur, & in pulverem resolvatur. Atque hic finis hominis, & rerum humanarum. " Non temere & fortuito sati & creati sumus: " sed profectò fuit quædam vis, quæ generi consuleret humanano: nec id gigneret aut aleret, quod cum exantlatum visset omnes labores, tum incideret in mortis malum sempiternum. Cic. Quæst. Tusc. I. in fine*

jicitur hîc vanitati, & ingemiscit, vilibus & minutis occupata. Quorsum verò sublimis ille intellectus, quo cœlestia & æterna contemplatur: quo Cœlos & Terram metitur: nobilis ardor, & aspiratio, ad altiora & majora? Quorsum illa fitis immortalitatis, quæ nunquam explebitur? Quorsum illa virtus heroica, in nonnullis, quæ exuperat privata commoda, & postponit, ob commune bonum, aut virtutis amorem? Hæc faciunt ut credam, quum Deus nihil moliatur ineptè, nec inanes nobis indiderit instinctus; fore tandem ut, ab hoc carcere liberi, novâ luce, & præstantiori vitâ, bonisque fruamur sempiternis.

VIDES, Mentem humanam, & liberiores ipsius motus, coerceri, & quasi suffocari, in hoc corpore; & quo erectior est, & excelsior, in suis cogitationibus, eò magis se impediri sentit. *Cui bono* igitur hæc vis & amplitudo animi nostri, quibus fertur ultra fines & limites hujusce vitæ, si reverâ nihil suppetat aut supersit ultrâ? Deus & Natura frustra nobis dedere has alas, si tantum reptare super Terram, nunquam humo se tollere, nunquam æthera petere, licuerit. Frustra quidem, sed & incommodè: nam quo elatior est animus in suis contemplationibus, & à sensibus abstractior, eò minùs curat res terrenas, & magis inhabilis redditur ad vitæ communis officia. Quòd si hæc unica sit vita cujus

est capax, & quasi Totum rei humanæ, perit Anima suâ virtute : atque omnis sapientia, præter mundanam, & quæ eò spectat, est stultitia. Infamis indignitas & calûmnia, in Deum & homines ! Quis hoc ferre potest, cui mica salis, aut generosæ indolis ? Quis non indignatur has injurias, sibi, gentique humanæ impositas ? Id unicum addam, si is sit status rerum humanarum, qui hîc fingitur, atque id scivissem ante diem natalem ; hanc vitam, mihi oblatam, cum indignatione respuissem : neque vivere, neque mori, operæ pretium esset.

HACTENUS à Naturâ Divinâ, & humanâ, rationes & argumenta sumpsimus, ad probandum vitæ futuræ spem certam & indubiam ; occurrit alius argumentandi modus, à natura rerum conjunctim cum naturâ divinâ : & sic se habet. Si Deus est, sunt etiam æternæ & immutabiles Boni & Mali rationes : Turpis & Honesti, Justi & Injusti discrimina : His autem positis, sequitur, ni fallor, fore alium, præter hodiernum, rerum humanarum statum & ordinem. Forsan primâ fronte, non patet hæc ita esse connexa : sed connexionis vim, in utrâque parte argumenti, paucis aperiam. Nomine *Dei*, omnes intelligunt numen summum, & infinitè perfectum. Perfectiones divinas agnoscunt semper, inter alias, sapientiam, bonitatem, justitiam,

Cap. I. *U Resurgentium.*

9

tiam, & puritatem omnimodam : quæ, cum sint perfectiones in Deo, id erunt pariter pro ratâ proportionem, in naturis quibuscunque intellectualibus à Deo creatis. Dantur itaque Boni & Mali, justi & injusti, turpis & honesti discrimina, ab æterno : non ab impositione hominum, aut legibus tantum humanis, constituta ; sed ab immutabili Dei naturâ & perfectione promanantia. Cumque Deus, sive perfectio summa, sit mensura omnium, rectumque index sui & obliqui : quæ deviant ab hac regulâ, sive his oppositæ & objectæ qualitates, erunt eo ipso vitia, labe & errores : ab æterno pariter sic constituta. Atque hæc est pars prima Argumenti nostri. Secundò, discriminatis hoc modo rebus & actionibus, discriminantur etiam homines in duos ordines, Bonos & Malos ; justos & injustos ; honestos & turpes. Illi placent Deo, Hi displicent : Illos amat, Hos averfatur. Deus enim non potest non amare sui imaginem ; perfectiones suas, ubicunque occurrunt, agnoscere ; quod sibi conforme est, & divinæ naturæ particeps, fovere & amplecti. Et è converso, quod incongruens, discors, & oppositum suæ naturæ, repudiare & abhorrere. Quum verò Deus sit æqui rectique amantissimus, idemque potentissimus, non erit otiosus spectator : jus faciendum curabit, nec eandem felicitatem amicis & inimicis, dignis

dignis & indignis, impertiet : sed bene aut malè merentibus suam unicuique portionem debitam. Et quo quisque est perfectior, virtute, pietate, sapientiâ, Deoque proximior indole & naturâ ; eo erit altior & beator. Hoc autem, cùm neutiquam fiat, ut palàm est omnibus, in hodiernâ vitâ ; consequentissimum est, & instar Dei ipsius, stabile & immobile, ut in futurâ aliquâ peragatur.

ATQUE hæc hætenus : solet hîc adjici, coronidis loco, atque ultimi argumenti, *Consensus Gentium universalis* de vitâ futurâ. Nec immeritò, ut mihi videtur ; vox enim naturæ, si rectè intelligatur, est index, testisque veritatis. Sed hujus argumenti vim duobus modis labefactare student adversæ sententiæ fautores. Primò, negant hanc opinionem aut spem vitæ futuræ universalem esse inter Gentes : saltem si barbaras includas. Dein, inter Gentes excultas & literatas : inter ipsos Philosophos : aiunt nonnullos in alteram partem fuisse propensiores.

AD primum quod spectat, quotquot è Gentibus Numen aliquod coluerunt, aut cultum religiosum, ritúsve qualitercunque superstitiosos, instituere : eo ipso testati sunt & prodidère aut spem aut metum vitæ futuræ : & prout Diis suis placerent vel displicerent, se præmia vel pœnas accepturos. Reliqui autem Ethnici,

si qui sunt istiusmodi, qui nihil divini sapiunt, nihil humani sapere non minùs videntur: sed, pecudum instar, vitam agere belluinam. Ac proinde iniquum esset, ab his homuncionibus metiri genùs humanum: ab his fœcibus hominum, & ipsius barbariei, reliquorum omnium vires & virtutes æstimare. Siquis vellet alicujus herbæ vim nativam inquirere, non flaccidam & exuccam colliget, è solo sterili; sed qualis nascitur in agris non malignis, & rore cœli, solisque radiis vegetatur, secundùm usum ordinemque naturæ: & quod huic herbæ competit, id ad suam speciem pertinere, aut toti generi proprium & naturale, statuet. Vel si gemmæ nitorem ac indolem scire velles, non tantùm *brutam*, ut aiunt, inspieies, scabram & terræ sordibus obductam; sed extersam & politam: Et quid tum valeat, quam vibret lucem, aut virtutem emittat, id totum naturæ & viribus ipsius attribues, & exinde pretium lapidi constitues.

Ad secundum quod spectat, si qui sunt aut fuerunt inter literatos aut Philosophos, qui vitam futuram abnegant, hos ex eorum esse numero constat, qui nihil in rerum naturâ, præter Materiam: aut saltem nullum, in rebus mortalibus, Turpis & Honesti discrimen naturale, recipiunt. Sequenti capite refellendi sunt priores: & ad posteriores quod attinet, si probatum dedimus,

dedimus, à naturâ Dei, Boni & Mali æterna esse discrimina; errorem, quo nititur illa sententia, diruimus: & eâdem operâ, & orationis filo, connexam ostendimus vitam futuram cum illâ Dei rerumque naturâ. Ut summatim dicam, res eo redit, *Si Deus est, est etiam vita futura*: & qui illum agnoscunt, hanc è medio tollere, aut ipsius fidem è mente humanâ eradicare, frustra satagunt.

QUAM nobis monstravit vitam naturæ lumen, hætenus secuti sumus: sed clarius lumen emicat ex oraculis sacris: vitamque futuram, palàm & in aperto omnibus ostentat. Non diffitendum est, in œconomiâ Judaicâ, vitam æternam, quasi in umbris & dubiæ lucis crepusculo, constitisse: sed in religione Christianâ, Sol nihil monstrat evidentius im medio die, quàm nobis immortalitatem Authores Sacri. Ut nihil hîc dicam de Resurrectionis doctrinâ speciatim, aut de iudicio supremo: notum est, tam Christum quàm Apostolos, vitam hodiernam & futuram ubique discriminasse: atque in hac discriminatione verti cardinem religionis nostræ. *Quid profuerit homini, inquit Christus, si lucratus fuerit mundum totum, Animæque suæ jacturam fecerit?* Anima, cui omnia succedunt ex voto in hodiernâ vitâ, disperdi non potest, aut esse misera, nisi in alterâ. Alibi ait Christus, *Facite vobis amicos ex Mamona injusto, ut,*

Mar. viii.
36.

Luc. xvi.
9.

ut, cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Dein alio loco, *Nè* Mat. x. 28. *timete vobis ab iis, qui trucidant corpus, Animam autem non possunt trucidare: sed timete potiùs eum, qui potest & Animam & corpus perdere in Gehennâ.* Denique, *Qui me abnegaverit in conspectu* Luc. xii. 9. *hominum, abnegabitur in conspectu Angelorum Dei.* Et *qui bonis suis spoliatus* Mat. xix. *fuerit in hac vitâ, mei causâ, reddam* ^{29.} *illi multipla in ævo futuro.* His, & aliis innumeris locis, sæculum hodiernum & futurum distinguit, tractâtque, ut opposita, aut disparata, Christus. Nec tantùm in sermone aperto, sed etiam in parabolis, idem premit argumentum, *de Lazaro & Divite* verba faciens. *De Margaritâ inæxputabilis pretii: de tritico & loliis:* cæterisque hujusmodi. Et in suâ concione ad populum è Monte: in colloquiis quotidianis: ubique loci, & nullo non tempore, hujusce mundi bona aut mala parvi ducenda prædicat, præ Regno cœlorum, & futurâ beatitudine aut miseriâ. Denique, suâ resurrectione à mortuis, & ascensu in cœlum visibili, vitam esse futuram, non verbis edocuit modò, sed etiam ante oculos exposuit.

EANDEM calcant semitam Apostoli: duplicemque vitam, statimve duplicem, animæ ubique attribuunt. *Si in hac so-* 1 Cor. xv. *lùm vita,* inquit Sanctus Paulus, *spem* ^{19.} *habemus*

2 Cor. v.
1, 4.

habemus in Christo, miserrimi omnium sumus. Scimus verò, ut alibi loquitur, si terrestris hujus domus nostræ tabernaculum dissolutum fuerit, nos ædificium ex Deo habituros; domicilium non manu factum, æternum in cælis. Etenim qui sumus in hoc tabernaculo, suspiramus gravati: non eo exui cupientes, sed superindui: ut absorbeatur mortalitas à vitæ.

Rom. viii.
18, 19.

Pariter ad Romanos ait, totam naturam, unà cum nobis, ingemiscere gravatam, & ad immortalitatem quandam aspirare. Nec ullo modo *pares esse hodiernæ vitæ perpeffiones, gloriæ in nobis revelandæ. Sed quid multa?* in scriptis Apostolicis, vitam futuram, vitam æternam, sonat omnis pagina: tam fundamentum, quàm præmium, fidei nostræ: atque hanc immortalitatem *in lucem eduxisse dicitur Christus, in suo Evangelio;* Hanc nimirum apertius explicuit, & efficacius, quàm aut Moses in suâ Lege, aut in suis Scholis Philosophi.

2 Tim. i.
10.

C A P. II.

Animam humanam esse substantiam Immortalem : distinctam à corpore, & ab omni materia.

POSITA hominum vitâ futurâ, sequitur necessariò Animæ humanæ immortalitas. Sed hanc alii adventitiam, & gratiâ tantùm divinâ superadditam : alii congenitam, animâque suâ naturâ indissolubilem, statuunt. Alterutro modo immortalem esse, manifestò testatur, ut suprà vidimus, Scriptura Sacra : cùm de vitâ æternâ, resurrectione mortuorum, judicio, præmiis pœnisque futuris, cœlo & inferno, aliisque cognatis differit : quæ, mortuo & dissoluto corpore, animam usque durare, vivere, sensu & cogitatione frui supponunt. Utcunque operæ pretium erit, opinor, paucis inquirere, si præter illam gratiam Dei extraordinariam, quæcunque tandem fuerit, id habeat Anima humana, dependenter quidem à Deo, sed vi & principiis suæ naturæ originariæ, ut immortalis sit, & incorruptibilis. Nec enim mediocriter assensum fidemque corroborat, & efficaciores reddit, ea, quæ credimus, in ipsâ rerum naturâ videre radiata.

IN

IN Animâ, præter cogitationes, aut vim cogitandi, nihil omninò experimur, aut deprehendimus. Quicquid agit Anima, five in seipsâ, five exterius, non tactu aut impulsu agit, sed vi alicujus cogitationis: intellectus, voluntatis, appetitus, aut alterius nominis. Et cum patitur, five à seipsâ, five exterius, ea etiam est species aliqua cogitationis. Ut nihil prorsus in mente nostrâ reperiamus, præter varios modos aut vim cogitandi. Quòd si integra natura Animæ, & essentia, ut dicunt, in cogitatione consistat, est essentialiter vita, & indefinenter activa vel sui conscia: nec perire potest aliter quàm annihilatione. Nam si cogitationem omnem adimas, aut vim cogitandi, tollis ipsam essentiam Animæ: quod idem est ac destruere vel annihilare Animam. Id quidem esse penes Deum, non negamus, nec id quæritur impræsentiarum: sed negamus, vitam ipsius perire posse, aut vim cogitandi, superstite Animæ essentiâ. Id quod, opinor, ab hâc constitutione Animæ, modò recipias, rectè & necessariò sequitur.

QUI hoc modo naturam mentis humanæ constituunt, eo ipso immortalem constituunt, & indefinenter activam, vel sui consciam, nisi redigatur in nihilum. Qui verò, præter hanc vim cogitandi, & vitalem energiam, ut vocem illam mutuemur, Animæ attribuunt *extensionem* & dimensiones: idque fundamenti loco ponunt, antecederet ad omnem

omnem cogitationem: videant illi, qui poterunt probare futuram Animæ vitam. *Vitam*, inquam, non durationem simplicem; nam aliud est simpliciter durare, instar stipitis aut saxi, aliud *vivere*, sensu & cogitatione frui; id quod omnes intellectum volunt nomine Immortalitatis & vitæ futuræ. Posita autem, loco animæ, substantiâ, extensâ, quæ non includit necessariò vitam aut cogitationem, pendebit à causis externis, aut à gratiâ divinâ, ut, ab hoc corpore separata, his fruatur vel careat. Sed nemini lites moveo, qui immortalitatem nobis, conservat, sartam tectam: sive à naturâ, sive à gratia eam promanare statuatur.

IN argumento nostro progredior: Qui hanc nobis eripere immortalitatem, ipsis oculis chariorem, satagunt, Animam non tantum extensam suo modo, sed verè & re ipsâ corpoream, adeoque instar corporis dissolubilem esse volunt. Hos ubique humanæ naturæ inimicos habeo. Sed adversus inimicos etiam, jura quædam & officia sunt servanda. Non itaque contumeliis & probris vexemus alii alios, sed honestè, positisque præjudiciis, causam paucis disceptemus.

DARI aliquid *Incorporeum* in rerum naturâ, si libet, ex communi consensu, in compendium causæ pro concessio habebimus: Sin minus tibi placeat quicquam concedere quod non extorquetur vi rationis, probabimus

bimus imprimis Deum non esse *Corpus* aut *Corporeum*. Positòque hoc fundamento, inde ad naturam Animæ nostræ, de quâ agitur, examinandam descendemus.

QUANQUAM inter absurda, quæ probationis non egent, id meritò numerari possit, *Mundum corporeum seipsum condidisse*, sine manu artificis, sine proposito aut consiliis præconceptis; nec minùs absurdum, summam illam sapientiam & potentiam, quæ relucet in artificio & regimine naturæ, cæcæ rudique materiæ insitam esse & innatam: Ita tamen comparantur nonnullorum ingenia, ut quicquid non tangit sensus externos aut imaginationem replet; sive, ut apertius dicam, quicquid non est corporeum; id totum pro nihilo habeant. Age itaque, rem paucis expendamus. Si Deum ipsum esse Corporeum statuas, erit Deus vel totus Mundus Corporeus, tota massa materiæ; vel aliqua ipsius pars, species, aut singulare genus. Hoc posterius si dixeris, nihil efficies: quoniam nullum est immutabile genus materiæ. Una quidem atque eadem est omnis materia quoad substantiam: sed quoad modos & qualitates, mutatur indies. Quæ dura est hodiè; cras mollescit aut funditur: & quæ hodiè est tenuis & subtilis, concrescit postridiè, amisso suo motu. Transit nempe motus indefinenter (& ipsius interventu reliquæ qualitates) ex aliis in alias materiæ partes: & nihil manet sub
eâdem.

CAP. II. *U Resurgentium.*

19

eâdem formâ perpetuûm. Quapropter Deus iste tuus esset instar *Protei*: vel potius pro variis mutationibus materiæ moreretur & revivisceret. Præterea, cum non sit materia universa, non esset ubique præsens: nec id tantum, sed etiam disrupta esset, & hiaret ipsius substantia multis in locis, interpositis aliis corporibus. Nempe si Deum esse velis materiæ partem fluidam & tenuem, durorum corporum interpositione continuitas ipsius solvitur. Si partem duram & crassam, fluidis intercurrentibus multoties & multifariam à seipso distrahitur. Nec tam unicum Deum hoc modo efficies, quàm innumeros: nec Deum integrum, sed tot divulsa membra & frustra Dei. Denique, vel in singulis particulis totum Deum includis, vel partim in hac, partim in illâ. Sed utroque modo est mera stultitia, quam non operæ pretium est persequi.

VIDES, quàm malè conficitur Deus ex materiâ aliquâ particulari, quamcunque sumpseris. Nec minùs absurdum est, aut impossibile, universalem Materiæ massam in Deum erigere, & in naturam divinam. Si totam mundi aspectabilis molem, & Corpora quæcunque: Cœlestia, Terrestria: animata inanimata: Lapidés, Ligna, Metalla, & quæque sordidiora Deum esseingas: Hoc utique superat omnium Gentium stultitiam; illi enim Numen suum aliud esse ducebant à marmore, aut trunco, aut qua-

vis statuâ ei consecratâ. Hanc quidem incolere quodammodo Deos suos, credidère: sed Incolas ab æde, gladium à vaginâ distinguebant. Tu autem in unum idemque confundis. Præterea, secundum tuam sententiam, edimus bibimusque Deum quotidie, imò sub pedibus calcamus. Et quicquid patitur Materia, cum impellitur huc illuc, scinditur, crematur, conteritur, aut alio modo torquetur, id totum patitur Deus. Materiam enim dicis esse Deum, & siquidem est divina, certe non erit insensibilis. Hæc quidem aliena sunt ab omni ratione, sed te premit adhuc gravius absurdum; non tantum malè pati Deum facis, sed etiam, quod vix sustineo dicere, impium esse & nefarium. Enim verò, si Deus est totus mundus, erit etiam omnes ipsius partes, sive animatæ, sive inanimatæ, turpes aut honestæ, puræ aut impuræ, ipsi denique homines Demonēsque maligni. Sed ab his infandis abstinendum.

Hæc & hujusmodi alia, supremi Numinis majestate indigna, tuam comitantur hypothesin: quæ Deum deprimat & confundit cum Materiâ. Nec minùs cum ratione pugnas ex alterâ parte, dum Materiam evehis ad naturam divinam: & perfectionibus, quarum neutiquam capax est, invitam & reluctantem induis. Reclamamus, si placet, quid nomine *Dei* omnes intelligunt: Intelligunt, opinor, omnes *Naturam*
infi-

CAP. II. & Resurgentium.

21

infinite perfectam; Ecquis autem hominum est, qui naturæ corporeæ omnes inhærere perfectiones, ab hâc fonte promanare, ab his radicibus enasci, aut sibi aut aliis persuadere poterit? Primò, nihil habet vis aut actionis in seipsâ moles Corporea: nec aliunde accipere potest, si nihil eâ sit præstantius. Dein, aliunde acceptam, exercere nequit, nisi per divisionem sui in varias partes, motumque localem istarum partium. Sed nec divisibilitas, nec latio de loco in locum, cum infinitâ perfectione convenit. Secundò, si nullam vim activam, multo minus *Cogitationem*, in se continet aut includit moles corporea: minimè omnium cogitationes, perfectione infinitas, sapientiam, potentiam, bonitatem infinitam. Præter alias perfectiones, in quibus numen divinum cæteris rebus omnibus præluet.

A t̄ dices forsan (ut causæ nostræ nihil indulgeamus) non quidem includi aut contineri manifestò *Cogitationem*, in conceptu Materiæ aut molis corporeæ: sed includi forsan occultè, aut remotè, extra mentis nostræ aciem & captum. Respondeo, Inter omnes Ideas mentis humanæ, nullam nobis præsentio rem esse, aut perspectio rem, quàm Ideam *Materiae*, sive substantiæ extensæ: Omnes ipsius dimensiones evidentissimè concipimus: ipsius præterea divisibilitatem, mobilitatem, figuras, situs & proportionem. Et quæ circa has proprietates versantur Sci-

C 3

entiæ,

entiæ, omnium habentur evidentissimæ, & maximè demonstrabiles. Quumque nullâ ex his proprietatibus, aut aliâ quâcunque, quæ sub intelligentiam humanam cadit, conexam reperiamus *Cogitationem*; inanis videtur suspicio, & sine omni veritatis specie, hanc præstantissimam, quam fingis, *Materiæ* proprietatem aut perfectionem, in eâdem *Ideâ* contineri quidem, sed non elucescere; nec à mente nostra inde posse quomocunque attingi aut derivari.

Dico, *Hanc præstantissimam Materiæ* proprietatem: cæteræ enim, quas recensuimus, proprietates, parvi sunt momenti, dignitatis exiguæ, si conferantur cum *Cogitatione*, &, quæ inde fluunt, perfectionibus. Hæ constituunt *Naturam Divinam*, & quicquid est præclarum aut eminens in *Naturâ humanâ*; Illæ, nec vitam habent, nec sensum, nec ullam rerum maximarum vim aut virtutem. Truncatur dimidia parte, eâque nobiliori, quæ nobis visa est integerrima omnium, & consummatissima, *Idea*: nempe *Illa Materiæ vel Naturæ corporeæ*. Deus nos celavit (damno quidem nostro, si non injuria) quod optimum est, & scitu dignissimum, in natura & notione corporum: mancam nobis, adeoque fallacem, hanc imponendo *Ideam*. Sed ficta est hæ calumnia in Deum & in homines. Quod *Materiæ* proprium est, includitur in ipsius *Ideâ*: & quod alienum est, & alterius generis,

neris, ut cogitatio, aut vis cogitandi, in eadem non includitur, nec includi debet: nisi quidlibet in quolibet includere velis, & distinctiones rerum penitus confundere.

SED, ut pergamus in argumento, non modò non cohærent, sed repugnant & sibi invicem adverfantur, Natura Divina & Corporea. Hæc, infinitè perfecta; illa, multifariam & manifestò imperfecta, impotens & enervis in se, sed patibilis omni modo à vi externâ. Hæc, immutabilis; illa, perpetuis mutationibus obnoxia. Hæc, simplex & uniformis; illa, modificationibus diversis, & compositionibus innumeris variata. Quibus abundè patet, inter naturam Divinam & Corpoream, non modò nullam esse connexionem, affinitatem, aut similitudinem; sed etiam manifestam repugnantiam: Et, quod ad hæc consequens est, *Deum esse incorporeum.*

POSITO hòc fundamento, quo propiùs accedamus ad propositum, asserimus secundò, *Dari posse aliquid incorporeum, præter Deum.* Hoc à præmissis manifestò deducitur, sine morâ aut lite; nam cùm Deus sit incorporeus, exinde patet, naturam incorpoream implicare nullam repugnantiam, vel esse naturam possibilem. Productio autem rei possibilis non est impossibilis. Et cùm idem Deus sit omnipotens, penes illum erit, quicquid est possibile, actu & reipsâ producere.

DENIQUE, Tertiò affirmamus, *Animam humanam esse naturæ incorporeæ*: vel esse substantiam incorpoream. Præmittere potuiffem huic propositioni, alteram, magis generalem, & quasi intermediam: nempe, *Non tantum dari posse, sed etiam actu & reipsâ dari*, vel existerè in rerum naturâ, *substantias incorporeas præter Deum*. Dein, adjunxisse, *Talem, in specie, esse Animam Humanam*. Sed utrumque, si placet, sub hoc capite complectemur. Primò, inquam, in genere, intra Universi ambitum sunt quædam substantiæ incorporeæ præter Deum. Nihil enim ex parte rei, ut ex præfatis constat, impedire potuit Deum Optimum Maximum, quò minùs in mundo condendo, crearet has naturas incorporeas: & absque illis imperfectum esset quodammodo Opus Mundanum, & potiori sui parte mutilatum. Si quis extructâ æde magnificâ, in eadem apparandâ & instruendâ, nihil adhiberet pretiosæ suppellectilis, sed vasa tantum fictilia, aut lignaria, aut alterius materiæ vilis instrumenta; neglecto omni ornatu lauto, vel honesto: Hunc hominem, hunc herum, aut malefanum diceres, aut opibus exhaustum, aut miserè avarum. Neque minùs, si rerum universarum Conditor, in opere suo absolvendo, & adornando, præstantissimum apparatus, naturas intelligo incorporeas, prætermisisset: promptum pronumque foret dicere, cum, aut invidiâ laborâsse, aut aliquâ

quâ impotentiâ, quò minùs opus suum perficere, aut potuisset, aut voluisset. Qualis quantûsque esset hiatus : quantum in rebus Inane : si inter Deum & Materiam, Naturam summam & infimam, nihil intercederet ? In hoc intervallo locus est innumeris rerum ordinibus, iisque eximiis : quibus omissis aut supperflis, nec sui, nec suscepti & inchoati operis, dignitati & honori providisset Deus. Denique, in rerum naturâ multa sunt ubique phænomena, quæ nec ad Deum immediatè, nec ad materiam, commodè referri possunt : Hæc naturas intermedias postulant, & causas secundas à Deo, omni vi corporeâ superiores. Sed his immorandi non est hîc locus.

PARATA hoc modo, & quasi complanatâ viâ, devenimus tandem ad conclusionem ipsam in quâ terminatur argumentum. Nempe, *Inter has substantias incorporeas, locum habere Animam humanam* ; sive, ex earum numero hanc esse unam. Cardo rei, ut vides, in eo vertitur, ad utram rerum classẽ, corporearum vel incorporearum, pertineat Anima Humana.* Quum verò, magnâ
ex

* “ Ut hoc manifestiùs pateat & distinctiùs, excutiamus paulisper, & quasi introspeciamus nos ipsos :
 “ quid simus, quantum valeamus. Quisque sui conscius est, atque suæ existentiae : de eâ si quis dubitaverit, ipsâ illâ dubitatione convictus se existere necesse est fateatur. Sed quid simus, quid dubitamus,
 qui

ex parte, nos lateant rerum essentia: nec aliter dignoscere possimus, quid sit intus, & quantum invicem distent, quàm per effecta & proprietates: non abs re erit, primo loco, comparare qualitates & effecta utriusque naturæ, corporeæ & incorporeæ, sive corporis & Animi nostri: ut indè discamus, an idem sint, vel diversa: & si diversa, qualiter discrepent, vel adversentur.

VIDI-

“ qui volumus, nolumus, lætamur, dolemus, cogita-
 “ mus mille modis: Quid sim, inquam, qui hæc præ-
 “ sto patiörve, maximè quæritur. Imprimis sentio me
 “ esse Ens distinctum ab aliis omnibus. Nec dolo-
 “ rem meum sentit alter, nec alterius ego: nec vo-
 “ luptatem aliörve affectus. Præterea, plus aut mi-
 “ nus aliis sapio, & Velle suum cuique est, & mihi
 “ meum. Mihi ipsi valeo aut ægroto, esurio, dor-
 “ mio; denique vivo aut morior mihi soli.

“ PROPTER hanc conscientiam actionum & passio-
 “ num, mihi propriam, singularem, & incommunica-
 “ bilem, me quoddam *Individuum* appello, ab omni
 “ alio Ente divisum & distinctum. Distinctum à Deo,
 “ quatenus sum Ens imperfectum; tam intellectus
 “ quàm voluntatis erroribus obnoxium. Et distinc-
 “ tum ab omni alio Ente, cum nec illa cogitationes
 “ sensusve meos percipiant, nec illorum ego. Interea
 “ actiones illæ aut passionēs, quarum sum unice con-
 “ scius, necesse est pertineant ad aliquam substantiam,
 “ ut ipsius proprietates aut facultates: Non ad Deum,
 “ prout antea monstravimus, & patebit infra clariùs:
 “ spectant igitur ad Substantiam aliquam creatam, cor-
 “ poream aut incorpoream.

“ His prænotatis, vides in eo verti causæ nostræ
 “ cardinem, ad utram rerum creatarum classē, cor-
 “ porearum vel incorporearum, referenda sit Anima
 “ Humana.”

VIDIMUS suprà, in ideâ naturæ corporeæ non includi cogitationem : nec reciprocè cogitationem includere ullas proprietates corporis : ac proinde nos fefellit Author naturæ, ex utrâque parte, si cogitatio pertineat ad Materiam. Et nisi velimus sapere ultra facultates, vel præter, vel contra ; nulla nascitur occasio ex ideis nostris, nulla ratio, confundendi aut uniendi cogitationem cum naturâ corporeâ.

AT inquires forsan, ea quandoque experientia discimus, quæ ex ideis solis elicere nunquam potuissimus. Esto : sed nullâ experientiâ constat, Mentem nostram agere aut pati per modum Materiæ ; nec, è contra, Materiam agere aut pati per modum Mentis, sive vi cogitationis suæ. Notum est, Materiam agere aut pati motu, tactu, & impulsu. Sed nullo modo constat mentem nostram agere aut pati tactu suo vel impulsu, aut inde excitatis motibus. Exempli gratiâ, cùm digitum moveo, aut linguam, aut aliud corporis membrum, motu voluntario, nullius conscius sum impulsûs à mente facti, aut allisionis, aut protrusionis, in illam partem corporis. Est quidem motus spirituum, vel tenuioris succi, unde provenit ultimo motus istius membri : sed quæritur jam prima origo, vel causa istius motûs spirituum in cerebro, quatenus in nobis est : & modus quo provenit immediatè à mente, vel ab actione mentis. Dico autem,
me

me conscium esse nullius actionis mentis meæ, ad hunc motum efficiendum, præter volitionem, aut voluntatis meæ imperium. Hanc autem volitionem tactu aut impulsu peragi vel effectum suum ita sortiri, nullâ conscientiâ percipio, nullâ experienciâ deprehendere possum.

ET quoad passiones Animæ, à Corpore, & ab objectis impressas: hi affectus quatenus sunt in Animâ, nihil habent cognatum, nihil simile, motui locali, aut iis corporis motibus quibus excitantur. Exempli gratiâ: in dolore & tristitiâ Cor constringitur, & dilatatur in lætitiâ & gaudio: sed nemo fingere potest hujusmodi constrictionem, aut dilationem in ipsâ Animâ; quasi Anima hominis esset muscularis, ex fibris & tendinibus composita. Sensus etiam doloris, cujus conscii sumus, & quem clarè percipimus, nec motum localem, nec ullum mobile, nobis repræsentat: sed est Idea propria, nulli alii assimilanda, & à motu locali diversissima.

DENIQUE, in sensationibus externis, in saporibus, odoribus, aut sonis percipiendis, id quod sentimus proximè, τὸ παρὸς Animæ, nullam habet imaginem materiæ aut motûs. Et cum videmus objecta externa, per imagines in oculo depictas, imagines illæ non possunt deferri, motu æquali, & in eadem integrâ figurâ, ad sedem Animæ in cerebro; in quâcunque parte, aut regione, sedem habeat, & peragatur perceptio; neque magis,

gis, perturbatæ & confusæ, objectum distinctè (suâ vi) repræsentare possunt. Minimè omnium suspicari licet has imagines, aut imaginum reliquias, esse ipsas cogitationes quæ exinde subsequuntur in Animâ. Atque eadem est ratio de imagunculis vel *notis memorialibus* : quæ sunt admodum imperfectæ, & perinde dispares suis Archetypis. Denique, siquæ sint præterea cogitationes, ad hanc classem referendæ, nihil eas includere extensi, figurati, aut corporei, si introspicias, reperies.

HACTENUS de primâ Mentis humanæ operatione, quæ dicitur *simplex Apprehensio*. Sive illa sit Idea pura & abstracta : sive cum motu, in aliquâ parte Corporis, conjuncta. Sunt autem in nobis, præter Ideas, & apprehensiones simplices, superiora quædam principia aut facultates : Judicium, Ratio, & rationum sequelæ aut textura. Est denique supræmum aliquod principium, quod his omnibus præsidet : & propterea rectè dicitur à Græcis τὸ ἡγεμονικόν, & τὸ αὐτεξέσιον. Dominium habet & imperium, tam in Animæ operationes, quàm in motus Corporis. Atque hæc omnia seorsim expendenda sunt, cùm Naturam mentis nostræ investigamus. Progrediamur itaque, si placeat, in his paulisper examinandis. Distribuantur, ut suprà diximus, operationes mentis humanæ, suo ordine & consecutione, in perceptiones simplices, judicia, ratiocinationes,

tiocinationes, & si velis, Methodum, five cogitationum seriem ritè ordinatam. Methodus enim complectitur & disponit plures ratiocinationes: ratiocinatio connectit plura judicia: iudicium plures ideas, aut sensationes comparat & comprehendit. Ita, si progrediaris ordine, Ideæ sunt velut Elementa prima cognitionis, & quasi Literæ Alphabeti, ex quibus constant dictiones: ut ex dictionibus sententiæ & periodi, & ex sententiis oratio. Atque ita Cogitationum scala sermonis partibus quodammodo respondet.

DE Ideis satis dictum est: succedunt Judicia & Ratiocinia, in quibus Idearum *σχέσις*, relationes, proportiones, & respectus mutuos, mens contemplatur. Illud enim notandum, Ideas per se, & separatim spectatas, nullam efficere veritatem, nihil concludere, neque affirmare aliquid aut negare. Hæc est alia mentis actio aut facultas, quæ ex contemplatione rationum & respectuum inter has ideas, (Ideas hîc latè sumptas intelligo) de iisdem (& consequenter de rebus quas repræsentant) aliquid affirmat vel negat: prout sibi invicem congruunt vel discordant, implicant vel excludunt, cohærent vel adversantur: idque secundum varios gradus & modos. Jam finge, si libet, Ideas ipsas esse motus corporis: quid demùm sunt hi respectus Idearum? hæ anfulæ & appendices? Quid denique

nique præfectus ille Idearum, aut Judex, qui tam Ideas, quàm earum respectus, examinat, confert, expendit, dijudicat, componit: & ex earum comparatione varias format propositiones, & propositionum conjugationes?

DENIQUE, Hunc progressum cogitationum, à simplici perceptione ad iudicium, à iudicio ad ratiocinationem, inde ad ordinatam rationum seriem & contextum: hunc progressum, inquam, fieri credis ab impulsu unius partis Animæ in aliam; aut quâvis motuum sequelâ, secundum leges corporum & motûs localis? Mehercule non id credis: consule teipsum, intus verte oculos, interroga Animam, fui compotem & consciam, an nihil aliud sint hæ operationes quàm mutationes corporeæ: tactus, impulsus, aut collisiones corporum seu corpusculorum; productæque aliæ ab aliis secundum leges motûs localis. Nisi mentiatur in seipsam Anima tua, & se deprimere studeat in inferiorem rerum classẽ; quam à Deo non habet, sed à suâ in seipsam iniquitate meretur; fatebitur ingenuè, se nihil experiri istiusmodi, nec colligere posse quovis indicio, hæc in se peragi modo corporeo; virtute sui corporis, aut alterius cujuscunque: Sed vi sibi propriâ, & secundum leges naturæ cogitantis, ex conceptu Idearum, & respectuum inter Ideas, novos conceptus oriri

oriri magis compositos : novos quasi partus, aut superfoetationes.

AD confirmandum hoc Animæ testimoni-
um de seipsâ, modò libera sit & ingenua,
recolamus paulisper quod suprà diximus :
In nudis Ideis, separatim sumptis, & sine
reflexione, non consistere *verum* aut *fal-
sum*, propriè sic dictum ; sed in rectâ dis-
positione plurium Idearum inter se, secun-
dum suas formas & habitudines. Sic enim
formantur propositiones & judicia in mente,
ex his contextitur deinceps ratiocinatio : &
ex utrisque denique sermo qualiscunque, o-
ratio aut dissertatio. Ex dictis duo confici-
untur : primò, vim animi maximam perspic-
i in relationibus rerum vel Idearum contem-
plandis, discernendis, dijudicandis. In his
vertitur & progreditur ratio ab alio ad ali-
ud, per nexus aut respectus mutuos : ab his
dependet omnis cogitationum series, pro-
gressio, & catena. Ideæ imaginativæ, se-
orsim ab his sumptæ, sunt instar arenæ sine
calce : harum cæmenta sunt dictæ relatio-
nes ab intellectu perceptæ. Ab intellectu,
inquàm, *perceptæ* : secundò enim notan-
dum, hujusmodi relationes rerum, nullas
habere imagines in cerebro : nullas notas in
phantasiâ. Neque enim repræsentari possunt
quâvis imagine corporeâ, quùm nullas par-
tes aut lineamenta, nullam extensionem ha-
beant. Termini subjecti repræsentari pos-
sunt quomodocunque ; Triangulum putà,
vel

vel quadrangulum, vel quiddam istiusmodi : Sed comparatio vel proportio inter hos terminos, vel alterutrius partes, vel inter alia quæcunque, est ratio à rebus inter se comparatis resultans, quæ nullis lineis, nullis coloribus, depingi potest. Huc transferre licet quod de naturâ divinâ dixit Propheta, *Cui assimilabitis Deum fortem : & quam* Isa. l. x. 18. *similitudinem comparabitis ei ?* Quam, quæso, similitudinem similitudinis, aut effigiem proportionis abstractæ, quovis modo, vel in cerebro, vel aliâ quâcunque materiâ, ductam aut inscriptam concipere licet ? Ita rationes veri & falsi, turpis & honesti, possibilis & impossibilis ; & notionum etiam universalium, quæ ex comparatione plurium rerum oriuntur : hæ, inquam, & huiusmodi Ideæ, in medullâ aut fibrillis cerebri nullam habent plicam, nullam umbram, nullam formam aut figurationem. Sed de hoc argumento fatis.

HACTENUS unum idemque filum secuti sumus : nempe gradationes mentis nostræ in suis operationibus : quibus à simplici perceptione procedit ad judicia, & rationes, & inde ad compositissimas series & systemata cogitationum in artibus & scientiis : & ad prolixos propositionum ordines, tam in contemplatione, quàm in praxi, & rerum humanarum regimine. Has vires & virtutes meritò admiramur in mente humanâ : quibus à machinâ sui corporis distinguitur, &

ab omni materiâ. Redeamus jam ad alterum, quod supra notavimus, non minùs admirabile principium aut facultatem: quâ Mens perinde distinguitur à machinâ sui corporis, & in ipsius motus imperium sibi vindicat. Hoc principium τὸ αὐτεξέσσιον nuncupavimus. Latini dicunt *Liberum Arbitrium*, voluntarium, aut vim animi spontaneam. Imprimis, vi hujus principii corpus regimus, spiritusque, quò libet, amandamus, ad movendas has aut illas partes. Resistimus prætereà propensionibus corporis: appetitibus, affectibus, sensibusque externis & internis: cùm id nobis visum fuerit.

Quid hoc autem rei est, quæso, quod oblectatur corpori, si nihil sumus præter corpus? Cùm fluvius decurrit in hanc partem, non potest suâ vi aquas sistere, aut retrò flectere in partem contrariam. Materia nulla agit in seipsam: nulla Machina est suorum motuum conscia, & ex illâ conscientiâ suorum errorum correctrix & reformatrix. Si errat, nescia pergit errare: donec adnotâ manu artificis, aut domini, in statum rectum ordinatur & restituitur.

Hoc principium *Reflexivum*, ut ita dicam, est inimitabile omni machinæ, & omni materiæ. Hæc vis αὐτορρωτικὴ & sui se poenitens, vires & nervos automatorum corporalium transcendit. Estque reverà, ut singulare & proprium naturæ intellectuali, ita

in eâdem maximum & diviniſſimum. Non tantùm admiror illud *δεικνυτον* in mente noſtrâ; quo tamen omnia materiata ſuperat; ſed eſt adhuc excelfius quiddam, quod tam corpori quàm animæ, dominatur: quod præeſt exigendis rationibus omnium in utroque motuum: & quaſi *Alter Ego*, & ſupremus Iudex, utriuſque actiones recenſet & emendat, vel pro arbitrio confirmat*.

QUOAD animæ motus & cogitationes noſtras, illud imprimis experimur, mentem pro innatâ ſuâ libertate & dominio, ad quamcunque velit cogitationem proſequendam, ſeſe applicare: in eâdem hæſere diutius vel breviusculè: hanc deſerere, & ad aliam ſe convertere, pro ſuo beneplacito. Prætereà, notandum, hoc *αὐτεξούσιον*, in exercendo ſuo imperio, ſive in corpus, ſive in animam, conſulere quandoque & ducem ſequi, Rationem: quandoque ſecus, idque nimis

*“Dic mihi, quid intereſt inter ſomnum & vigiliam?
“Cum ſomniamus, cogitationes ſequentur aliæ alias
“fortuitò ſecundùm phantaſmata oblata ſine mentis
“imperio aut regimine, ſive aptè cohæreant, ſive ſecus. Cum vigilamus autem, eſt aliquid, quod corrigit has cogitationes, moderatur, imperat, ſiſtit, ſelectit in has illas partes, & rejectis abſurdis conneſcit & componit in ſeriem rationalem. Quid eſt illud ſuperius principium, quod præſidet his motibus corporis, his cogitationibus animi, regitque pro arbitrio? Illud ego Mentem ſummam & imperatricem appello.”

nimis crebrò ; agitque tum effrænate & αὐτοκρατορικῶς, & sæpe ruit in sui ipsius perniciem. Cum verò sociam sibi adsciscit rationem, Dei instar agit, & tam voluntatis errores, quàm sensuum, imaginationis, affectuum, ipsiusque Rationis, ad examen revocat. In hoc elucet maximè vis animi divina. In omni quidem actione aut passione Animæ, infirmâ licet, & abjectissima : ut in sensatione, appetitu quocunque aut affectu : est quiddam superius omni vi corporeâ. Illud *Conscium* & *Percipiens* intelligo, ubique præsens : cui non sufficit Materia, aut materiata qualiacunque. Sed cùm ascenditur per gradus jam memoratos, ad supremum apicem naturæ nostræ, longissimè distamus à terrâ & terrenis, & in altum cœlum immergimur, ab omni organicâ aut machinali constructione remotissimi*.

DENIQUE, ut hæc omnia in nodum constringam. Datur in nobis *Universale Percipiens*, vel universale *Conscium* : quod omnes operationes Animæ pervadit, per omnes ipsius actiones

* “SED progrediamur. In naturâ cogitativâ duo concurrunt, quæ simul concurrere nequeunt in Materiâ, aut naturâ corporeâ : putà Actio & actionis Unitas. Concipimus cogitationem per modum actionis, idque actionis unitissimæ. Materia autem, vel est expers actionis, ut corpora torpida, dura & quieta : vel est expers unitatis, ut est materia fluida aut volatilis : quæ multifariis particulis constat, hinc illinc motis, absque nexu aut unitate.”

actiones & passiones diffunditur: quid illud sit, quæro à te? Ecquod est membrum, pars, aut particula Corporis? Una eademque res est, quæ sentit objecta externa: quæ judicat, & ratiocinatur: quæ vult aut intelligit: denique, quæ impressiones omnes recipit, & actiones omnes exerit aut comitatur. Oportet ut hoc Percipiens universale sit admodum simplex & unitatis ineffabilis, & tot impressiones recipiat sine confusione, & tot simul intueatur rerum rationes & respectus. Nulla pars aut portio materiæ, tantæ simplicitatis aut unitatis capax mihi videtur. Quicquid recipitur, recipitur ad modum Recipientis: & ubi plures sunt partes aut particule in Recipiente, impressio arit divulsa, aut confusa. Si tota impressio incidit in idem punctum, orietur confusio: si in diversa, distractio. Nihil unum percipiet totum, vel conscium erit totius impressionis & objecti. Ut autem in objectis externis percipiendis, ita in iisdem, aliisve quibuscunque, comparandis & dijudicandis, est quid unum, quod rationes singulorum, tanquam tot fila, apprehendit tractatque, dividit aut connectit, protendit aut abrumpit, & variis modis torquet & contextit. Et his omnibus variationibus & operationibus, præter vim propriam singularum operationum, est quædam vis communis quæ permeat omnes, velut Anima animæ. Hoc universale Percipiens, vel u-

niversale conscium debet esse. Quid unum, imò unissimum, si ita loqui liceat, & simplicissimum : unitatis & simplicitatis tantæ, ut antea diximus, quanta concipi non potest in ullâ substantiâ extensâ, divisibili, & partibus distantibus compositâ.

“Vid.

“Suar. de

“subst.***

“p. 213,

“&c.”

HIS ITA DISCUSSIS, quâ potui brevitate, Mentem nostram alterius esse naturæ à corpore, & vi corporeâ quâcunque, superioris, clarum mihi videtur ex omni parte ; five Ideas utriusque naturæ contemplerur, five motus & operationes animæ ; atque illud *Universale Conscium* quod singulis inhæret. Multis aliis utuntur argumentis viri docti, iisque invictis, ad probandum Animæ distinctionem à corpore, & quâlibet ipsius parte. Certè Anima cujusque est quid permanens, & est eadem numero per totam vitam : nulla autem pars corporis manet eadem numero per totam hominis ætatem ; sed effluit sensim quâlibet particula, & nova succedit : ignara & inconscia rerum quas nôrit aut fecerit altera præcedens. Sed non opus est pluribus hic immorari, quum nos clarè & cumulatè docuerit institutio Christiana immortalitatem Animæ, & ipsius à corpore distinctionem, tam in ortu, quàm occasu. In ortu hominis textus sacer discriminat corpus ab Animâ, cum ait, Deum formâsse corpus è terrâ : & dein inspirâsse Animam. Nec minùs moriente homine, & dissoluto composito, utramque

Gen. ii. 7.

que partem seorsim ad suam originem remittit. *Tunc revertetur pluvius in terram,* Ecclef. xii. 9.
ut antea fuerat : spiritus autem revertetur ad Deum, qui dederat eum. Propterea nos monuit Christus, Corpus quidem occidi posse & extingui ab hominibus, Animam verò superesse, imperditam & impercussam. Et moribundus ipse, Spiritum suum in manus Dei commendavit, dum Corpus pependit in Cruce. Mat. x. 28. Luc. xxiii. 46.

PRÆTEREA, vivere adhuc, (aut istoc saltem tempore,) Abrahami & Patriarcharum Animas, asseruit Christus. Atque sinum Abrahamæ, aut Paradisum, dat in sedem piis, vel pœnitentibus Animabus, hoc corpus exutis : impiis autem infernum aut Gehennam. Mat. xxii. 23. Luc. xvi. 22. Luc. xxiii. 43.
 Comparuere Moses & Elias in transfiguratione Christi : vitâ mortali defuncti ante multa sæcula. Revocavit etiam ad sua corpora, quoties libuit, defunctorum animas Christus : resumpsitque suum corpus, post triduanam mortem, & ascendit in cœlos vivus & gloriâ circumdatus. Ita, dictis, factis, omni modo, testatus est Christus, Animas humanas à corpore distinctas esse, & post mortem ipsius superstites. Joh. xi. 43. Mat. ix. 25.

QUOD morientes *obdormire* dicamur in
 * sacris literis, id nihil officit immortalitati
 D 4 Animæ ;

* " Satis patet in sacris literis *mortuos vivere* suo modo : sive statum intermedium ab iuteritu corporis ad resurrectionem esse statum vitæ qualiscunque. " I Thes. v. 10."

Animæ; neque enim Anima perit in somno, aut cessat ab omni genere actionis; sed, ligatis sensibus, mundo externo non afficitur. Quod quidem fieri potest in statu mortis, vel in *statu separato*, ut dici solet; cum Deo vivitur, & Mundo Intellectuali: donec expergiscamur in resurrectione, & resumptâ specie visibili & corporeâ, cum mundo externo commercium renovemus: nos eò revocante Christo, qui Dominus est vivorum & mortuorum. Sed de hac re erit infra dicendi locus.

Rom. xiv.
9.

Ut hunc sermonem finiamus, notare licet, pro cuiusque indole & ingenio, distinctionem Animæ & Corporis facilius aut difficilius percipi. Si cuiquam dubitare liceret, quod forsan nonnullis licet, de sui ipsius corporis existentia, atque rerum omnium externarum: is esset utcunque certus de suæ Animæ existentia. Quod satis indicat Corpus & Animam non esse idem, neque necessarium inter se habere connexionem. Hic dubitabundus, inquam, certus esset interea de suæ Mentis existentia, ex hac ipsâ incertitudine, vel dubitatione. Actio enim, vel operatio, qualiscunque sit, demonstrat rem existere cujus est actio. Nec eò unquam pervenire possunt Scepticorum pervicacissimi, ut negent dubitentve seipsos existere. Tollant motum è rerum naturâ: tollant Cælum & Sydera, & quæcunque sensus nostros afficiunt: suum ipsum

forum Corpus, si fas sit : manebit utcunque res illa cogitans, dubitans, quæ cætera sustulit aut negat existere : nec se confundere potest cum iis, de quorum existentia dubitat. Denique, quæ hoc modo, & à suo, & ab omni corpore distinguitur Anima, habenda est substantia incorporea, quemadmodum initio diximus. Nec dissolvetur dissoluto corpore, nec eo pereunte peritura est. Sed vitam sibi propriam possidens, manet superstes & immortalis, futuræ capax miseræ aut fœlicitatis.

C A P. III.

Quæ futura sit Animæ conditio, dissoluto Corpore : Sive, de statu Animarum intermedio, in intervallo Mortis & Resurrectionis : quoad modum & gradus fœlicitatis aut miseræ.

QUUM jam probatum dederimus, tam per notitias naturales, quàm per evidentissima sacrorum authorum effata & testimonia, Animas humanas manere salvas & superstites, extincto hoc corpore : dispiciendum proximè, quo genere vitæ deinceps fruituræ sint : aut quali subsistant statu, ab hoc corpore separatæ. Id quidem primariò in quæstionem hîc venit, Habituræ sint
necne

necne, post separationem ab hoc corpore, aliud corpus, cujuscunque id sit generis; vel fortè mansuræ sint nudæ, ab omni corpore, ab omni materiâ sejunctæ & abstractæ, usque ad Resurrectionem. Hujusce quæstionis solutio nos rectà duceret in notitiâ futuri statûs Animæ; sed cùm alia sit generalior, & minùs obscura, quæ de gradibus fœlicitatis aut miseriæ ante Diem Judicii instituitur; libet hîc primùm ad examen revocare, per modum introductionis, opinionem Neotericorum quorundam, qui Animas statim à morte, recens eductas è corporibus, aut efferunt in cœlum, ad summam gloriam, & visionem beatificam, aut deprimunt ad cruciatus Inferni, summamque miseriam. Quorum utrumque videtur mihi nimium & extremum, in suo genere.

E reformatis Theologis non pauci, metu Purgatorii, omnem statum intermedium Animarum quodammodò sustulerunt. Scilicet in evitandis vitiis, sæpe incidimus in illam stultitiam, ut curramus in contraria. Satis notum est, Purgatorium Pontificium esse inventum humanum, ad captum populi, & in usum sacerdotii accommodatum; nec metu hujus phantasmatis deferenda est Antiquorum doctrina de inexpletâ Animarum fœlicitate aut miseriâ ante diem Judicii. Sed ad malos & miseros quod spectat, id jam missum facimus: satis erit impræ-

præsentiarum ostendere, neque sacris literis, neque antiquæ fidei consentaneam esse eorum sententiam, qui Bonorum vitâ defunctorum animas transferunt ad Cœleste Regnum, summamque illam gloriam, quæ Visio Beatifica dici solet, ante Resurrectionem & adventum Christi.

QUI sibi aliisque pollicentur visionem Dei beatificam statim à morte, æquum est ut nobis ostendant promissionem aliquam Evangelicam, quâ subnixa tanta fides sustineatur. In his enim & similibus, quæ non fluunt à naturis rerum immediatè, sed à voluntate & ordinatione Dei, spes nulli innixa promisso divino, est temeraria. Age itaque cedò authores sacros, tantæ spei, & tam subitanæ felicitàis vades & testes. In illis locis sacrarum literarum, quæ nos Deum aliquando visuros testantur: qualia sunt, *Matt. v. 8. 1 Cor. xiii. 12.* id statim à morte cujuscumque futurum esse minimè docetur. Quin docemur potius ex adverso, Id tandem fore cum apparuerit Christus: Neque manifestatum iri filios Dei, nisi in Resurrectione.

*1 Joh. iii. 2,
Rom. viij.
19, 23.
Col. iii. 4.*

PRÆTEREA, Secundum eadem oracula sacra, & Apostolorum dicta, non nisi in adventu Christi, & in resuscitatione Mortuorum, gloriam suam & solenne præmium assequentur sancti. Divus Petrus coronam pollicetur fidis Christi Pastoribus, cum Princeps Pastorum apparuerit. Neque populo,

1 Ep. v. 4.

2 Tim.
iv. 8.

2 Tim. i.
12.

2 Tim. i.
18.

2 Theff. i.
7, 8, 9, 10.

1 Cor. xv.
6, 18, 20,

51.
1 Theff.
iv. 13, 14.

populo, opinor, citius quàm pastori refere-
tur merces. Sanctus Apostolus Paulus, in
militiâ Christianâ nemini secundus, non nisi
in die Domini se coronam suam recepturum
esse ait. Et depositam apud Deum Ani-
mam suam tum demùm, unâ cum vitâ æ-
ternâ, reddendam sibi confidit. *Mihi per-
suasum est, eum posse depositum meum in
ILLUM DIEM custodire.* Ac si tem-
pus intermedium à die mortis ad *illum Di-
em*, quasi filens & inglorium, non magni
faciendum duxisset. Quod utique minimè
fecisset Vir Sanctus, si intervallum illud
summâ gloriâ & beatificâ Dei visione replen-
dum esse, apud se interim rescivisset. De-
nique, cùm misericordiam alicui precatur:
cùm gaudia promittit, aut pœnas & ultio-
nem minatur: Illa omnia ad diem illum
Domini referre solet Apostolus. Hæc tam
bona, quàm mala, ad horam mortis referre
oportuisset, si statim ab obitu, animæ huma-
næ in summas pœnas, aut in summam glo-
riam, immerguntur.

NOTANDUM porrò, Quemadmodum A-
nimam suam apud Deum custodiendam us-
que ad illum Diem, deposuit Apostolus,
quasi decubiturus: ita, in stylo sacro, *Dor-
mire*, vel *obdormire*, dicuntur Mortui: &
expergesieri denuo in die Judicii & Re-
surrectionis, & alibi passim in utroque fœ-
dere. Scio hæc non intelligenda esse sensu
prorsus literali: multo minus ita crassè, ac
si

si vitæ & actionis omnis expers esset Anima post mortem: neque enim omnis vis cogitandi unquam excuti potest è mente humana. Sed utcunque, alienissimus est hic loquendi modus à statu aut possessione visionis beatificæ: quæ, tam secundum Theologiam, quam Philosophiam, est perfectissima Animæ operatio: ac proinde somno aut somnio, ubi imperfectissimè agit Anima rationalis, nullo modo conferenda.

DIGNUS est certè qui expendatur uterque iste sermo Sancti Pauli, ad Corinthios & ad Thessalonicenses, de spe & statu mortuorum. Hortatur Thessalonicenses ne doleant immodicè super mortuis, sive *dormientibus in Jesu*: eorum instar, qui omni spe destituuntur. Quâ verò ratione hos consolatur Apostolus, & immodicum dolorem repellit? Num ex eo quod cælum summum & cælestem gloriam protinùs ingrediantur piorum animæ, à corporibus suis solutæ? Hæc quidem maxima fuisset consolatio, & medicina præsentissima. Attamen nec ab hoc capite, nec à possessione beatitudinis immediatâ, solatium petit, & fomenta doloris: sed à spe certâ beatæ resurrectionis, reditûsque futuri cum Christo, in adventu suo glorioso. *Nolim autem vos in ignorantia versari, Fratres,* ^{i Thess.} *quod ad eos attinet qui obdormierunt, ut* ^{iv. 13, 14,} *ne contristemini sicut reliqui qui spem non habent. Nam si credimus Jesum mortuum esse & resurrexisse, ita etiam Deus eos,*
qui

qui obdormierint in Jesu, adducet cum eo: ----- Itaque consolamini alii alios istis sermonibus.

PORRO, in altero sermone Sancti Pauli capite decimo quinto ad Corinthios, ita argumentari videtur, ac si tota spes nostra penderet à resurrectione: neque digna esset
 1 Theff. iv. 30, 31, 32. vita futura quam quæreremus, digna labore & periculis obeundis, nisi tandem essemus resurrecturi à mortuis. Quòd si verò ab exitu hodiernæ vitæ in gloriam illam beatificam statim evehimur, beati futuri sumus, imò beatissimi, licet nulla sequatur resurrectio. Amplissimum esset virtutis præmium, omni certamine dignum, divinus ille status animi: & in cœlesti illâ luce semper versari, summa foelicitas.

EODEM tamen modo idem Apostolus ad Romanos octavo capite, in comparatione malorum & perpeffionum hujus vitæ cum gloriâ futurâ, præterit hanc visionem beatificam, & tempus resurrectionis unicè respicit: ac si ante terminum illum nihil compensationis obtingeret sanctis. *Reor enim minimè pares esse præsentis temporis perpeffiones gloriæ in nobis revelandæ.* Quando verò revelandæ? statim à morte? minimè, sed cum corporis nostri redemptionem expectamus; nempe, in resurrectione. Si-
 Ver. 18, 23. militer etiam secundâ epistolâ ad Corinthios, ait, Leves afflictiones hujus vitæ conficere nobis æternum pondus superexcellens gloriæ.

CAP. III. & Resurgentium.

47

gloriæ.--- *Scimus enim soluto hoc Tabernaculo*, nos statim abituros esse in visionem Dei beatificam; non id reperio; Quid dein? *nos ædificium ex Deo habituros æternum in cælis*; corpus cœleste, quo tandem induemur. Vides igitur in doctrinâ Christianâ omnia huc referri: Neque facile reperies ullam retributionem, præter pacem, requiem, animique solatium, in Evangelio promissum, ante resurrectionem, primam vel secundam.

¹ Thess.
v. 1.

Mat. xix.
28, 29.
Act. iii.
19, 20.
² Thess.
i. 7.
Apoc. xx.
6.

ALIA loca quæ huc spectant, brevitatis causâ, præmitto: (quæ tamen ut expendas diligenter, omnino consulo.) Audiamus tantum vocem illam de cœlo, *Beati mortui qui moriuntur in Domino*. Quare verò Beati? Quoniam visione Dei beatificâ statim fruituri sunt? Hoc non occurrit apud Prophetam: Quid tum demum? *ut requiescant à laboribus, inquit Spiritus: & opera eorum eos subsequantur*; suum præmium tandem habitura. Hic rerum ordo; hæc nobis, non alia, expectanda beatitudo. Afferimus igitur, juxta religionis Christianæ decreta, aut à spe gloriæ futuræ, aut à requie & gaudio interno, sanctorum vitâ defunctorum, orituram esse fœlicitatem: donec affulserit lætus ille dies, quo, à mortuis eos revocatos, Angelis similes, & sibi conformes reddet Christus.

Tit. ii. 12,
13.
Col. iii. 3.
4.
¹ Joh. iii.
2, 3.
Apoc. xiv.
13.

¹ Cor. v. 5;
Hebr. ix.
23, 28.
¹ Cor. i. 7;

QUÆ præterea legimus in sacrâ historiâ de mortuis in vitam revocatis, & de animarum

marum

Apoc. vi.
Heb. xi.
39, 40.

marum sedibus & receptaculis, huic explanationi respondent. Ecquis enim credat Christum revulsisse Lazarum à visione beatificâ, ut in hanc vitam miseram pedem referre cogeret; aut sinum Abrahæ, quò translatus legimus alterum Lazarum, eundem esse locum cum regno cœlorum: eundem statum cum visione Dei; aut clamantes sub altari animas: aut nondum consummatos Fideles, in supremâ gloriâ versari? Si Patres in hæc loca consulamus, multò aliter respondebunt. Denique, quùm Christus adduxit secum in Paradisum animam Latronis, non in supremum cœlum, beatæ visionis sedem adduxit; eò enim non ascendit Christus in triduo mortis; neque veteres authores, aut Hebræi *, aut Christiani, id *Paradisi* nomine intelligunt. Hæc omnia si expendamus animo libero, & eò quò nos ducit sacrarum literarum lumen, faciles sequamur: neque ab hac semitâ deflectamus quamcunque ob causam, aut pedem ultra promoveamus: dicendum erit, aut repetendum potius, Beatos esse mortuos in Domino, quòd pace, requie, consolatione impræsentiarum gaudeant: Beatissimos olim futuros, cùm, in adventu Christi, gloriosa corpora induti, Deum ineffabili modo visuri sunt.

NE-

* " Judæi Animarum fœlicitatem ante diem judicii
" imperfectam esse supponunt. Vid. Pocock. not. misc.
" c. vi. p. 176.

NEQUE obstat huic nostræ sententiæ, quod dixerit Paulus, *se fore cum Christo*, Phil. i. 23. & *quasi domi cum Domino*, si moreretur. 2 Cor. v. 8. Nam quamcunque præsentiam ab Apostolo hic intelligi supponas, five corporalem & visibilem, five spirituales & internam, causæ nostræ nihil officiet. Si corporalem præsentiam intellexit Paulus, de tempore resurrectionis hoc intellexit; interquiete mortis pro nihilo habitâ: Animæ enim à corpore separatæ & ab omni materiâ, nullam habere possunt præsentiam corporalem & externam cum Christo, durante illo statu; hoc ex naturâ rei est impossibile. Si igitur huiusmodi præsentiam intelligat Apostolus, tempus separationis five obdormitionis, ut ipsius phrasi utar, ei in computum non venit: sed, ob rei certitudinem, & insensibilem moram, resurrectionem cum morte proximè conjunxit. Atque eo minus alienus sum ab hac explicatione, cum Apostoli sententiam de appropinquante & repentino Christi adventu, pluribus in locis suarum Epistolarum, animadverto. Quinetiam in primo versu hujusce capitis ad Corinthios, conjunxit tempus exuendi corpus terrestre, & induendi corpus cæleste: nullâ habitâ ratione temporis intermedii. *Scimus enim*, inquit, *nos, si terrestris huius domus tabernaculum dissolutum fuerit*, 2 Cor. v. 1. *ædificium ex Deo habituros, non manu factum, æternum in cælis.* Heb. ix. 27. Ubi dissolutionem

Ver. 4.

Ephes. ii.
6.1 Theff.
iv. 17.Ephes. iv.]
10.

tionem hujus corporis cum alterius assumptione immediatè conjungit, licèt jam effluxerit plusquam sesquimillennium à morte Pauli, & nondum habet suum corpus cœleste. Tempus autem imperceptum, in quo nulla rei accidit, nec accidere potest, mutatio, pro nullo habetur. Præterea, dixerat Apostolus illo capite ad Corinthios, *se non cupere exui hoc corpore*; hinc autem ad Philippenses, ait, *se cupere discedere vel dimitti à corpore*: proinde hæc dictio posterior ita temperanda est & explicanda, ut priori non repugnet & adversetur. Et si hæc phrasi, *esse cum Domino*, utatur Apostolus eodem sensu in his locis, quod alibi: ut, *Et ita semper erimus cum Domino*: necesse est ut idem utrobique tempus, eundemque statum resurrectionis intelligamus*. Denique notandum, ex naturâ rei, Christum jam ascendisse supra summos cœlos glorioso corpore amictum; nec eò ascendere posse, aut habitare sanctos, donec corpus suum cœleste pariter induti fuerint: quod cum nemini concedatur (nisi raptis in cœlum instar Enochi) ante Resurrectionem, ut hæc dicta Apostoli exponamus de præsentia corporeâ & locali, ratio rei non patitur, nec ordo & œconomia divina.

QUA-

* " Certè Christus abiturus ad cœlum non promissit
 " discipulis, eos se recepturum esse ad seipsum ante
 " suum reditum ad terras, Joh. xiv 3."

QUAPROPTER, si malueris præsentiam Christi spirituales & internam hâc intelligere, non repugno. Hujusmodi præsentiam Christi, etiam in hac vitâ habent sancti, & habituri sunt in futurâ, pluribus modis: quibus omnibus, ex hac interpretatione, piorum animæ post mortem dici possunt *esse cum Christo*. Primò erunt cum Christo, quatenus erunt in custodiâ Christi. Christus jamjam moriturus, animam suam in *manus Patris* deposuit: id est, in custodiam & tutelam Patris. Cùm verò Christus moriendo vicisset mortem, atque ita vitæ & mortis Dominus factus esset, *Stephanus* moribundus in *manus Christi* animam suam tradidit; *Domine Jesu, suscipe spiritum meum*, expirans dixit. Eodem modo Anima Sancti Pauli esset cum Christo, in ipsius tutelâ, & apud eum deposita, usque ad resurrectionem. Dein dicuntur esse cum Christo animæ sanctorum post mortem, propter consolationem internam gaudiumque quod à Christo recipiunt. Ex quo Christus venit in mundum, vicitque mortem, solatio & felicitàti *mortuorum in Christo* aliquod augmentum accessisse nihil dubito: tam ex influxu virtutis divinæ, quàm ex certissimâ spe & quasi intuitu gloriosæ resurrectionis: ideoque in intervallo mortis, Christum nobis adesse, & nos cum illo vivere & versari, rectè dicitur. Denique, in hoc loquendi modo respicitur oppositio: ut

Luc. xxiii.

46.

Act. vii.

59.

Luc. xx.
38.
Col. iii.
3. 4.

ex utroque loco, ad Corinthios & ad Philippenſes, manifeſtum eſt: *eſſe cum Chriſto, & eſſe in hoc mundo*, opponuntur. Cùm excedimus ex hoc mundo, non extinguihur, non abolemur, non in nihilum abimus: ubinam ſumus? apud Deum, apud Chriſtum; Deo vivimus. Chriſto præſentes ſumus: noſque iterum in Theatrum mundi ſecum reducet, vegetos & vitæ plenos:

NON itaque mirabimur dixiſſe Paulum; *Mors mihi lucrum.* Mirandum potiùs tantillum dixiſſe tantum Apoſtolum; qui tot mala, tot moleſtias, tot pericula, tot labores ſuſtinuerat in hac vitâ; qui famem & ſitim, & frigora & nuditatem; & plagas, & verbera, & carceres, & faxes, & naufragia; omne genûs incommoda, terrâ marique, pertulerat: huic mortem hanc vitâ optabiliorem eſſe, mirari non poſſumus. Si mors ſolummodo quies eſſet, & malorum induciæ, tanti utcunque valeret. Hinc itaque diſcamus de nobiſmetiſſis miſellis, præmiûſque noſtris modeſtiùs ſentire, neque ſtatim, clauſis morte oculis, polliceri nobis aliûſve viſionem beatificam; cùm Apoſtolus gentium, qui de religione Chriſtianâ, ſiquis alter, bene meruerat, nil tale tantûmve ſibi promittere videatur. Paucioribus contenti ſimus in illo intermundio, ut ita dicam: neque parum eſſe ducamus, Animam immortalitatis ſuæ conſciam, & divini amoris plenam, Deo & ſibi acquieſcere; ſpem

spem insuper lætam & arrectam habere in adventum Christi, gloriâque cum eo participandam.

DENIQUE, ut in fine hoc addam, vim doctrinæ Christianæ de Resurrectione labefactare mihi videntur, ipsâque resurrectionem quasi inutilem reddere, qui animabus, statim à morte, visionem beatificam & statum gloriæ concedunt. Animabus enim in supremâ luce divinâ constitutis, quid opus est corpore? Inquies, ut corpus etiam particeps fiat gloriæ & præmii, ut erat olim aut malorum quæ perpeffa est Anima in hac vitâ, aut bonorum operum quæ fecerat. Nugas mihi dicis: *Animus cujusque is est quisque*; *ὁ δὲ ἐφ' ὅρα, καὶ ὁ δὲ ἐπ' ἀνάστασιν* nihil percipit corpus, neque boni, neque mali; nec voluptate fruitur, nec dolore afficitur materia, quocunque modo vertas, cuicunque rei adjungas. Frustrâ igitur coronabis gloriâ rem insensibilem: aut boni malive authorem facies, id quod nec intellectu, nec voluntate præditum est. Prætereà, ex tot corporibus quæ terimus in hujus vitæ cursu, per singula septennia, quodnam dederis animæ in consortium & participationem gloriæ & præmii? cujus ætatis, juvenile aut senile? quod ultimò excussit anima, vel quo maximè gaudebat & complacuit: & quo jure hoc potius quàm illud? Litem tibi movebunt cætera, ut in partem foelicitatis veniant. Si quis per totam vitam in pietate se exercuif-

set ; nunc mala ferens Christi causâ, nunc bona sua in charitate diffundens ; tandemque exiret Martyr, octogenarius senex : quotum hujus viri corpus in gloriam sumpseris ? Annon respondendum est, ut olim Christus, cum, quotum è septem maritis habitura esset foemina in resurrectione, quæreretur, *Erratis, neque scripturas scientes, neque potentiam Dei.* Non corporis gratiâ, sed animæ, constituitur Resurrectio : & singulis animabus, ut feminibus, Deus dat proprium aptumque corpus, pristino in terrâ putrefacto. Dissoluto hoc tabernaculo *edificium ex Deo* habituri sumus. Sed de hac re infra plura : pergamus in proposito.

1 Cor. xv.

37, 38.

2 Cor. v. 1.

Gen. ad.
lit. l. 12.
c. 35.

DIXIMUS enervari vim resurrectionis ab hac suppositâ supremâ beatitudine ante resurrectionem. Rectè enim quæritur à Sancto Augustino, *Quid opus est spiritibus corpora sua in resurrectione recipere, si potest iis, etiam sine corporibus, summa illa beatitudo præberi ?* Ideoque apud antiquos, & in primis Ecclesiæ sæculis, sicut infra ostendemus, Hæretici, qui negabant resurrectionem corporis, hanc præmaturam animarum glorificationem, aut soli, aut potissimum tuebantur. Nuperis autem sæculis quis non videt invectum hunc novæ fidei articulum in Ecclesiam Romanam, consiliis prudentum & politicorum : quô sanctis invocandis, aliisque id genûs institutis,

com-

commodior anſa præberetur : cæteriſque, quæ adhæret, lucroſis dogmatis patrocini-
 um. Rectè notavit Bellarminus, hanc *De Beat.*
 doctrinam *fundamentum eſſe omnium alia-* *ſanct.*
rum quæ ad ſanctos ſpectant ; nempe quæ *Ord. dif-*
 ſpectant ad ſanctorum *cultum*, ſanctorum *put.*
canonizationem, ſanctorum *Imagines*, ſanc-
 torum *Reliquias* ; denique *peregrinationes*
 & *vota* iis nuncupata. Vides quantam ca-
 tenam, auro & argento gravem, ſecum
 trahit hoc dogma. Et ſi his annectas *Pur-*
gatorium, ſive ſtatum animarum quæ ad
 cælum non rectà eunt, ſed, vivorum præ-
 cibus & ſuffragiis ſanctorum, eò ſeriùs aut
 citiùs evehuntur ; habes aurifodinam quâvis
 Indiâ ditio- *2 Cor. ii.*
 rem. Sed væ illis, *qui caupo-* *17.*
nantur verbum Dei.

Non tamen hâc cenſurâ digni ſunt, ſi-
 qui, ſine omni ſpe lucri, conſolentur mori-
 bundos, animèntque velut ad cælum con-
 feſtim abituros, & ad ſuprema gaudia ; ex-
 eunt è carcere in libertatem, & quæ ex pio
 affectu dicuntur ad minuendum mortis me-
 tum, non ſunt explicanda cum rigore, in-
 ſtar articulorum fidei. Piorum animæ, ubi
 primùm exceſſerint ex hâc vitâ, in tuto con-
 ſiſtunt, extra ictus, extra pœnas, extra er-
 randi pericula : & licèt cœlo externo non-
 dum gaudeant, nondum Regno fruantur,
 ſunt tamen in jure proximo & inextinguibili
 ad illud poſſidendum ; ideóque facili anti-
 cipatione eo jam frui dici poſſunt. Feſti-

namus quidem omnes ad occupandam hæreditatem, atque impetu quodam ferimur in optatam gloriam & beatitudinem. Crediderunt è primis Christianis multi, jam tum instare adventum Christi; ut ex Epistolis Apostolicis, & antiquis Patribus mihi aperitissimum est; atque eâ fide corroborati, persecutiones mortemque fortius pertulerunt. Ab ipso temporum decursu, detecto hoc errore, in alium, quæso, ne incidamus: neque cælum invitum ad nos detrahere, aut invadere potius, quàm hæreditate accipere videamur: *ordinem promotionis* Lib.v.c.31. *justorum supergredientes*; ut inquit Irenæus. Jam tandem advesperascit mundus, in proximis stat Christus & præ foribus; non alio igitur, præter hoc, indigemus solatio, *Ecce venio citò: & merces mea mecum est, ut reddam unicuique prout opus ipsius erit. Amen, etiam veni, Domine Jesu.* Πῦ σς, Θάνατε, τὸ κέρτερον; πῦ σς, Ἀδὴ, τὸ ῥῖνθ;

HÆC breviter de statu vitæ defunctorum, ex sacris literis. Prætereà in rebus controversis non exigui ponderis esse solet apud plerosque, primævæ & incorruptæ antiquitatis fidem inspicere. Licet enim, præteritis Apostolis, nulli hominum, nulli sæculo, infallibilitatem tribuamus: neque primis, neque mediis, neque ultimis: tamen, cùm nondum religio Christiana, aut in artem aut imperium erecta fuerat, veritatem nudam
sim

simplicius & sincerius sequebantur Christiani. Quid itaque senserint veteres de primâ & proximâ beatitudine sanctorum, sive de statu animarum ante diem resurrectionis, operæ pretium erit paucis inquirere.

Quo fonti propiores sunt rivi, eo solent esse puriores ; & quò Apostolis, aut temporibus Apostolicis proximiores sunt Christiani patres, eò magis probati & irrefragabiles habentur doctrinæ orthodoxæ testes. Quāquam igitur Patres Græcos generatim à partibus nostris in hac causâ stetisse non dubitem, satis erit in hoc capite, tria prima Ecclesiæ sæcula inspicere ; in quibus, ni fallor, nullum reperiēs, Græcum aut Latinum, præter Hæreticos, atque unum forsā Cyprianum, qui defunctorum animas statim à morte, ad visionem Dei & cœlestis gloriæ possessionem transferebat ; eo scilicet modo quo nuperis sæculis decretum est in Ecclesiâ Romanâ.

HANC quidem fuisse sententiam multorum Hæreticorum, in primis Ecclesiæ sæculis, qui unâ tollebant e medio resurrectionem, constat ex Justino Martyre, Irenæo, Tertulliano, aliisque. In Dialogo cum Tryphone hæc habet Justinus, Οἱ καὶ λέγουσι M.p. 307.
 μὴ εἶναι νεκρῶν ἀνάστασιν, ἀλλὰ ἅμα τῷ ἀποθνήσκειν
 τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἀναλαμβάνεσθαι εἰς τὸν ἔργον, μὴ
 ἀπολάβητε αὐτὰς Χριστιανέες. *Quique dicunt non
 esse mortuorum resurrectionem, verum si-
 mul atque moriantur, animas ipsorum re-
 cipi*

cipi in cœlum: ne existimatis eos esse Christianos. Vides hæc duo conjungi à Justino, ac si nexum aliquem inter se haberent; saltem idem Hæretici qui negabant resurrectionem corporis, animas statim à morte efferebant in supremum cœlum.

Huic loco S. Justini lux oritur ex Ireneo; qui istius ævi hæreticis utrumque errorem simul attribuit, libro quinto, cap. xxxi. *Quoniam autem quidem ex his qui putantur recte credidisse, supergrediuntur ordinem promotionis justorum, & modus meditationis ad incorruptelam ignorant, hæreticos sensus in se habentes. Hæretici enim dispicientes plasmationem Dei, & non suspicientes salutem carnis suæ, contemnentes autem & repromissionem Dei, simul atque mortui fuerint, dicunt se supergredi cœlos, & Demiurgum, & ire ad matrem, vel ad eum, qui ab iis affingitur, patrem. Qui ergo universam reprobant resurrectionem, quid mirum si nec ordinem resurrectionis sciant? Nolentes intelligere, quoniam si hæc ita essent, ut dicunt, ipse utique Dominus, in quem se dicunt credere, non in tertiâ die fecisset resurrectionem, sed super crucem expirans, confestim utique abiisset sursum, relinquens corpus terræ, &c. Id certè constat ex his primævis Patribus, aliisque hæreseon scriptoribus, Hæreticos olim, nempe Gnosticos, Basilidianos, Valentineanos, Marcionitas, & istius*

istius colluviei alios, hujus quam refellimus, sententiæ, primos fuisse authores, primosque vindices.

EXPERTI sumus interea tam Justinì, quàm Irænei judicium in hoc argumento: non statim propellunt, ut vides, in supremum cœlum sedesque gloriæ, animas calentes ab hoc corpore. Id alibi etiam testatur Justinus cum Tryphone, his verbis: *Τὰς μὲν ἡσὺ εὐσεβῶν ψυχὰς ἐν κρείττονι παρὰ χάριν* M. p. 223. *μὲν, τὰς δὲ ἀδίκας καὶ πονηρὰς ἐν χείρονι τὸν τῆς κρίσεως ἐκδεχόμεναι χρόνον τότε. Piae quidem animæ in loco quodam meliori manent, injustæ verò & pravae in deteriori: judicii tempus tandem expectantes.* Irenæus etiam ad finem usque capitis jam citati, eandem sententiam pluribus prosequitur. Si ergo Dominus legem mortuorum servavit, ut fieret primogenitus à mortuis & commoratus usque ad tertiam diem in inferioribus terræ, post deinde surgens in carne, ut etiam figuras clavorum ostenderet discipulis, sic ascendit ad Patrem; quomodo non confundentur, qui dicunt inferos quidem esse hunc mundum, qui sit secundum nos; interiore autem hominem ipsorum dereliquentem hic corpus, in supercœlestem ascendere locum? Cùm enim Dominus in medio umbræ mortis abierit, ubi animæ mortuorum erant, post deinde corporaliter resurrexit, & post resurrectionem assumptus est: manifestum est quia & discipulorum

*pulorum ejus, propter quos & hæc operatus est Dominus, animæ adibunt in invisibilem locum, definitum eis à Deo, & ibi usque ad resurrectionem commorabuntur, sustinentes resurrectionem, post recipientes corpora, & perfectè resurgentes, hoc est corporaliter, quemadmodum & Dominus resurrexit; sic venient ad conspectum Dei.**

Huic explicationi Irenæi, ab exemplo Christi desumptæ, confimilia habet Tertulianus, de Animâ, cap. lv. quæ loca se invicem illustrant & confirmant. *Quod si Christus Deus, inquit, quia & homo, mortuus secundum Scripturas, & sepultus secus easdem, huic quoque legi satisfecit, formâ humanæ mortis apud inferos functus: nec antea ascendit in sublimiora cælorum, quàm descendit in inferiora terrarum, ut illic Patriarchas & Prophetas compotes sui faceret: habes & regionem inferum subterraneam credere, & illos cubito pellere, qui satîs superbè non putant animas Fidelium inferis dignas; servi super dominum, & discipuli super magistrum, aspernati si fortè in Abrahamæ sinu, expectandæ resurrectionis solatium capere. Dein infra in eodem capite apertiùs ait, Nulli patet cælum,*

* "His simillima habet Andreas Archiepiscopus Cretensis, sermone in vitam hum. & in Defunctos.
 " (Sed erat opinor sexti seculi) impressus est Ludg.
 " Bat. 1619. in 4to, BB. Ox."

lum, Terrâ adhuc salvâ, ne dixerim clausâ ; cum transactione enim mundi reserabuntur regna cœlorum. Et in fine ejusdem capitis, in suo de Paradiso libello, in quo deperdito non exiguam jacturam fecimus, ait, se constituisse omnem animam apud inferos sequestrari, in diem Domini. Pluribus locis, in hoc de Animâ tractatu, C. xlviii, idem testatur aliis verbis. Neque minùs alibi, ut in Apologetico : Et si Paradisum nominemus, locum divinæ amœnitatis, recipiendis sanctorum spiritibus, non cœlum intelligimus. Et contra Marcionem quarto : Eam itaque regionem sinum dico Abrahamæ, C. xxxiv, etsi non cœlestem, sublimiorem tamen inferis, interim refrigerium præbituram animabus justorum, donec consummatio rerum resurrectionem omnium plenitudine mercedis expungat. Vide plura, si placeat, his germina, apud eundem de Resurrectione carnis, cap. xxiii. Sed de Tertulliano fati : cum de ipsius mente in hac parte nullum sit dubium.

CUM his Patribus jam nominatis idem sentit Origenes, quoad animas sanctorum, tam novi quàm veteris Testamenti : quibus usque ad resurrectionem, inferiorem fœlicitatis gradum impertit. Sententiam ipsius habes homiliâ septimâ in *Leviticum*, his verbis : *Nondum enim reciperunt letitiam suam, ne Apostoli quidem : sed & ipsi expectant, ut & ego letitiæ eorum particeps*

ceps fiam. Atque hujus rei testem adhibet Magistrum gentium Paulum ad Hebr. xi. additque, Vides igitur quia expectat adhuc Abraham, ut quæ perfecta sunt consequatur. Expectat & Isaac & Jacob, & omnes prophetae expectant nos, ut nobiscum perfectam beatitudinem capiant.

Sect. xxi.

SUB fine tertii sæculi Victorinus Martyr & Lactantius vixere, quorum uterque causæ nostræ patrocinator. Nota sunt Lactantii verba, libro septimo Institutionum: *Nectamen quisquam putet animas post mortem protinus judicari; omnes enim in unâ communique custodiâ detinentur, donec tempus adveniat quo maximus Juxta meritum faciat examen; tum quorum fuerit probata justitia, ii præmium immortalitatis accipiunt. Itidem Victorinus ad illud Apocalypseos c. vi. 9. de animabus sub altari; cum altare exterius, non interius quod est cælum, hic intelligendum esse notasset, ibi vult expectare animas donec tempus novissimum adveniat, quo præmia & pœnæ distribuuntur. Sed quia, inquit, in novissimo tempore sanctorum remuneratio perpetua, & impiorum ventura damnatio, dictum est iis, EXPECTARE. Et pro corporis sui solatio acceperunt, inquit, stolas albas, id est, donum Spiritûs Sancti.*

PRÆTEREA, cum ex antiquissimis Patribus plures, si non prorsus omnes, animas humanas

humanas *ἐκ* *Ἁδου* descendere voluerint, inde testantur, non statim, ex eorum sententiâ, in summum cœlum, summâque gloriam eas evehendas esse. Quanquam enim Hades latæ significationis sit quoad animas separatas, tam justas, quàm injustas, nemo tamen unquam dixit animas *ἐν* *Ἁδου* positas, quasunque, ibidem gaudere visione beatificâ : cum igitur eò loci collocent omnes animas antiqui Patres, omnes itidem ab illâ visione & gloriâ per id temporis excludunt. De Justino, Irenæo & Tertulliano, jam conclusum est ; quandoquidem ex descensu Christi *ἐκ* *Ἁδου* probant illi, ut suprà vidimus, aliarum omnium animarum futuram in eundem descensionem, cum *discipulus*, ut aiunt, *non sit supra magistrum*. Et ex hoc ipso argumento inverso, Macarius, Episcopus Hierosolymitanus, in Concilio Nicæno, Philo-

κατεφερόμεθα μὲν τὸν θάνατον εἰς τὸν Ἅδην, ἀνεδέξατο καὶ τὸ πνεῦμα, καὶ κατήλθεν ἐκείνως εἰς αὐτόν. Unde etiam nostram à morte, hoc est, *ἐκ* *Ἁδου*, resurrectionem suam effecisse ait. Et subjungit postea de hac re cæterisque in eodem capite, *αὐτὴ ἡ τῆς ἐκκλησίας Ἀποστολικὴ καὶ ἀμώμητος πίστις, &c. hac est Ecclesiæ fides Apostolica & inculcata.* Huc spectat etiam id quod habet Eustathius, Antiochiæ Patriarcha, apud Theodoretum, ad illud Psalmistæ, *non derelinques animam me-*

Gelas. Cy-
zin. de
Conc. Nic.
l. i. c. 23.

In Dial. i.
am

In Not.
Hœschel.
ad Phot.

am ἐν Ἀδῇ, ubi Ἀδὴν χωρίον τοῦ ἀνθρωπίνων ψυχῶν
appellat, probatque animam Christi fuisse
verè humanam, quod tam in hâc vitâ, quàm
in altera, humanam sortem subiverit: Ἀλλὰ
μὴ ἢ τὰ Ἰησοῦ ἐκατέρων παύσαντες ἔχει γέγονε γὰρ καὶ ἐν τῷ
χωρίῳ τοῦ ἀνθρωπίνων ψυχῶν, καὶ τῆς σαρκὸς ἐκτὸς
γενομένη ζῇ καὶ ὑφέσκη· λογικὴ ἀρετὴ καὶ ταῖς ψυχαῖς τοῦ
ἀνθρώπων ὁμοούσιος. Denique in veteri frag-
mento περὶ τῆς τοῦ παντὸς αἰτίας, sive Cui sit, sive
alterius perantiqui Christiani, omnes animas
tam justorum quàm injustorum ἐν Ἀδῇ retine-
ri, non semel dicitur. Ita incipit: Καὶ ἔτος μὲν
ὁ περὶ δαιμόνων λόγος· περὶ δὲ αὐτοῦ, ἐν ᾧ συνέχονται
ψυχαὶ δικαίων τε καὶ ἀδίκων, ἀναγκαῖον εἶπεν. Hoc
dein repetit cum habitaculorum distinctione,
his verbis: Οἱ δίκαιοι ἐν τῷ αὐτῷ νῦν μὲν συνέχονται,
ἀλλ' ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ ᾧ καὶ οἱ ἀδικοὶ μία γὰρ εἰς τοῦτο τὸ
χωρίον κἀποδοθήσονται τῇ πύλῃ, &c. ubi Angelos
custodes ponit, qui ingredientes animas se-
gregant & quamlibet ad suam sedem con-
dignam, ad suam regionem propriam, ad
locum ei debitum, amandant aut conducunt.
Denique, hic usque ad resurrectionem eas
morari asserit: Οὗτος ὁ περὶ αὐτοῦ λόγος· ἐν ᾧ ψυχαὶ
πάντων κατέχονται, ἀχρεὶ καὶ ὅν ὁ θεὸς ὤρισεν, ἀνάστα-
σιν τότε πάντων ποιησόμενος.

Hos Autores, haud infra tertium sæcu-
lum natos, testes habemus doctrinæ primi-
tivæ de Animabus ἐν Ἀδῇ. Quibus liceat ad-
jungere duos Episcopos Cæsarienses, inferi-
oris, opinor, sed incertæ ætatis: intelligo
Andream; & Aretham, qui ex commen-
tariis Andreæ suos in Apocalypsin decerp-
sit.

fit. Ab his autem ita scribitur. *Θάνατος*
 μὲν χωρισμὸς ψυχῆς καὶ σώματος. ἧς δὲ, τέπος ἡμῶν
 αἰσθῆς, ἦγεν ἀφανὲς καὶ ἀγνώστου, ὃ τὰς ψυχὰς ἡμῶν
 ἐντεῦθεν ἐκδημῶσας δεχόμενον. *Mors est sepa-*
ratio animæ & corporis: Hades autem est
regio nobis inconspicua, siue nos latens &
notitiam fugiens, quæ animas nostras hinc
emigrantes excipit. Denique, iidem E-
 piscopi ad cap. vi. Apocalypseos, *de ani-*
mabus clamantibus sub altari, idem confir-
 mant, & sententiæ Pontificiæ de visione
 beatificâ, penitus & ex omni parte aduersan-
 tur, His verbis: Διὰ τέτων τὴν τῷ κόσμῳ συν-
 τέλειαν αἰθέμενοι φαίνονται οἱ ἅγιοι, διὸ μακροθυμεῖν
 ἄχρι τῆς τῶν ἀδελφῶν τελειώσεως κελεύονται, ἵνα μὴ
 χρεῖς αὐτῶν τελειωθῶσι, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον.
 Αἱ δὲ λευκαὶ στολὰὶ τὴν ἐπανδύσαν αὐτοῖς τῶν ἀρετῶν
 ἐμφαίνουσι λαμπρότητα ἣν ἠμφιεσμένοι, εἰ καὶ μήπω
 τὰς ἐπαγγελίας ἐκομίσαντο, τῇ γὰρ ἐλπίδι τέτων, ἀπερ-
 νοερώς ἐνοπρίζονται, πάσης ἀπηλλαγμένοι παχύτητος,
 εἰκότως εὐφραίνονται τοῖς κόλποις Ἀβραάμ ἀναπαυόμενοι.
 Πολλοῖς γὰρ τῶν ἁγίων εἴρηται, χάρις ἀξίως εἰληχέναι
 τῶν τῆς ἀρετῆς ἐργατῶν ἕκαστον, δι' ὧν καὶ περὶ τῆς μελλούσης
 αὐτῶν δόξης τεκμαίρονται. *Propter hæc Mundi*
consummationem expetere sancti videntur,
quoniam expectare atque moram ferre ju-
bentur usque ad fratrum suorum mortem,
ne ante illos, juxta divinum Apostolum,
consummentur. Candidæ autem stolæ vir-
tutum splendorem, qui illustris in illis ex-
istit, insinuant. Quo circumfusi, etiamsi
promissiones nondum adepti sint, eorum ta-
men bonorum spe, quæ spirituali oculo
 F
 jam

jam contemplantur, ab omni interim materiâ crassâ liberati, meritò latantur; in sinu Abrahamæ vacatè requiescentes. Multorum enim sanctorum sententia est, unumquemque virtutis cultorem, locum factis suis dignum post hanc vitam sortiri, ex quo de ^{חַיִּים} ^{הַבְּשׂוּרִים} gloriâ sibi præparatâ certam conjecturam facere valeat. Hæc de Hade juxta antiquissimos: quem commune animarum receptaculum, ex hac vitâ discedentium, usque ad resurrectionem, constituerunt.

In Epist.
sua ad
Phil.

Art. li.

DENIQUE ad dictorum veritatem corroborandum, notatu dignum est, quâ modestia & moderatione locuti sunt beati Martyres, Polycarpus, Clemens Romanus, Ignatius, de loco & statu Sanctorum ex hac vitâ exeuntium: non mox in summum cœlum & visionem beatificam recipiendos esse aiunt, sed *εἰς τόπον αὐτοῖς ὀφειλόμενον*, ita Polycarpus, in locum iis debitum vel proprium: vel * *εἰς τὸν ἄγιον τόπον*, ut de Paulo Clemens Romanus, *ἕως ἀπὸλλάγῃ τῷ κόσμῳ, καὶ εἰς τὸν ἄγιον τόπον ἐπαρεύθῃ*, sic è mundo migravit, & in locum sanctum abiit. Id postea appellat *χωρὸν ἐνδοξῶν*, in eâdem Epistolâ. Sed dignus est, quem perpendamus, locus ille, ubi ait omnes ab Adamo usque ad hodiernum

* "Non ad cœlum aut gloriam, sed ad *τόπον ὀφειλόμενον* τῆς δόξης, dicit Clemens, Ep. c. 5. Citat Clericus ad Mat. xvii. 18. Ita etiam *εἰς τὸν τόπον τὸν ἴδιον* Judæ, Act. i. 25.

diernum diem, quotquot mortui sunt in charitate perfecti, requiescere in regione piorum tanquam in suis cubiculis; in adventu Christi & resurrectione mortuorum educendos & manifestandos. *Αἱ γενεαὶ πᾶσαι ἀπὸ Ἀδὰμ ἕως τῆς δὲ ἡμέρας παρήλθον, ἀλλ' οἱ ἐν ἀγάπῃ τελειωθέντες κατὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ χάριν ἔχουσιν χάραν εὐσεβῶν· οἱ φανερωθήσονται ἐν τῇ ἐπισκοπῇ τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ· γέγραπται γὰρ, εἰσελθε εἰς τὰ ταμίαια. Ισα. xxvi: μικρὸν ὄσον, ἕως ἧς παρέλθῃ ἡ ὀργὴ καὶ θυμὸς μου, καὶ μνησθήσονται ἡμέρας ἀγαθῆς, καὶ ἀναστήσω ὑμᾶς ἐκ τῶν σπικῶν ὑμῶν.* Hæc omnia sententiæ nostræ quadrant: & quod *χῶραν εὐσεβῶν* appellat Clemens, id *χῶραν κρείττονα* nominat Justinus, & *χώρες ἀξίες* vel *τόπους ἀξίους*, alii; & quod *τόπον αὐτῆς ὀφειλόμενον* Polycarpus, *τόπον ἴδιον* appellat Ignatius; & quod *τόπον ἁγίον* Clemens, *ἐξ ἐξ πρόθυρα* Chrysostomus. Hæc non malè conveniunt inter se, & respondent illi temperamento, quod sanctorum felicitàti ante resurrectionem adhibet Scriptura Sacra. Ita, de statu piorum qui in *sinu Abrahamæ* requiescunt, cùm loquitur Christus, eorum beatitudinem appellat *παράκλησιν*, *solatium*, non ^{Luc. xvi. 25.} supremam gloriam. Id quod alibi in sacris literis dicitur *requies* & *relaxatio*, placidoque somno comparatur. En *Stylum Sacrum*, & virorum Apostolicorum! ex alterâ parte, en *Stylum Pontificium* & Ecclesiæ Romanæ! Sanctorum animas *mox recipi in cælum*, & *intueri clarè ipsum Dominum Trinum* & *Unum*, sicuti est. Deus bone! unde desumpta sunt hæc verba? ex

Joh. xiv.
2, 3.

quo libro Sacrae Scripturae? ex quibus monumentis primitivae Ecclesiae? Christus jam moriturus, ait discipulis suis, *Vado parare vobis locum. Et si abiero & paravero vobis locum, iterum veniam & recipiam vos ad meipsum; ut ubi ipse ero vos etiam sitis.* Vides igitur hunc locum gloriosum, paratum iis à Christo, non possidendum esse donec venerit Christus; tum demum juxta ipsius votum ad Patrem, habitabunt Sancti unà cum Christo, & spectabunt ipsius gloriam. *Satiabor, Domine, cum evigilavero, aspectu vultus tui.*

Joh. xvii.
24.
Pl. xvii. 15.

PRÆTEREA, nec sacris literis, nec rationi naturali consentaneum esse videtur, summas poenas exigere, aut summa præmia erogare, antequam res in judicium deducta fuerit, & de cujusque causâ constiterit. Judicium autem nullum memorat Scriptura sa-

Aët. xvii.
31.
1 Cor. iii.
13, 14, 15.
2 Cor. v.
10.
Apoc. xx.
11, 12, 13.

cra ante finem mundi. *Ille est dies quo Deus judicaturus est orbem terrarum per Christum.* Tum demum *cujusque opus probabitur.* Tum *reportabit quisque congruenter ad id quod fecerit in corpore.* Tunc *Throni positi, tunc libri aperti: Et judicatum erit de singulis secundum opera ipsorum.* Tunc separantur justi ab injustis, Oves ab Hædis: illis ad dextram positus, his ad sinistram: & in utrosque fertur sententia. Hæc ex ore Christi excipi-

Mat. xxv.
31, 32, &c.

mus, *Quum autem venerit Filius hominis cum gloria sua, & omnes sancti Angeli cum*

cum eo, Tunc sedebit in throno gloriæ suæ. Et cogentur coram eo omnes gentes, & separabit eos, alios ab aliis, ut pastor separat oves ab hædis. Et statuet oves ad dextram suam, hædos ad sinistram. Tunc dicet Rex iis qui ad dextram ipsius, Adeste, Benedicti Patris mei, possidete regnum paratum vobis à jacto mundi fundamento. Tunc etiam dicet iis qui ad sinistram, Execrati, abite à me in ignem æternum, qui paratus est Diabolo & Angelis ejus. En tempus judicii, modum, præmia & pœnas, datamque executioni sententiam. Et hæc omnia futura, ubi venerit Filius hominis.

HÆC autem, inquires, de Judicio Generali intelligenda sunt: verum est præterea judicium secretum & particulare, quod statim à morte cujusque institutum est, & quamlibet animam exeuntem è corpore mox excipit. Cedò loca, si placet, Sacræ Scripturæ quæ hoc testantur: videamus quantum valent, si clarè probent judicium privatum ante diem judicii solennis. Loca quæ citavimus sunt aperta & ipsâ luce clariora: neque ullum judicium prævium subinnuunt, sed excludunt potiùs. In his autem quæ pendent à voluntate Dei & à revelatione divinâ, non licet ad arbitrium fingere novam rerum œconomiam, ut hypothefi serviamus. Dici potest quælibet anima, exiens è corpore, judicium tacitum

aut privatum subire, quatenus sibi conscia est bene aut malè transactæ vitæ: testemque suum, suamque sententiam in sinu gerit; & pro eâ, quâ est, dispositione & affectu, vel iratum vel amicum numen sentit; & quasi de proximo, quid sibi impendeat fati, prospicit & intuetur. Sed hæc nihil efficiunt extra animam: tota res intus geritur: manetque in eodem loco, statu, habituque anima, usque ad resurrectionem.*

OBSERVATUM est à nobis antea, ab Ecclesiâ Romanâ, per illam anticipatam Sanctorum gloriam, inutilem reddi *Resurrectionem*; neque minus per eandem anticipationem, *Judicium generale* quodammodo superfluum redditur. Enim verò, *si jam de singulis judicatum sit secundum opera ipsorum*; si justis ab injustis jam separentur, atque hi cælo gaudeant & visione Dei, illi pœnis, tam externis quàm internis crucientur; Quis locus futuro judicio? Quid actum agis? de re judicatâ quid denuo judicium instituis?

“ * Nec tamen quisquam putet animas post mortem protinus judicari; omnes enim in unâ communique custodiâ detinentur, donec tempus adveniat quo maximus Judex meritorum faciat examen.
“ Lib. 7. c. 21. p. 653. Lactantii.

“ Citatur etiam Gènebrardus enumerans multos
“ Patres, qui crediderunt Animas non fruituras visione
“ beatificâ ante resurrectionem, dum excusat Johannem xxii. papam, Gassend. de Animorum Immort.
“ tom. ii. M. p. 654. col. ii. ult.”

CAP. III. & Resurgentium.

71

instituis? Nequid fortè erratum fuerit in primâ sententiâ, recognoscitur causâ? vel damnati appellant alium judicem? Non id quidem, inquires, sed ut sententiæ privatim datæ, æquum rectumque toti mundo innotescat. Rectè, si pars læsa quærelam adhibet; sed unumquemque damnatum supponis *αὐτοῦ κατὰ κρίσιν* esse. Et tardè quidem de jure pœnarum quæstio affertur, cùm jam eas sustinuerint damnati per aliquot sæcula. Neque magis congruum esse videtur, ex alterâ partè, in eorum jus inquirere, qui possessione, non sæculari modò, sed plusquam millenni, cœlum usu capiunt.

Ut redeamus à judicio ad resurrectionem: operæ pretium erit inquirere quid nobis profit Resurrectio, juxta Theologiam Pontificiam. Illi aiunt Beatitudinem animæ non futuram esse intensiorem post resurrectionem, quàm antea; & pro definito habent, *Animarum gloriam non augendam esse in resurrectione: nisi extensive*, ut aiunt, *non intensive*: accidentaliter, non in se. Animam enim manere in eadem visione Dei beatificâ, in eodem lumine, in eadem gloriâ, in eadem operationum suarum perfectione, in eadem denique beatitudine intrinsecâ, quam habuit ante resurrectionem. Quantillum est quod nobis accedit à resurrectione, secundum hos Theologos? Quàm malè convenit illis cum Sancto Paulo? Tantine est hoc leve fœlicitatis

Bellarmin. de
beat. sanct.
c. ii. § v.

1 Cor. x

additamentum in resurrectione, ut absque eo nos omnium hominum miserrimos esse diceret beatus Apostolus? ut absque eo, immortalitatem animæ pro nihilo haberet? ut absque eo, in hac vitâ solâ spem nostram collocandam esse duceret? Denique, ut absque eo, omnem beatitudinem præviam, sive visionem Dei dixeris, sive aliam, ne nominaret quidem? Hinc suum præmium unice repetit, hinc suam coronam Apostolus. Hinc aliis, contra vim mortis, aut malorum quorumcunque, consolationem maximè arcessit. Postremò, quod Paulus noster *æternum pondus gloriæ* appellat, id illi levis superpondii loco habent. Et quod Sanctus Petrus, *immarcescibilem gloriæ coronam* nuncupat, id illi gloriæ nostræ appendiculam quandam, non partem maximam aut principalem faciunt. Denique, Christus ipse redemptionem sanctorum non nisi in fine mundi appropinquare & expectandam esse docet. Nec retributionem promittit ante resurrectionem iustorum. Tantùm distant à doctrinâ Evangelicâ Ecclesiæ Romanæ decreta in hac parte! Id quod Apostoli, quod Beati Martyres, quod Antiqui Patres maximum Evangelii promissum, fidei Christianæ fundamentum, spei anchoram habuerunt; secundum illa decreta tantùm non irritum, inutile, & superfluum redditur.

QUIN

QUID plura? Hanc vitam reducem, hanc
 spem redivivam nobis lucratus est Christus,
 haud minore pretio quàm sui ipsius vitæ Heb. ii. 14.
 dispendio: suâ resurrectione confirmatam. 15.
 Et quicquid non refurgit, pro deperdito 2 Tim. i.
 habet in illo sermone sacro; uti postea Pau- 10.
 lus, loco memorato, cùm de hoc argumen- 1 Pet. i. 3.
 to differit ad Corinthios. Hoc est miran- & 21.
 dum, & divinæ virtutis opus: ex morte Joh. vi.
 ipsius victoria & triumphus. Hic est per- 39. &c.
 fectionis nostræ terminus, quò nitimur, Phil. iii. 101
 quò aspiramus omnes. Neque habent quo
 ulterius progrediantur quàm maximè ambi-
 tiosa desideria. Tunc enim erimus *ἰσαγγελοι*,
 eadem cum Angelis amicti luce, eundem
 Deum intuentes.

Ex hætenus dictis fati mihi constare
 videtur, tam per sacras literas, quàm anti-
 quissimarum Patrum testimonia, Beatitudi-
 nem Sanctorum, aut unicè aut potissimùm
 pendere à Resurrectione. Atque illam per-
 fectionem summam, summam fœlicitatem
 & gloriam, quæ *visione Dei Beatificâ* sig-
 nificari solet, Animabus non impertiri ante
 Diem judicii, & adventum Domini. Si verò
 ex numero Testium causa hæc esset dirimen-
 da, facile foret his primorum sæculorum
 Patribus, quarti etiam sæculi, & deinceps,
 plures adjungere. Sed vis Sacrarum Li-
 terarum, quæ sola sufficit, nimio comitatu
 quandoque obscuratur. Proinde notabo
 tantùm, seorsim per modum appendicis, ex
 autho-

authoribus subsequētis ætatis, loca quædam manifestiora ejusdem argumenti, quæ pro suo quisque otio & animo consulere possit, aut missa facere.

A P P E N D I X.

“Videhanc
“m. excu-
“sam. Ge-
“rard. de
“Mort.
“tom. 8.
“p. 396.
“397. &c.”

QUARTI sæculi habetur Author *Quæstionum & Respons. ad Orthodoxos*, apud Justinum Martyrem: qui eidem Justino, in suâ sententiâ de vitâ defunctorum statu ante resurrectionem, adhæret & astipulatur. Nam de tempore retributionis verba faciens, (Respons. ad Quæst. 60.) hæc habet, ἔτι γὰρ πρὸ ἀναστάσεως τῶν ἐκείτω βεβαιωμένων ἢ ἀναπόδοσις γίνεσθαι. *Nemini enim ante Resurrectionem, rerum in vitâ transactarum retributio redditur.* Dein, diluens objectionem de Latrone rectâ in Paradisum delato, sententiam plenius aperit (Quæst. & Resp. 76.) ὁφείλει γέγονε τῷ ληστῇ εἰς τὸν, &c. *Utilitas Latroni, quod Paradisum sit ingressus, hæc fuit: quod fidæi commodum reipsâ percepit, per quam dignus reputatus est, qui sanctorum cœtui adjungeretur: in quo usque ad diem Resurrectionis & remunerationis reservatur.*

Divus Chrysostomus tanti facit Resurrectionem, ut absque illâ immortalitatem Animæ parvi ducat: & reliqua omnia quæ possidentur à Sanctis ante id tempus, pro exiguâ parte beatitudinis & remunerationis habeat.

habeat. Hunc, si placet, consule ad caput xv. prioris ad Corinthios, ubi, ad illa verba Pauli, *Si in hac solùm vita, &c.* hæc habet, *τί λέγεις, ὁ Παῦλε; πῶς, &c.* Quid ais, Paule? Quomodo in hac vitâ tantum spem habemus, nisi corpus resurgat, licet anima maneat & immortalis sit? Respondet sibi, *Licet maneat anima, licet Sexcenties esset immortalis, ut est; bona illa ineffabilia sine corpore non reportaret; quemadmodum nec punietur antea: Omnia enim manifestabuntur ante tribunal Christi, ut unusquisque quæ fecit itidem recipiat in corpore: sive bona sive mala.* Propterea, dicit Apostolus, *si in hac vitâ tantum spem in Christo haberemus, omnium essemus miserrimi. Nisi enim resurgat corpus, incoronata manet Anima, extra illam beatitudinem quæ est in cælis.*

HIS sententiam suam clarè explicuit Chrysostomus, eandemque confirmat alibi exemplis & similitudinibus; ad illud nempe dictum Apostoli, ad Hebræos, cap. xi. 40. *Hi mercedem non receperunt, ne sine nobis consummarentur.* Verba ipsius hæc sunt: *οὐδέπω ἀπέλαβον, ἀλλ' ἐν μένῃ, &c.* Nondum receperunt mercedem, sed adhuc expectant? Qui istoc modo obîre, in tantâ tribulatione, nondum receperunt illi? Tantum habent temporis ex quo vicerunt, nec dum receperunt mercedem: vos autem, nondum finito certamine, moras agrè fertis.

Cogitate,

Cogitate, quæso, quid & quantum sit, Abrahamum, & Apostolum Paulum, expectantes, quando tu consummatus fueris, ut tunc tandem possint mercedem recipere, &c. Pergit adhuc in ejusdem argumenti contextu in sequentibus: & Abelem Protomartyrem, & Noachum in utroque mundo justitiæ præconem, non ante nos coronandos esse ait; *ἐν αὐτῇ ᾧ ὁ Χριστὸς πάντες τῶν σφετέρων τὸν κατεργάσθη.* *Omni- bus ad coronas recipiendas unum idemque tempus definiit.* Usque ad illud tempus pro sedibus Animarum Sanctarum nominare solet quandoque *ἡ ἐκκλῆσια πρὸς δόξαν* sæpius autem *sinum Abrahamæ.* Vide, si vacat, Hom. 24. in priori ad Corin. & Hom. 40. in Gen. Ubi ait omnes justos à temporibus Abrahamæ, usque ad finem mundi, id ambire & exoptare unicè, ut in ipsius sinu requiescant. Sinus autem Abrahamæ, ut nōsti, non habetur pro summâ gloriâ, aut cælo supremo. Denique, Hæc omnia confirmantur in sermone primo Chrysostomi de Resurrectione: cū omnem spem nostram, omnem retributionem ad illud tempus & adventum Domini illic referat: neque ullam nobis innuat citiùs contingere mercedem, præter illam quæ in hac vitâ ex ipso certamine oritur, & ex ipsâ exercitatione virtutis & constantiæ Christianæ: quibus Anima fortior redditur, &, ut ipsius verbo utar, magis Philosophica. Ut enim, inquit, *Athletæ* certando

certando fiunt firmiores & robustiores,
 ἔγω δὲ καὶ ἐπὶ ἀγώνων τῆς ἀρετῆς, καὶ πρὶν ἢ τὸν ἕρηνον
 ἀνογῆναι, καὶ ἢ τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἀναγενέσθαι, καὶ πρὶν ἢ
 πᾶς ἀμοιβὰς ἡμᾶς ἀπολαβεῖν (vides hæc tria idem
 valere apud Chrysostomum) μέγαν ἐν τῷ θεῷ καρπὲ-
 μεθα τὸν μισθόν, τῆς ψυχῆς ἡμῶν φιλοσοφώτερας καὶ διαμένους.

HÆC de statu & beatitudine Sanctorum
 ante Resurrectionem secundum Chrysosto-
 mum. At dices forsitan, eundem Patrem aliis
 in locis liberius sublimiusque loqui de hac
 beatitudine intermediâ. Id quidem fieri
 potest. Oratores enim inter perorandum
 sæpe incalescunt aliquantulum, neque sin-
 gula verba in aurificis staterâ ponderant.
 Cùmque sermones populares aut orationes
 funebres adornant, multæ sunt causæ quæ
 perorantem incitare possunt ad exaggeran-
 dam felicitatem *Mortuorum in Domino*:
 nullæ verò ad diminuendam, præter ipsius
 veritatis conscientiam. Utile esset ad con-
 solandum & erigendum animos contra vim
 mortis: præsertim in fubeundo Martyrio:
 ad excitandos affectus & pietatem confir-
 mandam, calidè liberiusque loqui de proxi-
 mæ futurâ Sanctorum beatitudine. Sed
 nulli consilio, nullis usibus inserviret,
 frigidius quàm par erat, & tenuius eandem
 repræsentare. Quapropter ad indagandam
 veritatem, & cuiusque Authoris mentem
 in hoc argumento, unicus locus qui hanc
 felicitatem retinet infra terminos à nobis
 præscriptos, multos valet eorum, qui cum
 affectu

Six. Sen.

affectu eandem altiùs efferunt & attollunt. Rectè id notatum est ab aliis, *Non esse concionatorum verba eo rigore accipienda, quo primùm ad aures auditorum perveniunt. Multa enim declamatores per hyperbolen enunciant & inculcant, occasione locorum, temporum, & personarum, adducti, vel affectuum impetu, & orationis cursu rapti.* Hoc consultissimè dictum est, & in hoc argumento, siquo alio, locum habere debet.

Epist. 57.
& de Gen.
ad lit. l. 12.
c. 34.

Non itaque mirabimur Oratores Sacros, ex amore erga mortuos, aut ad demulcendos vivos, molliori & laxiori usos esse stylo, & de *cælo statim possidendo, & intuendo Domino*, verba fecisse. Cælum laxè sumptum, quemlibet fœlicem Animarum post mortem denotat statum; qui tamen multò frequentius *Paradisus* aut *sinus Abrahamæ* apud Patres dicitur; notatque statum beatitudinis intermedium, & cœlesti inferiorem. *Generale Paradisi nomen est*, inquit S. Augustinus, *ubi fœliciter vivitur.* Atque illud etiam est generale nomen aut notio cœli. Cælo quodam *interno* fruuntur sancti statim à morte, externo autem frui non possunt sine corpore. Dein *visio Dei aut Christi*, aut *præsentia divina*, quarum alicubi mentionem facit Chrysostomus, non alia esse potest ante Resurrectionem, quàm intellectualis. Erit quidem Anima proximior Deo in illo statu separato, quàm in hoc

hoc carcere ; ipsiusque virtutem sibi intimiorem, magisque præsentem & efficacem persentiet, ac si esset coram, & in ipsius conspectu. Sed de supremâ beatitudine, & gloriosissimâ Dei visione, hæc aut hujusmodi dicta non possumus exponere, nisi simul statuamus, hunc Patrem apertissimè sibi contradixisse. In legendis Authoribus, sacris, aliisve, pro regulâ haberi solet, à claris ambigua, ab accuratioribus & severioribus vulgaria & populariter dicta, esse interpretanda. Hanc teneamus viam, & minùs errabimus. Denique, nos rectè interpretari verba sensûsque Chrysostomi circa statum mortuorum, indè licet argumentum sumere, quòd interpretes, Patresque Græci, qui Chrysostomi maximè sequaces erant, putâ Theodoretus, Oecumenius, Theophylactus, Euthymius, * eandem nobiscum sententiam sint amplexi. Theodoretus suam explicat sententiam, ubi antea Chrysostomus, in cap. xi. ad Hebræos, versibus ultimis : asseritque non alios aliis citiùs remunerari, citiùs coronâ gaudere, aut Victores à Deo renunciari, sed cunctos simul & semel in Resurrectione. Ad illa nempe verba Apostoli, *Hi omnes testimonio fidei probati, non acceperunt recompensationes, ut non sine nobis consumma-*
rentur,

* Vide plures Patres in hac sententiâ in not. Cor.
tholt. Justin. xlv. Col. 1 & 2."

rentur, Hæc habet: Οἱ μὲν ἔν τέτων ἀγῶνες ποιοῦ-
 τοι καὶ τηλικῆτοι, &c. *Eorum ergo fuerunt tot
 & tanta certamina, sed ii tamen coronas
 nondum acceperunt. Expectat enim uni-
 versorum Deus aliorum certamina, ut, so-
 luto stadio, omnes qui victoriam fuerint
 assecuti, simul victores renunciet & remu-
 neretur.* Nec alio sensu Oecumenius il-
 lud dictum Apostoli, atque illam histo-
 riam veterum Heroum, fide præstantium,
 interpretatur: His verbis, Ἐκεῖνοι, φησι, καὶ ὁ
 ἀγέρων, τὸν ἡμῶν περιμένοντες ἐπικασίαν. *Illi, In-
 quit Apostolus, sedent irremunerati, sine
 præmio, nostram expectantes ministratio-
 nem vel adventum.* Ita enim Theophy-
 lactus in locum, οἱ εἰρημέντοι πάντες ἁγιοι, &c.
*Dicti omnes sancti, etsi testimonium ha-
 berent, quòd Deo per fidem placebant,
 nondum tamen assecuti sunt cælestium bo-
 norum promissiones.* Aliaque adjicit his
 paria atque gemina, in versum sequentem,
 ex Chrysostomo ferè descripta. Denique
 eandem tuetur sententiam hic Author ad
 Luc. cap. xxiii. in explicando dicto Christi
 ad Latronem, *Hodie mecum eris in Para-
 diso.* Cùm enim Paradisum à cælo dis-
 tinxisset, atque eo modo Evangelistam cum
 Apostolo Paulo, loco suprà citato, conci-
 liasset, addit, ὁ γὰρ ληστὴς, &c. *Latro igitur
 Paradisum assecutus est, non autem asse-
 cutus est Regnum cælorum; assequetur
 autem quando & cæteri omnes quos Paulus
 numera-*

enumeravit. Interea Paradisum habet
impræsentiarum, spiritualis quietis Reg-
num. Huic explicationi affinis est illa Eu-
thymii in eundem locum: his verbis inter-
pretis, *Christus sciens Latronis intentio-
nem, promisit quod illi optatissimum vide-
retur. Noverat enim Latro Paradisum
è doctrinâ Mosaicâ; & tunc quidem dedit
ei conversationem in Paradiso, tanquam
Arrhabonem Regni sui, quod est fruitio in-
effabilem ac æternorum bonorum, QUÆ
OCULUS NON VIDET, &c.* Non-
dum enim quisquam justorum accepit pro-
missionem, veluti magnus docuit Paulus.
Postmodum verò & huic traderet Regnum
tempore universalis Resurrectionis. Hæc
de Chrysofomo, aliisque ipsius sectatoribus
Græcis.

INTER Latinos ejusdem sæculi quarti,
consule, si libet, Hilarium, Ambrosium,
& Augustinum, circa Statum Mortuorum.
Hilarius suis in Psalmos commentariis sæ-
pius attingit hoc argumentum, & ad illum
locum Psalmi cxxxviii: *si descendero ad
Infernum, ades*, legem imponit univer-
salem & inviolabilem animabus humanis,
ut descendant omnes *eis & dñs*: idque propter-
ea à Christo factum ait, ut omnem naturæ
humanæ cursum ordinemque expleret. I-
démque edocuerat antea ad Psalmum liii.
dein hîc retineri ait Animas, nempe *ev & dñs*,
usque ad diem Judicii. Ad Psalmum ii.

& in Psal. cxx. ad illa verba, *Dominus custodiet introitum tuum, & exitum tuum*; hæc habet: *Non temporis hujus & sæculi est illa custodia, sed futuri boni expectatio est: cum exeuntes de corpore, ad introitum illum regni cælestis, per custodiam Domini fideles omnes reservabuntur, in sinu scilicet Abrahamæ constituti.*

HÆC est doctrina Hilarii de mortuorum Statu: Ambrosii, qui scire desiderat, legat ipsius cap. x. xi. xii. *de bono mortis*. Capite decimo, promptuaria animarum usque ad diem judicii recognoscit: *Coronæ enim dies, inquit, expectatur ab omnibus, ut intrā eum diem & victi erubescant, & victores palmam adipiscantur victoriæ.* Et capite undecimo, lætitiā animarum ante Resurrectionem per plures gradus exponens: *Quartò, ait, quia incipiunt intelligere requiem suam, & futuram suam gloriam prævidere, eaque se consolatione mulcentes, in habitaculis suis cum magnā tranquillitate requiescunt, stipatæ præsidiis Angelorum.* Denique idem Author, lib. ii. de Cain & Abel, cap. 2. nimius mihi videtur in hac parte: subindicat enim defunctorum animas, usque ad diem judicii, de suā forte incertas esse; his verbis: *Solvitur à corpore anima post finem vitæ hujus, adhuc tamen futuri judicii ambigua suspenditur.* Hæc de Ambrosio.

SUCCEdit

SUCCEdit Sanctus Augustinus: Qui, licet nonnunquam cautus & modestiæ retinens, quæstionis dirimendæ difficultatem aut invidiam declinet: communiter tamen Piorum omnium animas (saltem si Martyres excipias) *extra cælum, & extra glori-
am*, in secretis receptaculis detinet, usque ad Resurrectionem & diem iudicii. Ut ex his infra locis, si per otium consulas & conferas, manifestò patebit, *Expos. ad Psalm. xxxvi. 10. ad illa verba, adhuc Pus-
sillum, &c. Enchirid. ad Lauren. c. 118. Gen. ad literam, l. 12. c. 35. De Civ. Dei, l. 12. c. 9. Retract. l. 1. c. 14. Confess. l. 9. c. 3.*

PLURES advocare testes singulares, aut ab hoc, aut à sequioribus sæculis, non erit operæ pretium. Sed duo sunt præterea capita generalia, à quibus argumenta desumi possunt, quæ plures simul Patres, testesque complectuntur. Horum alterum est ab opinionibus cognatis primitivorum Patrum, quæ vitâ defunctorum quorumcunque statum, usque ad Resurrectionem, imperfectè beatum supponunt. Alterum est ab usu & praxi Ecclesiæ in suis precibus & oblationibus pro mortuis. Ad opiniones istas quod spectat, duas potissimum intelligo. Illam quæ statuit Sanctos in Millennio reduces, regnatos esse cum Christo in terris. Alteram, quæ Sanctos ipsos purgandos esse docet in supremo igne, sive in conflagratione

flagratione Mundi, antequam ad cœlum & visionem Dei adsciscantur. Harum opinionum utraque magnos habuit fautores, multosque, in prioribus Ecclesiæ sæculis; prout infra constabit capitibus sexto & nono. Utraque autem supponit hos sanctos nondum potitos esse summo bono, cœlesti gloriâ, aut visione Dei: nec ad iisdem potiundum esse paratos, absque præfatâ purgatione. Et siue vera sint, siue minùs, hæc dogmata, testantur utcunque quid senserint utraque hæc classis Patrum (quorum non est exiguus numerus) de vitâ defunctorum statu: quantumque, hac in re, eandem nobiscum tenuerint fidem & sententiam.

ALTERUM caput quod multorum consensum involvit, est usus & praxis Ecclesiæ in suis Liturgicis & officiis sacris circa mortuos. In his Liturgicis, vel continentur tantum gratiarum actiones & commemorationes pro sanctis; de quibus hic non agitur; vel oblationes præterea, & supplicationes pro mortuis: atque hoc satis ostendit, nondum pervenisse, ex eorum sententiâ, ad summam gloriam & beatissimam Dei visionem, Animas illas pro quibus hæc fiebant sacra. Fiebant autem pro Animabus sanctissimis & præstantissimis, Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Evangelistarum, Martyrum, aliorumque Ecclesiæ Luminum: ut videre licet, tam apud Liturgias Veteres, utcunque dubias aut interpolatas,

terpolatas, quàm ex constitutionibus Clementis, ex Cypriano, Dionysio *Areopagitâ* dicto, & Epiphanio.

HUJUSCE praxis, five licitæ & laudabilis, five non, hoc videtur esse fundamentum: Quod omnes animas, cujuscunque ordinis, præter Animam Christi, *ἐν ᾧ ὁ Θεός*, morari crediderint Antiqui, usque ad Resurrectionem. Atque iis nondum consummatis profuturas esse Preces & Oblationes Ecclesiæ: Preces dico; nam, præter oblationes, adhibitas etiam fuisse supplicationes, ex Liturgiis & Authoribus præfatis, aliisque, certum & infragabile mihi videtur. Ita, ex. gr. in Liturgiâ quæ dicitur Jacobi, supplicatur Deus, ut lucem & requiem daret omnibus defunctis, de fide rectè sentientibus, ab Abele usque ad hodiernum diem. *Μνήσθη, Κύριε ὁ Θεός, τῶν πνευματικῶν καὶ πάσης σαρκὸς, ὧν ἐμνήσθημεν καὶ ὧν ἐκ ἐμνήσθημεν, ὁρθόδοξων, ἀπὸ Ἀβὲλ τῷ δικαίῳ, μέχρι τῆς σήμερον ἡμέρας· αὐτοὺς ἐμὲ αὐτὰς ἀνάπαυσον ἐν χώρᾳ ζώντων, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου, ἐν τῇ τρυφῇ τῇ ὀφειδύμῳ, ἐν τοῖς κόλποις Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν, &c.* Idem constat ex aliis Liturgiis, tam

Græcis, quàm Latinis: ut videre est apud eos qui hîsce colligendis & examinandis operam dederunt. Defunctis precantur præsentem requiem, & futuram Lucem & Gloriam: semperque in omnibus officiis circa mortuos, irretorto oculo ad Resurrectionem respiciunt. Denique nihil occurrit, quod

sciām, in antiquo usu Ecclesiæ, quod non respondeat hypothesi nostræ de statu Mortuorum & *mei &c.*: ubi omnes Animæ præstolantur adventum Christi, sonitumque supremæ tubæ.

HÆC de testimoniis Patrum, seorsim aut cumulativè. Sed hanc operam, magnā ex parte, forsā dixeris supervacaneam: Quandoquidem Pontificii (quorum interest maxime, ut cælo, gloriā, & visione Dei fruantur Sancti ante Resurrectionem) fatentur*, Patres generatim eā de re nobiscum convenire: neque ab illis petendum esse auxilium aut patrocinium in hac causā, quæ pendet tota ab authoritate Ecclesiæ, & ipsius definitione; eāque mehercule tardiusculā, sæculo nempe decimo quinto in Concilio Florentino, ubi decretum est, animas Sanctorum *mox recipi in cælum, & intueri clarè ipsum Dominum, trinum & unum, sicuti est.* Interea nos ægrè patimur tot tantosque Patres & præsides Ecclesiæ Christianæ versatos esse in errore per quatuordecim

* Tot illi & tam celebres antiqui Patres, *Tertullianus, Irenæus, Origenes, Chrysostomus, Theodoretus, OEcumenius, Theophylactus, Ambrosius, Clemens Romanus, D. Bernardus,* — huic sententiæ (quæ nunc in Concilio *Florentino*, magnā demum conquisitione factā, definita est) quod Justorum animæ ante diem Judicii Dei visione fruuntur, non sunt assensi, sed sententiam contrariam tradiderunt. Staplet. *Defens. Auctorit. Eccles.* l. 1. c. 2.

cim sæcula, & veritatem tam serò inven-
tam *Florentiæ*; tantâ etiam vi aut arte (ut
refert istius synodi historia) extortam à Græ-
cis: quos, aut malè sanatos, aut recidivos
jam videmus. Hæc meditentur ii, quorum
interest: Utcunque quoad Reformatos, ni-
hil valet hæc autoritas Romana, Synodo-
rum aut Pontificum. Nobis integrum est,
rem æstimare ex æquo, & ex omnibus suis
momentis: diligenter expendere, quo pro-
pendeat, quò nos ducat Scriptura Sacra,
quò rei ipsius ratio, quò ætas intemerata
Ecclesiæ: Nec id tantum ante oculos ha-
bere, quid, his reclamantibus, factum sit
aut definitum nudiustertius in conventu
Florentiæ. Dignum utique est hoc caput
de Statu Mortuorum quod excutiat pe-
nitens, & de quo contendamus pars utraque:
huic enim superstructa est tota moles reli-
gionis & pompæ Romanæ circa Sanctos:
de iis Canonizandis, ut loquuntur, invocan-
dis & colendis; nec de iis ipsis tantum,
sed etiam eorum Imaginibus & Reliquiis.
Hinc pendent etiam peregrinationes, & vo-
ta meritoria, & Sanctorum Missæ, & no-
vum illud, sed utilissimum, Purgatorii in-
ventum. Quandoquidem idcirco ex hoc
filo pendeat tantus apparatus, tantum pon-
dus superstitionum: ex hoc fundamento,
aut Lapide Angulari, tantum ædificium:
nostrâ plurimum refert nihil temere conce-
dere

dere in hâc causâ, nec indulgere nimis piis affectibus, sed malè fundatis, in re tam magni momenti.

CAP. IV.

De statu naturali Animarum in intervallo Mortis & Resurrectionis : an nudæ sint, & ab omni corpore separatae ; vel Aërio, aliive, uniantur.

“ V. Dall.
 “ de poenis,
 “ l. 2. c. 12.
 “ p. 181,
 “ &c. Ge-
 “ rard. de
 “ *ψυχολογία*.
 “ Tom. 8.
 “ p. 419 &
 “ de statu
 “ Anima-
 “ rum Se-
 “ parata-
 “ rum, p.
 “ 403.

EXPEDITA quæstione primâ, de qualitate statûs intermediî, quoad fœlicitatem vel miseriam ; sive de Animarum statu morali ante Resurrectionem : sequitur jam altera, & multo difficilior, de earundem statu naturali. Supereffe, vivere, & cogitare animas post mortem, sive dissoluto hoc corpore, probatum est in antecedentibus : Sed quod dixit Apostolus de suâ ecstasi, an *in corpore, vel extra corpus, Ego nescio, Deus novit* ; idem hîc usurpare licet : an, exuto hoc corpore, novum induat anima ; vel permaneat nuda & sine corpore, usque ad resurrectionem mortuorum, *Ego nescio, Deus novit*. Saltem id inter *obscura*, quæ nec lumine naturæ, nec ullâ revelatione, clarè constant, numerandum esse ducerem.

QUUM

QUUM hîc nullus locus sit experimentis, haurienda est cognitio nostra, vel ex innatis feminibus veritatis & ab ipsâ rei naturâ, vel è sacris literis. Atque illius, testes aut interpretes habentur præcipuè Philosophi; hujus autem, Patres Christiani: his autem omnibus consultis, in hoc argumento vix aliquid certi aut definiti reperiēs, ubi pedem figas. Quod ad Rationis lumen attinget, & rerum naturam, parum hinc opis aut auxilii sperare licet in hac quæstione dirimendâ. Quum enim unio Animæ ad hoc corpus terrestre, vel quodcunque aliud, non oriatur (quantum nobis innotescit) ab aliquâ necessitate naturali, vel connexionē necessariâ inter hæc duas naturas; sed à voluntate Dei, aut à decreto divino: dissolutâ hac unionē, pendebit ab eâdem voluntate Dei; vel, quod perinde est, à legibus naturæ nobis ignotis, ut novam unionem subeat Anima, vel maneat separata ab omni materiâ. Sic enim manere potest, cùm sit *substantia*, sive res per se subsistendi capax.

DEIN, si Philosophos hâc in re confulas, silent plerumque: Platonici verò, vel Platoniorum nonnulli, statuunt, Animam, statim ab excessu ex hac vitâ & corpore, subituram esse corpus aërium, & exinde progredi ad æthereum, cùm virtute & sapientiâ satîs profecerit. Ordine nempe retrogrado, quo in hanc infimam sedem dilapsa est.

NIHIL

NIHIL quidem habet absurdi hæc sententia; sed testium & probationis eget. Quî constat nos exuisse novissimè corpus aërium, cùm hic nati sumus? vel eosdem esse debere gradus & ordinem ascensûs & descensûs? vel denique nullum intercedere statum silentii & separationis ab omni corpore? Quum innumeri sint mundi intra universi ambitum, multiplices erunt, pro multifariâ Dei sapientiâ, ordines, modi, & variationes, in revolutionibus Animarum: & quem nobis præscripsit Deus ordinem, ascensûs & descensûs, ad ipsius œconomiam secretam spectat, quæ nos latet in hac vitâ.

SED ab umbris & apparitionibus mortuorum, credis forsan probari posse, Animas humanas, exuto hoc corpore, aliud statim induere: cujus ope se monstrant aliquando visibiles & conspicuas in formâ humanâ. Fateor mihi nondum constare, nec persuaderi posse, * Animas mortuorum apparere unquam, aut apparituras esse, ante diem Judicii. Genii forsan, aut dæmones, vim illam habent compingendi aërem, aut propria vehicula, in speciem humanam aut brutam;

* "Vid. verba Chrysost. Hom. xxix. in Mat. & Hom. ult. de Lazaro: Maldonatus in Luc. xvi. versûs fin. citat Tertull. de animâ contra apparitiones mortuorum, sed fallitur opinor, caput non citat. Citat etiam ibid. Athanasium vel authorem, quisquis sit, ad Antiochum. ix, xi, & xiii. Isidoror. lib. viii. etymol. c. ix, & Theophyl. in Mat. viii."

tam; eamque exercent aliquando, maximè apud gentes barbaras aut semibarbaras: sed hæc rariùs apud nos fieri existimo, & è sexcentis narratiunculis de spectris, vix unam reperiri historiam veram. His pascitur utcunque vulgus, vitæque futuræ renovatur memoria, & confirmatur fides. Sed maximam fabularum messem in hâc materiâ, invexere Monastici, suis commentis aut visionibus imaginariis, ad introducendam firmandamque fidem Purgatorii.

PONAMUS autem, si libet, mortuos habere corpora aëria, & vitam vivere animalem: multa hinc quærenda veniunt, ut exolvamur dubiis. Primò, quam aëris regionem, superiorem vel inferiorem, habitare velis hos advenas? Si infra nubes colloques, omnibus cœli tempestatibus & intemperiebus obnoxii erunt: cum perpetuò versentur sub dio, nullis tectis aut ædibus, cujuscunque generis, muniti. Cum pluit, cum ningit, cum grandinat, cum tonat, expositi hærent in medio aëre: atque tenera eorum corpora, necesse est non impetant modò, sed etiam trajiciant & transverberent hæc meteora: ventusque impetuosior agitat & transferet, ut nubes, in novas habitationes. Quòd si supra nubes & Telluris Atmosphæram constituere velis has Defunctorum Animas, tam malas, quàm bonas: *Ex ædib.* evehis, in regiones serenas & lucidas, quibus minimè dignæ sunt aut idoneæ,
Animæ

Animæ improbæ & impuræ. Neque has, opinor, ab aliis, Hædos ab Ovibus, segregari velis ante diem judicii. Hæc de fedibus Mortuorum.

SECUNDO, de Mortuorum politiâ quærendum est. Oportet enim, si corporibus gaudent, & vitâ animantium, ut aliquam inter se habeant politiam & regimen. Visne igitur ut in eâdem omnes degant Republicâ promiscuè : vel ut dispartiantur & distribuantur in diversas gentes, nominibus moribusque distinctas, ut hîc in terris ? Ut Galli, exempli gratiâ, habitent omnes simul, & separatim à reliquis : ita etiam Hispani, Itali, Germani, Britanni, cæteræque gentes per terrarum orbem, suas sibi habeant sedes in aëre, seorsim alias ab aliis : suum etiam quæque regimen antiquum, suam Linguam, morésque & religionem. Hæc utique definienda sunt & quærentibus explicanda. Imprimis vero difficile erit limites imperiorum figere & conservare, in aëre fluxili : sine fossis, aut fluviis, aut propugnaculis. Nec minor erit difficultas de constituendis Regibus. Ex antiquis quemnam folio restituent : primum vel ultimum ? vel quod stemma Regium cæteris præferent ? vel rejectis omnibus titulis antiquis, digniori dabitur ? Lites hinc orituras facile video, & discordias, ac etiam Bella. Sed quibus modis armisve pugnaturi sint in aëre, nondum intelligo.

telligo. *Mortui* certè *nequeunt mori*; an vulnerari possint, haud fatis scio.

DE linguâ etiam & sermone Mortuorum oriuntur quæstiunculæ. Mortuorum Dialogos finxere multi, sed quâ linguâ colloquuntur mortui, nescio. Maternâ, inquires, seu vernaculâ, quâ usi sunt in terris: ut Græci loquantur Græcè, Latini Latinè, & sic de cæteris gentibus. Sed tempora mutantur, & populi, & linguæ, de sæculo in sæculum. Hodierni Romani Veterum Latinorum non callent linguam: nec quamcunque Latinitatem, vulgus Italarum: quî confabulabuntur hi populi cum suo Romulo, aut Numâ? Celtarum & Scytharum linguas non retinent hodie, qui easdem sedes, per occidentem & septentrionem incolunt. Denique, quid fiet à nobis, incolis hujusce Insulæ, qui tot habuimus origines & linguas? Britannicè loquemur in corporibus æriis, vel Saxonicè, vel Normanicè, vel ut hodie fit mixtè & compositè? Alteram fore suspicor *Linguarum confusionem*, Babelis illâ graviolem, si in hunc modum vita futura esset.

IN hodiernâ vitâ nascimur infantes, & sensim addiscimus sermonis usum, matre & nutrice magistris. Sed in æriâ vitâ, nulla, opinor, est infantia. Etiam qui hinc discedunt Infantes, ibidem nascuntur adulti, sine ætatis discrimine. Non prodeunt è sinu matris, neque crescunt & adolescunt, ut parvuli

parvuli nostri : sed statim ac æthereâ vescantur aurâ, sermone pollent & ratione, sine ullo tyrocinio literario. Hæc autem dico secundum præfatam hypothesein, non ex animo : neque enim video, quâ poterunt mortui, aut memoriam retinere veteris linguæ, aut novam imbibere unico haustu. Sed de sermone hæc satis.

DE Religione restat adhuc non minima difficultas : habeant, necesse est, hi homines ærii cultum divinum, & Religionis formam aliquam & instituta. Visne proinde, ut quisque, secundum suam sectam, eandem, quam coluit in terris, prosequatur adhuc Religionem ? ut Judæi sequantur Legem Moſis, Mahometani Mahometis : Pagani suos Deos colant, & Christiani Christum. Dein Pontificios habere velis suum Papam, ut hîc infra : & Reformatos, fidei suæ regulam, scripturam sacram ? Sed quid dixi scripturam sacram ? de Libris aut Literis æriis nihil intelligo : frustra scribitur in aquâ, multo magis in aëre. Nulla religio suum Canonem, aut Legem scriptam, retinere poterit in istoc statu : nec suos ritus sacros, & œconomiam externam. Præterea, si omnes defunctorum Animæ, ab origine Mundi ad hodiernum diem, unâ habitant in aëre, Judæi reperient ibidem suos Prophetas, & Christiani suos Apostolos. Illi proinde de vero Messîâ melius instructi, ex oraculis & interpretatione ipsorum Prophetarum,

tarum, fient statim Christiani. Hi pariter, ex ore Apostolorum accipient controversiarum omnium, quæ inter Romanos & Reformatos pendent, decisionem infallibilem. Ad hæc consequens erit, tam Judæorum conversio, quàm Christianorum unio. O Beatæ sedes ! O beati Mortui præ vivis ! Denique, reliqua gens humana, cùm unicum verum Deum, & Messiaæ mysterium, à viris divinis clarè expositum audiverint, rejectis erroribus suis, ad pietatem cultumque Christianum convertentur. En ! gloriosum Christi regnum : non in terris, nec in cœlis, sed in aëre inter mortuos. Sed hæc minimè quadrant ad œconomiam Christianam, prout exponitur in sacris literis ; atque etiam aliena sunt à communi fide. Quis enim credet Adamum & Evam, sive primos homines, omnesque ipsorum posteros, filios & filias, unà jam victitare in nubibus aut in aëre, & ibidem victitasse per aliquot millennia ? Num familias suas & cognationes antiquas retinent : prospiciuntque quid rerum geratur in terris : præcipuè inter suos conterraneos, & suos maximè Tribules ? sed me tædet plura percontari aut disquirere, in re prorsus incertâ aut incredibili. Si per alia capita interrogationes instituas, responsuro non minùs hærebit aqua. Mihi saltem, rem animo versanti, nullus occurrit modus, nulla ratio, constitutiendi

stituendi Rempublicam inter mortuos : statum intelligo externum, corporeum, animalem & visibilem.

SED ratione tantum hactenus, & argumentis à naturâ rei petitis, usi sumus : Oportet præterea scripturam sacram consulere, siquid fortè habeat de corporibus mortuorum ante Resurrectionem. At è contra non pauca sunt in sacris Literis, ut mihi videtur, quæ huic sententiæ, de corporibus aëriis in statu intermedio, minimè favent. Primò, quòd duo tantum Animæ nostræ corpora memorent. sacræ literæ, vel duo tantum genera corporum animatorum, Terrestre & Cœleste : illud quod habemus hodie, ac illud quod habituri sumus in Resurrectione Mortuorum. Capite decimo quinto primæ ad Corinthios, hanc materiam fusiùs tractat Apostolus Paulus : & cum duo distinxerat Corpora, & duo solummodo, Animæ nostræ propria, subjungit, *Et sicut gessimus imaginem Terrestris, geremus etiam imaginem Cœlestis.* Nulla factâ mentione Corporis intermedii. Quod etiam explicitiùs excludere videtur, capite quinto secundæ ad Corinth. his verbis, *Scimus enim, si terrestris hujus domûs nostræ Tabernaculum dissolutum fuerit, nos ædificium ex Deo habituros, æternum in cælis.* Vides, inter Terrestre & Cœleste corpus, nullum intercedere statum corporeum; sed
eum

V. 49.

V. 1.

eum qui fortè intercedere possit, appellat-
 statum *nuditatis* in sequentibus : verba hæc
 sunt: *In hoc enim suspiramus, expetentes* Ver. 2, 3;
domicilio nostro, quod e cælis est, superin-
dui. Siquidem etiam INDUTI, non*
NUDI reperiemur. Siquidem ullo cor-
 pore vestiti, non in statu separationis repe-
 riemur: (nempe cùm advenerit Christus ad
 suscitandum mortuos.) Anima enim *nuda*,
 vel mens *nuda*, idem valere solet ac separa-
 ta ab omni corpore. Et *superindui*, nisi
 jam vestito, convenire non potest.

SECUNDO, Fatum cujusque hominis, se-
 cundùm stylum & rationes Sacræ Scriptu-
 ræ, pendet unicè ab operibus hodiernæ vi-
 tæ: nulla erit mutatio, morum aut fortis,
 in futurâ. *Sive deciderit arbor ad meri-*
diem, sive ad aquilonem, quo loco ceciderit
arbor, ibi futura est; inquit Ecclesiastes: C.xi.ver.3;
 quæ ferè referuntur ad mortem hominis, &
 immutabilem exinde conditionem. Ita
 etiam interpretari solent *Clausam Januam*, Mat. xxv.
 in parabolis Christi. Sed apertiùs id docet^{10.}
 Apostolus Paulus, secundâ ad Corinthios,^{Luc. xiii.}
 quinto: *Omnes enim nos comparere oportet*^{25.}
coram tribunali Christi, ut unusquisque
reportet quæ in corpore fecerit, sive bonum,
sive malum. Hæc sortem hominis futuram
 definire & concludere videntur, à facien-

H

dis

* “ De voce *Superindui*, & de hõc loco, vide Crellii
 “ explic. p. 315.”

dis & factis infra hanc vitam. Quòd si alia interveniat vita ante Judicium; eaque talis, ut bene aut malè agendi, virtutis & vitii, æquè capax sit ac hodierna, eaque multo longior sit & diuturnior: nullam video rationem, cur ab hodiernâ vitâ solâ, breviusculâ, incommodâ, & innumeris tentationibus obnoxia, pendeat totum pondus æternitatis, vel fortis futuræ; alterâ illâ, multo majoris momenti, neglectâ penitus, vel pro nihilo habitâ.

TERTIO denique, secundum communem dictionem Sacræ Scripturæ, Mors dicitur *Somnus*, & morientes dicuntur *obdormire*: quod innuere mihi videtur statum mortis esse statum quietis, silentii & ἀεψασίας. Nempe quoad mundum externum: ut nihil habeamus commercii cum mundo externo, in statu mortis, non magis quam in statu somni. Præterea, *expergisci* dicimur, & *evigilare*, in Resurrectione.: Quamobrem verò? nisi quòd mutato statu, quasi excusso somno, in lucem & in mundum visibilem resurgamus.

At dices forsan, phraseologiam illam sacram, quâ Mors assimilatur somno, & morientes dicuntur *obdormire*, esse tantum Euphemismum, & respicere corpus: quod, cum mortuum, placidè requiescere videtur, ac si esset somno obrutum. Esto: sed plenior fortiorque erit dictio, si, unâ cum corpore, animam quoque complectaris: quæ, perinde

est, si rem rectè capio, licèt non vivant respectu hominum, aut reliqui mundi visibilibus: tamen respectu Dei, in mundo invisibili, & secundùm facultates suas intellectuales vivunt vigèntque.

HÆC notâsse sufficiat ex sacris literis ad indagandum statum & genus vitæ, quod habituri sumus proximè post mortem, corporeum vel incorporeum; idque eo fine ut dignoscamus, an hunc Solem, hæc Sydera, & amicam lucem visuri simus: aut mundo visibili qualitercunque fruituri, ante diem Resurrectionis. Etenim, secundùm Philosophiam nostram, nisi uniatur Anima alicui Corpori, alicui portioni materiæ, seorsim & separatim; cui vitaliter & modo peculiari adjungitur: nullum habere potest sensum aut perceptionem mundi externi, cujuscunque Phænomeni corporei, cujuscunque partis aut motûs materiæ. Hoc forsan *παρὰ τὸν* videbitur nonnullis, qui fieri posse credunt, atque usu venire, ut Anima sentiat omnia externa, & mundi corporei motus, etsi nulli corpori singulari uniatur, nec uni parti materiæ magis quàm alteri: Et, nuda licèt, pro loco aut regione in quâ præsens est, circumstantis mundi & vicinorum corporum perinde recipiat impressiones, ac si haberet suum sibi corpus proprium. Sed quî potest hoc fieri, quæso, nisi Animam fingamus impenetrabilem? Corpora enim non agunt nisi motu, contactu, & impulsu: & ubi
 I
 nulla

nulla est resistentia, nulla potest esse pressio aut impulsio. Præterea, motus corporum non producant sensationes in nobis aut cogitationes suâ vi (effectus enim esset nobilior suâ causâ) nec suâ vi possunt agere in naturam incorpoream : sed id fit, Lege ab Authore naturæ constitutâ, inter has animas & hæc corpora singularia : virtute cujus legis sympathiam inter se habent, in se invicem agunt, & reciprocè patiuntur : Id quod dicitur *uniri* aut *vitaliter conjungi*. Ut aliud sit unio, aliud nuda præsentia.* Et nisi fingas Animas separatas, sive nudas, sympathiam habere cum totâ machinâ mundanâ, sive cum omnibus corporibus, sensationes vel impressiones sensibiles recipient à nullis.

DENIQUE, ut hæc claudam, voluptas & dolor, quæ sunt sensationes primariæ, & maximi momenti, oriri non possunt in Animâ sine Corpore proprio, ei vitaliter unito ; sunt enim affectus qui adveniunt Animæ, propter bonum aut malum quod accidit Corpori, quatenus suo. Si baculo percusseris proximum parietem, video motum baculi, & audio sonum ictûs aut plagæ : sed me nihil dolet. Si verò eodem baculo & eadem vi percusseris corpus *meum* (sive por-

H 3

tionem

* “ Viderem utique clausis oculis, si nuda præsentia aut vicinia objecti satis esset ad excitandum ipsius sensum in animâ.”

tionem illam materiæ, quam corpus *meum* appello) statim me dolet: oritur nempe nova sensatio, à visu, aut auditu, prorsus diversa, quam dicimus *Dolorem*. Eodem modo, si gladio vel securi brachium arboris amputaveris, me præsentem, nullum dolorem sentio: si verò eodem gladio aut securi mihi brachium abscideris, pungor & excrucior supra modum. Ictu scilicet aciculæ in digitum proprium magis afficior, quam ictu fulminis Bombardici in aliud quodcunque Corpus. De voluptate corporeâ par est ratio. Hæc autem satis testantur, non à quolibet corpore, nec à quâlibet præsentia Animæ, vel proximitate, oriri nobis sensationes: sed præter præsentiam localem requiri statum alium, *unionis* aut *sympathiæ*, ut materiæ motibus afficiamur. Sed de his satis.*

HÆC

Ysa. lxiii.
16.
Job. xiv.
20, 21.

* “ Denique ut hæc finiam, mortui non cognoscunt, ut mihi videtur, res viventium in hac terrâ.
“ Neque suæ familiæ tractant negotia, aut distrahuntur curis: Quiescunt à suis laboribus. Neque facile concipio vetulam, exempli gratiâ, qui neque legere neque scribere nôrit, aut unius literæ in alphabeto ducere lineas; multo minùs pingere accuratè, aut statuas formare. Hanc, inquam, vetulam statim exuto corpore formam suam repræsentare posse, omniâque sui corporis lineamenta, aspectum, ætatem, aniles rugas, exactissimè; nec tantum formam corporis, sed etiam vestes, & apparatus externum: Idque tam exactè & absolutè, ut neque Apelles ipse, neque Phidias; nulla ars fingendi aut pingendi, artem hujus vetulæ adæquare unquam potuisset. Ad

“ hæc

HÆC de Animabus Defunctorum pro luce nobis concessa, sive à naturâ rerum, sive ab oraculis sacris, aut quæsimus, aut definivimus. Ex quibus constat, primò, Animas superesse extincto Corpore. Secundò, Bonas bene, Malas malè, se habituras. Tertiò, Nec illis summam fœlicitatem, nec his summam miseriam, accessuram esse ante Diem Judicii. Denique, Probabilius esse, Animas fore in statu separato usque ad Resurrectionem, quàm ullo Corpore vestiri. Hoc tamen inter *obscura*, aut non explicitè revelata, numerandum censeo.* Hæc hactenus: pergamus jam ad cætera,

C AP.

“ hæc obstupescimus, ut à communi fide aliena: quandoquidem verò nobis ignotæ sint vires & facultates
 “ Animæ ab hõc corpore solutæ & tenuiori amictæ,
 “ fatendum est hæc, utcunque persuasoria, ad vim demonstrationis non prorsus accedere.”

• “ Nec minùs Christiani est quàm Philosophi in
 “ nonnullis ἀπέχουσαι. Si quod sit in hõc crasso
 “ quod gerimus corpore interius vehiculum, quo
 “ vestita avolat Anima in articulo mortis, mihi ne-
 “ tiquam displicebit: Sed philosophandum est secun-
 “ dùm allegata & probata.”

CAP. V.

Transitio ad reliquas partes hujus Tractatus: Primo, de Adventu Christi, & de Conflagratione Mundi.

INTER silentes Mortuos hactenus versati sumus: Nunc redeundum est in magni Mundi Theatrum: ubi nova sese aperit rerum facies, nova se ostendant Phænomena. En, in nubibus advenientem Christum: Flammantem Mundum: Resurgentes Mortuos: & parata ad judicium Tribunalia. Illustres, si uspiam, scenas & spectacula. Dein sequentur & succedent Novi Cœli, & Nova Terra: Christi Regnum Millenne: Denique omnium Finis, & rerum nostrarum Consummatio. Hæc sunt maximi momenti & ponderis argumenta, Disquisitionis nostræ gravissima capita: quæ (suo ordine) pro modulo nostro, & innato cuique, vel à sacris literis affuso, lumine, prosecuturi sumus.

2 Theff.
i. 7, 8.

Ex his, quatuor prima, in idem tempus, ni fallor, coincidunt. Christus venturus est ad judicium in flammis ignis: & eodem tempore resurgent Mortui. Atque hæc quatuor capita, pro clarissimè revelatis habeo; quoad res ipsas, aut rerum summam: sed cum

cum de modis & circumstantiis agitur, distinguendum erit non rarò inter hypothefin *vulgarem* & *rationalem*, *literalem* & *arcanam*. Denique, quæ penitus abducuntur à notitiâ nostrâ, qualia occurrent nonnulla, ea referenda sunt ad *Oeconomiam secretam*.

AD Mundi Conflagrationem quod attinet, & adventum Christi, ea pridem tractavimus integro Libro : qui est, Liber tertius Theoriæ Telluris. Propterea breviusculè tantum & summariè retractanda sunt in hoc loco, ne actum agere videamur. Veniet Christus ad judicandum & ad regnandum : ad judicandum omnes, ad regnandum cum suis Sanctis. Utrumque explicuit suis Discipulis, eosque sibi adscivit,

in utroque folio, assessores: *In Regeneratione, cum sederit Filius hominis in throno* Mat. xix. 28.

gloriæ suæ, vos etiam sedebitis in thronis duodecim, judicantes duodecim tribus Israel. Utrumque pariter, Regnum & Judicium, conjunxerat antea, de vitâ futura verba faciens, Christus: *Futurum est* xvi. 27, 28.

enim, ut Filius hominis veniat, cum gloriâ Patris sui, cum Angelis suis: & tunc reddet unicuique secundum facta ipsius.

Denique, in divino & solenni, quod fudit Christus paulò ante mortem, in Monte Olearum, Oraculo, meminit sæpius sui reditûs ad Terras: *Tunc apparebit signum* Mat. xxiv. 30.

Filii hominis in cælo: & tunc omnes tribus Terræ plangent, & videbunt Filium hominis

hominis venientem in nubibus cæli, cum potentiâ & gloriâ multâ. Mittet verò Angelos suos cum Tubæ voce magnâ, & cogent Electos ejus à quatuor ventis, à cælorum extremo ad extremum.

Mat. xvi.
64.

His, aliisque locis, ex ore Christi edocemur de suo reditu & futuro adventu ad Terras. Id quod Angeli postea, & dein Apostoli iterum iterumque prædicarunt. Scio interim ea dicta Christi de futuro suo adventu ita à nonnullis restringi & mutilari, ac si nil aliud significarent quàm excidium Hierosolymorum; licet Christus manserit in cælis, pereuntibus Hierosolymis, nec apparuerit, aut advenerit tunc temporis; nisi impropriè, quatenus opera & judicia Dei habentur pro ipso Deo. Præterea, splendor externus, gloria Patris, & Angeli comites, in his descriptionibus, denotant adventum proprium & personalem, nec quadrant ad figuratum. Denique, Judicium universale, & finis mundi, conjunguntur cum hoc adventu Christi, in locis præmissis. Apparatus judicialis manifesto describitur dicto loco, Mat. xix. 28. si conferatur cum Rev. xx. 4, 11, 12. Dein judicialis remuneratio cujusque, aut punitio, secundum sua opera, Mat. xvi. 27, 28. si conferas cum Rom. ii. 5, 6, &c. Et in ejusdem Evangelistæ, cap. xxv. 31, 32, &c. tam apparatus, quàm sententiæ judiciales, cum hoc adventu Christi connectuntur. *Quum autem venerit Filius*

lius hominis, cum gloriâ suâ, & omnes sancti Angeli cum eo, tunc sedebit in throno gloriæ suæ. Et cogentur coram eo omnes Gentes, & separabit eos, alteros ab alteris, ut Pastor separat Oves ab Hædis, &c.

QUEMADMODUM hæc loca perspicuè designant iudicium universale, idque in adventu Christi : ita iudicium illud designat finem mundi, & cum eodem cohæret. Audent asserere nonnulli, in vicesimo quarto capite Matthæi, aliisque in locis parilibus, nihil dici de *sine Mundi*, aut extremâ consummatione sæculorum : sed ea omnia, quanta quanta, unice & solide referenda esse ad Excidium Hierosolymorum. Audax propositum, & malè fundatum, ut mihi videtur. Quid, quòd uno atque altero forsan in loco, respiciatur Excidium Hierosolymitanum, cum de aliquo Christi adventu sermo habetur : ideone ubique fit mentio sui adventûs in Evangeliiis, gloriosi licet in summo gradu, multisque indiciis comitati, quæ, non Hierosolymis, sed Naturæ ipsi, mundoque, perituris, conveniunt : hæc etiam loca, ad unius urbis populique cladem restringere & detorquere audebimus ? Temerarium hoc mihi videtur, ut nihil aliud dicam.

SED de hoc capite Matthæi nunc agitur : in quo dicti interpretes aiunt nihil reperiri, quod mundi finem respiciat, vel ultra cladem Hierosolymitanam extendi debeat. Id quod

quod redargui potest, ni fallor, duplici modo. Primò, nonnulla memorantur in hoc capite, & prædicuntur, quæ non occurrunt in historiâ Excidii Hierosolymitani. Secundò, quæ alibi memorantur in sacris literis, cum supremus Christi adventus, in fine mundi, describitur, congruunt & respondent dictis in hoc capite, ac proinde de eodem adventu utraque intelligi debent.

Εν ὅλῃ τῇ
ἐκκλησίᾳ.

QUOD primum, dicitur, ver. 14. *Prædicabitur Evangelium regni in toto terrarum orbe : ut sit testimonio omnibus Gentibus ; & tunc veniet finis.* Hæc nondum sunt peracta, multò minùs ante cladem Judaicam. Sed per totum mundum, hic intelligi volunt Judæam tantum ; & per omnes Gentes, varias tribus, vel nationes Judæorum. Quod licet duriusculum sit, huic tamen soli, modò nil aliud obstaret, non immorarer. Secundò verò, Prodigia, sive mira phænomena Cœli & Terræ, Christi-que venientis in nubibus, quæ perhibentur antecedere finem rerum hic prædictum & designatum, non antecessere, nec comitati sunt, excidium Hierosolymæ. Hæc præsagia ita narrantur apud Matthæum : post afflictionem istorum dierum, *Sol obscurabitur, nec dabit Luna splendorem suum : & stellæ cadent è cælo, & potestates cælorum concutientur. Tunc apparebit signum filii hominis in cælo : & tunc omnes tribus Terræ plangent, & videbunt Filium hominis venientem*

Ver. 29.

nientem in nubibus cœli, cum potentiâ & gloriâ multâ. Sed everfis Hierosolymis, nullibi comparuit Christus in nubibus cœli: nec Sol, aut Luna splendorem suum perderunt: nec cœli concussi sunt. Apparuit quidem Cometes, cujus cauda, ut solet, enssem vel gladium referebat. Cætera autem ostenta, quæ narrat Josephus, sunt alterius generis.

De Bell.
Jud. l. 7.
c. 12.

His præterea signis in cœlo, accedunt alia, secundum historiam sacram, in Terrâ: Terræ-motus nempe, & Maris ac fluctuum marinorum fremitus. Ita enim S. Lucas, *Erunt signa in Sole, & Lunâ, & Stellis: & in Terrâ anxietas Gentium in consilii inopiâ, resonanti mari & salo.* Quid verò Hierosolymis cum mari, aut fluctuum marinorum æstu & fremitu? Ecquid istiusmodi accidisse legitur sub illud tempus? Nihil planè: sed ad aliam & majorem Catastrophen, hæc & præfata propriè spectant, nempe ad excidium Mundi. Quapropter appositè meminit Christus, in hac explicatione, temporum Noë, & Diluvii: quod erat clades non Gentilis, sed universalis.

Cap. xxi.
25, 26.

INTEREA non me latet, Interpretes, de quibus hîc loquimur, in explicandis hisce Phænomenis ad metaphoras & allegorias confugere: & loca prophetica allegare, in quibus figuratè usurpantur hæ, vel similes, locutiones. Est, quoad nonnullas: sed haud æqua mihi videtur lex interpretandi, ut quæ nonnunquam à Prophetis figuratè usurpantur, ea
semper

Theor. Tell.
13.

femper & ubique in eodem sensu sint intelligenda. Stylus Evangelii est castigatior, nec tam facilè diffilît à sensu literalî : à quo nunquam recedendum est ab Interprete, nisi cum coëgerit materiæ subjectæ necessitas. Atque alibi ostendimus, hæc Phænomena, Cœli & Terræ, mira licèt & insolita, literaliter eventura versùs finem mundi, laborante Naturâ, & instante Conflagratione. Erat quidem Excidium Hierosolymæ typus excidiî Mundani: quo minùs miremur ea mixtim & quasi confusè narrari. Est etiam, in stylo sacro, inter typos & antitypa, quædam, ut ita dicam, idiomatum communicatio: ac apud Prophetas, ejusdem vaticiniî repetita completio, per gradus ad summum ascendens.

C. xxi. 24.

HACTENUS argumentum secundum, à signis externis. Sequitur tertium, exinde desumptum, quòd notetur in hoc vaticinio alia temporum periodus, præter illam de excidio Hierosolymæ, eâque posterior. Sic enim dicitur apud S. Lucam, *Hierosolyma calcabitur à Gentibus, usque quò impleantur præstituta tempora Gentium*. Ecce periodum, aliam ab Hierosolymitanâ, eâque posteriorem: desolatio enim Judaica dicitur duratura usque ad hanc alteram periodum. Quæro igitur, quænam sit hæc periodus posterior, si non Mundana? vel instauratio Judæorum sub mundi finem, post expleta tempora Gentibus evangelizandis & convertendis destinata? Hujus autem perio-

di posterioris mentionem sequuntur statim ^{ver. 25,}
signa illa in Cœlis & in Terrâ, signumque ^{26, 27.}
Christi venientis in nubibus : ac proinde ad
illam propriè referenda videntur, non ad
excidium Hierosolymæ. Præterea, cum
Christus dicit, *De illo die nemo scit ; ne
Angeli quidem cœlorum* : diem aliquem in-
tellexisse videtur remotiorem hoc excidio :
quod, cum non distaret per semisæculum,
ab istoc tempore, omnem Angelorum fu-
gisse notitiam, minùs verisimile est, quàm
si multorum sæculorum ordines interponas,
& supremum diem mundi hìc intelligas.

HÆC de notis inſitis in ipſo textu. Si
præterea comparemus hoc vaticinium cum
aliis locis Sacræ Scripturæ, ubi ſupremus
Chriſti adventus deſcribitur, & dies iudicii :
ex cognatione & ſimilitudine dictionum,
idem utrobique tempus deſignari, & eun-
dem rerum ſtatum, agnoſces. Utrobique
venit Chriſtus in nubibus : utrobique comi-
tantur Angeli : utrobique clangor Tubæ.
Tu verò, qui partes contrarias tueris, dic,
quæſo, quibus in locis ſacram Scripturam
concedas loqui de vero, perſonali, & ſu-
premo Chriſti adventu ? Non negas, ſat
ſcio, hunc expectatiſſimum, & deſideratiſ-
ſimum Chriſtianis adventum : & ſecundùm
ſententiam noſtram, de eodem loquitur
Chriſtus multis in locis, multis itidem A-
poſtoli. Exempli gratiâ, Chriſtus in Evan-
gelio Matthæi, cap. xvi. 27. tu autem

non concedis.* Mat. xxiv. non concedis.
Mat. xxvi. 64. non concedis. Mat. xix. 28.
& cap. xxv. 31, 32. aut negas, aut hæfitas.

PRÆTEREA, Apostoli, secundum mentem
nostram, de eodem loquuntur sæpius: ex.
gr. 2 ad Theff. i. 7, 8, &c. tu autem re-
nuis. Nec Angeli satellites, nec vindex
ignis, nec sempiterna improborum perditio,
quæ memorantur hîc omnia, satis apud te
valent ad probandum extremum Christi ad-
ventum in fine mundi, hoc loco intelligen-
dum esse. Dein, in Epist. 2 Petri, cap. iii.
4, 8, 9, 10, &c. nos adventum Domini,
Diem Judicii, hujusque mundi dissolutio-
nem & renovationem, monstrari & exhiberi
credimus: Neque hîc assentiris. Denique
Judæ, ver. 14, 15. & Apocal. cap. i. 7.
nos pariter de Adventu Christi judiciali &
visibili interpretamur. Tergiversaris hîc
etiam: aliisque in locis, quos nimium esset
perscribere.

ÆGRE patimur tot nobis eripi loca sacra,
in quibus spem nostram de futuro Christi
adventu stabilitam duximus. Nec gratum
faciunt illi, aut utile rei Christianæ, qui
Prophetiarum pondus minuere, sensumque
in angustum redigere, fatagunt. Idque
nonnunquam, ut videtur, per fas nefasque:
tam

* Vid. Dr. Ham. in hæc loca sequentia: præcipue
in Mat. xxiv. 3. not. b. 2. Theff. i. & in 2 Pet. iii. &
Lightf. in Mar. cap. iv. p. 18.

tam literâ, quàm spiritu, reluctantibus. Ut cum supremi Judicii apparatus manifestè describitur, aut mundi conflagratio, aut Gloria Patris & satellitium Angelicum, aut denique Christus ipse, descendens de cœlo, & conspicuus in nubibus; qui, hæc illustra & apertissima, ad umbras & schemata reducunt; hæc universalia & mundana, ad unius urbis gentisque excisionem: Illi non tantum venam divitem in sterilem tenuemque convertere, sed etiam, hujusmodi interpretatione, verbis pariter ac rebus vim facere mihi videntur. Quid enim manifestius illâ conflagratione & fine mundi, in locis prænotatis S. Pauli & S. Petri, descriptis? quæ tamen, in nescio quas allegorias, dissolvunt. Sed id ægrius ferendum, & ad argumentum nostrum propius spectat, quod Descensum *Christi in nubibus cœli*, (Mat. xxiv. 30.) à literâ & veritate detorqueant*: nec aliud ibidem significari velint, quàm Dei judicia & poenas cœlitus immittas; cum tamen istius dictionis vim addiscere licuisset ex interpretatione Angeli, Act. i. 11. qui verum & personalem esse docet hunc

I adventum

* "Nubem vel nubes hic accipiendas esse literaliter,
 " Vid. rem discussam Gerard. Tom. ix. de Extrem.
 " Jud. p. 67. 68. Desumitur hæc dictio ex Dan. vii.
 " 13. ubi loquitur de secundo Christi adventu. Per
 " nubes cœli intelligant Judæi Angelos vel Satellitium
 " Angelicum, inquit *Pearf. on the Cr.* p. 322. marg.

adventum in nubibus : ait enim Angelus, Christum eodem modo rediturum ad terras, quo discefferat à discipulis : nempe personaliter & per nubem aspectabilem.

OPERÆ pretium mihi visum est, hæc breviter annotare : nequid testimonii, in re tanti, & tam celebri causâ, excideret. Nisi Christus è cœlo redeat, periimus : spes nostra vana est, fides frustra, ut Apostolus ait de Resurrectione. Sed innumera sunt præterea in sacris literis hujusce gloriosi & exoptatissimi adventûs argumenta & testimonia, variisque nominibus exprimitur. Plerumque dicitur παρῴσια : quandoque ἀποκάλυψις (1 Cor. i. 7. 2 Theff. i. 7. 1 Pet. i. 7, 13. & cap. iv. 13. Luc. xvii. 31.) nonnunquam ἐπιφάνεια : (2 Theff. ii. 8. 1 Tim. vi. 14. 2 Tim. iv. 1, & 8: Tit. ii. 13.) Quandoque etiam φανέρωσις, Col. iii. 4. 1 Pet. v. 4. Atque dies ille solennis à Prophetâ & Apostolo appellatur, ἡ ἡμέρα κυρίου ἡ μεγάλη καὶ ἐπιφανής. *Dies ille magnus & illustris Domini.* In quo, inquit Deus, *Edam prodigia in cœlo sursum, & signa in terrâ deorsum : sanguinem, & ignem, & vaporem fumi. Sol convertetur in tenebras, & Luna in sanguinem, priusquam veniat Dies ille Domini, magnus & illustris.* Hæc signa, hæc prodigia, nondum in scenam producta sunt : superest illa pars Dramatis, actus ultimus, in quem solent repræsentationes & præclara spectacula reservari. Nec dictis obstat, quod citetur

Act. ii. 20.

citetur hæc prophetia in effusione Spiritûs Sancti in Apostolos, ac si tunc temporis suam completionem accepisset : accepit quidem aliquatenus, quoad partem priorem, de donis & inspirationibus divinis; sed manifestum est, partem posteriorem, de quâ nunc loquimur, sive has mutationes, hæc prodigia in naturâ externâ, non spectâsse ad hanc effusionem Spiritûs Sancti, nec aliud præter ventum vehementem, tempore hujus descensûs, contigisse.

SUPERSUNT cætera, multa & magna, in adventu Domini perficienda : in illo die *mirabili & terribili*, ut inquit Propheta. Impiis & irreligiosis nihil terribilius esse potest irati numinis aspectu : quo adventante, tremit Terra, facies cœli turbatur, & tota natura languet, quasi moribunda : Sole in tenebras converso, & Lunâ in sanguinem. Tunc *exanimabuntur homines*, Luc. xxi 26. *improbi scilicet, præ metu & expectatione eorum quæ superventura sunt in orbem terrarum*, ut inquit Evangelista. Pii verò, *attollent capita, cum viderint Filium hominis venientem in nube, cum potentiâ & gloriâ multâ* : cujus viam illuminat & præfulgurat Angelorum exercitus, stellis cœli numerosior & clarior.

HACTENUS adventum Christi futurum ex sacris literis probatum dedimus. Ipsius autem gloriam depingere, aut tempus definire, non est penes ingenium humanum.

Theor. Tel.
1, 3. c. 12.

Quoad prius, leve aliquod specimen obtulimus, loco præfato, ab aliis accurandum. Quoad posterius, fatendum est, Primævos Christianos, & Apostolos ipsos, quantum ex historiâ sacrâ colligere licet, credidisse suis temporibus instare adventum Domini, vel non procul abesse. Sed de hac re postea disceptabitur, cum de *Die Judicii* differendum erit, ne simus nimii in hoc capite.

2 Epist. i.
7, 8.

2 Epist. iii.
10.

Cap. iii.
12, 13.

Cum adventu Christi conjungitur *Mundi Conflagratio*, ut nos docent Oracula sacra. Id refert explicitè Apostolus Paulus ad Thessalonicenses : *In revelatione Domini Jesu de cælo, cum Angelis suis potentibus, igne flammanti, infligentis ultionem, &c.* Eodem modo Apostolus Petrus adventum Christi, vel Diem Domini cum Mundi combustionem & dissolutionem conjungit : *Veniet autem sicut fur in nocte Dies ille Domini, in quo cæli cum stridore præteribunt : elementa verò aestuantia solventur : Terraque, & quæ in eâ sunt opera, exurentur.* Præterea, Dominum in igne venturum esse ad Judicium, loca non pauca, in utroque fœdere, testantur. Ita in eodem capite, Petrus, versu septimo, hæc habet : *Qui verò nunc sunt Cæli & Terra, eodem sermone reconditi asservantur igni, in diem damnationis & exitii impiorum hominum.* Eò etiam respicit, ni fallor, Apostolus Paulus,

Ius, ad Corinthios primâ, *Cujusque opus manifestum fiet, Dies enim declarabit : nam per ignem revelabitur. Et cujusque opus, quale sit, ignis probabit.* Huc spectat etiam locus ad Hebræos, cap. x. 27. *Manet horrenda quædam expectatio Judicii, & ignis fervor, qui devoraturus est adversarios.*

NEQUE minùs apud Prophetas, cùm de adventu Domini, hostiùmque ipsius excidio agitur, exhibetur apparatus igneus vindicis & præsentis numinis. Id in Psalmis Davidis, iterum iterùmque innuitur : & aperte dicitur ab Isaiâ, cap. lxvi. 15. *Ecce Jehovah cum igne venturus est, & curribus suis similibus turbini, ad reddendum cum excandescentiâ iram suam, & increpationem suam cum flammis ardentibus.* In eundem scopum collimat idem Propheta, cap. xxxiv. ver. 8, 9, 10. Præterea apud Danielem describitur *Antiquus Dierum*, in suo tribunali, totus flammis co-opertus. *Solum erat ut scintillans ignis, rotæ ut ignis ardens ; à cujus conspectu fluvius ignis manabat prodiens ; cui millies mille ministrabant, & coram quo myrias myriadum stabant : & confidente judicio libri sunt aperti.* Denique apud Malachiam Prophetam similis naturæ facies exhibetur, in illo die advenientis Domini, *Ecce dies ille adveniet, ardens tanquam fornax : quo erunt omnes superbi, & omnes facientes*

Ps. xi. 6. &

l. 3. &c

lxviii. 2, 3.

& lxxxiii.

15, 16, &c

xcvii. 3.

Cap. vii. 9.

10.

Cap. iv. 1.

*iniquitatem, stipula, & inflammabit eos
dies ille venturus.*

HACTENUS Authores sacros adduximus testes futuræ Conflagrationis Mundi in adventu Christi. Atque hanc conclusionem inter manifesta fidei Christianæ dogmata recensendam æstimo : si rem ipsam tantum spectemus. Sunt autem præterea plures circumstantiæ, modi & conditiones hujus conflagrationis, dignæ quidem studio nostro & contemplatione, sed non perinde manifestæ, nec scitu perinde necessariæ. Qualia sunt, Futuri Incendii tempus explorare & prædiscere : ipsius limites & terminos designare ; quousque tendet sursum, aut deorsum ; quousque in Terræ viscera, aut in Cœli regiones penetrabit. Porro, Causas & semina universalis Incendii exquirere : quatenus nempe fundatur in rerum naturâ, in materiâ & formâ Telluris. Denique, ipsius initia, progressum & finem, explicare ; & in quam formam & faciem redigetur Tellus, finito incendio. Hæc aliâque cognata, fusius tractavimus, in dicto Libro : quem adire cupio Lectorem, qui plura desiderat in hoc argumento.

C A P. VI.

*De Judicio Supremo: ipsius apparatu,
modo, sine & effectu.*

IN adventu Domini resurgunt Mortui, & se sistunt in Judicio. Præcedit quidem, ordine naturæ, Resurrectio: sed ex iis quæ eodem tempore peraguntur, ea commodius tractantur primo loco, quæ citius expediri possunt. Inter ea autem omnia quæ spectant ad statum futurum, gravissima & operosissima est doctrina Resurrectionis: cui proinde locum ultimum, de quatuor prædictis, reservamus.

IN tractandâ hâc materiâ, exponemus Judicii supremi apparatus externum, prout exhibetur & depingitur in sacris literis. Dein res ipsa, & arcana veritas, secundum hypothesein rationalem, explicabitur. Denique finis & effectus hujus judicii in reos aut innocuos, damnatos aut absolutos. Hæc summam partésque utiles hujus argumenti complecti mihi videntur: resectis multis ambagibus, & disputatiunculis, quæ solent agitari in scholis sine fructu; quibúsque vis mentis, in superfluis occupatæ, dissipatur & disperditur.

Cap. vii.
9, 10.

AD apparatus externum quod attinet, primò describitur Judex, in tribunali sedens, suo stipatus satellitio, apud Prophetam Danielem, his verbis : *Videbam donec posita fuere solia, & Antiquus dierum sedit : cujus vestimentum, ut nix, erat album ; & pili capitis, ut lana munda ; solium, ut scintilla ignis : Rotæ, ut ignis ardens. A cujus conspectu fluvius ignis manabat prodiens : cui millies mille ministrabant, & coram quo myrias myriadam stabant : donec judicio confidente, libri aperti sunt.*

Apoc. xx.
11, &c.

IN Apocalypsi S. Johannis, Judex, Judicandi, & Judicia, unâ repræsentantur : *Vidi, inquit Propheta, Thronum magnum candidum, & quendam ei insidentem, à cujus conspectu fugit Terra & Cælum. Et vidi mortuos, parvos & magnos, stantes in conspectu Dei : & libri aperti sunt, & alius liber apertus est, qui est liber vitæ. Judicatique mortui ex iis quæ scripta erant in libris, secundùm opera ipsorum. Et reddidit mare mortuos suos : Mors quoque & infernus reddiderunt mortuos quos habebant : & judicatum est de singulis secundùm opera ipsorum. - - Et qui non inventus est in libro vitæ scriptus, conjectus est in stagnum ignis. Hæc fusiora sunt dictis à Daniele, sed cum iisdem concinunt, ut solent Apocalyptica.*

AUDIAMUS denique sermonem Christi de processu ultimi judicii : latâque in utramque

que partem, bonos & improbos, sententiâ.
Quum venerit Filius hominis cum gloriâ Mat. xxv.
suâ, & omnes sancti Angeli cum eo. Et 31, &c.
cogentur coram eo omnes Gentes, & sepa-
rabit eos, alteros ab alteris, ut pastor se-
parat oves ab hædis. Et statuet oves qui-
dem ad dextram suam, hædos autem ad
sinistram. Tunc dicet Rex iis qui ad dex-
tram ipsius erunt, Adeste Benedicti Pa-
tris mei, possidete regnum paratum vobis à
jacto mundi fundamento. --- Tunc dicet Ver. 41.
etiam iis qui ad sinistram erunt, Execrati,
abite à me in ignem æternum, qui paratus
est Diabolo & Angelis ejus. Hæc Christus
dicto loco. Dein in nonnullis locis addi-
tur, Christum Apostolos & Sanctos habitu-
rum assessores. Mat. xix.

Si hæc loca Sacrarum Literarum, aliâ-
que, conferamus, hujusmodi erit extremi
Judicii apparatus & repræsentatio. Erecto
folio magno candenti, huic infidet Christus
Judex: & assessores habet sanctos Aposto-
los. Stant autem à tergo & circumcirca,
ministri & stipatores Angeli. Dein sistun-
tur pro tribunali Mortui, pallentes, tre-
muli: clangore Tubæ convocati. Quibus
ita dispositis, jussuque silentio, afferuntur
Registra, sive Libri Memoriales: in quibus
facta, dicta, cogitationes cujusque, in vitâ
anteactâ, annotantur. His apertis, lectis-
que, uniuscujusque causa decernitur, secun-
dum opera sua, sive congruenter ad id
quod

28.

1 Cor. vi.

2, 3.

Apoc. xx,

4.

quod fecerit in Corpore. Denique examinatis & expensis omnibus, improbisque ad sinistram positis, ad dextram bonis, proferitur à Judice sententia: dira quidem in improbos, *Abite à me, maledicti, in ignem eternum.* In bonos verò læta & beatifica, *Adeste benedicti Patris mei, possidete regnum paratum vobis à jacto mundi fundamento.*

IN hâc Ideâ futuri Judicii universalis, sunt quædam proculdubio *θεατηρικῶς* dicta, vel repræsentata: ad formam & modum fori humani: quæ non sunt eventura literaliter in Die Judicii. Hâc in parte neminem, opinor, adversantem habebimus. Ex alterâ etiam parte manifestum est, è dictis nonnulla secundum narrationem literalem impletum iri. Descendet de cœlo Christus, personaliter & visibiliter, comitante turma Angelicâ; & ad ipsius adventum suscitabuntur mortui, examen aliquod vel probationem subituri, unde cujusque fors pendeat. Hæc autem peragenda esse sub imperio & auspiciis Christi, scriptura sacra multoties testatur, Mat. xvi. 27. Joh. v. 22, 27. Act. xvii. 31. Rom. xiv. 9. 2 Tim. vi. 8. & aliis passim in locis.

VIDES proinde in hâc repræsentatione supremi Judicii, permistam esse hypothesein vulgarem & arcanam. Sapiientis autem est distinguere, quid, quantumque, ad alterutram pertineat. Probatio Animarum,
ut

ut puniantur vel remunerentur, pro ratione puritatis vel pravitatis in unaquâque, est summa rei, fundamentum & finis. Neque multum refert, siue fiat hæc probatio per modum iudicii externi & processûs forensis, siue aliter: modò sit efficax, atque finem suum obtineat. E veteribus nonnulli hanc probationem per Ignem institutum iri voluerunt, in conflagratione mundi; de quâ re statim agemus. Utcunque constat, stylum sacrum, in adornando hoc processu iudiciali, accommodari ad instituta & consuetudines humanas: Neque repertum iri Libros in aere, nec recitandam cuique antea actæ vitæ historiam. Teste conscientia, animique statu, in quo hæret, indice, quemque suum mereri fatum satis constabit.

SED hæc diximus accommodari, magnâ ex parte, ad mores & constitutiones humanas: & speciatim ad dogmata & fidem Ethnicorum: qui Iudices pariter apud inferos constituebant, Justitiæ custodes, atque actionum humanarum vindices aut remuneratores. Eorum nota sunt & nomina, & officia, & varia pœnarum genera, quas improbis infligunt, ex Græcis Authoribus. Plato præ cæteris hanc materiam copiosè exposuit, pluribus in locis: in Phædone, in Gorgia sub finem, & in decimo de Republicâ, ex relatione Heri Armenii, ab Inferis reducis. Hæc autem, & alia, quæ ad inferos & mortuorum statum pertinent,
ab

ab Ægyptiis mutuati sunt Græci: secundum
 * Diodorum Siculum. Quod primum ab
 Orpheo factum ait, quem secuti sunt postea
 veteres Poetæ & Theologi Græci.

SED hæc obiter: notatu dignius est, apud
 veteres statuisse aliquos nullum fore minis-
 terium personale, aut apparatus artificio-
 sum, in distribuendis fortibus Animarum:
 sed à divinâ providentiâ ita compositam
 esse rerum naturam, ut esset sua sponte,
 ejus quod æquum est, cuique Animæ, cor-
 pore mortali solutæ, distributrix. Quam
 vim, Dei aut Naturæ, ideo dixere Nemesis:
 atque etiam Adrastiam: Ἀναπόδεξον αἰτίαν
 ἔσται καὶ οὐκ ἔστιν quod *hanc causam à naturâ
 constitutam nemo valeat effugere*: ut in-
 quit Author Libri de Mundo. Eodem mo-
 do ab Ammiano Marcellino dicitur *Adrastia
 vel Nemesis, ultrix facinorum impiorum,
 bonorumque præmiatrix*: Quam, inquit,
*Theologi veteres fingentes Justitiæ filiam,
 ex abditâ quâdam æternitate tradunt om-
 nia despectare terrena. Hæc, ut regina
 causarum, ἑ arbitra rerum, hæc discep-
 tatrix, urnam sortium temperat, acciden-
 tium vices alternans.*

SED

Lib. 14.
 sub fin:

* Τὰς καὶ τῶν ἀσεβῶν ἐν αἵδε τιμωρίας, καὶ τὰς τῶν εὐσεβῶν λει-
 μῶνας, καὶ τὰς παρὰ τοῖς πολλοῖς εἰδωλοποιίας ἀναπεπλασμένας
 παρεισαγαγεῖν μνησάμενον τὰ περὶ τὰς ταφὰς τὰς κατ' Αἴγυπ-
 τον, &c. Hæc & alia ejusdem tituli, de Orpheo & Æ-
 gyptiis, refert Diodorus, l. 1. m, fol. 86.

SED hanc vim in rerum naturâ insitam, quâ, factô discrimine, jus tribuitur cuicque in statu futuro, non satis explicuerunt veteres Philosophi aut Theologi; ut constare possit quibus modis & causis efficiatur, sine processu judiciali. Patrum Christianorum nonnulli, ut suprâ notavimus, hanc probationem & crisin, per ignem factum iri crediderunt, in mundi conflagratione; qua involutas esse volunt omnes animas humanas, hujus Telluris pridem incolas: & pro ratione suæ puritatis vel impuritatis, plûs aut minûs, aut nihil omnino indè damni, subituras. Fundatur autem hæc sententia in sermone Apostolico ad Corinth. cap. iii. ver. 13. his verbis: *Cujusque opus manifestum fiet: Illa dies enim id declarabit, nam per ignem revelabitur: & cujusque opus quale sit, ignis probabit.* Origines contra Celsum ait ignem extremum à Græcis Philosophis habitum, πῦρ καθάρσιον τῷ κόσμῳ,

Ignem Lustralem Mundi. Dein subdit: L. 5. m. p. 240.

Εἰκὸς δὲ ὅτι καὶ ἐκαστὸν τῶν δομένων τῆς διὰ τοῦ πυρὸς 241.

δίκης ἅμα καὶ ἰατρείας· καίοντες μὲν, καὶ κατακαίοντες τὰς μὴ ἐχούσας ὕλην δορυμένην ἀναλῆσθαι ὑπὸ ἐκείνῃ τοῦ πυρὸς· καίοντες δὲ, καὶ κατακαίοντες τὰς ἐν τῇ διὰ τῶν πράξεων, καὶ λόγων, καὶ νοεμάτων, τρωπικῶς λεγομένην οἰκοδομήν, ξύλα, χόρτον, ἢ καλάμην οἰκοδομήσαντας.

Hunc ignem non tantum mundi naturalis lustralem esse ait, sed etiam, ut verisimile est, singulorum hominum: quotquot opus habent ignis hujus vel pœnâ vel remedio; urentis & non exurentis eos, qui non habent

P. 242..

bent materiam, cui ab illo igne consumi opus sit: urentis item, & exurentis eos, qui in actionum, sermonum, cogitationumque figuratè dicto ædificio, lignum, fœnum, & stipulam, ædificârunt. Et in sequentibus addit: Ὁ λόγος ἐν μόνους μὲν ἀγένης τῷ πυρὶ καὶ τῶν κολάσεων φησι διαμένειν, τὰς δὲ δόγματα, καὶ τὰ ἥθη, καὶ τὸ ἡγεμονικὸν ἄκρως καταδαρμένους. Τὰς δὲ μὴ ποιήτας, καὶ τὴν ἀξίαν χρῆσιν τῆς διὰ πυρὸς κολάσεως οἰκονομίας, ἐν τέτοις ἐπὶ πνι τέλει φησὶν ἔσεσθαι, ὃ τῷ θεῷ ἀρμόζει ἐπάγειν τοῖς κατ' εἰκόνα αὐτῶν πεποιημένοις, καὶ ὅθεν τὸ βέλημα τῆς κατ' εἰκόνα φύσεως βεβιωκόσι. *Hæc itaque doctrina solos ab incendio, & ab hæc pœnâ, intactos fore pollicetur, qui puri sunt & purgati, quoad dogmata, mores & effectus, principemque animæ partem. Aliis autem horum dissimilibus, qui pro meritis opus habent hæc œkonomiâ igneâ & pœnali, ad certum tempus inferendum est, quod in eos Deo convenit inferre, qui ad imaginem divinæ naturæ facti, contemptâ Dei voluntate, non studuerunt ut vita responderet eidem imagini. Hanc autem sententiam de probatione Animarum per ignem novissimum, quum non possit demonstrari lumine naturæ, in sacris literis fundatam prædicant ipsius vindices: idque potissimum, ut diximus, in præfato sermone Pauli ad Corinthios: quem ideo paucis examinandum proponemus.*

MULTÆ quidem agitantur quæstiones circa illum locum Apostoli. Sed ad rem nostram quod attinet, tota controversia pendet

à duabus vocibus, earumque interpretatione: Quid nempe intelligat Apostolus per *Diem*, vel *Diem illum*: & quid per *Ignem*. Nonnulli Ignem hìc intelligunt metaphoricum: tribulationem & afflictionem: nos autem verum & naturalem ignem, in conflagratione mundi futurum. Et per *Diem* itidem illi intelligunt *Diem* tentationis: Nos, *Diem Judicii*, *Diem Domini*. Atque ut hæc est communis explicatio, & simplicissima, ita multis modis confirmari potest: Primò, ex locis paribus, ubi eadem vox, *Dies*, occurrit, atque illam vim habet, & significationem, quam ei dedimus; ut 1 Theff. v. 4. ἵνα ἡ ἡμέρα ἡμῶν, ὡς κλέπτης καταλάβῃ. Hìc *Dies Domini* intelligitur, ut ex versu secundo patet: Quis autem sit ille *Dies Domini*, qui venit ut fur in nocte, explicat S. Petrus, cùm illum esse docet, in quo flagraturus est mundus, *Veniet autem sicut fur in nocte Dies ille Domini: in quo cæli cum stridore præteribunt.* Eodem modo usurpatur ἡμέρα ab Apostolo ad Hebræos: cùm dicit cap. x. 25. Το σέτω μᾶλλον ὅσω βλέπετε ἐγγίξουσιν ἡ ἡμέρα· ubi ἡ ἡμέρα notat planè diem Domini, diem Judicii & conflagrationis, ut patet ex versu 27. Præterea ἡ ἡμέρα, κατ' ἐξοχὴν, idem est ac ἡ ἡμέρα ἐκείνη· notum autem est, dictionem illam in sacris literis *Diem Domini*, vel *Diem* Judicii indicare.

2 Epist. iii.

10.

2 Theff. i.

10.

2 Tim. i.

12. & 18.

iv. 8.

SECUNDO, hic *dies* ab Apostolo propositus primùm indefinitè, definitur & determinatur per verba proximè sequentia: est *Dies qui revelatur in igne*: ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται. *Dies igneus in revelatione Domini*: ἐν τῇ ἀποκαλύψει τοῦ κυρίου -- ἐν πυρὶ φλογός· ut dicit postea idem Apostolus ad Theffalonicenses. Necdubitari potest hæc duo loca eandem rem, idemque tempus respicere: sive ἀποκαλύπτεται referatur ad Diem, sive ad Dominum, sive ad opus ipsum. Adventus quidem Domini dici solet in sacris literis ἀποκάλυψις, & signari per *Ignem*; ut notissimum est: adeoque ex utràque parte huic loco respondet. Præterea, altera nota vel character hujusce diei, quod sit ἡμέρα δηλωτική, *Dies declarativa*, designat non minùs Diem Domini, vel Diem Judicii: secundùm illud quod 1 Cor. iv. 5. sequitur in proximo capite, ἕως ἃν ἔλθῃ ὁ κύριος, ὃς καὶ φωτίσει, &c. *Donec veniet Dominus, qui & illustraturus est res tenebris occultatas, & manifesta faciet consilia cordium: ac tunc erit laus unicuique à Deo*. Idemque dictum est ad Rom. ii. 16.

DENIQUE his rationibus adde, si libet, interpretationes Patrum, aliorumque. Theodoretus in locum, cùm diversam illam materiam, aurum, argentum, lignum, fœnum, stipulam, explicuisset, subjungit, ὅτι τῶν ὑλῶν διαφοράν ἔχ' ὁ παρὼν βίος, ἀλλ' ὁ μέλλον, ἐλέγξει· τὸ τοῦτο δὲ εἶπεν [ἢ τοῦτο ἡμέρα δηλώσει] ἀντὶ τούτου, ἢ τῆς κρίσεως. *Materiarum autem differentiam, non vita præsens, sed futura patefaciet. Hoc enim dixit*

dixit [Dies enim revelabit] *pro eo, dies judicii* revelabit. Dein subjicit ad versum sequentem, καὶ τὴν τῆς ἐπιφανείας τῆς σωτῆρος ἡμέραν, βάσανός ἐστι, καὶ ἐξέτασις ἀκριβής· καὶ τὰς μὲν εὐθε-
 ριωκότας, καθάπερ χρυσὸν καὶ ἀργυρὸν, τὸ πῦρ λαμπρο-
 τέρως ἀποφανεῖ· τὰς δὲ τῆς κακίας ἐργάτας, δίκην ξύλων,
 καὶ ὅσων, καὶ καλάμων, καταναλώσει. *In die illustris apparitionis Domini, examen fiet & dili-*
gens inquisitio: & eos quidem qui rectè
vixerint, tanquam aurum aut argentum
reddet Ignis splendidiore. *Eos autem,*
qui iniquitatem fecerint, instar ligni, &
fæni, & stipulæ, comburet. Nec aliter
 Theophylactus in locum: ἡμέραν μὲν τὴν τῆς
 κρίσεως οὖσαν· ἐν πρὶν δὲ λέγει τὰ ἔργα ἀποκαλύπτεσθαι,
 ταῦτα, φανερὰ γίνεσθαι ὅποια τὴν οὖσαν ἐστὶν ἄρα χρυσοί,
 ἄρα τέραντιον. *Per diem, Judicii diem in-*
telligit. *In igne verò opera revelari di-*
cit, id est, manifestum fieri cujusnam sint
naturæ: utrum aurum sint, an diversum.
 Eodem modo *Diem* hic explicant Basiliius,
 Nazianzenus & Nyssenus, Hieronymus, &
 generatim omnes Patres: maximè Græci.
 Denique *Latina versio*, Patres secuta, vel
 aliquod vetus exemplar, vocem *Domini* hic
 expressam habet.

HÆC de voce ἡμέρα: altera vox unde
 pendet hujus loci explicatio, est πῦρ, five
Ignis. Sed modò constet & conveniat de
 significatione prioris vocis, ἢ ἡμέρα, eam nem-
 pe, in hoc loco, denotare *Diem Domini*,
 vel *Diem Judicii*; de alterâ voce *Ignis*,

parum erit dubii. Talis enim sit oportet, qualis ad Diem adventumque Domini pertinet; verus scilicet & materialis. Et qui hic intelligi volunt Ignem metaphoricum vel figuratum, peccant in regulam receptam ab interpretibus sacrarum literarum, *Non recedendum* à literâ sine necessitate. Non deerit certè ignis veri copia in adventu Domini, cum flagrant Cœli & Terra: neque præter hunc ignem opus est ut fingant alium metaphoricum: suamque metaphoram ter fastidiosè repetant in eodem sermone.

HACTENUS ostendimus Diem, adventumque Domini; atque ignem genuinum & realem, ab Apostolo hic designari: sed manet præcipua difficultas, de vi hujus Ignis: qui poterit *probare vel manifestum reddere cujusque opus*: ut sit revera πῦρ δοκιμαστικὸν καὶ διακριτικόν, *Ignis exploratorius & discriminativus*. Opera & actiones quæ transiêre, nequeunt revocari ad examen per Ignem: id fatendum est; sed habitus & dispositiones animi, unde profluxerunt illæ actiones, manent: Animæque, quibus inhærent, prout sunt puræ vel impuræ, plùs aut minùs ab hoc Igne afficientur. At, inquires, Ignis non potest agere in nudas Animas, aut naturas purè spirituales: vestiantur oportet aliquo corpore, ut vim & actionem Ignis sentiant. Huic nodo non sumus solvendo, plenè & perspicuè: sed cum eadem
fit

fit difficultas de Igne Inferni, ab omnibus concessio, non debet nos morari, aut multum negotii facessere communis scrupulus. Modò de re constiterit, utrumque pariter, quoad modum, ad *œconomiam secretam* referendum erit. Interea quo magis huic sententiæ * lucem afferamus, remque ipsam, quoad ejus fieri potest, demus probatam, libet consulere alia quædam sacræ scripturæ loca, quæ eandem præ se ferre, aut involvere videantur notionem. Dein Patrum nonnullorum placita & explicationes eâ de re subjungemus.

QUOAD Scripturam, ad hunc censum referri possunt dictum Christi, de hostiâ igniariâ, atque alterum Johannis Baptistæ, de duplici baptismo, aqueo & igneo. Verba Christi hæc sunt : † Πᾶς ὃς πρὸς ἁλὶς θήσεται καὶ πᾶσα θυσία ἀλλ' ἁλίσθεται. *Omnis enim homo salietur Igne* : sicut & *omnis oblatio sale salietur*. Ita enim cum aliis sentio, transferendum vel intelligendum esse : ut καὶ fit comparativum, ut sæpe aliàs, Mat. vi. 10. Joh. vi. 57. Hic de futurâ sorte hominum

K 2

minum

* Joh. Erigen. de Prædest. c. 19. ait, Corpora Sanctorum mutatum iri in qualitatem ætheream, quæ ab igne superari non potest. Impiorum autem in aeriam, quæ à superiori igne pati aut consumi potest. Citat Allix. de Sang. Christi, p. 68."

† Πᾶς γὰρ πρὸς ἁλὶς θήσεται, ταῦτάς τινος δοκιμασθήσεται ὅπερ καὶ ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι ἐν πυρὶ δοκιμασθήσεται πάντα. Theophil. in locum.

minum loquitur Christus, quemadmodum ex contextu patet: & de eorundem aliqua probatione vel purificatione. Cum vero dicit *πᾶς πρὸς ἀλισθήσεια*, Ignem & Salem conjungere videtur, quorum utrumque vim habet abstergendi. Sal arcet putredinem in corporibus mollibus & humidis: Ignis autem emollit, fundit, purificatque durissima. Metallorum situm & rubiginem, scoriam & fæces, expurgat: excoctisque vitiis, quasi nova & puriora restituit. Ita creditur à nonnullis, Animas, quæ sub hac specie & figurâ, metallis comparantur ab Apostolo, quasi refundi & refingi in supremo igni. Aut quemlibet hominem, Deo acceptum, quâdam doloris acrimoniâ, tanquam sale condiendum esse: Improbos autem igne purgandos, aut instar holocausti consumendos. Verisimile est quidem ex antecedentibus ad Ignem futurum hic respici: sed obscurior est hic sermo Christi, quàm cui possit superstrui singularis aliqua doctrina aut conclusio.

Mat. iii.
II.

TRANSEO ad dictum Johannis Baptistæ, qui duplicem baptismum memorat, Aquæ & Ignis: quemadmodum veteres dixere purgandum esse mundum duplici modo, Aquâ & Igni. *Ego quidem*, inquit Baptista, *baptizo vos aquâ ad resipiscentiam. . . . Ipse verò qui ponè me venit, vos baptizabit Spiritu Sancto & Igne.* In hoc dicto respici

respici non tantum ad tempora Evangelii, sed etiam ad secundum Christi adventum, ignemque extremum, id quod sequitur argumento esse potest: sequitur enim, *Cujus ventilabrum in manu --- triticum coget in borreum, paleam autem exuret igni inextincto.*

BAPTISMUS dicitur *λῆθρον τῆς παλιγγενείας* Tit. iii. 5. *καὶ ἀνακαίνωσις*. Et Renovatio mundi per ignem dici solet apud Græcos *παλιγγενεία & ἀνακαίνωσις*. Est quidem *λῆθρον* duplex, *θερμὸν & ψυχρὸν*. Balneum frigidum est baptismus aqueus: calidum & siccum, igneus. Hoc autem illo est efficacius & penetrabilius. Qui aquæ lustrali illam vim concedunt, ut, cooperante Spiritu Sancto, indè regenerentur infantes; eodem operante Spiritu, non minorem vim flammis adfuturam, negare vix poterunt. Descendit Spiritus Sanctus Act. ii. 3. in lingulis igneis: qui etiam dicitur Baptismus c. i. 5. mus, ac si typus esset futuri baptismatis ignei. Diluvium aquæ erat quidam baptismus mundi: Diluvium Ignis erit multo magis: purgabit acrius, sordēsque eluet efficacius. Et quemadmodum cohibere potest Deus vim flammarum, ut corpora non afficiant: ut in fornace Babylonicā: ita eandem potest intendere & corroborare ut animas tangat; vel potius nova illa corpora, quibus tunc temporis conjungentur.

HÆC attulimus ex * sacris literis ad præfatam sententiam, sive probandam, sive illustrandam. Eidem, ut diximus, consentiunt & astipulantur ex antiquis Patribus non pauci: quos jam opportunum erit attexere. Origenis testimonium antea adduximus, ex quinto libro contra Celsum: cui loco alter geminus est in quarto, his verbis;

Ὅτι ἀνέμεθα τὸ καθάρσιον πῦρ, καὶ τὴν τῷ κόσμῳ φθορὰν, ἐπὶ καθαιρέσει τῆς κακίας καὶ ἀνακαίνωσει τὸ παντὶς λέγοντες ὅτι τῶν προφητῶν ἐκ τῶν ἱερῶν βιβλίων μαμαθηκέναι.

Quod ita reddidit interpres, *Non negamus lustratorium Ignem absumpturum, unà cum ipso mundo, universam malitiam: quandoquidem è sacris Prophetarum libris hoc didicimus.* Eandem doctrinam fusiùs explicat, hic illic, in suis commentariis. *Homiliâ tertiâ in Psalmum xxxvi.* cùm dixisset, omnes omnino, Apostolis ipsis non exceptis, hoc examen igneum subituros, Oceanum ignis in mundi conflagratione futurum comparat mari rubro; malos autem & bonos Ægyptiis & Israelitis: atque hos, illud mare rubrum, vel stagnum ignis, transitorios esse ait illæsos & impunes; alteros autem demersum iri. *Homiliâ sextâ in Exodum,* idem docet explicitè: atque hunc ignem

* Dicitur illud Christi Mat. xii. 32. de Blasphemiâ in S. S. irremissibili in hodierno sæculo aut in futuro, variè explicant interpretes: Qui literaliter accipiunt, non aliam remissionem intelligere possunt quàm quæ peragitur πυρὶ καθάρσιῳ in fine mundi,

ignem expurgatorium Domini *Conflatorium* appellat, *ad quod*, inquit, *veniendum est omnibus*. Pariter in Homilia 13. in Jeremiam, repetitâ eâdem doctrinâ, hunc ignem supremum, alio nomine à sacris literis itidem desumpto, *baptismum ignis*, & *lavacrum ignis*, nuncupat. Denique, ut reliqua præteream, in fine libri octavi * commentariorum in epistolam ad Romanos, hæc habet: *Qui verò verbi Dei, & doctrinæ Evangelicæ purificationes spreverit, tristibus & pœnalibus purificationibus semet ipsum reservat. --- Hæc verò ipsa purgatio, quæ per pœnam ignis adhibetur, quantis temporibus quantisque sæculis de peccatoribus exigat cruciatus, solus scire potest ille, cui Pater omne iudicium tradidit.*

NEQUE fingere licet, ut nonnulli fingunt, hanc sententiam de probatione & purgatione igneâ fuisse propriam Origenis: erat enim omnium ferè Patrum communis, usque ad tempora Augustini. Lactantius imprimis hoc idem docet apertè, tam de justis, quàm injustis. *Iustos*, inquit, *cùm judicaverit Deus, etiam igni eos examinabit. Tum quorum peccata, vel pondere, vel numero, prævaluerint, perstringentur igni, atque amburentur. Quos autem plena justitia, &*

Inst. Div.
l. 7. c. 21.

K 4

ma-

* * Locus Orig. est apud S. Sen. sed vide locum ipsum, & fireticendum esse dicit, ut mysterium."

maturitas virtutis incoxerit, ignem illum non sentient. Habent enim aliquid in se Dei, quod vim flammæ repellat ac respuat. Hoc non minùs audacter affirmat Hilarius, Episcopus Pictaviensis: nec his flammis ipsam Beatam Virginem penitus exemit. Quo-
modo, inquit, desiderabile potest esse judi-
cium, in quò nobis est ille indefessus ignis obeundus: in quo subeunda sunt gravia il-
la expiandæ à peccatis animæ supplicia. Beatæ Mariæ animam gladius pertransi-
vit, ut revelentur multorum cordium cogi-
tationes. Si ergo in judicii severitatem,
capax illa Dei virgo ventura est, deside-
rare quis audebit à Deo judicari? Et Ca-
none 2. in iii. Matthæi, cùm illud explicat,
Baptizabit vos in Spiritu Sancto & igni:
Baptizatis, inquit, in Spiritu Sancto, re-
liquum est, ut consummentur in igne ju-
dicii.

SANCTUS Ambrosius iisdem insistens ve-
stigiis, & autoritate sacræ Scripturæ, ut
sibi videtur, suffultus, de futuro judicio &
examine, in die Domini eodem modo disse-
rit; Igne nos examinasti, dicit David:
ergo omnes igne examinabimur. Et Ma-
lachias dicit, Ecce venit Dominus omni-
potens, & quis sustinebit diem introitus
ejus? quoniam ipse introibit, sicut ignis
conflatorii: & sedebit conflans & purgans,
sicut aurum & argentum, & purgabit fi-
lios Levi. Igne ergo purgabuntur filii Le-
vi,

vi, igne Ezekiel, igne Daniel, &c. cum multis aliis eodem pertinentibus. Rursum in expositione Psalmi cxviii. Omnes, inquit, oportet probari per ignem, quicumque ad Paradisum redire desiderant, &c. atque illud subindicari dicit, per gladium igneum versatilem, ad ingressum Paradisi positum. Concludit denique, Ergo, quia examinandi sumus, sic nos agamus, ut iudicio mereamur probari divino. Teneamus hic positi humilitatem, ut cum unusquisque vestrum venerit ad Iudicium Dei, ad illos ignes quos transaturi sumus, dicat, Vide humilitatem meam & erue me, &c.

Vide Ezek.
xxii. 18.
19, &c.
Et Zach.
xiii. 9.

BASILIVS Magnus ejusdem erat ævi & sententiæ, mentemque suam testatur suis in prima capita Isaïæ Commentariis. Primò, in caput quartum, cum Propheta loquitur de ablutione Jerusalem spiritu iudicii & spiritu ardoris; hic distinguit Basilivus Baptismum aquæ, spiritûs, & ignis: quorum ultimus est, secundum illum, ἢ ἐν τῷ πνεὶ τῆς κείσεως βάσανθ, examen quod igni fiet in die iudicii. Subditque, τὸ δὲ πνεύματι κείσεως καὶ πνεύματι καύσεως πρὸς τὴν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι διὰ τοῦ πνεὸς δοκιμασίαν. Cum aliis in eundem sensum. Præterea, ad illud Prophetæ capite nono, propter indignationem Domini, &c. inquit, δείκνυσιν ὅτι τὰ γήινα τῷ πνεὶ τῷ κολαστικῷ ᾧ ἀδίδοθ, ἐπὶ ἐνεργασία τῆς ψυχῆς. Monstrat igni punitivo tradenda esse terrena, in beneficium animæ. Dein subdit,

Ver. 4.

Ver. 19.

non

non omnimodam internecionem & exterminium comminatur; Sed innuit expurgationem juxta Apostoli sententiam, Si cujus opus exarserit, damnum patietur: ipse autem salvus fiet, sic tamen quasi per ignem. Vide etiam si libet, de Spir. Sanc-

“ Ut incap. to, cap. 15. & 29. & pluribus in Isaiam
“ vi. p. 172. locis.*

“ & cap. xi.
“ p. 224.
“ &c.

HÆC de Basilio: cui adjungere licet ὁμοψήφως utrumque Gregorium, Nazianzenum & Nyssenum. Apertior est Nyssenus in hanc doctrinā explicandā: ad quem ideo liberandum ab hanc opinione, aliisque cognatis, tanquam à tot labeculis interspersis suis operibus, Germanus, Patriarcha Constantinopolitanus, sermonem apologeticum conscripsit: ut videre est apud Photium. Sed frustra. Consule, cū vacat, Nysseni tractatum de *Anima & Resurrectione*: & Catecheticæ Orationes, c. viii, xxvi, & xxxv. Hisque lectis, quæ fuit mens Authoris in hanc materiā, faciliè perspicies. †

Cod. 223.

NA-

* “ Et in suo Heptaemero, cū de condendo sole
“ differit, p. 61. in igne illo futuro vim lucendi
“ a vi urendi divisum iri asserit, ut lucendi qualitas
“ justos afficiat, improbos autem vis ustiva. Quod
“ ab arcanā quādam doctrinā nos doctos esse ait: ὅθεν
“ καὶ ἐν ταῖς, &c.

† “ Quin & in *Oratione pro mortuis* hæc habet verba de purgandis animis: Ἡτοι κατὰ τὴν παρῶσαν ζωὴν διὰ
“ πρὸς

NAZIANZENUS Platonem & Origenem mihi sapere videtur in pluribus ; & in hoc argumento perinde ac in aliis : sed Oratores & concionatores quandoque loquuntur populariter, quandoque ex animo ; id quod lectori cordato semper observandum est in legendis Patribus ; & quo magis ab opinione vulgi recedit oratio, eo magis auctoris mentem indicat. Vide, si placet, ipsius Orationem 39 & 40. ubi de baptismo Ignis, ad expurgandam mentem, verba facit ; & de suppliciis nunquam defuturis dubitat. Denique, in Orat. 26. Princip. ubi loquitur de censoribus ipsius doctrinæ, ὁ θεός, inquit, οἶδε, φησὶν ὁ θεὸς ὁ ἀποστολῆς, καὶ δειλώσει σαφῶς ἢ τῆς ἀπακαλύψεως ἡμεῖς, καὶ τὸ τελευταῖον πῦρ, ὃ πάντα κείνη ἢ καὶ δαίρει τὰ ἡμέτερα. *Deus scit, inquit Apostolus, idque revelationis dies perspicuè revelabit, Ignisque ille postremus, quo nostra omnia expendentur vel purgabuntur.*

DENIQUE S. Hieronymus accusatur, ut notum est, à Rufino, quòd dogmatis Origenianis

“ προσηυχῆς τὴν καὶ φιλοσοφίας ἐκκαθαρθεὶς, ἢ μετὰ τὴν ἐνθύνου
 “ μετανάστασιν διὰ τῆς τῆ καθαρῆς πυρὸς χωνείας. *Velin præ-*
 “ *senti vitâ precibus & philosophiâ purgatus, vel post*
 “ *obitum per expurgantis ignis fornacem.* Neque mi-
 “ nor Nyssenum adhæsisse Basilio, cujus scripta se-
 “ cundas ad illa divinitus inspirata habere statuit,
 “ nec ipsis Mosaicis minus admiranda, Hexaem. p.
 “ 2, & 5.”

genianis clanculum adhæserit : inter quæ eminet illud de terminandis damnatorum pœnis post expurgatam malitiam. Lites illas componere inter Hieronymum & Rufinum, non meâ interest : sed quoad argumentum nostrum, in varias partes sese flexisse videtur Hieronymus, aut mutatâ sententiâ, aut dissimulatâ. Et repetendum animo quod suprâ diximus, Magis illa valere ad prodendam Authoris mentem, quæ contra vulgi sensum proferuntur, quàm quæ dicta sunt populariter, vel ita intelligi possunt. Intereâ, ad rem nostram quod attinet, de purgandis animabus in die iudicii & finiendis tandem pœnis Christianorum (præter ea quæ dixit ad cap. iv. Amos,) mentem aperit distinctè in fine Commentariorum in Isaiam, his verbis : *Et sicut Diaboli & omnium peccatorum atque impiorum, qui dixerunt in corde suo, non est Deus, credimus æterna tormenta ; sic peccatorum atque impiorum, & tamen Christianorum, quorum opera IN IGNE PROBANDA SUNT, ATQUE PURGANDA, moderatam arbitramur, & missam clementiæ sententiam fudicis.* Monet autem hoc dogma minimè spargendum esse in vulgus, ne maiorem ad licentiam eo butantur. Cum verò Dæmonas, Atheos, & Apostatas excipit, id firmat regulam in non exceptis : atque etiam hoc modo, & in
hâc

hâc parte, se discrepare ab Origene alibi ostendit*.

HÆC notâsse sufficiat ex Patribus usque ad Augustinum : quo tempore degenerare cœpit hæc doctrina de purgandis animabus in supremo Igne & in die judicii. Degenerare, inquam, incepit in Purgatorium spurium & adulterinum : Ignemque fictitium, nullibi locorum reperiundum. Quem fingunt hi novatores statim à morte animas excipere & excruciare : ante diem judicii, ante adventum Domini, ante conflagrationem mundi. Hoc utique nuncupare licet *Purgatorium Supposititium*; quandoquidem loco genuini πυρὸς καθάρσις, cujus meminere Scriptores Sacri & antiqui Patres, hi doctores substituerint alienum, suorum cerebrorum prolem. Ignis καθάρσις in sacris literis & à Patribus memoratus, accenditur in die Domini, in die Judicii, in Conflagratione mundi; ut ex authoribus & locis suprâ notatis, apertissima est. Pontificii verò suum ignem Purgatorium flagrare volunt hodie, & à principio mundi flagrâsse; ex quo nempe

* "His addit Suicerus (voc. Βαπτισμὸς, p. 630.) Nazianzenum & Damascenum. Consule loca ab ipso notata. His adde Cæsarium Arelatensem, qui nonnulla peccata justorum post resurrectionem igne ait expianda. Q. locum apud Authorem in BB. PP. norante Cave. Citatur etiam Chrysostomus in eadem sententiam, sed locus non mihi occurrit impræsentiarum."

pe Mors intravit in mundum, & animæ peccatrices è suis corporibus immundæ exierunt. Sed ubinam, quæso, terrarum ardet hic Ignis? Trans Oceanum in altero hemisphærio, vel nobiscum? Quo instinctu eò confluunt Animæ? vel quo lictore eò trahuntur invitæ? Nullus est istiusmodi Ignis, immanis & perennis, in superficie Terræ; suâ enim ipsius luce sese proderet. Et si latet in visceribus Terræ reconditus, saltem aliquo spiraculo, ut in Montibus ignivomis, opus est; ne suo suffocatus pereat fumo & fuligine. In rebus quæ spectant ad mundum naturalem, aut aliquam ipsius partem, Theologi plerumque sunt incuriosi aut imperiti: crudâsque proferunt sententias, & à rerum naturâ alienas. Ecce Ignem, ingentem & formidabilem, quem struunt hi Doctores; sed neque originem nobis indicant tanti Ignis, neque fomitem quo alatur, neque locum idoneum quo subsistat & expiret. Hæc, inquit, non curat populus: rectè, sed apud sapientes habebitur Ignis phantasticus cujus nulla reddi potest ratio. Et stultitiæ proximum est, ut lucrifacias insipientes, sapientes perdere. Id mali & vitii habet Religio Pontificia, quòd se nimium accommodat vulgo: Neque tantum ignorantiae vulgi, sed etiam ipsius affectibus superstitiosis. Evehere potius debemus naturam humanam, quantum licet: populumque ad veritatem & sanam mentem

mentem propiùs adducere. Crevit hominum scientia à primis sæculis, crescítque indies : & quæcunque fuerit olim, nulla est hodie necessitas aut utilitas, piis utendi fraudibus. Quinimo magno id videtur esse no- cumento pietati & fidei nostræ : dum homi- nes nasuti, qui dolo subolent, ab hâc aut illâ parte subornatâ, totam Religionem nil aliud esse, quàm Artem Lucrosam, præ- properè judicant. Ab inventis humanis & additamentis primùm purganda est Religio Christiana : dein quæ dicta sunt in sacris literis more humano, & ad captum vulgi, ita sunt explicanda, ut veritati ipsi non offi- ciant, neque viris sapientibus sint offendi- culo. Sed hæc obiter.

DE modo Judicii supremi, pœnarum & discriminis faciendi inter bonos & malos, hæc dixisse aut quæzivisse sufficiat. Nempe quantum erit apparatus externi in illo re- rum ordine, quantum vi divinâ aut naturali peragundum. Speciem veri præ se fert ve- terum Patrum hâc in re sententia ; & fun- dari videtur in sacris literis : sed cùm Reve- latio in hâc parte non sit plena & expli- cita, nec possit naturæ lumen hujus myf- terii rationes attingere ; hunc articulum doctrinæ Christianæ, quoad rem ipsam, in- ter clara, quoad modum rei, inter obscura numerandam censeo.

SOLET hîc præterea disceptari de *Signis* antecedentibus Judicium generale, & de ipsius

ipſius tempore & termino ; de quorum utriſque ſententiam noſtram protulimus in dicto Tractatu de *Conflagratione Mundi*. Id tantum adjicere libet, Primorum ſæculorum Chriſtianos, in metiendis temporibus mundi malè ſubduxiffe calculos : credebant enim communiter, inſtare diem Domini tunc temporis, ſive iſtâ ſuâ ætate. Elapſis tamen exinde, ſedecim, & quod excurrit, ſæculis, nondum illuxit beatus ille Dies ; nec illius crepuſculum adhuc vidimus.

INCOEPIT hæc opinio de inſtanti rerum fine, à temporibus Apoſtolicis ; unde dimanavit, per aliquot ſæcula, tam ad *Doctores, quam ad populum. Sed deficiente primo calculo, quo indies expectabant adventum Domini, vel ſtatim ab everſis Hieroſolymis ; protrahebant uſque in ulteriora tempora, ſed nunquam in longinqua, ſuam ſpem

* Tertull. de cult. ſcœm. l. 2. c. 9. & ad uxor. l. 1. c. 5. Laſtan. l. 7. c. 14, & 25. Ambroſ. Orat. in obitum Satyriſratt. & l. 9. in Lucæ xxi Chryſoſt. Hom. xxxiii. in Johan. prope finem. Hieron. Epiſt. 11. ad Agerûchiam. & l. 4. in Mat. xxv. E veteribus plures credere adventum Chriſti ſtatim ſecuturum eſſe adventum Antichriſti ; cujus adventum jam tum inſtare credebant, adeoque adventum Domini & finem mundi. Vid. eundem Tertull. de Reſurr. carn. c. 27. Cyprianum, ipſius Diſcipulum, Epiſt. ad Tribaritanos, m. 56. Et Epiſt. 58. ad Lucium Pap. Et præfat. ad Fortunatum de Exhor. Martyrii, alioſque plures. Vid. 1 Joh. ii. 18. & 2 Theſſ. ii. 8.

spem & expectationem. In ipsis temporibus Apostolorum increbuisse hunc sermonem, testantur tam S. Pauli quàm Petri Epistolæ. Ille ad Theffalonicenses secundâ, mo-^{Cap. ii. 21} net nè terreantur, ac si instaret dies Domini. Oportet, inquit, ut prius adveniat Antichristus; sed, nec tempus, nec moram Antichristi indicat: permanfurum autem indicat usque ad adventum Christi. Dein Irisores illi, apud S. Petrum, haud exprobrâssent Christianis tardum domini sui adventum, quæritantes, *ubi est pollicitatio ad-^{2 Eph. iii.} ventûs ejus?* nisi hujusmodi promissum ^{4.} de subito Christi adventu crebrius testati & professi fuissent Christiani. Neque id negat Apostolus in suo responso aut Apologiâ, sed hanc retardationem misericordiæ & longanimitati Dei adscribit.

SED quid miramur privatos aut inferioris subsellii Christianos, à vero aberrâsse in hâc parte, quum Apostolos ipsos in eâdem fuisse sententiâ, ex eorum dictis colligant Interpretes. Neque id tantum arguitur ex eo, quòd ætatem illam, & sæculum tunc decurrens, *Tempora novissima, & fines mundi*, sæpius appellitent Apostoli: (1 Cor. x. 11. Heb. ix. 26. 1 Joh. ii. 18.) sed quòd appropinquatione & proximitate adventûs Domini usi sint instar calcaris aut acrioris argumenti, ad excitandum sui temporis Christianos, ad vigilantiam, sobrietatem, moderationem in rerum mundanarum

L

usu,

usu, patientiam, bona opera, charitatem & pietatem. (Heb. x. 24, 25. 1 Pet. iv. 7, 8. 1 Cor. vii. 29. 2 Pet. iii. 11, 12. Philip. iv. 5.) Denique, quòd crederent adventum Domini, & Diem judicii, sibi ipsis adhuc in vivis supervenire potuisse. Id sæpius inculcat Paulus, 1 Theff. iv. 15, 16, 17. 1 Cor. xv. 52. Et corpus suum mortale absorptum ire à *vitâ*, hoc est, à corpore immortali & vivifico, credit aut expetit: nec se *inveniri nudum*, aut exutum carne & corpore, in Die Domini.

Vid. Grot.
in loc.

2 Cor. v.
3, 4.

Mat. xxiv.
3.

Mat. xxiv.
29, 30.

Hæc de Apostolis earumque fide circa præmaturum Christi adventum. Sed unde acceperunt Apostoli hanc sententiam? A verbis Christi, ut videtur, perperam intellectis. Quæsierunt à Christo Discipuli ipsius, tempus excidii Hierosolymitani, & Adventus sui. Et cum signa & circumstantias istius excidii iis enarrasset Christus, subdit, *εὐθείας μετὰ τὴν θλίψιν, &c. Statim post afflictionem dierum istarum, Sol obscurabitur, &c. Tunc apparebit signum Filii hominis in cælo: & tunc omnes Tribus Terræ plangent; & videbunt Filium hominis venientem in nubibus cæli, cum potentiâ & gloriâ multâ.* His auditis ab ore Christi, post excidium urbis & templi, statûsque Judaici, se statim venturum, vel Filium hominis rediturum in nubibus, cum magnâ gloriâ: parum temporis interfuturum credebant, inter hanc cladem & reditum Christi; eandemque

eandemque suis postea discipulis transmittē-
 bant fidem & notitiam. Præterea cū alia
 Christi dicta recolerent, in eadem confir-
 mati hæserunt sententiā. Dixerat enim an-
 tea, nonnullos, qui adstabant, illum visu-
 ros venientem in gloriā Patris ad iudicium,
 antequam mortem gustārint. Et in præfato Mar. xvi.
27, 28.
 capite, cū de suo adventu, ipsiusque fig- Mat. xxiv.
34, 35.
 nis, verba fecerat, subjecit, *Amen dico vo-
 bis, nequaquam præterierit hæc generatio,
 usque dum omnia ista facta sint. Cælum
 & Terra præteribunt, sermones autem mei
 nunquam præteribunt.* Denique, cū Pe-
 trus Christum interrogāset de sorte Johan-
 nis, quid de illo fieret? respondit, *Si ve-* Joh. xxi.
20, 21.
*lim eum manere donec veniam, quid ad
 Te?*

His unā collatis, & ad Literam expo-
 sitis, nil miror, Discipulos Christi opinio-
 nem illam imbibisse, de subito ipsius redi-
 tu ad Terras, ad iudicandum vivos & mor-
 tuos. Nec miror quòd eos permiserit pro-
 videntia delabi in errores innocuos, quibus
 non tam læsa fuit, quàm promota pietas,
 & pro causā Dei, moriendi patientia &
 promptitudo. Denique, non mirabimur,
 id Deum celasse Apostolos, quod celarat
 Angelos, & ipsum Filium hominis. Ait
 enim Christus, *De die illā & horā nemo* Mar. xiii.
32.
*scit: ne Angeli quidem, qui in cælo sunt,
 neque Filius, sed Pater.* Vel, ut est a-

pud Matthæum, (Cap. xxiv. 36.) *sed Pater meus solus.**

HÆC ita enarravimus conformiter ad litteram & historiam : quòd si materiæ subiectæ non conveniat interpretatio literalis, recedendum est à literâ, & quærenda commodior explicatio. Id saltem patere videtur, ignotum fuisse Apostolis tempus certum Judicii futuri, adventûs Domini, aut finis mundi. Neque id quidem sollicitiùs quærendum esse, innuit responsum Christi, cum interrogantibus Apostolis de restitutione Regni ad Israël, ait : *Non est vestrum nōsse tempora sive opportunitates, quas Pater in suâ ipsius auctoritate statuit.* Quòd si verò calculo rotundo uti liceat, & conjecturas inferere, cum jam effluxerint quinque millennia, & quod elabitur, à mundo condito : vaticinium illud, receptum, tam inter † Judæos, quàm primos Christianos, *de sex Millenniis* pro duratione Mundi, & indè secuturo Sabbatismo, quo minùs effectum suum sortiatur, nihil video, aut in sacris literis, aut in rebus humanis. Sed de hâc re satis alibi dictum est. Id nobis curæ sit interea, ut puri & inculpati

Theor. Tell.
l. 3. c. 5.

* " Vid. PP. de hujus loci interpretatione in nostrum sensum, Gerard. Tom. 9. de extrem. Judic. p. 126.

† " Vid. Historiam hujus prophetiæ apud Gerard. Tom. 9. de extrem. Judic. p. 127."

inculpati reperiamur in illo Die : & examen, quodcunque fuerit, aut quodocunque, subeamus fœliciter : in Dei gloriam, ^{2 Pet. iii,} & animarum nostrarum salutem æternam. ^{14.}

C A P. VII.

De Resurrectione mortuorum, & de Resuscitatorum statu & corporibus.

HACTENUS progressis superest caput maximum & gravissimum, de Resurrectione mortuorum, & Resuscitatorum Statu. In quo tractando consuetam sequemur methodum : ut prius expediamus rem ipsam : dein modos & adjuncta prosequamur. Idque pro lumine nobis dato, vel à sacris Literis, vel ab ipsâ rerum naturâ.

QUOAD rem ipsam, nihil eâ clariùs revelatur in doctrinâ Christianâ. Habuerunt etiam, tam Gentes, quàm Judæi, ideam aliquam resurrectionis futuræ : sed generalem & confusam. Illæ, totum Mundum ^{vid. Theor. Tell. l. 4. c. 5.} renovatum iri, hominesque unâ renovandos & revicturos statuebant. Id apud Stoicos & Platonicos vulgatissimum est. Nec apud Græcos Philosophos tantum, sed primariò apud Orientales : Ægyptios, Chaldaeos,

dæos, Persas; de *Magis* dicit Theopompus apud Laërtium, ἀναβιώσκειν κατὰ τὰς Μάγους τὰς
 In Proœm. ἀνδρώπεις, *reviviscere, vel revicturos esse homines ex Magorum Sententiâ.*

AD Judæos quod attinet, nihil quidem eos docuit explicitè Moses in suâ Lege, de Resurrectione mortuorum aut immortalitate Animæ. Hæc autem Mosi innotuisse nihil dubito, ac etiam * sapientibus à Mose instructis, & arcanæ doctrinæ consciiis. Postea, apud Prophetas exhibita fuit resurrectio συμβολικῶς: in Hagiographis apertius, & tandem apud Daniele apertissimè. Sed tamen non nisi *Diebus Messiae* pleno jubare erat effulsura hæc doctrina salutaris, omnibus suis numeris & partibus expleta.

IN hoc igitur triumphamus Christiani, in hoc læto nuncio: victâ morte & debellatis

* “ Sed ad justos plerumque & ad Israelitas restringunt Resurrectionem. Vid. Buxt. Syn. Jud. c. i. p. 31. & Gerard. de Resur. tom. 8. p. 869. antepen. & Dassovium.

“ Dein Resurrectionem primam intelligere videntur ad vitam terrestrem, & corpora ultra cœlestia non agnovisse.

“ Supponunt etiam ex eorum Rabbiniis nonnulli se non tantum in iisdem corporibus, sed etiam in iisdem vestibus, resurrecturos esse; idque tantum in terrâ Canaan: atque eò revolutum ire per cavernas subterraneas Israelitarum, qui in extraneis regionibus mortui sunt, corpora: vel saltem officulum Luz, unde, tanquam à semine, totum corpus repullulabit. Vid. Dassov. de Resur. mortuor. secundum Judæos.”

latis Inferis, nos tandem in lucem reduces, immortalitate beatâ fruituros ; non hæc indutos cadavera, quæ nunc circumgestamus, sed corpora cœlestia : nec in his terris versantes, sed in alto æthere, in sedibus & confortio Angelorum, æternum fœlices. Erigite animos Christiani, attollite capita : *Et has cum habeamus promissiones, purificemus nos ab omni inquinamento carnis* ^{1 Cor. vii.} *&*

Spiritus : perficientes sanctimoniam in timore Dei. His breviter prænotatis, Quâ autoritate divinâ, Quibus sacræ Scripturæ testimoniis, nitatur hæc spes tanta Christianorum, proximò & diligenter perspiciendum.

IMPRIMIS Christus ipse sæpius asseruit, suisque sæpius pollicitus est, Resurrectionem à mortuis : idque se præstiturum dixit, utpote Dominum vitæ & mortis. Denique, se haud imparem esse excitandis aliis, seipsum excitando à mortuis, præmonstravit. Primò, Resurrectionem asseruit contra Sadducæos, & argumento usus est optimo quod ^{Mat. xxii.} depromi poterat è Scriptis Mosaicis : quæ sola pro Canonicis & Authenticis habuere istius sectæ homines. Dein præmia proponit

ἐν τῇ ἀναστάσει τοῦ θανάτου, in Resurrectione ^{Luc. xiv.}

Iustorum, iis qui benefaciunt egenis & in-^{14.}

firmis : à quibus nullam sperare possunt in hac vitâ compensationem. Sed quæ discipulis suis, & rerum jacturam passis sui nominis gratiâ, *ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ (in renascentiâ vel Resurrectione)* promittit, majora

sunt & clariora. Præterea, se penes esse imperium *vitæ* & *mortis*, atque suâ vi, suâ voce, mortuos evocaturum è suis monumentis, ipse palàm & perspicuè affirmat.

Cap. i. 17.
18.

Prius, in principio visionum Apocalypticarum, cùm Johannem alloquitur his verbis, *Ego sum primus Ille & ultimus: & qui vivo & fui mortuus, & ecce vivo in sæcula sæculorum. Amen. Et habeo claves Inferorum & mortis.* Posterius, apud eundem Johannem in suo Evangelio, capite sexto sæpius: ver. 40. *Hæc est autem voluntas ejus qui misit me, ut quisquis conspicit Filium, & credit in eum, habeat vitam æternam: ET SUSCITEM IPSUM EGO ULTIMO ILLO DIE.*

Ver. 26.
27. &c.

Dein ad Martham, cap. xi. inquit. *Ego sum Resurrectio & vita: qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet. Et quisquis vivit & credit in me, non morietur in æternum.* Denique, utrumque reperies conjunctum, cap. v. ejusdem Evangelii: *Sicut Pater habet vitam in seipso, sic dedit & Filio habere vitam in seipso. Et auctoritatem ei dedit judicium exercendi, quatenus Filius hominis. Ne hoc miramini; nam veniet hora, quâ omnes qui in monumentis sunt, audient vocem EFUS: & prodibunt qui bona fecerint, in resurrectionem vitæ: qui verò mala egerint, in resurrectionem condemnationis.*

His omnibus, ab ore Christi receptis, abunde probatur futura mortuorum Resurrectio.

rectio. Sed animatur fides & fortior efficitur, cùm dicta factis corroborantur: & datis testamur exemplis, ea nos præstare posse, quæ sumus polliciti. Proinde Christus non tantùm alios, cùm in terris versatus est, excitavit à mortuis; quod etiam, fateor, à Prophetis olim factum; sed excitavit etiam seipsum: crucifixum, mortuum, sepultum. Excussis nempe mortis vinculis, tertio die, Anima remeavit ad sacras reliquias, vitamque iis inspiravit immortalem.

IN hoc gloriamur Christiani: in hac victoriâ, hosti ultimo & potentissimo, Regi terrorum, extortâ. Ecquis unquam Sapientum, aut Magorum Orientalium? Ecquis Philosophorum, cujuscunque gentis aut nominis, aut Legislatorum celebrium, aut denique Sacrorum Prophetarum, à mortuis surrexit? Animam deposuit & resumpsit? mortem vicit & ad vivos rediit? Solus hic Dux, & Deus noster triumphavit de Inferis: & ab hoc victore lætam speramus à morte liberationem.

NEQUE hæc resurrectio à mortuis contigit Christo inopinanti, aut præter spem & expectationem, quasi vi alienâ facta. Nôrat enim, & prædixerat, tam suis quàm aliis, hoc eventurum: idque infra triduum à morte suâ. Dixit ad Judæos, *Destruite* Mar. viii.
Templum hoc, & intra triduum excitabo ^{31.} Joh. ii. 22.
illud. Loquebatur autem de Templo corporis sui, inquit, Apostolus interpret. Et Joh. ii. 19.
hoc ^{21.}

hoc ipsum Christi dictum allegabant postea,
 Mat. xxvi. 61. loco criminis, ipsius accusatores. Ejus-
 demque memores primarii Sacerdotes &
 Pharisei, petierunt à Pilato, ut muniretur
 Mat. xxvii. 62, 63, &c. Sepulchrum: quod proinde factum fuit.
 Præterea, & Judæis signum petentibus suæ
 missionis divinæ, simile responderat antea
 Mat. xii. 40. Christus, *Sicut fuit Jonas in ventre ceti,
 tres dies & tres noctes: ita erit Filius ho-
 minis in corde Terræ, tres dies & tres noc-
 tes.* Hæc satis aperta sunt: atque horum
 dictorum, aut consimilium, oblivionem ex-
 probrat Angelus mulieribus, quæ Christi
 corpus venerunt quæsitum in sepulchro,
 Luc. xxiv. 6, 7, 8. cum jam surrexerat. *Non est hic, sed sus-
 citatus est! Mementote ut locutus sit vo-
 bis, cum adhuc in Galilæâ esset: dicens,
 Oportet Filium hominis tradi in manus
 hominum peccatorum, & crucifigi: & die
 tertio resurgere. Recordatæ sunt igitur
 Joh. ii. 22. verborum illius.* Utî etiam ipsius Disci-
 puli.

Nec signis & Symbolis tantum, sed ver-
 bis etiam explicitis, suam mortem & resur-
 rectionem, & utramque spontaneam, sæ-
 pius indicavit. *Nemo tollit vitam à me,
 sed ego depono eam per meipsum. Potes-
 tatem habeo deponendi eam: & potestatem
 habeo rursus eam assumendi.* Dein inquit,
 Joh. x. 18. *Paulisper & non conspicietis me, & rur-
 sum paulisper & videbitis me.* Quod in
 Joh. xvi. 16. sequentibus explicat de suâ morte & reditu.

ATQUE

ATQUE hæc potentia, vitam suam, si voluisset, tutam & incolumem conservandi, satis eluxit, cum, prementibus inimicis, subito se reddidit inconspicuum, Eosve stupefactos & impotentes. Solo etiam aspectu, vultusque sui radiis, prostravit alios, qui eum perditum veniebant. Denique in Transfiguratione suâ in sancto Monte, se totum convertit quasi in flammam vitalem: in corpus lucidum, formæ Angelicæ, vel potius gloriæ divinæ. Quâ transformatione sui corporis satis ostendit, se *vitam habere in seipso*: aut se penes esse mortem obruere, & mortalitatem omnem absorbere, quoties & quandoque ei libuerit. Atque, ut hoc etiam adjiciam, cum ad rem nostram pertineat: In hac suâ Glorificatione, adductis de cælo Mose & Eliâ, vivis & immortalibus: immortalitatis nostræ, & futuræ resurrectionis, pignora & exempla in his nobis exhibuit. Id quod postea apertius exhibitum fuit, cum, resurgente Christo, Sanctorum plures à mortuis unâ excitati, in urbe Hierosolymitanâ multis apparuerunt, Mat. xxvii. 52, 53.

DENIQUE, ut huic sermoni coronidem imponamus: Non tantum à mortuis surrexit Christus, sed in cælum etiam ascendit. Partâ victoriâ triumphum egit: atque nube vectus lucidâ, veluti triumphali curru, aspectantibus discipulis, comitantibus Angelis, Terras deseruit, & ad pristinas sedes,

Joh. viii.

59.

Luc. iv.

30.

Mat. xvii.

Joh. xvi. 6.

Mat.

xxviii. 31

Dan. x.

5, 6.

2 Pet. i.

16, 17.

des, in patriam & ad Deum Patrem rediit. Hæc est vera ἀποθέωσις, quam frustra affectarunt Cæsares, & Heroes, aliique inter Gentes, dignitate, fortitudine, aut sapientiâ eximii. Atque hæc cum dixerit, feceritque Christus, Servator noster, apud vivos & mortuos: tandemque regnet in cœlis, corpus gloriosum indutus: quod de Resurrectione nostrâ futurâ docuit aut promissit, certum, ratum & immutabile, æquum est habeamus.

His summatim expositis, de dictis factisque Christi, quæ Resurrectionem nostram respiciunt: sequitur jam doctrina Apostolica de eodem Argumento; quæ prædictis consona, diffusior est, & plura capita complectitur:

“ Hæc testimonia Apostolorum aptius digerenda
 “ sunt. Atque illud primò notandum: In prædicationibus Apostolorum ad Judæos & Gentes, cum
 “ jam Christus terras reliquerat, illud primarium fuisse argumentum & materiam, *Christum resurrexisse à mortuis*. Unde duplex fundamentum religionis
 “ Christianæ, *Jesum Nazarenum esse Messiam, & futuram à mortuis resurrectionem*, stabilitum dedere.
 “ Cum in vivis esset Jesus, suis operibus, ascitis etiam
 “ prophetarum oraculis, se testatus est esse Messiam:
 “ cum verò surrexisset à mortuis, & ascendisset in cœlum, spectantibus Apostolis, hinc illi novum arripere argumentum, ad demonstrandum tam eundem
 “ Jesum esse verum Messiam, quàm spem Christianorum de futurâ resurrectione vitæque æternâ, in eo rectè fundari. Hinc in Actis Apostolorum videmus
 “ hoc caput ubique tractasse in suis concionibus primos Evangelii prædicatores Apostolos. Vid. exempla ordinèque apud Gerard. Tom. 8. de Resurr.
 “ p. 733. c. 16. & * * * ”

plectitur. Illud imprimis notare licet, Resurrectionem Mortuorum causis aut potentiis naturalibus, nunquam; sed operationi semper divinæ ab Apostolis attribui. Et sæpissime quidem iidem Christo, Domino nostro, cui hactenus soli hoc opus admirandum adscripsimus. In dissertatione illâ solenni Sancti Pauli ad Corinthios de Resurrectione futurâ, in exordio, medio, & fine, Christum facit Authorem resurrectionis nostræ: quam ita connexam exhibet cum illâ Domini, ut se invicem ponant & tollant. *Si Christus, inquit, prædicatur ex mortuis suscitatus esse: quomodo dicunt quidam inter vos, non esse Resurrectionem mortuorum?* Ubi sequelam illam à resurrectione Christi ad nostram, supponit indissolubilem. Dein, ex alterâ parte, *Si resurrectionis mortuorum, inquit, non est, Christus quoque non est suscitatus.* Rectè igitur in principio sui sermonis testatissimam fecit Resurrectionem Christi: utpote fundamentum suæ de resurrectione nostrâ doctrinæ & institutionis.

PRÆTEREA, Radicem omnis vitæ cœlestis ponit in Christo, ut mortalitatis in Adamo: quem ideo Christi facit typum vel ἀντίστοιχον. *Sicut enim, inquit, in Adamo omnes moriuntur: ita & in Christo omnes vivificabuntur.* Quem propterea factum ait εἰς πνεῦμα ζωοποιεῖν, in Spiritum vivificum. Denique, per eundem Jesum Christum,

1 Epist.
c. xv.

Ver. 12.

1 Cor. xv.
13 & 16.Ver. 21.
22.

Ver. 45.

Ver. 55.
57.

tum, insultat morti & inferis, jam victis & exarmatis. *Ubi tua, O Mors, victoria? ubi tuus, O sepulchrum, vel inferi, aculeus? Deo gratia, qui dat nobis victoriam, per Dominum nostrum Jesum Christum.* Dixerat enim antea, oportet Christum regnare, *donec omnes inimicos suppo-*
suerit pedibus suis. Ultimus autem hostis aboletur Mors. Mors autem non aliter aboleri potest, quàm universali resurrectione à Mortuis.

Ver. 25,
26.

Rom. xiv.
9.
Act. xvii.
31.

NEC in hoc capite tantum, sed alibi, cùm incidit occasio, causam & originem resurrectionis nostræ in Christo fundari docet: Eùmque suâ resurrectione constitui Dominum vivorum & mortuorum, ac iudicii post Resurrectionem futuri. *Vita vestra abscondita est cum Christo in Deo: cùm autem Christus, vita nostra, manifestabitur, tum & vos cum eo manifestabimini in gloriâ;* inquit idem Apostolus ad Colossenses iii. 3, 4. Ac etiam ad Philipenses ait, *E cælo servatorem expectamus, Dominum Jesum Christum: Qui transfigura-*
bit corpus nostrum humile, ut conforme fiat ejus corpori glorioso: pro vi illâ efficaci, quâ potest etiam subicere sibi omnia.

Cap. iii.
20, 21.

1 Pet. i.
3, 4.
2 Cor. iv.
14.
1 Joh. v.
11, 12.

NIMIUS essem, si plura loca (quæ satis nota sunt) hîc adducerem, ad testandum, à Christo, capite nostro, *Primogenito à mortuis* (Col. i. 18.) *Primitiis dormientium* (1 Cor. xv. 20.) ab ipso, inquam,
vi

vi & virtute pendere spem nostræ resurrectionis. Nec tamen ita pendet à Christo, ut non etiam originaliter pendeat à Deo Patre. Id sæpius affirmant & * Christus & Apostoli, Act. ii. 24, & 32. Gal. i. 1. Ephes. i. 19. 1 Cor. vi. 14. Heb. xiii. 20. Quinetiam pendet à Spiritu Sancto, suo modo: & uterque concurrunt in hac operatione divinâ. Ita Apostolus ad Romanos, cap. viii. 11. *Si Spiritus ejus qui suscitavit Jesum ex mortuis, habitat in vobis: Is qui excitavit Christum ex mortuis, vivificabit etiam mortalia corpora vestra, per inhabitantem ipsius Spiritum vobis.*

• Joh. v. 26.
& xvii. 2.

NEC miror in resuscitandis mortuis quodammodo cooperari Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum: Est enim instar novæ creationis; cum ex statu invisibili, velut ex nihilo, educuntur in lucem innumeræ Animæ: corporibus sui generis revestitæ. Est etiam Animabus ipsis renascentia quædam, vel *παλιγγενεσία*: vita nova, novus mundus, & omnia nova. Ac proinde Apostolus supereminentem Dei potentiam, impensam & quasi expromptam in hoc opere, cum magnâ verborum emphasi, significat. Ephes. i. 19.

HACTENUS Resurrectionis nostræ certitudinem aut stabilitatem, & causas ipsius efficientes, ex sacris literis exposuimus. Et hæc quidem clarè revelantur. Ad alia
jam

1 Cor. xv.
35.

jam procedendum, quæ minùs clarè & explicitè definita sunt. Atque illud imprimis occurrit, quod proponitur aut quæritur ab Apostolo: *Quali corpore resurrecturi sumus?* πῶς ἐγείρεσθαι οἱ νεκροί; ποίῳ δὲ σώματι ἐσχήσομεν; *Quomoda suscitantur mortui: Quali corpore prodeunt?* Ut huic quæsito respondemus, & corporis, quo sumus amiciendi in Resurrectione, exploremus qualitates; Observandum primò, quas ei doctes & qualitates attribuunt Authores sacri. Dein, illis suppositis, (quas scripturâ teste ad hæc corpora pertinere novimus) dispiendum præterea, quæ exinde, rectâ rationatione, deduci possunt aliæ, magis particulares: quæque indolem & constitutionem Physicam istorum corporum propiùs & intimiùs indicant. Denique, consulenda est rerum natura, & ad partes semper vocanda, cùm de rebus corporalibus agitur: ne quid incongrui aut absurdi, ex imperitiâ nostrâ, sacris oraculis imputemus.

SED ut compendio agamus, Quæsitum illud Apostoli, *Quali corpore sumus resurrecturi*, duo potissimùm includere videtur. Primò, *Quali corpore?* hoc est, num Organico, & instar hodierni: vel inorganico, & alterius ab hodierno formæ & ordinis. Secundò, *Quali corpore?* an Corpore crasso & concreto, quale est hodiernum: vel tenui, raro, & levi, instar aëris aut ætheris. Horum dubiorum alterum,
ut

ut vides, futuri corporis formam respicit : alterum materiam. Et si hæc ambo poterimus expedire, satisfactum erit, opinor, propositæ quæstioni.

E sacris autem literis petenda est responsio ad utramque partem : idque non tantum ex hoc capite Sancti Pauli ad Corinth. sed ubicunque loci à Christo vel Apostolis, conditiones Corporum, quibus in cælo gaudebimus, explicantur. Ex illis quidem conditionibus nonnullæ sunt generales & communes, quæ nihil certi aut determinati indicant in hoc genere : aliæ sunt speciales & propriæ, quæ dici possunt *Characteres*, vel *Characteres indices* ; quibus utpote, si diligentius attendamus, indicatur materia aut forma Corporum Beatorum. Hos proinde Characteres indices, pro ratione argumenti, in duos ordines dispescemus : quorum prior priorem, posterior alteram quæstionem enodabit. Corporis immortalis nostri formam, an futura sit organica vel inorganica, respicere & indicare videntur hi quatuor Characteres sacri : *Non opus habebit ventre aut escis* : Non constabit carne & sanguine : Erit ἀχρεοπόντων, & denique ἰσχυρόν. Hi quatuor characteres examinandi sunt figillatim : ut quantum quisque valeat, quid in se involvat, quousque pertingat, discernamus. Quoad primum, de quo sic loquitur Apostolus, *Escæ ventri, & venter escis* : Deus autem & hunc &

M

illas

I Cor. vi.
13.

illas abolebit. Quando verò abolebit? non in hac vitâ, ergo in futurâ; non in hoc corpore mortali, ergo in corpore glorioso & immortalis. Quòd si ventre careat illud corpus, carebit etiam visceribus, & parenchymatis, aliisque quibuscunque intra ventris cavitatem contentis. His verò omnibus ablatis, quale manebit corpus? Mutillum, hiulcum, & penitus imperfectum in ratione corporis organici. Præterea, quæ sub ventre sunt partes, vel deerunt, vel aderunt inutiles: de quâ re postea. Denique, crura, tibiæ, & pedes, inserviunt ambulationi; eaque peragitur super aliquod immobile: sed in aëre aut cœlo, cum nulum sit solum immobile, aut pavementum, nulla porticus aut pergula; motus de loco in locum non erit per modum ambulationis, sed ut se movent Angeli. Hæc igitur inferiora omnia erunt unâ abolita, ut nullius usûs, & supervacanea.

PRÆTEREA, ubi nulla est *esca*, nulla erit *Nutritio*: Nutritioni autem subserviunt plures facultates & organa: quæ pariter abolenda sunt unâ cum escâ. Hujusmodi sunt organa gustûs, manducandi & deglutendi organa: Concoctionis etiam, sanguificationis & distributionis. E glandulis etiam non paucæ, quæ nutritioni aut secretioni conducunt. Quî ferre potest hæc damna corpus organicum? ferre tamen debet illud, quod habituri sumus, corpus, si has rationes

rationes rectè deduximus. Sepositis igitur, aut amputatis his partibus, quotquot sunt, de *Carne & Sanguine* quid porro statuen- dum sit, si cum præfatis unâ sint perituri, expendamus.

CUM differuisset Apostolus de qualitati- bus Corporum Beatorum, addit in fine sui sermonis, *Hoc autem dico, Fratres, quòd* 1 Cor. xv.
Caro & Sanguis regnum Dei hæreditare sō.
non possunt. * Non possunt, inquit : Est aliqua repugnantia, ut videtur, inter sta- tum cœlestem & conditiones Carnis & San- guinis : Proindèque necessitas quædam, ut corpus, quod Anima induit in cœlis post resurrectionem, sit *ἀναιμον καὶ ἀσάρκον*, carne & sanguine careat.

At, inquires forsan, Caro & Sanguis, in hoc dicto Apostoli, non accipiendi sunt li- teraliter, sed mysticè, aut allegoricè : qua- tenus denotant opera carnis, vel pravitatem & impuritatem moralem. Respondeo, pri- mò, hoc gratis dictum est : nec gratis tan- tum, sed etiam contra receptam interpre- tandi regulam, quâ prohibemur recedere à literâ, nisi ad id nos premat necessitas, à naturâ rei & materiæ subjectæ; hic autem nulla est istiusmodi necessitas. Quinimo

M 2

reliqui

* “ Resurrectionem carnis appellant vulgariter, & sapientes aliter intelligebant. Vid. Orig. dicta apud
 “ Huet. Orig. p. 132. med. τὴν κενήν, &c. ut inquit
 “ Origenes contra Celsum.”

reliqui Characteres huic adeò sunt consoni, & cognati (quod clariùs patebit in sequentibus) ut necessitas nos premat potius ex alterâ parte, retinendi scilicet sensum literalem. Denique, quæ sequuntur in eodem versu satis indicant, *Carnem & Sanguinem*, hîc *Physicè*, non *moraliter*, accipiendos esse. Sequitur enim, *neque corruptio incorruptionem*. Corruptio ibi intelligitur *Physica*.

Vid. Grot.
aliosque.

Et per *φθαρτὸν* vult intelligi Apostolus *φθαρτὸν*, Corpus hoc nostrum corruptibile. Et per *Incorruptionem*, statum incorruptibilem.

SED adhuc forsân subterfugere tentabis per alteram viam: dicēsque, Carnem quidem & Sanguinem, tales nempe, quales habemus hodie, non posse hæreditare regnum cœlorum; sed aliud genus carnis & sanguinis, quale habituri sumus post resurrectionem, posse. At verò, ut tibi respondeam, nullibi distinguit Apostolus hoc modo duo genera carnis & sanguinis: genus corruptibile & incorruptibile. Memorat quidem plura genera carnis; nempe hominum, pecorum, piscium, & volucrum; & sunt omnes perinde corruptibiles: nec ullibi mentionem facit carnis incorruptibilis, oblata licet occasione: nullibi, inter alias plures, distinctionem illam adhibet, *alia est caro corruptibilis, alia incorruptibilis*. Sed è contra, præsumere videtur aut supponere, omnem carnem sanguinēque esse corruptibiles: ac proinde instituit propositionem

Ver. 39.

tionem universalem, sine ullâ limitatione aut distinctione, *Caro & Sanguis non possunt hereditare regnum Dei*. Hoc est, corpus carne & sanguine constans: tantundem valet *Corruptio* in secundâ parte versiculi, ac *caro & sanguis* in priori: ut & *Incorruptio* tantundem ac *regnum Dei*. Cœlum Terrâ miscent, qui corruptibile & incorruptibile hoc modo confundunt. *Sanguis incorruptibilis* id mihi videtur, quod Logici appellant contradictionem in adjecto. Stamina enim sanguinis sunt admodum dissolubilis texturæ & missionis: iisque dissolutis, sequitur corruptio, vel putrefactio. Atque idem dici potest de carne; quæ sanguinis, similisve succi, est quoddam coagulum. Sed de hac re infra plura, cum de sanguine Christi, & gloriatio ipsius corpore, disceptabitur.

INTEREA, his ita discussis, satis constare mihi videtur, Dictum illud Apostoli, *Carnem & Sanguinem* cœli possidendi non esse capaces, intelligi debere, sicut effertur, literaliter & universaliter: ac proinde corpora nostra cœlestia & incorruptibilia fore carnis & sanguinis expertia: omniumque pariter organorum & partium, quæ ex carne aut sanguine constituuntur. Quod si desideretur non sanguis modò, sed tota compages carnea, supererit nihil præter sceleton exuccum; ornatu aut apparatu corporis organici denudatum.

2 Cor. v. 1.
Mar. xiv.
58.
Heb. ix.
11.

HACTENUS corpora sanctorum in cœlis non esse organica, ex sacris literis probavimus per partes: jam, qui totum corpus respiciunt & complectuntur, characteres alios consulamus. Quemadmodum cùm corpus nostrum cœleste dicitur ab Apostolo ἀχειροποίητον & cùm, respectu corporis illius, dicimur ἱσάμενοι. Quoad primum, in illo loco ad Corinthios Apostolus instituit comparisonem & antithesin inter hodiernum corpus, & cœleste futurum: Quæritur igitur quid sibi velit, vel quomodo sit reddenda vox illa ἀχειροποίητον. Si verbatim reddas, *non manu factum*, nulla erit antithesis, ex illâ notâ, inter corpus quod habituri sumus & hodiernum. Hodiernum enim non manibus fit, nec arte humanâ; sed nascitur è liquido semine, & ex parvâ guttâ crescit in molem majusculam, & in admirabilem compagem, vi internâ & quasi divinâ; nullâ manu admotâ, nullâ cooperante hominum arte. Secundò, si ἀχειροποίητον reddas, *non artificiale*; quod aliquantò latius videtur; neque hoc modò conservabis antithesin, aut distinctionem ab hodierno corpore: quod pariter est *non artificiale*, seu naturale, tam in ortu, quàm incremento. Sed alio quidem respectu & ratione habet speciem corporis artificialis vel mechanicè constructi, hodiernum corpus, nempe quod ex multifariis partibus, diversæ materiæ, apte & articulatim conjunctis

conjunctis aut coagmentatis, componatur. Hâc ratione constituit fabricam mechanicam, vel organicam, & dici potest *χειροποίητον*. Atque eodem modo, & secundum hanc eandem analogiam, *ἀχειροποίητον* tantundem valet ac *INORGANICUM*. Quâ interpretatione conservatur antithesis inter illa duo genera corporum, hodiernum & cœleste: & Beatorum corpus esse inorganicum arguitur.

Dicta autem antithesis, licet non exprimatur utrinque in hoc loco Apostoli; alibi tamen utraque pars oppositionis vel comparationis exprimitur: ut in dicto Christi apud Marcum, cap. xiv. 58. *ναὺς χειροποίητος τῷ ἀχειροποίητῳ* opponitur: & utrumque intelligit Christus de suo corpore; atque hodiernum *χειροποίητον*, alterum *ἀχειροποίητον* nuncupat. In quâ comparatione, dicta antithesis vix alio modo explicari potest, quàm quò superiùs illam explicuimus. Denique, hanc explicationem confirmat Apostolus ad Hebræos, cap. ix. ubi similitudinem Tabernaculi, ad quod hic alludit tacitè, pluribus profequitur. Et quemadmodum Christus Templum, ita Apostolus Tabernaculum vel Sanctuarium appellat *χειροποίητον* (Ver. 24.) cui respondet corpus nostrum terrestre. Dein Corpus Christi in cœlis & *χειροποίητον* appellat, (Ver. 11.) additque per modum expositionis, *τετέσται, ἡ τῆς κτίσεως*, hoc est, non hujusce constructionis.

structionis, aut fabricæ: Sed alterius formæ ab hoc corpore terrestri & organico. Sed de hâc voce, & de hoc charactere, satis.

ULTIMUS character defumitur à paritate Beatorum in cœlo cum Angelis. Christus dicit ad Sadducæos, * *filios resurrectionis fore* ἰσχυροί, *similes Angelis*. Quod quidem aspectu primo respicit nuptias & concubitus, aliis tamen non exclusis. Imò, eâ occasione, sententiam magis generalem Christus edidisse videtur, quâ paritas filiorum resurrectionis cum Angelis, ad plura possit, & debeat, extendi. Et ad plura quidem extenditur à Sancto Lucâ, qui hoc dictum Christi ita profert: *Qui verò digni habiti fuerint, qui seculum illud consequantur & resurrectionem ex mortuis, neque ducunt uxores, neque nuptum dantur. Nec enim mori possunt amplius, pares enim sunt Angelis,* ἔτε δὲ ἀπὸ θανάτου ἐν δυνάμει, ἰσχυροί δὲ εἰσι. Ex his verbis, primò, constare mihi videtur, Angelos habere corpora; Dein, nos talia habituros esse corpora, qualia

LUC. XX.
35, 36.

* “ Filii resurrectionis sunt Filii Dei, inquit Christus, Luc. xx. 36. בְּנֵי מַלְאָכִים ut nuncupantur Angeli.
“ Non nescio dictionem illam *Filios Dei* sanctis in hâc
“ vitâ aliquatenus congruere, quatenus nimirum spiritum adoptionis receperunt, atque spem certam futuræ hæreditatis & gloriæ. Sed cum vitam futuram
“ respicit, denotare mihi videtur statum Angelicum,
“ secundum dictum Christi hoc loco atque alibi. Mat.
“ v. 9. Joh. i. 12.”

lia habent Angeli : * ac proinde inorganica. Quoad primum, Si paritas illa Beatorum cum Angelis consistit tantum in parte spiritali utriusque, non in corporibus : tum corpora nostra, post resurrectionem, possunt esse mortalia, non obstante hac paritate. Christus autem dicit, propter hanc paritatem nos amplius mori non posse. Oportet igitur, corpora utriusque, sive partem corporalem respiciat hæc paritas : morimur enim, seu mortales sumus, ratione corporis tantum ; sive in hac vitâ, sive quâvis aliâ. Præterea hæc immortalitas & paritas cum Angelis, de quibus loquitur Christus, sunt privilegia resurrectionis, vel nobis accedunt post resurrectionem ; at immortalitas animæ semper fuit : & quæ nobis advenit per & post resurrectionem, est immortalitas corporis. Hoc igitur respectu futuri
sumus

* Hoc apertè asseruit S. Augustinus : Talia, inquit, erunt corpora nostra post Resurrectionem, *Qualia sunt Angelorum Corpora* ; in Psalm lxxxv. ad illa verba, *Eruisti Animam meam ex Inferno inferiori*. Et in Psalm cxlv. non procul ab initio, corpus nostrum cœleste appellat *Corpus Angelicum*. Tertullianus, suo modo, appellat *Carnem Angelificatam*, de resur. carn. c. 26. & *demutationem in substantiam Angelicam*. Lib. iii. contra Marc. cap. ult. Lactantius *Transformationem in similitudinem Angelorum*. Lib. vii. c. 26. Consule, cum vacat, plura loca Augustini, ubi eundem prodit sensum : ut Epist. lxxi. ad Fortunatian. Gen. ad Lit. lib. xii. c. 35. dein lib. ii. c. 17. & lib. iii. c. 10. de corporibus Angelorum lapforum & non lapforum : aliâque consimilia.

sumus pares Angelis. Denique similes essemus Angelis potius ante resurrectionem, quam post, si Angeli non habent corpora.*

Mat. xxv.

31.

2 Theff. i.

7.

2 Cor. xi.

14.

ANGELOS non esse nudas substantias spirituales, sed vestiri corporibus sui generis & ordinis, id præterea demonstrare mihi videtur, quòd constituturi sint comitatum & satellitium Christi in suo adventu glorioso. Oportet igitur, ut sint visibiles & corporibus induti : iisque nobilioris ordinis : ut cœlestis illius pompæ majestatem & magnificentiam augeant & expleant. Nec sustinebis, opinor, dicere, habituros quidem corpora tunc temporis, sed mutuatitia, vel facta ex aëre, pro re natâ ; dissipanda iterum, aut deponenda, ubi finitum fuerit spectaculum. Haud patieris, inquam, hoc dici : Christum quidem rediturum esse comitatissimum, sed phantasmatibus : fugitivis umbris millies mille, & inanibus visis ; & hujusmodi larvatos Angelos solum Dei in cœlis circumdare. Porro, cùm dicitur in sacris literis, Satanam se transformare quandoque in *Angelum Lucis* : illa metamorphosis supponit Angelum Lucis habere aliquam externam formam, aliquam speciem visibilem, quâ dignoscitur & distinguitur. Id verò quicquid sit habere non possunt absque omni corpore. Et quoad malos Angelos
in

* " De hac re vid. Huet. Orig. lib. 2. q. 5.
" Sect. 8, 9. p. 71."

in genere, cū sint capaces pœnæ & cruciatus per ignem corporeum, eoque destituti, exinde patet hos spiritus degeneres ^{Mat. xxv. 41.} sua habere qualiacunque corpora. Dein ex altera parte, Sanctis & Beatis nihil societatis aut commercii intercedere potest cum bonis Angelis, nisi hi, perinde ac illi, sint aliquo modo visibiles & incorporati.

DENIQUE, ut hoc addam, Ecquis sanæ mentis, atque operum Dei æquus æstimator, rem secum reputans, credere potest bonâ fide & ex animo, Regiones cœlestes & æthereas, quantas quantas, vacuas esse omni creaturâ intelligente visibili, omni animali ratione prædito, præter pauculas animas humanas? Quantas oportet fingere in rerum naturâ solitudines & eremos? ad quas tamen suis incolis replendas, Deo Optimo Maximo, rerum Conditori, nec potentia defuit, nec bonitas. Quod si nobiscum statuas, Angelos habere corpora sui generis & ordinis: non quidem Organica (quid ^{Luc. xxiv. 39.} Angelis enim cum ossibus, artubus, visceribus, aqualiculo, aut membrorum compage?) sed lucida & ætherea; quemadmodum è Patribus non pauci statuerunt, ut alibi dictum est; atque his corporibus Angelicis nostra fore similia si concedas: * ex
hâc

*“ Angeli autem vehiculo lucido vestitos sese exhibere solent. Vid. loca apud Gerard. Tom. 9.
“ p. 652,

hâc hypothefi, Deo, univerſitatis Opifici, conſtabit ſuushonos : Cœlo ſuus apparatus, & illuſtrium Incolarum exercitus : Nobis denique cum Angelis vitæ ſocietas, iisſque par & cognata, corporis animique indoles & immortalitas.

HACTENUS quæſtiones ab Apoſtolo propoſitæ, *ποιῶ σώματι ἔρχομαι*, reſpondemus parti primæ : quæ Formam Corporis noſtri immortalis reſpicit. Sequitur pars altera, quæ Materiam ejuſdem, & materiæ qualitates complectitur. Diſquirendum hîc igitur, quali gaudebimus in cœlo corpore, concreto, craſſo, hodierno ſimili ? vel levi, raro, tenui, liquido ; inſtar lucis, aut ætheris, aut materiæ cœlo cognatæ ? In hâc parte quæſtionis excutiendâ, eâdem, quâ prius uſi methodo, per Characteres ſacros, vel indices in ſacris literis fundatos, progrediemur. Dicitur autem ab Apoſtolo Paulo Corpus Beatorum *Cæleſte, Spirituale, Potens, Glorioſum, & glorioſo Chriſti corpori conforme*. Cùm dicitur *Cæleſte*, notat id materiam ex quâ componitur. Quemadmodum enim hodiernum corpus conſtat ex materiâ terreſtri : ita corpus, quod cæleſte dicitur, ex materiâ cœleſti conſtabit.

Vel,

“ p. 659. ante med. Et cum dicuntur à S. Judâ
 “ τὸ ἴδιον δικηγέριον *proprium domicilium* dereliquiſſe,
 “ (Ver.6.) vel corpus eorum denotat, vel locum
 “ corporeum.”

Vel, sicut Corpus *Adami* compactum fuit ex pulvere vel limo terrestri : ita, ex adverso, Corpora Filiorum Dei in resurrectione, ad imaginem Christi, ex materiâ cœlesti, vel consimiliter modificatâ, constituentur :

Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χεῖλος ὁ δεύτερος ἄνθρωπος
πῶς, κύειτο ἐξ ἑρμῆ. Οἱ δὲ οἱ χεῖλος, τοῖς τοῖς καὶ οἱ 47, 48, &c.
χεῖλοι καὶ οἱ δὲ οἱ ἐπερῶνι, τοῖς τοῖς καὶ οἱ ἐπερῶνι, 2 Cor. v.
1, 2.

&c. Respectu Corporis in hac vitâ, assimilamur Adamo : &, respectu corporis in futurâ, assimilamur Christo. Quòd si easdem qualitates aut modificationes cum materiâ cœlesti habiturum sit corpus nostrum cœleste, superest tantùm quærendum, qualis sit materia cœlorum, vel qualiter modificata ? Respondeo, non est dura, aut solida, instar vitri, crystalli, aut glaciei ; ut è veteribus nonnulli somniabant : sed est purissima & tenuissima, sicut aër aut æther : Hujusmodi proinde erit Corpus nostrum Cœleste.

SECUNDO, dicitur *Spirituale* : τὸ πνευματικόν aut πνεῦμα, vel notat aliquid expers omnis materiæ ; quo significatu nulli corpori qualicunque congruit ; vel materiam aliquam levem & tenuem, instar venti, halitus, aut aëris. Quo sensu etiam רוח apud Hebræos usurpatur, & *Spiritus* apud Latinos : ut cùm tenuiores sanguinis nostri partes aut particulæ nuncupantur *Spiritus* : sive animales, sive vitales. Neque aliter accipienda mihi videtur illa vox, cùm corpus

pus nostrum cœleste dicitur *Spirituale* : modò illud, ex consequenti, adjicias, Corpus illud esse magis vivificum quàm hoc mortale : hominemque tum factum εἰς πνεῦμα ζωοποιόν, vim habere conservandi suum corpus sine cibo, potu, somno, aliisque, quibus semper indiguit Adami corpus ψυχόν, feu animale.

Ver. 43.

TERTIO, dicitur *Potens* & actuosum : Σπέρμεν ἐν ἀδυνείᾳ, Cadaver, sine vi aut motu ; ἐν εἰρμῇ ἐν δυνάμει. Potentia corporis consistit in motu, aut in vi movendi seipsum, & alia. Quod faciliè & celeriter se movet de loco in locum, dicitur *Agile* : & si præterea vim habeat movendi alia corpora, cōpotentius habetur. Notandum verò, Corpus, cujus partes sunt in quiete, & cohærent aliæ aliis, nullam in se habere vim movendi seipsum : motus etiam, inter corpora, non producit nisi à motu, vel à corpore moto. Proinde, ut corpus sit agile, necesse est ut partes ipsius sint in motu : ut in aëre, vento, flamma, & luce. Corpora quidem dura & cohærentia, quæ se flecti patiuntur, & dicuntur *Elastica*, resiliunt, & se restitunt in situm pristinum, idque magnâ vi : sed vis movens non provenit à corpore duro, sed ab aliâ materiâ, subtili & mobili, intrâ illud corpus inclusâ. Præterea, in machinis ex materiâ firmâ durâve, & ex aliâ fluidâ aut volatili, compositis ; partes solidæ impelli possunt à parte spirituosâ,

ſpirituosâ, & totum compositum ſimul moveri, aut aliquam ipſius partem : ut in motu corporis noſtri, aut membrorum, videre eſt. Quod ſi nulla ſit materia mobilis aut inquires : nec propria, nec aliena, intrâ corpus durum : manet in ſe immobile, & non niſi vi externâ, moveri po- teſt.

HÆC ſi rectè à nobis dicta & conſtituta ſunt, ut corpus noſtrum in cœlis ſit agile & actuoſum, debet conſtare ex materiâ, non inerti & torpidâ, qualis eſt materiâ corporum concretorum ; ſed levi, vividâ, & volatili. Ut, eâ ratione, obſequioſa mentis imperio, facilè feratur in quaſlibet partes, alia corpora pervadat, rareſiat aut condenſetur, pro arbitrio. Denique vis unita partium aut particularum, quibus conſtat huiusmodi corpus, erit fortiffima : & ſi omnes eâdem viâ & in eundem terminum dirigantur, obvia quæque, inſtar venti aut fulguris, penetrabunt aut proſter- nent.

NEQUE mirari licet, ut illud adjiciam, penes animam eſſe, huiusce ſui corporis ſpiritualis partes, quomodocunque libet, moderari & dirigere : cùm etiam in hoc craſſo hodierno corpore, ſpiritus & tenuiores ſuccos amandet huc illûc, in nervos & muſculos, pro ſuæ voluntatis imperio. Et cùm totum illud corpus Πνευματικὸν nil aliud ſit quàm congeries Spirituum & mo- biliffimæ

bilissimæ materiæ, rationi consentaneum est, jus plenum in tale corpus, impellendi, retinendi, aut quaquaversum determinandi ipsius partes, Animæ glorificatæ concedere.

SEQUITUR Character quartus: quo Corpus Beatorum dicitur *Gloriosum*. Vox illa denotat aliquid majus pulchritudine, aut partium proportionem: nempe lucem aliquam aut fulgorem. Neque aliâ fere ratione, materia, vel corpus, pulchrum licet, apparere potest *gloriosum*, nisi lumine & radiis illustretur. Præterea, vox illa δόξα, *gloria*, in sacris literis, cum de corporibus naturalibus prædicatur, aut etiam de manifestationibus Divinis, vel Angelicis, aliquid lucidum & illustre fere semper connotat: ut statim patebit ampliùs. Interea, vides in hoc ipso capite memorari gloriam Stellarum, (quæ in luce posita est) idque ut explicetur gloria corporum nostrorum cœlestium. Denique, Propheta Daniel de statu justorum post resurrectionem verba faciens, ad eum exhibendum eodem usus est exemplo Stellarum, fortiùsque applicat. *Multi, inquit, ex dormientibus in pulvere terræ, expergiscentur: Hi ad vitam æternam, Illi ad opprobria & contemptum æternum. Et intelligentes splendebunt quasi splendor Firmamenti: & qui ad justitiam erudiunt multos, ut stellæ in sempiterna sæcula. Eundem statum & tempus,*

Ver. 40.
41, 42.

Dan. xii.
2, 3.

pus, eandemque gloriam designavit Christus, cum dixit, *Tunc justī effulgebunt ut Sol, in regno Patris sui.* A Prophetā, ^{Mat. xiii. 43.} Christo, & Apostolo, in aperto est eandem gloriam describi: Illamque porrò gloriam esse lucis & splendoris participationem.

SED quæri hîc potest, an lux illa & splendor inhæreant corporibus glorificatis, vel foris adveniant, & reflectantur tantum, aut transmittantur; ut in gemmis aut metallis politis, aliisque corporibus duris. Hoc utique à datis exemplis Solis & Stellarum decidi posse videtur: utcunque id plenius excutiemus in sequenti caractere, quo corpus nostrum in cœlis dicitur conforme glorioso Christi corpori. Interea, id ratum fixumque maneat, Corpora Beatorum esse aliquo modo lucida & fulgida: atque eo modo gloriosa.

SUCCEdit tandem Character ille ultimus & illustrissimus, *De conformitate corporis nostri cœlestis ad gloriosum Christi Corpus.* ^{Phil. iii. 21. 1 Cor. xv. 48, 49. 1 Joh. iii. 2.} Hæc nota priorem confirmat: & præterea indicat lucem illam inhærere vel inhabitare sanctorum corpora in cœlis, & ab interno manare fonte & principio. Christus enim, dum in terris esset, se totum lucidum reddidit in suâ transfiguratione, non lumen aliunde illapsum reflectendo; sed ex seipso virtutem illam emisit, quâ corpus, vultum, & vestitum, gloriâ imbuit, luce

N

inua-

Mat. xvii.
2.

inundavit & immerfit: Ἐλαμψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ
ὡς ὁ ἥλιος· καὶ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο λευκὰ, ὡς τὸ φῶς.
*Fulsit facies ejus ut Sol: Vestimenta au-
tem ejus candicabant, ut Lux.* Sic ait
Evangelista.

DEIN, post suam Resurrectionem, aliā
atque aliā formā comparuit. (Mar. xvi. 2.
Luc. xxiv. 16. Joh. xx. 15. & xxi. 5.) se
visibilem aut invisibilem præstitit, pro ar-
bitrio, Luc. xxiv. 31. Clausisque foribus,
bis ingressus est ædes, ubi erant Discipuli,
Joh. xx. 19, & 26. Et tamen se præbebat
osseum & carneum suis Discipulis, ut, iis
dubitantibus, fidem faceret suæ resurrectio-
nis. * Quibus indiciis satis ostendit, se
corpus

* Clem. Alexandr. Strom. 6. p. 649. ἔφαθεν γὰρ ὁ διὰ
τὸ σῶμα, &c. Comedebat enim non propter corpus,
quod sanctā virtute continebatur; sed ne iis qui cum
eo versabantur, in mentem veniret de eo aliter senti-
re: Sicut certē postea quidam suspicati sunt eum appa-
ruisse ut visum & phantasma. Origen. apud Hieron.
in Procem. ad lib. xviii. in Isa. Comedit post resur-
rectionem suam, & bibit, & vestitus apparuit, tangen-
dum se præbuit, ut dubitantibus Apostolis fidem face-
ret resurrectionis. Sed tamen non dissimulat naturam
aerii corporis & spiritualis: clausis enim ingreditur os-
tiis, & in fractione panis ex oculis evanescit.

“ Pariter Damascenus hoc eum fecisse ait, ὁ νόμος
“ φύσεως, οἰκονομίας δὲ τρόπων τὸ ἀληθὲς πιστεύμεν τῆς ἀναστά-
“ σεως. De Orthod. Fid. lib. 4. c. 1.”

“ Citantur præterea in hunc sensum Theophyl. in
“ cap. xxiv. Lucæ, & Beda in cap. xx. Johan. apud
“ Gerard. tom. 9. p. 672. med.” Chrysoft. hom. 87.
cod. Gr. in Johan. ἀξιὸν δὲ διαπορῆσαι, πῶς, &c. Dignum
autem

corpus suum in tenue & volatile resolvere; aut in concretum crassumve recolligere potuisse.

DENIQUE, cum ascendit in cœlum, more alitis Angeli, quale fuit ipsius corpus aut vehiculum? Erat leve & mobile instar currûs ignei, quo vectus olim Elias, cœlum vivus adiit. Pariter cum postea visus est Christus à Sancto Johanne in Patmo, *Oculi erant ut flamma ignis: pedesque similes chalcolibano, velut in fornace ardentes.* Ut antea fuerat à Daniele visus Filius hominis. Denique rediturus est tandem in eâdem formâ gloriosâ, lucidâ, flammêa: aliter, habitantibus terram haud visibilis esset in alto æthere, nocte dièque. Quinetiam illa *Gloria Patris*, quâcum appariturus dicitur, est ipsissima hæc forma lucida: prout Pater, vel *Antiquus dierum*,
N 2 ab

Apoc. i.

14, 15.

Dan. x. 5;

6.

autem dubitatione, quomodo corpus incorruptibile formam clavorum acceperit, & mortali manu tangi potuerit. Sed hoc te non perturbet, *hoc enim permissionis fuit: (vel condescensionis, συγκατάθεσις)* Corpus enim tam tenue & leve, ut clausis januis ingrederetur, omni crassitudine carebat: sed, ut resurrectio crederetur, talem se exhibuit. Sanct. August. de Civ. Dei, lib. xxii. c. 19. Claritas in Christi corpore cum resurrexit, ab oculis Discipulorum potius abscondita fuisse, quàm defuisse, credenda est. Non enim eam ferret humanus atque infirmus adspectus, quando ille ita à suis deberet attendi ut posset cognosci. *Noluit se tangi, Joh. xx. 17. Quod non esset in statu tangibili & palpabili, ut antea: jam redux à mortuis & ascensurus ad Patrem.*

Dan. vii.
9, 10.

ab eodem Prophetâ describitur, cum apparatu flammanti & luminoso.

ATQUE ut hæc finiam, adjicere libet, שכינה Gloriam Dei, quæ dicitur ab Hebræis Shechinah, & est præsentia Dei Majestativa, habere semper speciem Lucis, flammæ, aut candentis nubis; ut in Itinere ex Ægypto, & in Sancto Sanctorum; eademque res quæ dicitur *Gloria Dei*, dicitur etiam Nubes, vel Nubes lucida: Num. xii. 5. & xvi. 19, 42. Mat: xvii. 5. cum 2 Pet. i. 17. multisque aliis in locis, in utroque fœdere, patet, Gloriam Dei, vel gloriosam ipsius præsentiam, materiâ aliquâ lucidâ flammeâ, aut candenti exhiberi. Erat autem hujus gloriæ divinæ, hujusce Shechinah, eximium habitaculum Corpus Christi, & quasi Sanctum Sanctorum in quo hæc gloria clariùs elucebat. Ad quod etiam sæpius alludi solet ab Authoribus sacris, Joh. i. 14. Hebr. ix. 11. Apoc. xxi. 3. His ita expositis, Statuendum esse videtur, Corpus Christi gloriosum quod in cœlis gerit, esse instar flammæ, ætheris, aut lucis liquidæ; ac proinde corpus nostrum cœleste non dissimilis esse materiæ: quandoquidem eidem futurum est conforme. Et revera, si *rationem & Philosophiam consulas, aliud genus materiæ vix potest subsistere, aut se sustinere,

* " Vid. Origen. cont. Celsum, lib. 3. m. p. 136."

sustinere, in cœlis & regionibus æthereis : ubi omnia sunt liquida, omnia tenuissima. Denique, cùm in censu & ordine Corporum, aut in naturâ materiata, nihil norimus gloriosius Luce & Flammâ; ex iis constare corpus Christi gloriosum, nostrumque, pro suo modulo, donec quid præstantius extiterit, æquum est ut judicemus.

Non alienum esset à ratione, aut à sacris literis, forsan dices, gloriam corporis Christi in cœlis hoc modo exponere, nisi obstaret recepta doctrina de *carne & sanguine* Christi, etiam in suo corpore cœlesti remanentibus. Respondeo, aliud atque aliud sensisse Patres, aut dubios hæsisse, in hoc argumento de carne & sanguine cœlestis Christi corporis. Negant, ut nôsti, omnes Origenistæ, atque multò aliter philosophantur. Præterea, Patribus secundæ Synodi Nicænæ, inter illas definitiones & capita * Concilii Constantinopolitani (quod dicitur Iconoclastarum) quæ publicè relecta

N 3

appro-

* * Εἰ τις ἔχῃ ὁμολογῆ τὸν κύριον, &c. Siquis non confessus fuerit Dominum nostrum Jesum Christum post assumptionem animatæ rationalis & intellectualis carnis, simul sedere cum Deo Patre, atque ita quoque rursus venturum cum Paternâ Majestate judicaturum vivos & mortuos, non amplius quidem carnem, neque incorporeum tamen, ut videatur ab iis à quibus compunctus est, & maneat Deus extra crassitudinem carnis; Anathema sit.

approbârunt, * Illud erat unum, Christum cum Patre jam sedere, & tandem huc rediturum, ἐκ ἑτι μὲν σάρκα, ἐκ ἀσώματων δὲ, *non amplius quidem carnem, nec tamen corpore vacantem*: nempe subtili & fine crassitie. Sequitur enim, ut & ab his, à quibus compunctus est, videatur: & maneat Deus extra crassitiem carnis. Quid his apertius? Notandum etiam, hæc verba, ἐκ ἑπ σάρκα, ἐκ ἀσώματων δὲ, quæ ad causam nostram proximè spectant, ipsissima esse Gregorii Nazianzeni verba, de eâdem tractantis materiâ: nempe in Orat. xl. versùs finem, hæc habet de Christo, καὶ ἀναστάντα τεύμενον ἀνελθουθέναι, &c. Tertio demum die ad vitam rediisse atque in cælos ascendisse: ac denique gloriosum & illustrem rediturum, ut de vivis ac mortuis iudicium ferat, ἐκ ἑπ μὲν σάρκα, ἐκ ἀσώματων δὲ, *non amplius quidem carnem, nec tamen vacantem corpore*: Sed augustius diviniusque corpus habentem, qualéque ipse solus novit: ut & ab his à quibus punctus est, videatur, & Deus omnis molis & crassitie expers maneat.

FRUSTRA

* Μέχρι τέτων εὐγνωμονῶσι, &c. Hucusque rectè sentiunt, & Patrum traditionibus convenienter dicunt; imò potius tanquam propria dogmata asserentes, sibi laudem & gloriam vindicant. Ita loquuntur ore Epiphanii. L' Abbè Conc. Nic. 2. Act. 6. tom. 6. p. 541.

FRUSTRA laborant Doctores Pontificii, ut hæc verba, ἐκ ἐπὶ σαρκὶ, ad sensum metaphoricum, vel aliquo modo figuratum, detorqueant: ad significandum nempe, non substantiam carnis, sed ipsius affectiones & infirmitates. Ea verò quæ sequuntur verba, tam in dictis Conciliis, quam in Greg. Nazianzeno: illic, *ut maneat Deus extra crassitudinem carnis*: in altero, *ut Deus molis omnis & crassitie expers maneat*. Hæc, inquam, verba planè indicant, σαρκὶ, *carnem*, hìc accipi physicè, & secundum naturam suam specificam, quatenus opponitur materiæ tenui & liquidæ: atque eo sensu negari carnem de corpore Christi in Cœlo, suffragiis & consensu, ut vides, duorum Conciliorum.

DENIQUE, dixi nonnullos è Patribus dubios esse in hoc capite; idque notissimum est ex responso Sancti Augustini ad Consentium, qui hanc illi proposuerat quæstionem, *Utrum nunc corpus Domini ossa & sanguinem habeat, aut reliqua carnis lineamenta?* Cui quæsito cum generaliter & ex parte respondisset Augustinus, subdit, *Fides adsit, & nulla quæstio remanebit: nisi fortè de sanguine requirendum est: quia cum dixisset, palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, non addidit sanguinem. Non ergo & nos addamus inquirere, quod ille non addidit dicere: & de compendio, si placet, finita sit quæstio.*

Fortassis enim acceptâ occasione sanguinis, urgebit nos molestior perscrutator, & dicet, si sanguis, cur non & pituita? cur non & fel flavum & fel nigrum? quibus quatuor humoribus naturam carnis temperari etiam Medicinæ disciplina testatur. Sed quodlibet quisque addat, corruptionem addere caveat, ne suæ fidei sanitatem castitatemque corrumpat.

VIDES hîc cautum dubiûmque hæreere Sanctum Augustinum: & docilem, sed anticipem, Consentium. Nonnulli quidem audentiùs crassiùsque loquuntur de Glorioso Christi corpore: non diffiteor: sed aliis in alios impræsentiarum libratis, pergamus, si placet, in argumento. Quicquid enim statuerint, sive Concilia, sive Patres, cedendum est sacris literis & rationi.

SECUNDO igitur dico, vel ex dictis repeto, *Carnem & Sanguinem*, secundum Apostolum, *hæreditare non posse regnum Dei*. Hæc verba, si literaliter accipiantur, & significatu proprio, *κλειρότης*, res confecta est. Ita verò accipi debere hoc in loco, secundum receptas interpretandi leges, satis, ni fallar, suprà demonstravimus.

TERTIO denique, Rationi repugnat & rerum naturæ, ut caro & sanguis sint incorruptibiles: quale nunc est corpus Christi, & erit olim corpus nostrum in cœlis. Sed respondebis forsan, non esse quidem incorruptibiles, suâ naturâ, carnem & sanguinem;

1 Cor. xv.
50.

guinem ; sed reddi posse incorruptibiles, manente, salvâque eorum naturâ specificâ. Hoc est quod nego : in hâc parte dissentimur : & ne dolus lateat in generalibus, age si placet, rem paucis aperiâmus, ut de statu quæstionis manifestius constet. Quodlibet genus corporum habet suas proprietates : quarum nonnullæ sunt accidentales & mutabiles : aliæ essentiales & immutabiles ; quibus nempe abolitis, aut immutatis, materia illa desinet esse corpus ejusdem generis & naturæ, cujus erat antea, transitque in aliam classem aut ordinem corporum. Exempli gratiâ : cùm herbæ quas comedimus, convertuntur in sanguinem & carnem ; non sunt (licet eadem maneat materia) ampliùs herbæ, sed caro & sanguis ; alteriùs planè generis & naturæ corpora. Pariter, cùm caro & sanguis vicissim convertuntur in herbas & gramina ; quod utique non raro fit, cùm humus pinguescit sanguine & cadaveribus : ita conversi desinunt esse caro & sanguis. Cùm Christus in nuptiis Canæ vertit aquam in vinum, mansit eadem materia, sed aliter modificata : & propter novas illas modificationes, nomen & naturam aquæ perdidit.

Dic igitur, si placet, & ne nos ludas, quæso, verbis : quam mutationem fieri velis in partibus & particulis carnis & sanguinis, ut ex materia corruptibili fiant incorruptibiles ?

corruptibiles? salvâ naturâ carnis & sanguinis. Vel, si id tibi potius fuerit, Dic quas proprietates aut conditiones carnis & sanguinis essentielles esse velis & inseparabiles. Quibus nempe conservatis, manent semper caro & sanguis: iisdemque ablatis, pereunt, vel in aliud genus corporum trans-eunt. Si hæc te nescire dixeris, te nescire fateris, an id fieri possit, quod factum afferis: quod temerarii & præcipitis esse videtur. Sed age, experiamur adhuc si, alio modo, in aprium proferre licuerit latentem veritatem. Dic, si placet, ex quibus principiis aut staminibus constet sanguis. Nosti, quæ apud omnes ferè recipiuntur sanguinis principia: nempe sal, sulphur, spiritus, aqua, terra. Sive verò hæc sumferis, sive alia, mihi perinde est: modò sint nota, determinata, & terrestria. His interim positis, quæro, velisne has partes, hæc principia manere in tuo sanguine cœlesti. Putēsne Corpus Christi in cœlis compositum esse ex sale, sulphure, aquâ & terrâ? Nisi hæc retineat stamina & principia fundamentalia, sanguis tuus cœlestis, non erit sanguis, nisi æquivocè & *καταχρησικῶς*, neque enim substantiam sanguinis habebit. Et hæc si retinet, non erit corpus cœleste & incorruptibile.

NOTANDUM enim: positâ hâc materiâ sanguinis, ipsius forma constituenda est in debitâ mitione & texturâ harum partium
aut

aut principiorum. Sed quamcunque mixturem aut texturam finxeris, erit dissolubilis ; imò dissolvetur & dissipabitur, ut lignum aut stipula in igne, à materiâ cœlesti, circumfusâ & intercurrente. Potest quidem conservari, potentiâ divinâ, incorruptus, ut etiam sanguis hodiernus, ut puerorum corpora in fornace Babylonicâ : sed erit usque suâ naturâ corruptibilis ; modò iisdem constet elementis, quomocunque mistis, quibus sanguis noster constituitur.

Quod verò de *Sanguine* diximus, idem de *carne*, servatâ proportionem, dici potest ; neque opus est eadem hîc fila retexere, aut consimilem Analysin instituere. Satis est observemus, si mollities & humiditas maneat, manebit etiam corruptibilitas. Quod si fiat dura & sicca, naturam induet lapidis, aut vitri : aut saltem erit instar Mumie, in Arabicis aut Ægyptiacis arenis exiccata & indurata. Hæc autem, cùm aliena sint tam à ratione quàm à fide, non operæ est ulterius prosequi.

INTEREA dictorum in hoc argumento hæc summa est & conclusio. Corpus Christi gloriosum in cœlis non constare compage aliquâ ossium, carnis & sanguinis : cæterisque humoribus aut visceribus terrestribus & hodierni corporis. Sed præstantioris esse materiæ, aliûs indolis, puritatis, & perfectionis. Ut verbo dicam, constat ex materiâ
riâ

riâ penitùs cœlesti, tam quoad substantiam, quàm accidentia. Denique, gloria hujus corporis cœlestis, externa & visibilis, in eo propriè consistit, quòd sit Luminosum, atque suis radiis illustre. *Suis*, inquam, radiis : non mutuatitio lumine, transmissio, aut reflexo ; sed innato & vivo : instar fontis vivæ aquæ. Atque hujus illustris gloriæ Christus è cœlo specimen dedit, cum Saulum allocutus est, & emissis radiis, quasi fulgure, occæcavit & prostravit, Act. ix. 3. *περὶς ἐξέλεν αὐτόν*, inquit Apostolus, *ὥς ἀπὸ τοῦ ἡλίου ἐγενήθη*. *Καὶ πρὸς ἐπὶ τὴν γῆν*, &c. Lumen spargebat vel effundebat Corpus Christi gloriosum, luce Solis meridianâ clarius & fortius. Confer Act. ix. 17. 27. cum Act. xxii. 6. & xxvi. 13.

Hic mihi videtur habitus statûsque proprius gloriosi corporis Christi. His tamen non obstantibus, facilè concedimus penes esse Christum, semperque fuisse, in quamcunque voluerit formam, & quodcunque temperamentum, corpus suum, vel partem corporis transmutare. Dum in terris ageret, obambulavit undis, & non cessere levi corpori : per quadraginta dies *ἄσπετος ἢ ἄπαιστος* permansit : poteratque corpus suum *ἀπαθεῖς* reddere. Reddidit utique rarum, densum ; grave, leve ; lucidum, opacum ; visibile, invisibile : pro suo beneplacito. Multo magis nunc potens est sui corporis in cœlis : & materiam sequacem in sanguinem
aut

aut quemlibet succum ; in carnem aut quamlibet concretionem, pro arbitrio potest convertere. Proinde eâ de re non disceptatur, nec de potentiâ Christi, aut in elementa externa, aut in suum corpus : sed de statu ipsius proprio, & de formâ illâ quæ dicitur *Gloriosa & Cælestis* : hæc, inquam, non est ossæ, carnea, aut sanguinea ; sed liquidæ lucis & stellantis auræ congeries ; prout dignitati suæ divinæ, & regionibus Ætheriis, ubi residet Christus, est maximè consentaneum.

HÆC dicta sunt, quâ potui brevitate & perspicuitate, de materiâ & formâ corporis Christi in cœlis : atque etiam Corporis nostri, eidem, per vim suam divinam conformandi. Horum utrumque deprehendimus, facto examine, *Inorganum*, & *Inconcretum*. At licèt hoc examen per characteres & indices è sacris literis depromptos, exactoque ad rerum naturam, institutum fuerit, adeò tamen assueti sumus corporibus crassis, ex carne & ossibus, & solidorum membrorum compage, constitutis, ut vix aliud genus Corporum animatorum concipere valeamus, aut probationibus quibuscunque assensum præbere. Quisquis verò mediocriter versatus fuerit in scriptis veterum Philosophorum ; aut etiam perlegerit quæ philosophantur Patres Christiani de Angelis & Dæmonibus, ab isthoc præjudicio haud difficulter liberabitur. Quare illis

lis author sum, ut primùm expendant, num Angeli habeant Corpora : Dein qualia sint. Quoad prius, habes veterum Patrum, Græcorum maximè, suffragia & consensum de Angelorum Corporibus : prout alibi ostensum est. Dein, qualia sint illa corpora Angelorum, disces ab iisdem Patribus Græcis, & inter Latinos ab Augustino, multis in locis : Libro de Gen. ad Lit. in Epistolis ; de Civ. Dei ; & alibi sparsim. Docent nempe omnes, ea esse subtilia & tenuia, instar aëris aut ætheris : puriora bonis Angelis, malis crassiora. Receptâ hâc doctrinâ Patrum, & eorum autoritate, quasi secundariâ, (Primariâ enim est illa sacræ scripturæ, & rationis attestantis) diluetur & evanescet vulgare illud præjudicium, *Unicum esse genus Corporum animatorum*, Organicum scilicet, & materiæ concretæ, ut est hodiernum : carnosum & membrosum. Est aliud genus corporum, fortis & ordinis cœlestis, qualia habent Angeli, & habituri sumus nos ipsi, cùm Angelis erimus pares. Corpora crassa, gravia & inertia, qualia habemus hodie, sunt in infimâ classe Corporum quæ habitant mentes sive naturæ rationales. Et quæ constant materiâ levi, subtili, & mobili, his multò nobiliora sunt in genere corporum animatorum, & ad omnes actiones, tam corporis, quàm animi, habiliiora

biliora & expeditiora. Quinetiam in hoc terreno corpore pars subtilis, fluida, & tenuis, quam *Spiritus* appellamus, est proprium & proximum vehiculum Animæ: His imperat, his utitur instrumentis, ad movendum corporis membra: & à subtilitate vel crassitie, copiâ vel inopiâ, motu regulari vel irregulari Spirituum, pendent affectus & operationes mentis, plûs aut minûs valent vigéntque. Hæc itaque systasis, aut collectio spirituum & tenuis materiæ, est sedes Animæ, & corpus suum primum & intimum: cui conservando, integumentum cutis & carnis est tantum infar capsulæ aut crustæ. Apage igitur vulgare illud deliramentum, ἀφιλόσοφον καὶ ἀθεόλογον, sine ventre & visceribus; sine carne & sanguine, nullum esse posse Corpus Animarum capax, aut cujuscunque naturæ spiritualis habitaculum. *Spiritus*, inquit Christus, *non habet carnem & ossa*. Non dicit Spiritum esse ἀσώματον, sine Corpore, sed non habere corpus carneum & osseum. Prout suprà dictum fuit de ipso Christo à Patribus, ἐκ ἐτι σάρκα, ἐκ ἀσώματον δέ. Certè Christo expeditius fuisset dicere, nec minûs ad propositum, *Spiritus non habet corpus, quemadmodum me habere videtis*, si omnino omnino corpore vacasset Spiritus: hoc autem non dixit, sed *Spiritus non habet carnem & ossa*: nempe Corpus crassum, visibile &

Luc. xxiv.
39.

& palpabile, quale meum esse videtis & palpatis.*

HACTENUS quæ maximi sunt momenti in doctrinâ Resurrectionis, pro virili explicuimus. Superfunt alia, licet non ejusdem ponderis, digna tamen meditatione & examine. Quoniam verò plus nimio jam excrevit hoc caput, reliqua illa, ad hoc argumentum spectantia, seorsim in sequenti capite complectemur.

*“ Denique iisdem vocabulis, epithetis, appellationibus, quibus utitur Apostolus in describendo vel depingendo corpore nostro futuro, iisdem ipsissimis utuntur philosophi, cum corpus illud, quod habituros aiunt justos in vitâ futurâ sive in cœlis, exprimunt & definiunt. Paulus corpus nostrum futurum appellat cœleste vel æternum in cœlis; illi pariter *ἐράνιον* & *ἀθάνατον* inscribunt, & terrestri itidem opponunt. Immortale appellat ille & incorruptibile; nec minùs illi *ἀθάνατον*, *ἀφθαρτον*, *ἀμωρότον*, *ἀίδιον*. Syderibus comparat ille, alteri *ἀστεροειδὲς* nuncupant. Hic lucidum & gloriosum, illi pariter *ἀυγοειδὲς*. Denique uterque eadem communi voce & titulo *σῶμα πνευματικόν*, *corpus spirituale*, denominant. Dubitari non potest, quin idem genus, eadem species & natura corporum utrobique designetur: intelligunt autem philosophi, ut nôrunt omnes, non crassum & sanguineum corpus, nedum machinamentum aliquod durum & organicum; sed vehiculum, ut appellant, à tenui agilique materiâ conflatum; ut Animarum ei, in quâ resident, sedi (id quod sæpius repetunt) corpus fiat semper congener & cognatum.”

CAP. VIII.

Quodnam Corpus habituri simus in resurrectione ; idem vel aliud ab hodierno.

ARGUMENTI de Resurrectione instituti absolutâ jam parte primariâ, quæ rei ipsius certitudinem & causas, novique Corporis materiam & formam continet: sequitur pars altera & quasi secundaria, quæ cætera ejusdem ordinis, sed inferioris loci, persequitur quæsitâ. Quale est illud imprimis, *Utrum in eodem Corpore, quod morientes deposuimus, resurrecturi simus?* Idem numero corpus hîc intelligitur, eâdem constans materiâ, iisdemque ipsissimis particulis. Hæc est quæstio celebratissimâ ; sed, ut mihi videtur, curiosa magis, quàm necessaria. Quid enim tuâ aut meâ interest, sive easdem habeamus particulas, sive alias non minoris dignitatis & virtutis ? vel quid fiat ab exuviis nostris & cadaveribus,* dummodo habitemus
O in

* Sed ut ex barbâ capillos detonsos negligimus, ita ille divinus animus egressurus hominem, quò receptum suum conferatur, ignis illud exurat, an feræ distrahant, an terra contegat, non magis ad se judicat pertinere, quàm secundas ad editum infantem. Senec. Epist. 92.

in luce & inter Angelos? Sed quoniam eâ de re non exiguæ moventur lites, videamus, si placet, statum causæ: dein in quam partem propendeant Scriptura sacra & ratio libera.

PRIMO, convenit, opinor, utrinque, quoad corpora eorum qui reperientur inter vivos in adventu Domini: ea scilicet mutatum iri immediatè, manentibus iisdem particulis, aut earum magnâ parte. Nempe resolutâ hâc mortali compage membrorum, eadem materia, (sordibus exceptis) transmutabitur in aliam formam & in alias qualitates: utpote in easdem quas habent corpora immortalia & incorruptibilia. Hoc ^{2 Cor. v. 4.} ab Apostolo dicitur, *non exui corpore, sed superindui: ut absorbeatur mortalitas à vitâ. Sive, ut hoc Corruptibile induat incorruptibilitatem.* Qualis quidem transitus fieri non potest sine aliquâ fusione aut resolutione partium: ut corpora terrestria purificantur, aut convertuntur in flammam. Præterea, convenit pariter utrinque, ni fallor, Corpus Christi, cum resurrexit à mortuis, iisdem, quibus antea, constitisse particulis: & cum ascendit in cœlum, easdem etiam retinuisse, & ad puritatem cœlestem evexisse virtute sui Spiritûs vivifici.

HIS igitur utrinque concessis, manet tantum lis aut dubium de cadaveribus ordinariis: sive de corporibus vitâ defunctorum, quæ computruerunt, dissoluta & dissipata

ſipata ſunt, partibus eorum aut particulis, mutatis mille modis, diſperſis mille locis. Utrũ hæ particulæ recolligentur ſingulæ, in ſeparatas maſſulas, pro numero corporum defunctorum à principio ad finem mundi. Dein reſingetur unaquæque maſſula in membra, & lineamenta, formamque integram priſtini ſui corporis.

SUNT quidem nonnulla ſacræ Scripturæ loca, quæ huic unitati, aut, ut dici ſolet, *identitati* corporum, hodierni & futuri, favere mihi videntur, ſaltem primâ facie. Chriſtus ipſe de Reſurrectione verba faciens, *Veniet hora*, inquit, *quâ omnes* Joh. v. 28, *qui in monumentis ſunt, audient vocem* 29. *ejus, nempe Filii Dei, & prodibunt, &c.* Hic innuere videtur Chriſtus, in reſurrectione ipſa cadavera quæ jacent in Sepulchris, ad vocem ipſius proditura : quemadmodum prodiit è Sepulchro Lazarus, ad vitam reductus. Atque huic conſonum eſt, quod ait idem Johannes in Apocalypſi, *Et reddidit mare mortuos ſuos*, in reſurrectione univerſali. Utrumque Elementum, Terra & Aqua, quæ abſorbuerant cadavera, eadem reſtituere : ut animata iterum ad judicium ſiſterentur. Pariter ejuſdem prophetæ viſio, vel ſcena Reſurrectionis, idem teſtatur. *Vidi mortuos*, inquit, *magnos & puſillos, ſtantes in conſpectu throni.* Si puſilli manent puſilli poſt reſurrectionem, videritque Propheta infantum, Cap. xx. 13.
Ver. 12. & cap. xi. 18.
O 2 puerorum,

puerorum, & epheborum greges, perinde ac adultorum, ante thronum Judicii; illud videtur indicare, Quemlibet habiturum esse idem corpus in quo mortuus est, five pusillum fuerit, five magnum.

Cap. xix.
25, 26.

MITTO illud Jobi, quoniam Hebræi, aliique optimi interpretes, de redemptione & instauratione temporali id totum exponunt. Nec utique verisimile est, hominem Arabem alienigenam, idque ante datam Legem, aut tempora Mosis, magis perspectum habuisse mysterium Resurrectionis, quam omnes Hebræos, aut Hebræorum Prophetas, à multis exinde sæculis. Mitto alia in veteri canone & apud Prophetas figuratè adumbrata, quæ huc adduci solent. Id propius rem attingit, quod, non uno in loco, asserat Sanctus Paulus, Hæc corpora mortalia renasci, aut immutatum iri in gloriosa: & hoc capite ad Corinthios, licet primo asserere videatur *aliud* Corpus ab eo quod cecidit, aut fatum fuit, renasciturum; tamen in sequentibus, secundum vim Literæ, & sensum maximè obvium, idem corpus novis qualitatibus indutum, retinere videtur.

Rom. viii.

11.

Phil. iii. 21.

1 Cor. xv.

37, 38.

HIS dictis Sacræ Scripturæ addunt nonnulli rationes & argumenta, quibus probare satagunt idem numero corpus resuscitatum iri, & in cœlos evectum, ex æquo & recto jure: ut sicut partes suas habuit in sustinendis malis, aut peragundis bonis,
in

in hâc vitâ ; ita particeps fiat præmii & gloriæ in futurâ. Neque enim æquum esse censent, aliud certare, aliud coronari : aut quod huic debetur, five bonum, five malum, in alterum conferri. Atque in hunc lapidem impigere multi Patres.

HÆC autem argumentatio, ut antea monuimus, est prorsus ἀφιλόσοφος, nulli aut falso innixa fundamento : neque enim præmii aut pœnæ, doloris, aut gaudii, capax est Materia quæcunque ; semper insensibilis, five in hodierno corpore, five in futuro. Anima sola non tantum *vult & intelligit*, sed etiam sola *sentit*, five dolorem, five voluptatem : solâque habet affectus, bonos aut malos. Proinde hujus solius est bene aut malè agere, bene aut malè pati : peccare aut placere Deo : puniri aut remunerari : denique, misera esse aut beata, solius est Animæ. Præterea Corpus nostrum non est quid stabile, aut semper idem : sed in perpetuo fluxu, motu, & mutatione. Plura gessimus corpora in hâc vitâ, secundum decursum ætatum : & in uno forsân nos bene gessimus, in altero malè ; quomodo reddetur singulis par pari ? Sed hanc rem antea tetigimus, & levi argumentationi refellendæ non est operæ pretium diu immorari.

INTEREA, de suprâ allatis sacræ Scripturæ locis, quæ præ se ferunt, fore idem, quoad substantiam, corpus nostrum mortale & immortale, Quid statuendum ? Uti-

que adhærendum est Literæ, modò cætera consentiant, & nihil ei adversetur ex parte rei, de quâ tractatur. Dispicendum itaque imprimis, Quid in se contineat & includat illa sententia de *identitate utriusque Corporis*, terrestris & cœlestis : quæ commoda aut incommoda, & siquæ etiam repugnantia. Paulo suprâ notavimus, Corpus nostrum in hodiernâ vitâ esse multiplex ; dissipatur & refarcitur indies, & post aliquot annos fit ex integro novum. Proinde in curriculo totius vitæ, sex aut septem habemus diversa corpora ; & adhuc quidem plura, si vivaces & longævi simus.

Mat. xxii. Hoc facit ut mihi veniat in mentem quæstionis à Sadducæis malè propositæ, de fœminâ quæ septem habuisset maritos : Quemnam scilicet ex iis habitura esset in Resurrectione. Fœmina illa fit Anima, quæ septem habuit corpora, quasi conjuges : quaeritur, ex his septem quodnam habitura sit in Resurrectione ? omnia enim habuit. Illud è septem, opinor, dices, quod habuit ultimum. Cæterum fieri potest, Animam multo plus boni aut mali perpetrâsse in alio corpore, quàm in novissimo : proinde illud aliud potius socium habere deberet suæ gloriæ aut miseræ. Præterea, dedecet aulam cœlestem, cœtusque Angelicos, corpus aut vietum & attritum, aut pusillum & infantile : & in horum alterutro maxima pars humani generis fatis concedit.

Quod

Quòd si corpusculum illud infantile ad florem ætatis promovere velles, aut eodem reducere Corpus senio confectum, tot tantisque opus esset additamentis & interpolationibus, ut, instar navis Argûs centies reparatæ, nomine tenus tantùm idem esset corpus. Denique mallem ego ædificium de cœlo novum, quàm tugurium terrenum quomodocunque adauctum aut refarctum.

SECUNDO notandum, cùm idem *numero* corpus reposcitur in resurrectione, poscitur saltem ut iisdem *genere* partibus constet: iisdem visceribus, humoribus, & membris, quibus antea constitit in vitâ mortali. Sed quî hoc fieri possit non video, quum manifestum sit ex sacris literis, nonnulla viscera & membra abolitum iri: utpote *ventrem*, & cum iis quæ ad ventrem spectant, aut sub ventre sunt.* Præterea, *carne* & *sanguine* non constiturum esse corpus cœleste, suprà, ni fallor, luculenter ostendimus. Nec denique constructione quâvis organicâ. Ut saltem formâ idem esse non possit, quamvis idem esset materiâ. Miror equidem nonnullos, eò, dicam audaciæ, vel temeritatis, pervenisse, ut easdem partes omnes,

O 4

gulam,

* Nullum fore sexuum discrimen, statuunt, Athan. Sermon. 3. contra Arian. Hilar. Canon. 23. in Matth. Basil. in Psalm. cxiv. Theodor. quæst. 37. in Gen. Macar. Hom. 34.

gulam, viscera, & totam supellectilem culinariam : dein, sexuum discrimina, & apparatus utrinque liberis procreandis institutum : denique, partes quæ habentur excrementitiæ, dentes, ungues, capillos, barbam : has omnes resurgere velint, & corpus nostrum cœleste constituere. Hæc olim ansam præbuere nonnullorum dictis vel dictariis, quorum meminit S. Hieronymus : si barbam & capillos, inquiebant, habituri sumus in cœlo, tum *opus erit Tonsoribus*. Si infantes illuc erunt, *opus erit Nutricibus*. Si sanguis retineatur, inquit S. Augustinus, quæretur *cur non & pituita ; cur non & fel flavum, & fel nigrum ?* Sed viderint ipsi qui hæc audacter ita se habere pronunciant. Me iudice, hæc & hujusmodi magis decent vitam animale, quam Angelicam : qualem in cœlo vivent sancti : *qui sunt Filii Dei, cum sint Filii Resurrectionis.*

בני אלהים
“ Gen. vi.

“ Job. i. 1.

“ & xxxviii.

“ 7. Psal.

“ lxxxix. 7.

NEQUE valere mihi videtur commune responsum, hæc viscera, has partes, adesse quidem in corpore cœlesti, non tamen exerceri, neque suis fungi officiis, ut solent in hodierno corpore. Sed quorsum adfunt, quæso à te, si nihil agunt ; quorsum restituntur partes, quæ futuræ sunt inutiles ? Deus non redundat in superfluis : & si in hoc, quod nunc gerimus, corpore, mortali & imperfecto, nullas habeamus partes, minimas licet, inutiles aut superfluas ; visne
in

in corpore multò perfectiori & præstantiori, totam ferè compagem, vel ipsius partem maximam, esse supervacaneam? At rege- res tandem, has omnes partes spectare ad integritatem naturæ humanæ, ideoque non defuturas in cœlo. Itâne verò? ipectare possunt ad integritatem humanæ naturæ, aut ullius naturæ, partes inutiles? Spec- tant quidem illæ partes ad integritatem cor- poris mortalis & terreni, minimè verò im- mortalis & cœlestis: horum autem utri- usque perinde capax est natura humana. Nec denique, ornatûs causâ superaddi di- cas: quæ enim gratia, quis decor partium, quas indecoras appellat ipse Apostolus? ^{1 Cor. xii.} aut earum quæ alvo reconduntur, aut quæ ^{23.} ingestioni aut egestionis inserviunt?*

HACTENUS quæxivimus, quod Corpus, è multis quæ gessimus in hâc vitâ, & quas partes istius Corporis, resuscitata velint: ut sit, ad eorum mentem, *Idem Corpus*. Quærendum ultimò, quem modum institu- ant recolligendi has partes, hos pulviscu- los

* “ Humanam quidem figuram Diis suis dederunt
 “ Antiqui, præcipuè Epicurei: quos refutat Cicero,
 “ quòd nec usus esset externarum partium, nec inter-
 “ narum pulchritudo. Nihil autem in naturâ super-
 “ vacaneum. *Nec externa magis quam interiora pla-*
 “ *cent, cor, pulmones, jecur, cætera, quæ, detractâ*
 “ *utilitate, quid habent venustatis?* De nat. Deor. l. i.
 “ sect. 93. p. 134. Ac si nihil esse possit beatum & im-
 “ mortale, nisi sit *bipes*, ut idem alibi.”

los desiderati Corporis. Cineres & particulæ Cadaverum multifariâ disperguntur, per mare, per terras : Neque tantum per terrarum orbem, sed etiam in regiones æris, à calore Solis evecti, in mille plagas dissipati. Præterea, non tantum disseminantur sparsim & solutè per omnia Elementa, sed etiam inferuntur in corpora animalium, arborum, fossilium, rerumque aliarum, unde facile eximi aut extricari nequeunt. Denique, in his migrationibus ex aliis Corporibus in alia, novas induunt formas & figuras, neque eadem retinent naturam & qualitates. His positis & concessis, quæritur à quibus causis fiat, & quâ ratione, hæc recollectio partium & particularum uniuscujusque corporis, quantumcunque diffitarum, ubicunque latentium.

NATURAM frustra lacesces, nihil habet virium in re tantâ & tali. Nec ad omnipotentiam divinam provocandum est, sine causâ justâ, dignâ, & necessariâ. Quum verò planè inutile sit, easdem (numero aut specie) nos habere partes in corpore immortali, quas habuimus in mortali, circa rem inutilem occupare non licet summam Dei potentiam. Apud homines dicitur, *Stultus labor est ineptiarum* : apud Deum, ne fando quidem audiendum. Miraculum esset, ut ita dicam, operosissimum, omnium cadaverum humanorum, ab origine mundi ad ejusdem finem, recolligere pulveres

veres & pulvisculos; dein separatim referre unumquemque ad suam massam vel cumulum; illamque massulam exinde in veterem corporaturam refingere & recomponere: hujusmodi miraculi, multifarii & sine fructu, nullum adhuc novimus exemplum.

HÆC de rei inutilitate & ambagibus: cæterum an sit in censu possibilium, à multis ambigitur; quum eadem pars materiæ non possit esse simul in diversis locis, aut in diversis corporibus. Aiunt illi, Gentes aliquas esse Anthropophagos, alios aliis vescentes: neque eandem numero carnem pluribus simul reddi Corporibus, par esse, aut possibile. Sed quid paucas Gentes memorant? sumus omnes ἀλληλοφάγοι, alter alterius pascimur reliquiis. Non quidem immediatè, sed post aliquot transmutationes in herbas & animalia, in illis herbis & animalibus majores nostros comedimus, vel eorum aliquas minutias. Si cujusque cineres ab exordio mundi asservati fuissent in suis urnis & capsulis seorsim: vel potius si singula cadavera in mumiam conversa, manerent magnà ex parte integra: aliqua esset spes recuperandi partes bene multas ejusdem Corporis, absque alienarum mixturâ. Quandoquidem verò cadavera, ut plurimum, dissolvuntur & dissipantur, partesque eorum magno se corpore miscent: exhalantur in aërem, reciduntque in rore & pluviâ:

pluviâ : imbibuntur à radicibus plantarum, & faceffunt in gramina, frumenta, & fructus, unde redeunt in orbem ad corpora humana : fieri potest, per hunc circuitum eandem partem materiæ plures subiisse μεταστροφάς, plura habitasse corpora, quàm Animam Pythagoræ ; singulis autem horum corporum reddi non potest in Resurrectione. Si reddatur primo Possessori, quod æquum esse videtur, desiderabitur in cæteris : vel si reddatur ultimo, deerit prioribus. Fac, si placet, exempli gratiâ, primos Adæ posteros, vel primorum sæculorum homines, sua primum repetere corpora : dein ordine cujusque sæculi populos, sua itidem reposcere : seris nepotibus Adæ, aut ultimis Terræ incolis, vix supererunt * dimidiata corpora : præreptis nempe partibus & particulis omnibus, quæ ad majorum suorum corpora pertinebant.

DENIQUE, est alter adhuc nodus in hac causâ, nec facilè solvendus. Quum partes materiæ transeant quotidie ex uno genere

* In dirutis oppidis & urbibus, quæ in agros camposque convertuntur : & in regionibus limitaneis & regnorum confiniis, ubi prælia multa commissa sunt, hujusmodi transmutationes fiunt maximè. De agris Massiliensibus post prælium Cimbricum, vid. Plutar. in vitâ Marii. Et nota sunt Poetæ carmina :

*Jam eges est ubi Troja fuit : resecandaque falce
Luxuriat Phrygio sanguine, pinguis humus.*

nere in aliud, mutatis earum figurâ, & magnitudine, aliisque subinde qualitatibus; Caro non manet Caro, neque sanguis, sanguis, à principio ad finem mundi, vel à cujusque obitu ad ipsius resurrectionem. Rem clariùs explico: Quælibet species, vel ordo Corporum, constat ex particulis sibi propriis: & distinctis ab aliis figurâ, mole, motu aut quiete. Quibus particulis certo modo dispositis, debito situ, mixtione aut texturâ, fit corpus talis aut talis speciei, ordinis, & nominis. Ponamus itaque carnem, exempli gratiâ, aut sanguinem, constare particulis, sibi propriis: hæ particulæ non sunt immutabiles: cūque, putrefacto cadavere, solutæ fuerint, & transferint in alia corpora, fieri non potest, quin, varios subeundo poros, & dissimiles meatus in corporibus dissimilibus, figuras & magnitudines mutarint, cesserintque eo ipso in aliū generis particulas: ac proinde si re-collectæ essent, commixtæ, non constituerent denuo carnem & sanguinem, sed alterius generis substantias aut succos.

Hæc pauca, ni fallor, palam faciunt, inutile ac operosum esse, si non prorsus impossibile, ut unum idēque habeamus corpus in hac vitâ & futurâ; perpenſis scilicet omnibus, quæ in illâ *identitate* includuntur. Atque his argumentis adjicienda sunt illa præterea, quæ suprà tractavimus, tam de materiâ, quàm formâ, corporis nostri

stri cœlestis. Probant enim illa à fortiori, non esse unum idémque utrumque corpus, si neque materiâ, neque formâ convenient. Proinde connexa & cognata sunt hæc duo capita, atque suum lumen trajiciunt alterum in alterius partes: conspirant autem manifestò in eandem sententiam, de * diversitate corporis nostri mortalis & immortalis: tam specie quam numero, tam quoad substantiam quàm accidentia.†

HACTENUS examinavimus, Quid Scriptura Sacra, &, ex alterâ parte, quid Ratio

* At dices forsan non fore eandem Personam, nisi idem sit corpus, saltem quoad partem ipsius maximam. Imò verò, nullam licèt partem haberet Anima corporis demortui: Quinimo nullum licèt omnino haberet Corpus, esset tamen eadem Persona. S. Paulus ait se raptum esse in tertium cœlum, & nescivisse an in corpore fuerit, vel extra corpus. Ponamus eum raptum extra corpus, ideone non fuit Paulus adhuc, atque eadem persona? Christus dixit Latroni, *Hodie mecum eris in Paradiso*: Corpus Latronis hæsit in Patibulo, nunquam abiit in Paradisum: Quemnam itaque assumpsit Christus secum in Paradisum, aliam personam, vel eandem? Quinetiam Christus ipse erat idem, sive eadem persona, in triduo mortis, dum jacuit in sepulchro sacrum depositum prioris corporis. Adhæc omnes Martyres & Sancti, Prophetæ & Patriarchæ; omnes denique defuncti, sive boni, sive mali, ante resumpta corpora eadem manent personæ; ut patet ex cujusque sorte propriâ, & ab aliis omnibus diversâ.

† “ Si quem verò tantus incessit amor sui corporis
 “ Terrestris, ut eo carere nequeat, resurgat & reddatur ei per me licet sub eadem formâ & iisdem particulis, modò statim immutandum concedat *illud corpus terrestre* in cœleste alterius formæ & qualitatum.”

tio & natura rei, dictet aut definiat de eodem vel diverso corpore in hâc vitâ & futurâ, in cœlis & in terris; quantumque ex utriusque testimoniis colligere licet, lis hoc modo terminanda mihi videtur: Secundum hypothesin literalem Scripturæ, idem corpus quod cecidit, resurrecturum est; idem cadaver quod jacet in sepulchro, proditurum est. Ad *vocem* Christi, vel ad sonitum tubæ, mare ejiciet mortuos suos, terra suos itidem: & quodlibet elementum aut regio hujusce mundi inferioris, quæ absorbuerat & recondiderat cadavera, in aprium proferet, vel intacta vel reintegrata.

HÆC mihi videtur idea Resurrectionis in sacris literis maximè obvia, & vulgo quidem accommodatissima: Quam ideo *hypothesin vulgarem* appellare licet. Sunt autem præterea, in iisdem sacris literis, Corporis quod habituri sumus in Resurrectione characteres quidam occultiores, qui, rei naturam penitus insipientibus, satis indicant, cum erimus *ισάγελοι*, & conformes gloriæ & lumini ipsius Christi, alterius ordinis ab hodierno fore corpus nostrum, & tam materiâ, quàm formâ, diversissimum ab hâc crassâ membrorum compage, viscerumque & humorum farragine. Ac proinde aliam esse doctrinam arcanam, sive hypothesin rationalem, aliam vulgarem, in hoc argumento. Idque sæpe accidit in stylo

Io sacrae Scripturae, rem exprimi aut repraesentari populariter, & ad captum vulgarem, nonnullis in locis: in aliis tamen non deesse indicia, quibus sedulus investigator latentem veritatem eruere possit. *Sapientiam*

1 Cor. ii. 6. *loquimur inter perfectos*, inquit Apostolus. Et inter imperfectos ea quae commodius capi possunt. Quo docendi modo & Heb. v. 13, methodo elucere mihi videtur sapientia divina, quod simul infantibus praebeatur lac, & adultis cibus solidus.

HACTENUS quae nobis visa sunt graviora capita in doctrinam Resurrectionis, Corporumque sanctorum in caelis, quam fieri potuit paucis & distincte exposuimus. Idque utramque adhibendo hypothesein, Vulgarem & Rationalem. Nulli non notum est, & in confesso, Scripturam sacram sapientius ἀνθρωπολογεῖν, more loqui humano, in tractandis rebus abstrusioribus: Et ni fallor, tam scena Iudicii generalis, quam scena Resurrectionis generalis, more humano repraesentatur, in primam suam faciem, & apparatu exteriori. Intus autem, si introspicias, eadem quidem res est, at sub alia & simplici formam. Quod autem non satis distinxerint hanc duplicem hypothesein Veterum nonnulli, doctrinam Resurrectionis minus intelligibilem reddiderunt.

EST aliud praeterea observandum, unde suborta est in tractando hoc argumento aliqua obscuritas aut confusio: Ex eo scilicet,

licet, quod non satis distinxerint iidem Authores Resurrectionem primam & secundam, ex mente veterum : has enim distinxere ex antiquissimis Patribus multi, atque aliud nos genus Corporis habituros esse in primâ resurrectione, aliud in secundâ, statuerunt. In primâ quidem, Corpus carneum, osseum, & sanguineum, instar hodierni : sed purius & perfectius, quale fuisse creditur Adami corpus in Paradiso. In secundâ autem resurrectione erit corpus spirituale, cœleste ; Christi, secundi Adami, glorioso corpori conforme, sine carne & sanguine ; quale describitur à Sancto Paulo in suo sermone de resurrectione, ad Corinthios. Atque hæc duo genera Corporum post hanc vitam, distinguebant Patrum quotquot (utique nec pauci, nec exigui nominis) millenne Christi regnum tuebantur. Eaque adhibitâ distinctione, quæstionibus suprà propositis, de naturâ & de identitate Corporum in resurrectione, alio atque alio modo respondendum, prout de primâ aut secundâ resurrectione quæstionem intellexeris. Si de primâ, corpus quidem erit carneum, sed non *Idem numero* cum præcedenti. Si de secundâ, erit quidem corpus idem numero cum proxime præcedenti, sed non carneum, neque terrestre. Proinde vides in hâc lite nihil certò & exactè definiri posse, donec conventum fuerit de statu causæ : de unicâ nempe, aut duplici

resurrectione. Quæcunque autem differuimus supra de resurrectione, ex characteribus sacris, respiciunt resurrectionem ultimam & universalem, corpûsque cœleste, quod tunc temporis habituri sunt Sancti. Hæc enim est notissima, & in sacris Literis celebratissima Resurrectio : de quâ etiam, ni fallor, suam dissertationem unicè instituit Apostolus Paulus. De primâ autem resurrectione, in millenni regno Christi, & renovatione rerum, sequenti capite acturi sumus : eâque expositâ, quid de totâ hac materiâ statuendum sit, clariùs elucescet.

INTEREA, rectè dicitur à Tertulliano, *Fiducia Christianorum, Resurrectio Mortuorum*. Quod quidem verum est de utrâque resurrectione : meminitque Author ille primæ resurrectionis, non semel ; erat enim Chiliaſta. Proinde Tractatum illum de *resurrectione carnis* (in quo quidem plus ingenii quàm iudicii) æquum est interpretemur & intelligamus de primâ resurrectione, cum redinduimur carnem, vel corpus carneum ; idque in Terris. Secunda autem resurrectio est *immutatio* potiùs quàm resurrectio, & transitus in vitam Angelicam : vel, ut ipſius verbis utar,* *demutatio in substantiam Angelicam*,

* Confitemur in terrâ nobis regnum repromissum : sed ante cœlum, sed alio Statu ; utpote post resurrectionem, in mille annos, in civitate divini operis Hierusalem,

Angelicam, & in cœleste regnum translatio. Eodem modo apud Justinum Martyrem, cùm de Resurrectione primâ agitur, dicitur *Resurrectio carnis*, nempe in Milennio (p. 307.) atque Resurrectionem illam primam fore carnalem probat Iræneus, l. v. c. 33.

SED ut redeamus ad dictum illud Tertulliani, *Fiducia Christianorum, Resurrectio Mortuorum*: spes nostra, vita nostra, Christus; qui suâ vi & voce mortuos in lucem revocat, Ipse caput & primitiæ Resurrectionis. Est autem illa dies Domini tempus retributionis Justorum, & restitutionis omnium. Adventus Christi, sive Messiæ, spes erat & expectatio omnium bonorum: ipsius natales celebrârunt Angelorum exercitus: clamantium, *Gloria in excelsis: Pax in Terris*. Sed quanto major erit gloria in cœlis, quanto major pax in

P 2

terris,

rusalem, cœlo delatâ: quam & Apostolus *matrem nostram sursum* designat, &c. Hanc dicimus excipien-
dis resurrectione Sanctis, & refovendis omnium bonorum, utique spiritualium, copiâ, in compensationem eorum, quæ in sæculo vel despeximus, vel amisimus, à Deo prospectam. Hæc ratio regni terreni, post cuius mille annos, intra quam ætatem concluditur Sanctorum resurrectio, pro meritis, maturiùs vel tardiùs surgentium: tunc & mundi destructione, & iudicii conflagratione commissâ, demutati in atomo in Angelicam substantiam, scilicet per illud incorruptelæ superindumentum, transferemur in cœleste regnum. Tertul. l. 3. contra Marc. cap. ult.

Luc. i.

terris, cū secundo advenerit Christus, Angelorum satellitio comitatissimus? Si ad vocem Mariæ salutantis Elizabetham, Jo- hannes, vix dum vivus, in utero suæ Ma- tris exultavit: si tanta fuit virtus Jesu In- fantuli, Jesu vix dum concepti, vix dum formati, & latentis in visceribus suæ matris, ut eum appropinquantem sentiret Johan- nes, quem videre non potuit: quanto ma- gis advenientem eundem Christum in tri- umpho, appropinquantem Deum sentient, & exultabunt mortuorum animæ, quocun- que statu repositæ, & levabunt capita Jus- ti cum gaudio, instante eorum redempti- one. Deus nos celavit, magnâ ex parte, Intermundii, sive statûs intermedii, à die mortis ad diem resurrectionis, condiciones; præmitque nos malis & miseriis hodiernæ vitæ, quo magis essemus intenti in spem futuræ resurrectionis; & secundum Christi adventum (præclaram illam ἐπαγγελίαν) mun- dique renovati gloriam, erecti, & exerto quasi collo, è longinquo expectaremus. De- nique cū hanc habeamus spem, hanc fidu- ciam, perstemus immobiles in virtute & pie- tate: *quum sciamus laborem nostrum non fore inanem in Domino.*

Rom. viii.
18, 19, 20,
21, 22.

CAP.

CAP. IX.

*De Resurrectione primâ & ultimâ: De
cælo terrâque novis, & instauratâ Na-
turâ: De Christi Regno millenni, &
de rerum omnium Consummatione.*

RESURRECTIONEM duplicem su-
prâ notavimus, primam & particu-
larem, dein supremam & universalem.
Quæ quidem distinctio raro occurrit in sa-
cris literis, & ni fallor, apud unicum
Sanctum Johannem, in sua Apocalypsi
explicitè. Neque tamen hoc officit rei
veritati, aut alienum est à more Spiritus
Sancti. In veteri testamento Prophete
duplicem adventum Messie non præsigna-
runt, saltem explicitè, & ad captum Ju-
dæorum: quibus non innotuit olim, nec
dum innotescere videtur. Proinde nec cui-
quam mirum esse debet, multo minus of-
fendiculo, quod duplicem resurrectionem
nobis parcius aut tardius revelaverit Pro-
videntia: aut quod mysterium illud reser-
vârit explicandum per ultimum Prophetarum.
Cujus cum officium esset, Ecclesiæ
Christianæ fata, sive prospera, sive adver-
sa, per omnia sæcula ad consummationem

rerum, suâ Prophetiâ complecti & exponere, locus, tempus, & ratio postulabant, ut Millenne Regnum Christi, & Sanctorum Resurrectionem primam, tacita aut intacta non relinqueret. Quocirca sui vaticinii capite vicesimo, hoc arcanum, à sæculis reconditum, apertè tandem prodidit & explicuit.

PRÆTEREA notandum : ab hoc errore vel cæcitate Judæorum circa unicum adventum Messię, profluxere alii errores non pauci. Hinc Gloriosum Messiam, & statim ab aditu primo illustrem & præpotentem expectabant ; gloriâ secundi adventûs in primum malè translata, vel utroque in unum eundemque confuso. Dein alia multa quæ spectabant unicè ad secundum adventum Messię, ad *Dies Messię* promiscuè ad indiscriminatim referebant. Indè Resurrectionem fore crediderunt in *diebus Messię*, sine discrimine : novos cœlos atque novam terram : cæteraque felicissimi temporis indicia, quæ à Prophetis narrantur in diebus Messię futura. Denique, **הַיָּמִים הַהֵלֵלִים** *Sæculum venturum*, de quo tot & tanta, in Diebus Messię collocant. Hæc & alia multa, pacem, justitiam, regimen divinum, rerum omnium copiam, in iisdem diebus futura prædicant Judæi : idque verissimè, si ad secundum Messię adventum ea referantur. Distingue tempora, & omnia conveniunt : his autem non bene distinctis,

distinctis, orta est in fide Judzorum circa præfata capita, & etiamnum manet, non exigua confusio.

Non dissimili modo, quòd Authores Christiani non distinxerint primam & secundam Resurrectionem, orta est dissensio & obscuritas in doctrinâ de conditionibus & naturâ corporum quæ sumus habituri in resurrectione. Aliis putâ contententibus pro carne & sanguine, & compage organicâ, corporibusque ad instar hodiernorum compositis & configuratis; dum alii corpora nostra crassa in tenuia & ætherea conversum iri statuunt. Horum autem utriusque dogma verum esse potest, modò tempora distinguas & resurrectiones. In primâ resurrectione, cùm vivitur in terrâ, putâ *novâ*, corpus nostrum erit terrestre, compositumque ad formam hodierni: in fine autem Millennii, cùm ascenditur in cœlum, mutabitur idem corpus in cœleste & æthereum, prout ratio loci, & vitæ illius Angelicæ, manifestò postulant: ut suprà dictum est.

HANC autem Ascensionem in cœlum & secundam Resurrectionem de quâ loquimur, præcedunt *Mundi renovatio*, & Christi *regnum Millenne*, maximî momenti capita: de iis igitur pauca in antecessum dicenda sunt; sed pauca, inquam, cùm utramque hanc materiam fusiùs tractaverimus in Telluris Theoriâ sacrâ, l. 4.

FINITA Conflagratione generali, & per ignes illos extremos in Chaos quoddam reducta Tellure, ex illo Chao (vi diuinâ & consilio præsentibus) formanda est *nova* Tellus, ad imaginem primigeniæ & Paradisiacæ. Scilicet sine Mari, sine Montibus, ruptisve scopulis & salebris. Cui respondet pariter cælum *novum*, mite & serene, sine meteoris noxiis : & ver perpetuum sine vicissitudinibus temporum, hyemis aut æstatis incommodis. De quibus Phænomenis novis & hodie insolitis, eorumque causis, satis egimus in Libro præfato.

Theor.
Prædic. c.
5 & 9.

HANC Renovationem Mundi futuram, omnis Antiquitas, tam sacra, quam prophana, celebravit : ut alibi à nobis ostensum est. Inter Prophetas veteres, Isaias novos cælos, & novam terram, futura bis annunciat. Subditque indicia renovatæ Naturæ, *longævitatē*, vel potius immortalitatem Incolarum : & *animalium indolem innocuam*. Sanctus Johannes in suis visionibus de novis Hierosolymis, novos itidem cælos & novam terram se vidisse memorat : additque characterem Telluris novæ, quod *nullum mare habuerit*. Hæc mundi, ut ita dicam, Resurrectio, dicitur à Christo *παλιγενσία*. Quâ voce includitur mundi subintellecti præexistentia, interitus, & renascentia. Eodem ferè modo dicitur à Sancto Petro, in suâ concione ad Judæos,

Cap. lxx.
& lxxi.

Apoc. xxi.
1.

Mat. xix.
28.

Act. iii. 21.

Judæos, ἀποκατάστασις, *Restitutio ad Statum pristinum.* Et utrobique pro suo indice & caractere habet *Tempus Remuneratio- nis*; ideoque sæculum futurum. Sanctus Paulus hanc mundi futuram renovationem ^{Rom. viii. 20. 21.} multis in locis subindicat: Primò, hodie- nam Naturam vanitati subjectam esse do- cet, ac liberatum iri à servitute & corrup- tione, cum filii Dei suam accipient liber- tatem & gloriam. Hunc autem sermonem Apostoli de mundo naturali explicandum esse, satis, opinor, alibi probatum est. De- nique τὴν οἰκουμένην τὴν μέλλουσαν, *Orbem habi- tabilem futuram*, nempe cùm præterierit ^{Archæol. Philos. l. 2. c. 2.} hujusce mundi schema, commemorat idem Apostolus: Christoque, ut proprio Domi- no subjicit, Heb. ii. 5. I Cor. vii. 31. Cæterum his omnibus multo clarior & aper- tior est sermo Sancti Petri, in secundâ suâ Epistolâ Catholicâ, capite tertio: ubi hanc materiam tractat distinctè, & non tantum novos cœlos & novam terram, futura asse- rit; sed etiam duo præcedentia comme- morat, & distinguit in antediluviana & hodierna. Sed cùm hic locus Sancti Petri mihi videatur irrefragabilis, præter ea quæ pressè diximus, operæ pretium erit ei pau- lisper immorari.

QUÆ dicta sunt à Prophetis de novis cœlis & novâ terrâ, hujus sententiæ ad- versarii in allegorias convertunt, atque ita qualitercunque eludunt: sed dictus sermo

S.

S. Petri de iisdem cœlis & terrâ novis, nulla vi aut arte in allegorias resolvi potest, aut à sensu literali detorqueri. Est explicitus, ordinatus, & datâ operâ institutus ad probandum rerum naturam mutabilem, mundumque successive triplicem : Mundum, inquam, *Naturalem*, de quo erat quæstio cum Irrisoribus istis, Ver. 3. Notumque est nomine *cœli & terræ* Hebræos significare Mundum aspectabilem, five rerum naturam. Sed Apostoli verba, (Ver. 11, 12, 13.) quæ huc spectant, si placet, audiamus.

QUUM igitur hæc omnia dissolvenda sint, quales oportet vos esse in sanctis conversationibus & pietatis officiis. Expectantes & maturantes adventum diei Dei, in quo cœli ignescentes solventur, & Elementa æstuantia liquefcent. Sed COELUM NOVUM ac TERRAM NOVAM secundum ejus promissum expectamus : in quibus justitia inhabitat.

PLURA sunt indicia in hoc sermone Apostoli cum præcedentibus collato, quæ voces illas, *Cælum novum & Terram novam*, ad mundum visibilem & naturalem restringunt. Primò, vis, usus, & significatio eorundem verborum, vel ejusdem phraseologiæ, in antecedentibus. Dein, ipsa forma, structura, & contextus orationis, quâ exprimitur hæc Renovatio. Denique, Tempus ad quod refertur. Hæc omnia arguunt

arguunt & testantur Apostolum hîc loqui de cœlis & terris veris & materialibus, non imaginariis aut allegoricis. Quoad primum indicium, Hæc dictio, sive hic modus loquendi ter occurrit in hoc ipso capite : Versu quinto, *Cælum & Terra quæ olim extiterunt*, sive præterita, & Mundus antediluvianus. Dein, versu septimo, *Cæli & Terra quæ nunc sunt*, hodierna, sive Mundus postdiluvianus. Denique, versu decimo tertio, *Cæli novi, & Terra nova*, quæ futura sunt, scilicet post conflagrationem. Quum verò, ex omnium consensu, *Cæli & Terra*, tam in versu quinto, quàm septimo, literaliter, de materiali & naturali cœli & terræ compage intelligendi sint ; quo jure, quâ lege interpretandi, eadem verba, sive eandem locutionem, in eodem capite, & in eodem contextu & continuatione argumenti, in alienam planè significationem detorquere possumus ? Ita scilicet, ut primo & secundo loco, mundum naturalem ; tertio verò, allegoricum & figuratum intelligamus. Idque sine ullo indicio mutati styli, in Authore ; & sine ullâ, ex parte materiæ subjectæ, necessitate.

DEIN, Secundò, idem pariter testatur forma orationis, & modus quo cohæret aut dependet à præcedentibus. Cùm hodierni mundi exustionem descripsisset Apostolus, subdit, *Cæterum, vel nihilominus, expectamus*

tamus *novos cœlos & novam terram* : loco combustorum, vel pereuntium, substituit hos novos cœlos, & terram. Oportet igitur ut sint ejusdem generis cum iis qui perierunt : putà materiales, non allegorici. Res ita se habet, ac si dixisset Apostolus, quanquam perituri sint cœli & terra hodierni, prout jam explicuimus ; non tamen hic finis erit rerum (quod forsan suspicabamini) sed renovatio tantum : expectamus enim, secundum promissa Dei, alios cœlos & terram, successura, in quibus habitabunt Justi. Denique tertio, quandoquidem non nisi post conflagrationem generalem exiturus est hic mundus novus, vel hæc renovatio, quæcunque demum fuerit ; ipsa ratio temporis satis indicat, hanc renovationem exponi non posse de renovatione aliquâ Evangelicâ, (ut volunt Allegorici) vel quacunque aliâ in hac vitâ. Atque hæc argumenta, ni fallor, probant invictè, Cœlos & Terram in hoc sermone Apostolico, κατὰ φυσικότητα, secundum verborum vim & rei naturam, accipiendos esse.*

HIS

* “ Reprehendimus & increpitamus, idque meritò,
 “ Socinianos malefidæ interpretationis, cum ea, quæ
 “ dicta sunt in principio Evangelii Johannis de mundo naturali, ad mundum moralem & metaphoricum
 “ detorquent. Ii ipsi verò qui hæc in re ***** in ean-
 “ dem similémve culpam & errorem incidunt, dum
 “ ea, quæ apertè dicta sunt de mundo materiali à
 “ S.

HIS positis & concessis, sit hæc prima conclusio, *Mundum naturalem, Cælos & Terram renovatum iri, post Conflagrationem.* Dein esto hæc secunda Conclusio, in subsequen- tibus probanda, *Millennium, sive millenne Regnum Christi, in mundo renovato, sive cælo & terrâ, novis, celebrandum esse.*

MILLENNI Regnum Christi pro doctrinâ Orthodoxâ habitum est apud primævos Christianos, & aliquando obtinuit sine labe, & sine lite : cum verò hanc doctrinam ex parte corruperant, aut minùs habuerant perspectam recentiores Millennarii, qui hujusce regni sedem in hodiernis Terris, & ipsius fœlicitatem in hodiernâ vitâ, constituere ; dederâtque hic error fervidis & fanaticis ingeniis, spe inani inflatis, tumultuandi causas, probis autem & sapientibus offendiculum ; malè audire cœpit apud plures hoc dogma innocuum, & etiamnum non est sine omni invidiâ. Quapropter ut his malis occurramus, operæ pretium erit, Quid in hac re statuerint Antiqui Patres ? Quando & ubinam futurum duxerint hoc regnum, paucis exponere.

QUOAD

-
- “ S. Petro, ad mundum moralem & allegoricum. ****
 “ Fidenter enim assero, non magis clarè & distinctè
 “ designari mundum naturalem in principio Evangelii
 “ Johannis, quàm in dicto capite S. Petri, cùm de
 “ novis cælis & de novâ terrâ loquitur.”

QUOAD rem ipsam, fore tandem millenne regnum Christi in Terris, hodierni aut novis futuris, ex oraculis Prophetarum & Apostolorum, satis, ni fallor, alibi probatum dedimus. Testes etiam adducuntur in hanc causam Antiquissimi Patres, omnium ferè gentium. Græci plures, Latini etiam, & Africani: In hoc numero sunt imprimis Papias Hierapolis Episcopus, Justinus Martyr, Sibyllini Carminis author vel interpolator, ante Justiniani tempora: Scriptor Epistolæ sub nomine Sancti Barnabæ, Irenæus, Melito Sardenfis, Methodius: præterea, Tertullianus, & discipulus ipsius Cyprianus, Africani: Nepos, Episcopus Ægyptius, Victorinus Petavionensis & Lactantius, Latini. Hi vixere omnes intra tertium Ecclesiæ sæculum: dum magis integra & incorrupta stetit, doctrina * Apostolica. Ex his etiam Patribus nonnulli, non tantum ita se sentire testantur, sed & Ecclesiam sui temporis, vel alios omnes in fide Christianam rectè sentientes: alii hoc dogma à Sancto Johanne & Apostolis traditione receptum affirmant.

Sed præter hæc testimonia explicita, & causæ, quæ agitur, proxima: constat aliunde

* " Vide locum Gennadii. Tractatus Tichonii est
" in BB. PP. & in Orthodoxogr.

unde ab argumentis & indiciis in istorum temporum historiâ fundatis, hoc dogma *de Regno*, ita enim appellatum est olim, habitum esse Dogma Christianum : idque tam ab Ethnicis ipsis, quàm à nostris. Ab Ethnicis, inquam, qui sibi malè metuebant à Rege, quem venturum expectabant Christiani : quos ideo ambitionis insimulabant, aut quòd spargerent seditionis semina, Regnum sibi in terris olim obventurum pollicitantes. Præfatus Justinus in suâ Apologiâ pro Christianis ad Antoninum Pium, quæ eò plane spectant, hæc habet verba : *Ἰμεῖς ἀκέσαντες βασιλείας προσδοκῶντας ἡμᾶς, ἀκείτως ἀνθρώπινον λέγειν ἡμᾶς ὑπελήφατε, ἡμῶν τὴν μετὰ Θεῷ λεγόντων, &c. Vos Regnum à nobis expectari audientes, sine discrimine aut judicio humanum à nobis designari suspicamini : cum nos illud, in quo cum Deo regnaturi sumus, intelligamus.* Quod se cohortari sæpius solerent Christiani, alii alios, ad perpetiendam mortem forti animo, eò quòd Martyres in causâ Christi Regno potituri essent ; hoc de Regno in hodiernâ vitâ interpretabantur Ethnici, ac si molirentur aliquid Christiani contra Imperium, aut eo se fruituros crederent. Quibus rectè respondet Justinus in proximè sequentibus, *Quandoquidem* libenti animo mortem optemus in causâ Christi, manifestum est, nullam nobis esse spem Regni in hac vitâ :
vel

vel eam spem nos temerè, unà cum vitâ, ab-
jicere & excindere.

PRÆTEREA, idem arguitur ex actis Do-
mitiani : quamadmodum enim Herodes,
nato jam Christo, metuebat sibi ne Chri-
stus ei Regnum eriperet ; ob famam spar-
sam inter Judæos, Messiam, quem tunc tem-
poris expectabant, Regnum Israël restitu-
turum : ita postea, ut narrant Historici,
Domitianus Imperator ex stirpe Davidicâ
ortos è medio tolli jussit, ac propinquos
Christi ad examen vocavit, ut rationem
redderent de Christo & regno ejus, quod-
nam esset, quando, & ubinam locorum ex-
titurum. Cui inquisitioni occasionem de-
dêre sermones librique * Christianorum de
futuro in terris Christi Regno.

HÆC

* Christus Dominus nunquam negavit (sæpe licet
oblatâ, si voluisset, occasione) se esse † Regem, vel
habiturum esse Regnum. Dixit quidem Pilato, quæ-
renti an Rex esset Judæorum, *Regnum suum non esse
ex hoc mundo* : neque est omnino : Regnant enim in
hodierno mundo improbi, regnant Satanas & Anti-
christus. Deletis autem his inimicis suis, & renovato
mundo, in illo venturo regnabit cum suis Sanctis.
Christus Zebedæis negavit primas sedes in suo Regno,
Regnum ipsam non negavit. Pariter Discipulis de
temporibus regni sciscitantibus, tempora quidem ta-
cuit, regnum non renunciabat, *Act. i. 6.* Regnum
autem terrestre, non æternum & cœleste, à Christo
subintelligi, perinde ac ab illis qui hæc ei proponebant,
arguunt illa bona terrestria & temporalia, quæ pro-
mittit memorâtve in suo regno futuro. Promittit suis
discipulis

† "Vid.
"Luc.xxiii.
"Act.xvii.
"7:

Euseb.Hist.
Eccl.lib.iii.
c.15.
"Vid.etiam
"Nicephor.
"l.3.c.10.
"11.

HÆC de Ethnicis: Inter Christianos suæ fidei in hâc parte id mihi videtur argumentum, quòd *preces fuderint pro mortuis*: Scilicet, ut partem haberent in Resurrectione primâ. Preces & oblationes pro mortuis, per aliquot sæcula in usu fuisse, prout suprà notavimus, nihil mihi dubii est: non autem eodem semper consilio, nec easdem semper gratias & beneficia pro Animabus Defunctorum petebant supplices. Ut fruerentur pace & requie, ut immunes evaderent ab extremis ignibus, ut maturè resurgerent & partem haberent in Resurrectione primâ, Hæc erant votorum summa. Horum postremum dicitur apertè à Tertulliano, ubi officium piæ uxoris erga defunctum maritum explicat, his verbis: *Pro animâ ejus orat, & refrigerium interrim adpostulat ei, & in primâ resurrectione consortium: & offert annuis diebus dormitionis ejus.* Atque alibi *moram resurrectionis*

Append. 11
Cap. iv.

De Monog.
Cap. x.

De Anim.
Cap. ult.

Q

discipulis bona temporalia ἐν τῇ καλιγγενεσίᾳ, Mat. xix. 28. (quod de mundo renovato intelligendum esse, suprà notavimus.) Dixitque in supremâ cœnâ se postea non bibiturum esse ex succo vitis, donec novum biberis cum illis in regno Patris, Mat. xxvi. 29. Et eodem tempore ait, (Luc. xxii. 29, 30.) *Ego paciscor vobis, prout pactus est mihi Pater meus, Regnum: ut edatis & bibatis in mensâ meâ, in regno meo.* In cœlis neque editur, neque bibitur: Et licèt nonnunquam metaphoricè usurpentur illæ phraseologiæ, primariæ tamen verborum significationi adhærendum est, nisi depellamur necessitate: quæ hîc nulla est.

“Locafunt,
 “apud
 “Daille de
 “Us. PP. p.
 “288. ult.

ſurrectionis loco pœnæ habet pro luendis levioribus delictis. Nec diſſimiles effudit preces Sanctus Ambroſius pro Valentiniano & Gratiano, fratribus, præmaturâ morte abreptis: in ſuâ funebri oratione pro Valentiniano ſecundo, quam claudit his verbis: Te quæſo, ſumme Deus, ut chariſſimos juvenes maturâ reſurrectione ſuſcites & reſuſcites: & immaturum vitæ iſtius curſum maturâ reſurrectione compenſes, Amen. Atque alibi in eundem ſenſum, diverſos reſurgentium ordines & tempora conſtituit. Denique, in * Liturgiâ antiquâ Gothicâ hæc precum publicarum formula præſcribitur: *Quiſcentium animas in ſinu Abrahamæ collocare dignetur Deus, & in partem primæ Reſurrectionis admittat: per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum.* Nempe cùm non crediderint veteres Animas piorum ſtatim à morte in cælum aſcendere, aut ſummâ protinus frui gloriâ & viſione beatâ: Cùmque reſurrectionem primam ante illud tempus, Regnûmque Chriſti, expectârint; eoque potiri, primum habuerint beatitudinis gradum: Hunc ſtatum, hanc reſurrectionem precabantur ſuis, in Chriſto dormientibus, tanquam pignus futuræ gloriæ, & initiationem quandam ad vitam cœleſtem.

SED

* “ Conſule alias Liturgias, Moſarab. & Ambroſ. vel Ital. Vid. Dailé de pœn. p513. ult.

SED de his fatiis: cùm non fit opus pluribus in re notâ & confessâ. Nam in scriptis veterum quique versatissimi, inter recentiores aut hodiernos authores, licet non stent à partibus Millennariorum, agnoscunt tamen hoc dogma circa futurum Christi regnum in terris, receptum fuisse plurimum, in primis Ecclesiæ sæculis. Sed non perinde est in confesso, in quibus terris, hodiernis vel futuris, hoc millenne Regnum Christi statuendum sit. Vulgò creditur à Millennariis recentioribus, in hac vitâ, & in hodiernis terris, regnaturum esse Christum. Sed non ad mentem veterum hoc credunt, ni multum fallar: nec ad mentem sacræ Scripturæ: nec denique secundum ipsius rei naturam. Quoad Millennarios antiquos, quorum supersunt scripta, de Renovatione Mundi naturalis omnes verba faciunt, in adventu Christi peragundâ. Justinus id non semel memorat in Dialogo cum Tryphone: & in novis & instauratis Pag. 307. Hierosolymis Millennium collocat, adductis verbis Prophetarum de *novis cælis & novâ terrâ*. Dein (p. 369.) τὴν τῶν ἁγίων γῆν appellat Terram illam in quâ regnaturi sunt Sancti unâ cum Christo. Atque τὴν καὶ ἀναγέννησιν, *Renovationem Mundi* (in quo nova Hierosolyma) Christo attribuit non minùs quàm primam Mundi constructionem, p. 340.

Lib. v.
c. 13.

NON dissimili modo Irenæus renovatio-
nem Naturæ cum temporibus Regni con-
jungit. *Prædicta*, inquit, *benedictio*, nem-
pe Jacobo facta, de fertilitate Terræ, *ad*
tempora regni sine contradictione pertinet,
quando regnabunt iusti surgentes à mor-
tuis: quando & Creatura renovata & li-
berata multitudinem fructificabit univer-
sæ escæ, & rore cæli, & ex fertilitate
terræ. Idem vel tantundem affirmat ca-
pite sequenti, & deinceps identidem ad
finem Libri.

Lib. vii.
c. 22.

EODEM spectare videntur verba Lactan-
tii: *Deus enim veniet, ut orbe hoc ab om-*
ni labe purgato, redivivas iustorum ani-
mas corporibus innovatis ad sempiternam
beatitudinem suscitet. Denique si Gelasio
Cyziceno fides, Patres Nicæni in eâdem
fuere sententiâ, Regnûmque Christi & Jus-
torum in novâ Terrâ collocârunt, his ver-

Hist. Aët.
Conc. Nic.

bis: *Καὶνὲς οὐρανοὶ καὶ καινὴν γῆν προσδοκῶμεν, κατὰ*
ἱερὰ γράμματα· φανομένης ἡμῖν τῆς ἐπιφανείας καὶ βα-
σιλείας τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
&c. *Novos cælos & terram novam expec-*
tamus, secundum sacras Literas: cum
apparuerit nobis illustris præsentia, & Reg-
num magni Dei & Salvatoris nostri Jesu
Christi. Et tunc, ut ait Daniel, (cap.
vii. 18.) *recipient Sancti Regnum Altis-*
simi: & erit terra pura, sancta, Terra
Viventium, non mortuorum: quam oculis
fidei prævidens David, clamat (Psal. xxvii.

13.) *credo videre bona Domini in Terrâ viventium: Terra mansuetorum & humilium. Beati, inquit Christus, mites: quoniam ipsi possidebunt Terram. Et Prophetâ Isaias ait, Et calcabunt ipsam pedes mansuetorum & humilium.* Vides, secundum hos Patres, in novis cœlis & novâ Terrâ fore sedem millennii: nec proinde ante renovationem mundi beatum illum rerum ordinem esse expectandum, ex mente veterum Chiliastarum.

FATEOR, antiquos non semper convenire de ordine Conflagrationis & Renovationis mundi, quæ prior, quæ posterior: *Ut suprâ.* Huic illam postposuisse videtur Tertullianus, sed malè. Errorémque suum facile corrigere potuisset ex verbis Sancti Petri, *2 Epist. iii. 12, 13.* qui, exustis Cœlis Terrisque hodiernis, statim succenturiat novos Cœlos, novamque Terram, in habitationem Justis. Nec quidem expeditè concipi potest renovatio mundi sine præcedente conflagratione: vel aliquâ saltem concussione aut demolitione, quæ genus humanum tolleret. Præsertim *Apoc. xxi. 1.* si, secundum Ideam Sancti Johannis, nova Terra novam formam, orbisque habitabilis novus nullum mare sit habiturus. At id forsan occasionem dedit errandi nonnullis, quòd duplex futura sit mutatio mundi, altera ad principium, altera ad finem Millennii: *Apoc. xx. 11.* nempe cum *fugient Cœlum & Terra: & locus eorum non erit inventus.* Sed hæc fuga Cœli

& Terræ, & loci sui pristini derelictio, in fine Millenniumi futura, neutiquam exponenda sunt de Conflagratione communi, sed de mutatione aliquâ insigniori, qualis, in fine Millenniumi, sanctorum etiam corporibus accessura est, cum in regiones cœlestes transferentur.

SED hæc obiter. Pergamus in proposito, & in quâ Terrâ, hodiernâ vel futurâ, Regnum Christi & Sanctorum constituunt *Authores Sacri*, jam porro videamus. Vidit Sanctus Johannes (Apoc. xxi. 1, 2.) novos Cœlos & novam Terram: dein vidit Sanctam Civitatem, sive nova Hierosolyma, de cœlo descendere; puta in illam novam Terram, quo aliò enim descendere potuit? constat autem ex capite præcedenti Civitatem Sanctam (eandem cum civitate dilectâ) esse Regnum Christi, vel ipsius Metropolin: ad quod consequens est, Prophetam vidisse Regnum Christi descendere in novam terram, sedem suam ibidem habiturum.

Cap. xx. 9.
Isa. lxx.
17, 18.

PRÆTEREA, series Visionum Apocalypticarum, & spatia temporum quibus continentur, Millennio, suisque antecedentibus, non relinquunt locum, intrâ fines hujusce mundi. Credo equidem non duraturum esse hunc mundum, quantumcunque, in mille annos ab hodierno die. Et si qua fides sexmillenni Prophetiæ Judæorum (quam c̃ Patribus Christianis plurimi sunt amplexi)

plexi) non superest semimillennium, abhinc ad rerum exitum. Sed his missis, constat utcunque hanc recentiorum Chiliastrarum hypothefin, plus nimio temporis exigere pro reliquâ ætate mundi, si rem æstime- mus ex calculis Apocalypticis. Nam se- cundum illud systema Prophetiarum, mul- ta supersunt adhuc præparanda & peragun- da, antequam incipere possit Christi & Sanctorum Regnum. Non nisi deleta pe- nitùs Antichristo, Satanâque ligato, reg- nabunt Sancti: sed excidium Antichristi non pauca debent antecedere quæ nondum completa vidimus. Nondum ascendere, aut surrexere, Testes: nondum cecidit pars tertia Civitatis: nondum præteriit Væ secundum, aut incepit tertium. Quæ om- nia memorantur in capite undecimo Apo- calypseos, ante interitum Antichristi even- tura. Præterea nondum effusæ sunt phialæ, capite decimo sexto: nec quot supersint adhuc effundendæ, certò novimus. Deni- que, quæ exinde sequuntur ad caput usque vicesimum, ubi incipit regnum Christi, restant exercenda in Antichristum, ad dimi- nuendum, & tandem abolendum, ipsius Regnum, parandumque theatrum in ad- ventum Christi. Quanto autem tempore opus erit, ut hæc compleantur singula suo ordine, vix audeo conjectare: sed quan- tumcunque fuerit, præcedere debet beatum

Apoc. xx.

Millennium, atque ætatem mundi tanto longiùs protrahere.

SED, ut in his complendis non parum temporis elabetur; ita, (secundùm eandem Apocalypsin) his completis, statim sequitur finis mundi: nec locus aut sp̃atium relinquitur annorum mille beatitudini. Cùm sonuit Tuba septima, dicitur instare vel adesse tempus judicandi mortuos, ideòque finis Mundi: nam ante id temporis, mortui non sunt judicandi. Pariter Bestia devicta conjicitur in stagnum ignis, ardens sulphure: quod denotare mihi videtur conflagrationem Mundi, si cum visionibus Danielis, (cap. vii. 11.) & doctrinâ Sancti Pauli conferatur, 2 Theff. i. 8. & ii. 8.

Cap. xi. 18.

Cap. xix.
20.

EPOCHÆ Regni Christi & Sanctorum passim in sacris Literis designatur per illud indicium, quòd conjuncta sit cum die judicii, vel, eo præeunte, introducatur. Neque alio opus esse videtur argumento, ut doceamur, Regnum illud non expectandum esse in hac vitâ, aut in hodierno sæculo. Sed loca Prophetarum, si placet, Danielis & Sancti Johannis eâ de re paulisper conferamus. In dicto capite septimo Danielis, à versu nono ad finem, sæpius repetitur confessus Judicialis, vel prævius regni Sanctorum, vel cum eodem conjunctus, Ver. 22. cùm venerit Antiquus Dierum, judicium simul & regnum tradentur Sanctis. Dein, confidente judicio (Ver,

(Ver. 26, 27.) *Regnum, Dominatus, & amplitudo regnorum sub toto cælo dabitur populo sanctorum excelsorum.* Eodem modo Sanctus Johannes, hâc in re, ut solet aliàs, Danielis vestigiis inhæret: non tantum quòd descripturus Millennium, thronos Judiciales priùs constituat, in capite Ver. 4. vicefimo; sed quòd antea capite undecimo, ut suprà notavimus, tam mortuos, quàm vivos judicandi tempus, cum tempore Regni & Domini Christi & Sanctorum connexerat. Cùm sonuisset Tuba septima, magnâ voce pronunciatum est in cælo, *Facta sunt regna mundi Domini nostri & Christi ejus, qui regnabit in secula seculorum.* Cap. xi. 15. Dein postea, *Advenit præstitutum tempus ut judicentur mortui, & ut des mercedem servis tuis Prophetis, & Sanctis, & timentibus nomen tuum. - - - Tum* Ver. 18. *apertum est Templum Dei, in Cælo, & visa est Arca fæderis, &c.* Ver. 19.

MANIFESTUM est hîc repræsentari à Prophetâ Regnum & Tempora Regni, ut loquuntur veteres. Respondetque hæc idea ejusdem regni apud Daniele descriptioni, in utrâque parte: tam quoad Dominium datum sanctis, quàm istius Domini tempus: nempe cùm judicandi sunt mortui. Quod solenne tempus cùm non sit adventurum ante finem mundi; neque ante eundem terminum auspicabitur Beatum Millennium secundum hæc oracula. Denique

pars

pars ultima descriptionis, *De Templo aperto*, & conspectâ in eo *arcâ fœderis*, de *Schechinah* intelligenda est: quòd incubuit arcæ fœderis in Sancto Sanctorum, quòdque illustrius adhuc videbitur in Christi regno, ac Beato, de quo loquimur, Millennio: prout infrâ expositum erit.

HIS notis calculisque Prophetarum circa tempora Regni, consona sunt verba Christi, cùm τὴν παλιγγεσσίαν & confessum Judicalem conjungit: Mat. xix. 29. *Vos, inquit, qui secuti estis me, ἐν τῇ παλιγγεσσίᾳ, in renascentiâ vel renovatione rerum, cùm sederit Filius hominis in throno gloriae suae, sedebitis vos etiam in thronis duodecim, judicantes duodecim tribus Israel. Et quisquis reliquerit domos, &c.* Hic apparatus Judicialis, ut vides, exprimitur. Christum autem hîc loqui de regno suo Millenni, duo testantur indicia: Primò, quòd uterque Prophetarum jam dictorum, eodem modo, quo Christus, regnum illud introducat: ut patet ex præcedentibus. Secundò, quòd hanc παλιγγεσσίαν notet & indiget Christus pro loco & tempore, quibus merces & retributio reddentur sanctis, & servis Christi fidelibus. Eundem prorsus ad modum quo dixit postea Johannes, idem tempus statumque delineans, *venit Tempus* judicandi mortuos, & reddendi mercedem servis tuis. Consentiunt itaque authores sacri in hoc charactere temporis, quo

quo principium Millennii ultra fines hujus-
ce sæculi protenditur.

SED de tempore futuri Millennii satis:
Redeamus jam ad ipsius sedem, quam in
novis cœlis & novâ Terrâ constituimus, se-
cundum visionem Sancto Johanni factam. Apoc. xxi.
Isa. lxx.
17, &c.
Nec aliter Isaias Propheta, cum Deum con-
diturum esse dixerat novos cœlos & novam
terram, & Hierosolyma exultantia, his
subjungit statim novum naturæ ordinem,
hominumque lætum, pacificum & fœlicem
statum: quibus regnum Justorum, & ip-
sius fœlicitas, exhibentur. Quod eo fiden-
tius dico, & de hoc regno interpretor, cum
videam Sanctum Petrum novos cœlos & 2 Epist. iii.
13.
novam terram à Prophetis promissos, in se-
des & habitationem Justis assignasse. Quòd
aliter capi aut exponi non potest, quàm de
hoc, de quo loquimur, Regno.

DENIQUE, præter hæc dicta Prophetica,
quibus Regnum Christi cum novis cœlis &
terris, explicitè vel implicitè, connectitur:
Idem argui potest à tempore adventûs Chri-
sti, ad Regnum; quem agnoscunt Millen-
narii futurum in principio illius Regni.
Christus autem non adveniet ante finem
mundi, vel ante tempora Renovationis:
Proinde nec ante eundem terminum auspi-
cabitur Millennium. Ἀποκατάστασις πάντων, &
παλιγγενεσία, denotant Renovationem mundi:
Christus autem non adveniet ante hanc
ἐπικατάστασιν & παλιγγενεσίαν. Prius nos docet
plenè

plenè & perspicuè Sanctus Petrus in suâ concione, A&. iii. 21. cùm ait de Christo, *Quem oportet cæli capiant usque ad tempora restitutionis omnium: de quibus locutus est Deus à sæculo, per os omnium Sanctorum suorum Prophetarum.* Pariter quoad alterum, Christus ipse suum adventum, quo compensaturus est eos, qui in hoc sæculo, sui nominis causâ, mala fuerant perpeffi, ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ statuit, Mat. xix. 28, 29. Quod de Regno suo, in mundo renato, exponendum esse, ex adjunctis suprâ ostendimus: cùm nimirum Regis aut Victoris instar, palmas & spolia, & partæ jam pacis summa munia, militibus suis, servísque fidelibus, qui belli tulerant æstum & pericula, distribuet. Neque cælum & æternam gloriam unicè respicit hæc promissio, quum bona externa & temporalia memoret, præter vitam æternam. Atque huic omnino congruit sermo Sancti Pauli, cùm Christo subjicit, tanquam suo Regi, τὴν * οἰκουμένην τὴν μέλλουσαν, *orbem habitabilem futurum: vel* כְּהַנִּיחַ הָעוֹלָם †
ut

Heb. ii. 5,
6.

* “Οἰκουμένη significat τόπον οἰκήσεως ex vi vocis: & secundum syntaxin subintelligitur γῆ.”

† “Dictio illa αἰὼν μέλλων, vel כְּהַנִּיחַ הָעוֹלָם sumitur vel latè pro temporibus Messiae indiscriminatim, vel strictè pro temporibus Regni Messiae. Quo sensu strictiori & maximè proprio distinguitur tam ab hodierno sæculo, quàm ab æternitate; sive ab illo
I “ tempore,

ut loquuntur Hebræi: quem Messiae pariter subjecerunt.

DENIQUE, ut hæc finiam, nullum ag-^{Mat. xxiii.}
noscit scriptura sacra futurum adhuc Christi ^{39.}
adventum ante judicalem, vel ante finem
mundi: quapropter hæc tria conjunxit A-
postolus Paulus ad Timotheum, mortuo-^{2 Epist. iv.}
rum *κείων*, Christi *ἐπφάνειαν*, & *βασίλειαν*. *Ob-*^{1.}
testor te, coram Domino nostro Jesu Chri-
sto, qui judicaturus est vivos & mor-
*tuos, in apparitione suâ & Regno suo.**

DE sede Regni millennis in novis Coelis
& novâ Terrâ, hæc hæctenus ex autoritate
sacrâ adduximus. Præterea res ipsa loqui-
tur, atque idem suadet Ratio: Quorsum
enim nova Tellus, si incolarum vacua?
Quorsum novus orbis habitabilis, sine habi-
tatore? Dein, hodierna Tellus, vel hodier-
nus

“ tempore, quo Christus traditurus est Regnum in ma-
“ nus Patris. Atque hoc sensu proprio, pro sæculo
“ nempe intermedio inter hodiernum & æternitatem,
“ sæpe sumitur in sacris literis. Christus regnaturus
“ est *ἐν τῷ αἰῶνι μέλλοντι*, Ephes. i. 22, 23. Heb. ii. 5, 6.
“ nondum autem regnat eo sensu, nec regnaturus est eo
“ sensu, ubi tradiderit regnum in manus Patris. Nem-
“ pe post finalem resurrectionem & omnia sæcula ex-
“ pleta. Patet itaque dari regnum Christi intermedium,
“ atque illud propriè dici *ὁ αἰὼν μέλλων*, quanquam locutio
“ illa laxè sumpta omnes dies Messiae comprehendat.”

* “ Idémque Apostolus unâ cum S. Petro adven-
“ tum Christi cum mundi conflagratione conjungunt.
“ 2 Theff. ii. 7, 8. 2 Pet. iii. 10. Confer hæc argu-
“ mentis consimilibus apud Gerard. Tom. ult. p. 139,
“ 140, 141.”

nus naturæ ordo, vanitati aut corruptioni subjectus, foelicitatem Beati sæculi ferre aut recipere non potest. Denique, Incongruum esset Martyres & Sanctos è mortuis in hodiernam vitam & inter hodiernos homines deducere. Hæc paucis, si placet, expendamus. Quoad primum, Probatum & concessum habeo, ratum fixumque, *Renovatum iri Mundum naturalem*: Cælum nostrum Terramque, sensu proprio & literali. Hæc est vox clara sacræ Scripturæ: & habita est pridem, ut hodie, fides orthodoxa. Dic igitur, oro te, Quo consilio, quem in finem renovanda est Tellus? Cui usui inserviet renascens ille Paradisus? Omnes utique agnoscunt in melius mutandam esse Tellurem: Nôsq; suffragante sacrâ Scripturâ, in formam, pulchritudinem, & fertilitatem Paradisiacam, restituendam esse ostendimus. Age sis itaque, Deus & natura nihil faciunt frustra: multo minùs integros rerum ordines, mundosque habitabiles. Nec habitabiles tantùm, sed omnibus naturæ beneficiis, cœli & soli, instructissimos: sedes denique planè beatas. Hujusmodi verò sedes beatas, mundumque pulcherrimum, cùm fingere non liceat incassum facta, Dic obsecro quo proposito, quem in finem: siquem nôsti rectiorem & nobiliorum illo quem assignavimus, imperti; sin minùs, nullamque noveris magis idoneum, hunc mecum amplectere, Orbemque illum
fu-

Vid. Just.
vel Athor.
quæstion.
ad Græc.
p. 196.

Theor. Tell.
l. iv. c. 2.
& 8.

futurum habe pro verâ *Terrâ Viventium*:
 pro vero Canaan, Terrâ promissâ: Terrâ, τὴν δικαίαν.
 ubi *regnabunt Sancti*, Terrâ, quam *habi-* τὴν μέλλ.
tabunt iusti. Denique, Terrâ, quam *hæ-* Psal. cxli. 6.
reditate possidebunt mites & innocui; qui, Apoc. v. 10.
2 Pet. iii.
13.
 in hodiernâ minimam ferè tenent portiuncu- Mat. v. 5.
 lam: nec tanti quidè est Tota, ut eam
 magnopere cupiant.

SECUNDO enim, hodierna Tellus, & Cœ-
 lum illi proprium, præbere nequeunt, nec
 quidem capere, fœlicitatem illam natura-
 lem, quæ constituitur sanctis in Christi
 Regno millenni. Fœlicitatem *naturalem*
 dico: nam præter bona animi, sanctosque
 affectus, quibus gaudebunt jugiter; Natu-
 ra externa erit tota aurea, & de malis illis,
 quæ vitam hodiernam premunt, nihil erit
 reliquum. Neque pauperies, aut rerum Apoc. xxi.
 inopia: neque labor servilis & illiberalis: 4.
 neque bella & discordiæ, neque morbi &
 ægritudines corporis, locum ullum habitura
 sunt Millennio. Stante autem hodiernâ
 naturâ, evitari non possunt hæc incommo-
 da: possunt quidem diminui, boni regimi-
 nis ope, bonisque legibus; sed tolli non
 possunt, nisi una mutetur naturalis rerum
 ordo. Non fertilior evadet hæc Terra, quo
 durat longius: sed potius ficcior & sterilior:
 atque eo major erit inopia rerum, ad vitam
 victumque necessariorum: & augebitur ser-
 vilis labor & miseria. Neque cessabunt
 lites, & discordiæ, vel privatæ vel publicæ:
 nec

nec bellorum causæ & contentiones. Præterea, si eadem maneat cœli facies, eadem temperies, easdem aëris injurias & incommoda patiemur usque, secundum anni temporumque vicissitudines. Denique, nec deerunt morbi, dolores, & ægritudines, quibus hodie laboramus. Hæc autem prorsus aliena sunt ab ideâ Regni Christi, quemadmodum à Prophetis exprimitur; nec præmii rationem haberet, multo minùs Regni, status hodierno haud beatior.

TERTIO, fac resurgere à mortuis Beatos Martyres, aliósque Sanctos, ac inter hodiernos homines versari: non video quod genus vitæ, vel quod genus mortis, daturus sis his Redivivis. Vísne morituros esse denuo, intrà breve tempus, more cæterorum mortalium? vel ad millé annos, victuros? si priùs, non meruit tantillum vitæ, ut, ipsius gratiâ, claustra mortis & amica silentia perrumperent. Vitæ inquam, terrenæ gratiâ, inter nubila & caliginem, molestias & incommoda hodiernæ Terræ, & Cœli. Putas, fat scio, Beatos fuisse martyres in alterâ vitâ, ante suum huc reditum, aut descensum: quodnam vero aut quam ob rem, cepit eos suæ beatitudinis fastidium?

---- *Anne aliquas ad cœlum hinc ire putandum est
Sublimes Animas: iterumque ad tarda reverti
Corpora? terrenósque artus, moribundâque membra?
Quæ brevis & miseræ lucis tam dira cupido est?*

Nec

Nec ex alterâ parte, vitam longævam, millennem aut semimillennem, patitur hodiernus, aut similis quicunque, naturæ status.

SED perge reliqua : Redeant in has terras Martyres & Sancti; quod genus vitæ, dum inter nos versantur, dabis his novis Incolis? Uxores ducent? ut olim Filii Dei filias hominum amavere: operamque dabunt procreandis liberis, vitæque regundæ, eodem modo quo reliqui mortales? Quæ bona hîc posseffuri sint, non video. Quas hæreditates adibunt, & quo jure? Omnia prærepta sunt, & dudum occupata in hodiernâ terrâ. Non fas est aliis eripere patrimonia, nec possunt succedere in bona & fundos majorum suorum, ante multa sæcula, & ultra omnem hominum aut tabularum memoriam, vitâ defunctorum. Denique expensis omnibus bonis, animi, corporis, & fortunæ, nullâ ex parte operæ pretium mihi videtur, multò minùs præmium Sanctis dignum, statum mortis cum vitâ, qualis est hodierna, commutare. Sed de his fatis.

HÆC pauca, è Scriptis sacris, & ex ipsâ rei naturâ, deprompta, meditanda proponimus sequioris ævi Millennariis: qui neglectis veterum vestigiis, præfestinant, & ex ardore nimio, præcipitant regnum Christi in has terras, & in hodiernum sæculum; unde Principum, & aliorum, con-

R

citant

citant invidiam, atque dogmati prorsus innocuo & inermi odium pariunt: retardantque hâc ratione, id quod maximè promovere in votis habent. Non inficiamur in melius progressurum esse genus humanum, saltem ex parte, etiam in hodiernâ vitâ, & meliusculè se habituras esse res Christianas; labefactum iri Tyrannidem Antichristianam, avulsumque aliquas istius Imperii partes. Augebitur præterea inter bonos vis pietatis & charitatis, amorque veri, recti, æqui & honesti: atque his bene munitis, Alii alios in minutioribus dissentientes, non vexabunt aut persequentur. Denique augebitur scientia, tam divina, quàm naturalis: & speciatim Religionis Christianæ status genuinus, & illius œconomix mens, consilium, & sapientia, melius innotescunt. Hæc quidem desideratissima sunt, sed ad fœlicitatem Regni, de quo agitur, opus est præterea ut concurrat natura externa, & novus rerum ordo: lux etiam veritatis plenior & perfectior, quàm capere possumus in hodiernâ vitâ. At expedienda sunt quæ supersunt in hoc argumento.

His ita expositis & constitutis, superest ut Millennii statum explicemus. Constat parte naturali & intellectuali: Quæ & qualis futura sit naturæ facies, quis ordo, in sæculo illo venturo, sive in novis cœlis & novâ terrâ, in præmemoratâ Theoriâ satis abunde

abunde differuimus; nec hîc libet jam dicta repetere. Et quoad partem intellectualem, constat illa maxime *contemplatione* & *devotione*: exercitiis Angelicis, quibus præparatur animus ad vitam Cœlestem. Hæc etiam, eodem in tractatu, pro modulo nostro descripsimus & expedivimus. Restant tantum quædam superaddenda de *Præsentia Christi extraordinariâ in illo suo Regno*: & de *Consummatione Oeconomiae Christianæ*.

QUUM verò loquimur de Præsentia Christi in suo Regno, non id volumus, Christum descensurum esse in terras formâ humanâ, & versaturum cum hominibus, ut olim in Judæâ; nec vitam ducturum esse terrestrem, sicut in tempore suæ carnis: Hæc esset quodammodo secunda Incarnatio. Sed apparebit eminus, in suo Corpore glorioso, per modum perpetui aut constantis *SCHECHINAH*: ut olim in Sancto Sanctorum. Et ex alto cœlo demissâ suâ sede, residebit in conspectu terrarum, Rex Augustus, Numen visibile. Hæc autem pluribus aperienda sunt & explicanda.

CUM tradidisset Sanctus Johannes doctrinam Millennii, novosque cœlos & novam terram, visione sibi exhibitâ, repræsentâisset; subdit statim, *Atque ego Johannes vidi Sanctam illam Civitatem, Jerusalem novam, descendentem à Deo è Cœlo*
 --- *Et audiivi vocem magnam è cœlo, di-*

Apoc. xxi:
2, 3.

centem, *Ecce Tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum iis*: Ἰδὲ ἡ σκηνὴ τοῦ Θεοῦ μετὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ σκηνώσει μετ' αὐτοῦ, καὶ αὐτοὶ, &c. Hoc de *Schechinah* intelligendum esse suadent ipsa verba, & verborum istorum usus, in stylo sacro. *Ecce Tabernaculum Dei cum hominibus*, inquit vox ē cœlo: talis nempe Dei præsentia, aut habitatio, qualis erat in Tabernaculo, ubi se exhibuit *Schechinah*. Dein adjicitur in eundem sensum, σκηνώσει μετ' αὐτοῦ ὁ Θεός: *inter eos ponet Deus Tabernaculum suum*. Denique, quo magis innotescat, hîc indigitari habitationem Dei cum Sanctis in Millenni Regno, ut olim cum populo Israëlitico in Sanctuario, subjecit Propheta: Καὶ αὐτοὶ λαοὶ αὐτοῦ ἔσονται, καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς ἔσται μετ' αὐτῶν, Θεὸς αὐτῶν. Quæ sunt eadem verba, si consulas, quibus cum Israëlitis, in conventu & in Sanctuario, habitaturum se promisit Deus, Exod. xxix. 42, 43, 44, 45, 46. Lev. xxvi. 11, 12.

PRÆTEREA, eadem usus est in Evangelio locutione Sanctus Johannes, cùm habitationem Dei in carne humanâ adumbrare voluit, Joh. i. 14. Ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐδεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὥς μονογενοῦς πατρὸς. Occurrit adhuc eadem dictio in Apocalypsi, cùm Turbæ Palmiferæ (qui sunt iidem cum Sanctis Millennii) fœlicitas & privilegia recensentur.

Inter alia enim dicitur: Ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου, Apoc. vii. 15, 16, 17. nemp̃e Christus, σκηνώσει ἐπ' αὐτούς: *Habitabit*

bit super eos, vel Tabernaculum figet inter eos : quod explicationi nostræ de *Schechinah* in Regno Christi prorsus respondet. Nec aliter Propheta Ezekiel, illius, de quo C. xxxvii. 26, 27, 28. loquimur, Regni beatitudinem deprædicans, Sanctuarium Dei, sive Dei sedem, ut in Sanctuario, ibidem collocat. His omnibus unicum præterea locum ex iisdem oraculis Apocalypticis adjiciam : ubi de Millennio agitur, atque unâ mentio fit aperti Templi, conspectæque arcæ fœderis : cui nempe superincubuit *Schechinah*. Capite undecimo, cùm sonuisset tuba Angeli septimi, describitur Regnum Christi & Sanctorum : & inter alia dicitur *Apertum est Ver. 15. Templum Dei in cælo : & visa est arca Testimonii in ipsius Templo.* Ver. 19. Hoc est, si rectè interpreter, Aperto cælo, visum est *Schechinah*, sive Gloria Christi, quæ cooperuit arcam fœderis in Sanctuario. Quemadmodum Stephanus Protomartyr, aperto Aet. vi. cælo, vidit Gloriam Dei, & Filium hominis ad dextram Dei. 55, 56. Atque huc referendum est, opinor, celebre vaticinium Jeremiæ Prophetæ, cap. iii. 16, 17, &c. cùm nova Jerusalem, non arca fœderis, erit folium Jehovæ.

His indiciis & testimoniis Prophetis, satis, opinor, constat, in sæculo venturo & regno Christi fore aliquam præsentiam numinis visibilem & solennem, quam nuncupamus *Schechinah*. Sed notandum præ-

terea : id quod Hebræi dicunt *Schechinah*, Græco stylo, tam novi fœderis, quàm apud Septuaginta Interpretes, dicitur δόξα, vel δόξα τῷ Θεῷ, ut notum est satis, crebrisque exemplis comprobatum.* Atque hâc pariter voce utitur Sanctus Johannes, seque vidisse ait, *Gloriam Dei*, τὴν δόξαν τῷ Θεῷ, residentem, in sanctam Jerusalem quæ è cœlo descendit, Ver. 10. & 11. Angelus illi monstravit, τὴν ἀγίαν Ἱερουσαλὴμ καταβαίνουσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἔχουσαν τὴν ΔΟΞΑΝ ΤΟΥ ΘΕΟΥ. Dein omni genere lucis & splendoris hanc Civitatem in sequentibus illustrat, hanc *Gloriam* depingit. Atque *Faciem Dei* visuros esse Millennii compotes, disertè afferit.

Confer.
Joh. xvii.
24.

Cap. xxii.
4.

DUPplici modo & stylo, vides, significavit Propheta, futurum in novis Hierosolymis, in regno Christi & sanctorum, divinum *Schechinah*. Sed me rogabis forsân, Quid sit *Schechinah*? cùm toties ipsius hîc fiat mentio, & apud alios Scriptores : qui tamen negligunt, aut nimis arduum esse ducunt, quid illâ voce intelligendum sit, luculenter exponere. Neque ego prorsus illud in me suscipio, aut definire satagam accuratiùs : at si locum veniamque

* Vid. Exod. xxiv. 16, 17. & xxxiii. 18. & xl. 34, 35. 1 Reg. viii. 11. 1 Sam. iv. 21, 22. Isa. vi. Habbac. iii. 3, 4. Joh. i. 14. & xii. 47, 55. Heb. ix. 5. Rôm. ix. 4.

niámque dabis digressiunculæ, statum quæstionis aperiám : ut aliis fiat minùs difficile, aut rem penitus expedire, aut saltem ubi hæret aqua, deprehendere.

Vox שכינה non occurrit, quod sciam, in Bibliis Hebræis ; in Targum aut sæpius, & apud Rabbinos : deducitur, ut notum est, à שכן *habitare* vel *commorari* : significatque, sensu communi accepta, *habitationem* vel *commorationem*. Quòd verò ad significandam præsentiam divinam peculiariter, aut Majestatem divinam, adhibita fuerit illa dictio, fecit, opinor, usus istius verbi שכן apud Mosem, cum præsentia Dei singularis in monte Sinai, aut in Tabernaculo, aut alibi, exprimitur, Exod. xxiv. 15, 16. & cap. xxv. 8. & cap. xxix. 45, 46. & xl. 35. & Deuter. xxxiii. 16.

Hæc de voce ; sed quid Res sit quæritur : *Schechinah* latè sumptum, usurpatur ad designandum quodlibet effectum notabile præsentiae divinæ ; minùs latè, præsentiam divinam sub aliquâ specie, aut signo *visibili*, denotat. Denique, strictissimè, præsentiam Majestativam, ut aiunt : in materiâ aliquâ lucidâ, igneâ, aut candescenti exhibitam, ut in Rubo igneo, ad Mosem : (Exod. iii. 2. Deut. xxxiii. 16.) In columnâ Ignis, aut columnâ nubis, ad Israëlitas in deserto. (Exod. xiii. 21, 22. Num. xiv. 14.) In monte Sinai, (Exod. xix. 18. & xxiv. 15, 16, 17, &c. xxxiii. 18, 21. & Deut.

xxxiii. 2.) Ad Tabernaculum, Exod. xxv. 8. & xl. 34, 35. Lev. xvi. 2. Num. ix. 15. & in Sancto Sanctorum in Templo, 1 Reg. viii. 10, 11. 2 Chron. vii.

ATQUE hujusmodi * *Schechinah* Majestativum hoc loco subintelligimus, & expectamus in futuro sæculo. Constatque duabus, ut vides, partibus : parte materiali & spirituali. Prima solet esse aliquo modo lucida aut albescens : ut Lux ipsa, Ignis, Æther, nubes aut fumus albicans, & hujusmodi. Atque hæc † substantia lucida creditur ab *Abarbinele*, unica, & semper eadem : nempe illa ipsa lux primigenia quam Deus in principio creavit, eâ utitur ut vehiculo, cum se quodammodo conspicuum exhibet. Sed utcunque id sit, quæritur præcipuè de parte alterâ : quæ sit illa substantia spiritualis, quæ subjacet materiæ illi tenui & splendescenti. Vir optimus & eruditissimus, Josephus Medus, censet Angelos semper substituisse *Schechinah*, neque aliam fuisse præsentiam aut *ἐπιφάνειαν* divinam, quàm Angelicam, sub nomine Dei. Aliàs Deum ipsum esse ubique æqualiter præsentem : dici autem specialiter præsentem, ubi satellitium Angelicum comparet. Non deesse quidem *Schechinah* comitatum

Tract. de
Sanctit.
Eccles.

* " Vide de *Schechinah* locum apud Whitb. de
Deit. Christ. p. 57.

† " Hoc notat Episc. Eli. p. 9."

mitatum Angelicum, facillè credo: sed per modum comitatûs, cui præsidet & præluceat Dominus aliquis perillustis.

JUSTINUS Martyr,* Irenæus,† Tertulianus,‡ aliique Patres plurimi, Τὸν Λόγον subfuisse aiunt τῷ Schechinah, in ** commemoratis sub veteri fœdere manifestationibus. Judæi, & inter Patres Christianos nonnulli, statuunt *Animam Messie* præextitisse temporibus incarnationis, ipsîsque originibus Gentis Judaicæ: ante Legem,

* In Apolog. 2. p. 95, 96. & in Dialog. cum Tryphon. p. 341, 342. & p. 356, 357. & alibi sæpius.

† Lib. iv. cap. 17, 23, 37.

‡ Advers. Judæos, cap. 9. de carne Christi, cap. 6. advers. Marcion. lib. ii. c. 27. lib. iii. c. 6. & ad Præxeam. cap. 14. & sequent. Theoph. Antioch. p. 99, 100. Euseb. Demonstr. Evang. lib. v. c. 9. & sequentibus, fusissime, & Hist. Eccles. lib. i. c. 2. Cyril. Hieros. Catech. c. 10. Præter hos antesignanos, consule præterea, si libet, Novatianum de Trin. c. 25. & seq. Originem, lib. vi. contra Celsum. Basil. advers. Eunom. Chrysost. in Gen. Hom. 41, 42, 48. & in Act. Hom. 16. Theodor. in Gen. quæst. 92. in Exod. quæst. 5. Hilar. de Trinit. 4, 5, 12. Ambros. de Fide ad Gratian. lib. i. c. 5. & de Fid. contra Arian. c. ult. Prudent. in Apotheosi contra Patripass. Sulp. Sever. Hist. Sac. lib. i. Cassian. lib. vii. de incarn. c. 9. Leon. Epist. 13. Isidor. Hispal. de Nativ. Domin. c. 1. aliósque plures.

"Apud Cortholt. not. in Just. p. 34. & apud Suicerum, voc. ἀγγελος, & apud Bull. Sec. 1. c. 1."

** "Hoc negat Augustin. contra Maximin. lib. 3. c. 26. citante Pamel. in Tertul. adversus Jud. c. 9. p. 194. Vid. etiam August. de Trin. lib. 3. c. 9. & c. 11,

"Clemen.
"Alexandr.
"sæpius
"Protrep.
"p. 6. Præ-
"dag. p.
"111."

gem, & per totam œconomiam Legis & Prophetarum. Quòd si cum *Logo* eandem conjunctam esse supponant per illa tempora, his non incongruens esset supponere, conjunctim cum eodem *Logo* constituisse *Schechinah* Patriarcharum & Prophetarum; atque motus illos à Cœlo ad Terras, reditúsque, & apparitiones, quandoque sub humanâ specie, quandoque aliâ; Messiæ attribuendas esse: neque hæc, aut hujusmodi, in meram Divinitatem cadere.

SIQUIDEM aliter vix possum intelligere Justinum Martyrem,* aliósque ex antedictis

* *Justinus M. in Dial. cum Tryphone, sæpius disputat contra omnem motum localem, apparitionem, aut conspectum Dei Patris, & pag. 355, 356. inquit, cùm Scriptura dicit, Ascendit Deus ab Abrahamo: aut, Locutus est Dominus ad Mosem: & Descendit Dominus ad videndam Turrim, quam extruxerant Filii hominum: aut quando, Clausit Deus arcam Noë forinsecus: μή ἡγεῖσθε αὐτὸν τὸν ἀγέννητον Θεὸν καταβεβηκέναι, &c. Ne putetis ipsum ingenum Deum vel ascendisse vel descendisse quopiam: nam ineffabilis ille Pater, & Dominus universitatis hujus, non venit in locum aliquem, neque deambulat: neque dormit, neque surgit. --- Neque mobilis est, neque loco ullo, atque adeò neque mundo universo comprehensibilis; ut qui antè extitit quàm mundus est conditus. Quoniam igitur modo Ille, vel alloquatur aliquem, vel conspiciatur ulli, vel in minimâ parte Terræ appareat? His paria & gemina reperiis apud cæteros Patres prænotatos.*

“ Qualis fuit regressus Filii ex hōc mundo ad Patrem, talis fuit ipsius egressus à Patre: sed regressus
“ erat

dictis Patribus, qui ex invisibilitate Dei Patris, ejusdemque infinitate & omnipræsentia, probare volunt, Deum Patrem nunquam apparuisse: nec descendere posse, aut ascendere, aut ullo modo locum mutare. Non video, inquam, hæc argumenta, ab invisibilitate & omnipræsentia divinâ deducta, pro Deo Patre magis valere, quàm pro Deo Filio: nisi supponas Animam Messiaæ præextitisse, atque τοῦ Λόγου unitam fuisse, ante suam incarnationem: ab eâque unâ cum Angelis, hæc omnia fuisse præstita. Aliter enim ὁ Λόγος simplex, nulli unitus creaturæ, Angelicæ aut humanæ, est invisibilis & omnipræsens, perinde ac Deus Pater.*

SED, ut ad rem nostram redeamus, utcunque hoc sit quoad Phænomena illa veteris Testamenti ante incarnationem Dei: (de quâ re alibi forsan erit differendi locus) *Schechinah* illud de quo hîc loquimur, quod in sæculo venturo, in Regno Christi & Sanctorum, elucebit, est ipse Christus, in corpore suo glorioso: Quod satis aperte dicitur à Propheta, Apoc. xxi. 23.

Gloria

“ erat localis, & naturæ ** ascensus localis ex his
 “ Terris in cælum. Joh. xiii. 1. & vi. 63. & xvi.
 “ 28. Persona Christi ascendit, ergo Persona Christi
 “ descendit. Vel erant descensus & ascensus reales
 “ & locales, vel apparitiones tantum, nunc in cælis,
 “ nunc in terris.”
 * “ Neque hic sufficit responsum Bulli, quod vid.
 “ Sec. 4. c. 3. p. 462, &c.

Gloria Dei eam, nempe Civitatem, *illustrat: & Lucerna ejus est Agnus*. Hujusce Gloriæ specimen dedit in terris, carne adhuc amictus Christus, in suâ Transfiguratione. Dein è cœlo, in manifestatione factâ Sancto Stephano & Saulo. Sed Illustrissima erit illa ἐμπόρευσις, illud *Schechinah*, cum veniet Christus in flammis ignis, myriadibus Angelorum comitatus, sub hujusce mundi exitu & excidio: & fere solet adjungi cum illo adventu Christi vox *Gloria*, vel *Gloria Dei*; quod respondere τῷ * *Schechinah*, & Majestativam Dei præsentiam pariter significare, suprâ notavimus. Atque hanc Gloriam & divinam præsentiam in novis cœlis & terris reseffuram, non uno modo nobis indicavit Sanctus Johannes, ut prius ostensum est.

SED notare licet ulterius, in Gloriâ Regiâ & Majestate Christi repræsentandâ, Authores sacros exhibere, primò, Personam Christi: dein, ipsius comitatum aut satellitium: postea, sedem, & civitatem regiam: denique solium aut thronum Principis. Gloria Personæ Christi non semel describitur in Apocalypsi, semperque in formâ lucidâ aut flammeâ. Capite primo, Ver. 13.

&c.

* “ Neque ad Patrem neque ad Spiritum Sanctum
 “ spectat *Schechinah*; ergo ad Filium vel λόγον cum
 “ sit quid Divinum & non tantum Angelicum. Vid.
 “ Grot. de Rel. Christ. lib. 5. p. 369. § 3.”

Ec. de Filio hominis verba faciens Propheta, *Lucebant*, inquit, *caput & capilli, instar nivis: Oculi erant ut flamma ignis: pedes instar chalcolibani, ardentis in fornace. Vultus denique instar Solis, cum splendet in suo vigore.* Quid his fortius, clarius aut illustrius? nisi forsan descriptio illa quæ sequitur Capite quarto, ubi Rex, throno insidens, dicitur aspectu *similis Lapidi Jaspidi & Sardio.* Et in circuitu *throni erat Iris, specie similis Smaragdo.* Ver. 31
Dein, quoad comitatum Christi, constabit ex Angelis lucis: ut passim dicitur in sacris Literis antea citatis. Denique ad Civitatem Regiam quod spectat, Civitatem magni Regis, sanctam Jerusalem è cælo dilapsam, notissimum est, ipsius gloriam per omnigenas gemmas fulgidas & colorum lumina à Prophetâ depingi, capite vicesimo primo, Ver. 10, 11. dein Ver. 18, 19, 20, 21. Non autem hîc lapides ipsos, quorum nomina recenset Propheta, nudè & literaliter, quis unquam intellexit. Æquum tamen esse videtur, ut sit aliquid visibile, & illustre, quod per has lucidas gemmas adumbratur. Qui Iridem pinxit in guttis aquæ, nubesque, oriente aut occidente sole, tantâ pulchritudine, tot coloribus adornat: Illi facile est & integrum, in suo corpore Æthereo, aut vicino cælo, omnimodas lucis formas & variegatam gloriam, supra omnium gemmarum, aut materiæ terrestris qualitercunque

cunque purgatæ, nitores & mutuatitia lumina, excitare & exprimere.

NEQUE novum mihi videtur, aut præter morem sacri styli, per gemmarum imagines adumbrare *Schechinah*. Pectorale Pontificis (ubi Urim & Thummim, & responsa divina) compositum fuit, jussu Dei, ex multis gemmarum speciebus & ordinibus. Exod. xxviii. 15, 16, &c. In Monte etiam Sinai cum Deus apparuit, in pavimento Sapphirino stetisse dicitur, claritate cœlesti circumcinctus, Exod. xxiv. 10. His adde, si libet: Cum futura Ecclesiæ gloria describitur ab Isaiâ Prophetâ, (cap. liv. 11, 12.) & Paradisus ab Ezekiele, (cap. xxviii. 13.) repræsentatio fit utrobique per gemmas & gemmata, ut in hac Ideâ Apocalypticâ.

SED ut pergamus: His licet argumentis & exemplis plùs quàm verisimile fiat, pertinere ad statum millennem & ad civitatem sanctam *à Schechinah*; cætera tamen quæ eò spectant, difficile est expedire, aut hypothesein aliquam instituere, in quâ coëant & concurrant tot & tam diversæ conditiones & characteres, quot & qualibus in hujusce admirandæ prophetiæ duobus ultimis capitibus insignitur. Illud etiam difficultatem auget, quòd ambiguum sit, ex his characteribus quot & quinam ῥητῶς & ad literam, quinam verò συμβολικῶς sunt interpretandi. Ecclesiam Christianam Triumphantem, in hac ideâ Civitatis gloriosæ repræsentari, com-

communis est * sententia: Idque eam præcipuè ob rationem, quòd ipsius fundamentis inscribi dicantur nomina duodecim Apostolorum, Ver. 14. Atque nomina duodecim Tribuum Israelis, ipsius portis, Ver. 12. Quo quidem nomine & titulo designari solet in Apocalypsi verus Dei populus. Denique hæc civitas disertè dicitur ab Angelo *Sponsa Agni*, Ver. 9, & 10.

CUM verò hîc repræsentari aiunt Ecclesiam Triumphantem, intelligenda est, ut mihi videtur, Ecclesia Triumphans in terris, sive in Terrâ novâ & cœlis novis: quæ nimirum paulò antea viderat Propheta, Ver. 2. Viditque pariter descendentem de cœlo hanc Civitatem sanctam, Ver. 2, & 10. constitutam nempe ex sanctis resuscitatis in primâ Resurrectione. Neque ulla quidem est, propriè & strictè loquendo, Ecclesia Triumphans in cœlis: vel ante, vel post resurrectionem. Ante resurrectionem non patet sanctos esse in statu visibili, aut in societate visibili: sed eorum animas apud Deum reconditas esse, & Deo vivere. Post resurrectionem autem, nempe universalem; cùm Christus tradiderit Regnum in manus Patris, non erit ultrà forma aut facies Ecclesiæ, sed Deus erit omnia in omnibus.

Nec

Cap. xxi.

“ * Quin etiam propheta David & hunc statum futurum respexisse videtur, Ps. xvii. 15. Vid. D. Ten. p. 366.”

Apoc. iii.
12.
Cap. xxi.
2. & 10.
Cap. xii.
22, &c.

Nec obstat huic sententiæ, quòd Civitas illa dicatur *Jerusalem Cœlestis*, vel *superna*: ita enim dicitur quòd è cœlo descensura sit, ut inquit Propheta semel atque iterum, aut desuper adventura, à primis resurgentibus constituta, Christo unâ descendente.

ILLUSTRIS illa societas quæ describitur à Sancto Paulo ad Hebræos, licèt aliquatenus œconomix Evangelicæ, præ alterâ Legis, conveniat; nulli tamen Ecclesiæ militanti propriè convenit. Cùmque dicatur *Civitas Dei*, & *Jerusalem cœlestis*, necesse est statuamus eandem esse cum illâ à Sancto Johanne memoratâ & descriptâ: licèt nonnulla alterius ordinis (pro genio illius Authoris) immisceri videantur. Certè qui partem habent in primâ resurrectione, constituent *πανήγειν καὶ ἐκκλησίαν πρωτόγονον ἐν ἑσθνοῖς ἀποσημαμένον*. Et quamvis non sint adhuc *δικαιοι* *τετελειωμένοι* omni modo & sensu, sunt tamen initiati ad vitam cœlestem: Candidati æternitatis, cœlique & consummatæ gloriæ hæredes proximi.

ATQUE hinc deducimur ad id quod secundo loco notandum duximus in Regno Christi

“ * Digressio de Statu Judæorum in Millennio, vel futuro Messix regno.”

“ Hic sese offert non incelebris quæstio, Quem nempe locum habituri sint Judæi in Regno Messix?
“ Faten-

Christi & Sanctorum: nempe quòd in eo futura sit *religionis Christianæ* & Providentiæ divinæ circa hanc Terram, *consummatio*. Manebit quidem Religio Christiana sub Christo capite, in novis cœlis & novâ terrâ, sed non parum mutata: tam quoad

- “ Fatendum est, Judæis primùm facta esse promissâ,
 “ tam de Messîâ quàm de Messîæ Regno; atque suam
 “ Canaan, sive Terram promissam, typum fuisse Terræ Rom. iv.
 “ novæ, & ipsius Regni Christi. Docuitque S. Pau- 13.
 “ lus semen Abrahami fore hæredes mundi, nempe Heb. xi. 10;
 “ futuri: neque enim hodierno potiuntur. Præterea, Vid. Phi-
 “ Christo nascituro dixit Angelus Mariæ, *Ei dabit lon. Quis*
 “ *Dominus Deus solium Davidis Patris ipsius. Reg-* Hæres sit
 “ *nabitque in domo Jacobi in æternum, & regni ejus* mundi.
 “ *non erit finis.* Luc. i. 32, 33. Hòc autem regno Et Dan.
 “ non potitur ille hodie, sed Mahometes. Ad hæc, Mic. iv. 7.
 “ Prophetæ iterum iterumque pollicentur Judæis in- Rev. iii. 21.
 “ staurationem: non tantùm à captivitate Babylonicâ,
 “ sed novam gloriam & fœlicitatem majorem quàm
 “ unquam habuerint antea. Consule * * *
 “ QUINETIAM designat Propheta Isaias novam Ter- Cap. lxx.
 “ ram novâque cœlos, atque nova Hierosolyma, in 17. &c.
 “ quibus hæc fruituri sint fœlicitate. Eundemque sta- & lxxvi. 22;
 “ tum characteribus aliis alii præsignificaverunt Pro-
 “ phetæ.
 “ DENIQUE S. Johannes in suâ Apocalypsi Judæ-
 “ orum semper palàm aut implicite meminit, cùm
 “ regnum Christi describitur & futura ipsius gloria. Ab
 “ eorum conversione orditur suam Prophetiam. Ecce Cap. i. 7;
 “ *venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, etiam*
 “ *qui eum transfixerunt: & plangent eoram eo omnes*
 “ *tribus terræ.* Dein cùm Thronus Christi describi-
 “ tur Cap. iv. 4. & viginti quatuor seniores adstantes,
 “ Judæi cum Christianis conjunguntur: duodecim
 “ S nempe

quoad cultum externum, quàm animorum sanctitatem: Et quod utrique præluere debet, veritatis revelationem multo clariorem, pleniorē, magisque distinctam, quàm quā fruimur in hodierno sæculo. Provehitur Religio gradatim, unā cum genere humano,

Cap. xxi.
12, & 14.

“ nempe Apostoli cum duodecim Patriarchis vel etiam
“ Phylarchis Judæorum. Quemadmodum postea novæ Hierosolymæ fundamenta S. Apostoli, portis autem inscribuntur nomina duodecim tribuum Israelis. Præterea cap. vii. cū signantur servi Dei,
“ primò signantur Tribus Israelis, dein ex omnibus
“ gentibus, tribubus, populis & linguis, innumera
“ multitudo: atque iterum numerantur illi 144000
“ stantes in monte Sione cum Agno, cap. xiv. 1.

Cap. xi.
15, &c.

“ Ad hæc cū in septimā Tubā advenisset Regnum
“ Christi, viginti quatuor seniores prostrati venerantur
“ sedentem super thronum, dicuntque *advenisse*
“ *tempus præstitutum mortuorum, quo judicentur, &*
“ *des mercedem servis tuis prophetis, & Sanctis, &*
“ *timentibus nomen tuum, parvis & magnis: & perdas*
“ *eos qui perdunt terram.* Tunc apertum est Templum Dei in cælo, & visa est *arca pacti ipsius in ejus*
“ *Templo.* Arca pacti est monumentum pacti cum
“ Abrahamo & Judæis initi, cujus se semper memorem fore Deus spondens, utpote fœderis perpetui & æternū duraturi. Quod atque hoc signo
“ testatur Christus se non oblitum esse sui fœderis populisque antiqui, sed eos velle secum adsciscere in
“ sui regni participes * * * * *
“ * * * * non dissimili modo cap. xv. ante effusas
“ phialas iræ divinæ, cū cecinissent Sancti Canticum Moysi & Canticum Agni, apertum fuit in cælo
“ Templum Tabernaculi Testimonii, ad significandam præsentiam divinam, ut olim in exitu ex
“ Ægypto:

mano, ad suam puritatem & perfectionem ;
atque omnis religionis *institutæ* fundamen-
tum est Religio *Naturalis* ; à quâ oriun-
tur & in quam refunduntur, ut fluvii in
Oceanum, omnes œconomix particulares à
Deo constitutæ.

IN

“ Ægypto ; & postea in Tabernaculo, ubi asservatæ
“ erant Tabulæ Legis : atque ita Judæi cum Christia-
“ nis in eandem Ecclesiam coalescunt.
“ DENIQUE in ultimis capitibus hujusce prophetiæ
“ non pauca sunt, quæ Judæis faveant. Cap. xviii.
“ 20. Apostoli eum Prophetis conjunguntur trium-
“ phantes cum Agno in Bestiam, & laudantes Deum.
“ Et sequente capite Ver. 7. paratur Sponsa ad nup-
“ tias cum Agno, sanctorum justitiâ amicta. Non
“ me latet hanc Sponsam Agni à nonnullis haberi Ec-
“ clesiam unicè Christianam, separatim à Judaicâ, id-
“ que temporibus Constantini, cum Imperium Roma-
“ num factum est Christianum. Sed hæc est eorum
“ * * * * * qui nullam omnino futuram Ju-
“ dæorum Conversionem expectant aut agnoscunt :
“ contra aperta Christi & S. Pauli verba, plurimum pro-
“ phetarum oracula, totâque vim & indolem Apo-
“ calypses, quæ terminatur in unionem utriusque Ec-
“ clesiæ, Judaicæ & Christianæ, in regno Christi ; ut
“ Christus sit utriusque ovilis vel gregis pastor, utrius-
“ que populi rex ; ut in unum caput recolligantur, in
“ unum corpus conjungantur & Gentes & Judæi.
“ DENIQUE cum ventum est ad œconomix apicem,
“ ad rerum omnium restitutionem aut renovationem
“ ipsius naturæ, ad novos cœlos & novam terram ;
“ descendet de cœlo nova Jerusalem, parata & ador-
“ nata ut Sponsa in virum suum, cap. xxi. 2. Est
“ hæc eadem sponsa quæ antea ; & cum dicitur *nova*
“ *Jerusalem & Civitas Sancta*, nos facit memores
S 2 Judæo-

IN regendâ & perficiendâ gente humanâ tres videtur constituisse œconomias religiosas divina providentia: quarum prima erat œconomia *sensus* & externorum operum, cum exiguo lumine aut notitiâ rerum divinarum. Secunda verò, œconomia *affectus*, interioris

“ Judæorum, adeoque antiquæ Jerusalem, eorum fedis. Quamquam sub eodem nomine & titulo, quæ sequuntur in hōc capite atque ultimo, nobis repræsentantur, huic populo partes suas denegare non licet. * * * * * De primatu nulla sit contentio: neque eò libet persequi, quæ in subsequētibz ad eundem populum spectare videntur. Sunt enim nimis obscura. Ex dictis, opinor, satis constat omnes recolligendos esse, Gentes & Judæos in idem corpus sub Christo capite; cū Regnum suum integrum cœptum fuerit in terris, gloriosum & universale.

“ ILLUD saltem notandum: quæ hīc dicta sunt de Tabernaculo Dei, vel habitatione Dei inter homines, promissa fuerunt olim Judæis totidem ferè verbis. Consule Ezechielis, cap. xxxvii. 26, 27, 28. Zeph. ii. 10. Isa. xii. 6. Cū vero jam completa legimus hæc promissa ex ore prophetæ Christiani, æquūne est omnem partem in hac sorte, in hac gloria ab iis eripere, quibus primitus erant prolata & constituta?

“ TEMPUS hujusce instaurationis Judæorum erit tempus Sabbatismi, tempus resurrectionis à mortuis, adeoque post renovationem cœli & terræ, sive in Regno Christi millenni, ἐν τῷ αἰῶνι μέλλοντι. Ideo à prophetis narratur & prædicatur ut Resurrectio, Isa. xxvi. 19, 20, 21. Ezech. xxxvii. 12. Hof. xiii. 14. * * * Rom. xi. 26, 27, &c. * * * 1 Cor. xv 54. Atque illud Dan. xii. 1, 2, respicit Judæos

interioris vitæ & sacri Enthusiasmi, ut ita dicam : cum multo majori lumine & noti-
tiâ rerum divinarum, imperfectis tamen &
incompletis. Tertia, in sæculo venturo,
hæc omnia complectetur, eritque œcono-
mia sensûs, affectûs, & *rationis* : cum cla-

ro

“ dæos speciatim, atque Michael magnus princeps
“ est Christus. * * * * *

“ JUDÆI suis vitiis & suæ legis abusu locum fecere
“ Christianis, justo Dei judicio : & Christiani vicissim
“ suis vitiis atque suæ legis abusu locum dabunt Ju-
“ dæis. Alternatim abusi bonitate Dei, & alterna-
“ tim * * * * * succedent alii aliis.

“ His notatis, æquum est credere Judæos partes
“ habituros esse non exiguas in Christi regno millenni.
“ Sed huic sententiæ alia atque alia ratio ob stare for-
“ san videbitur. Primò, quòd millennium dicatum
“ esse videatur Christianis, sive iis qui *securi percussi* Apoc. xx.
“ *fuerunt propter testimonium Jesu, & propter ser-*
“ *monem Dei, quique non adorant Bestiam, ne-*
“ *que imaginem ejus, nec acceperunt, &c. vivent-*
“ *que & regnabunt cum Christo mille illos annos.*
“ Dein dicitur in sanctis futuris Hierosolymis *nullum*
“ *fore Templum,* Apoc. xxi. 22. quod notat cultum
“ Judaicum. Respondeo, ad primum, neutiquam
“ certè excludi Christianos ab hoc millennio, nec
“ magis Judæos. Testantur enim satis loca præme-
“ morata, iis deberi locum, nec quidem infimum, in
“ futuro Christi Regno. Cùm vero series propheti-
“ arum S. Johannis instituatur maximè de Regno An-
“ tichristi, *ipsiusque abolitione,* æquum erat in ipso
“ abolitione de Christianis præcipuè triumphantibus
“ mentionem facere, utpote iis oppositi in prophetiâ,
“ ipsius imperio reluctantes. Cùm hostis sternitur,
“ ii celebrantur victores, qui pugnam proximè susti-

S 3

“ nuerunt,

ro plenóque lumine & notitiâ rerum divinarum, pro ratione statûs terreni. Evanescent ritus, ceremoniæ, & rerum umbræ : Virtus pura & pura Veritas, instar liquidæ lucis, totum orbem implebunt. Christus dixit Judæis, (Luc. vii. 28.) *Inter genitos*
ex

“ nuerunt, licet alii fructus & emolumenta victoriæ
 “ unâ participant.

“ Ad secundum respondeo : Rectè dicitur nullum
 “ fore Templum in Regno Christi futuro, nullum-
 “ que cultum Judaicum externum. Supponimus enim
 “ tunc temporis abolitum iri Ritus, tam Judaicos
 “ quàm Christianos : omnes & singuli utriusque classis
 “ Jesum pro Messîâ recognoscent, colentque Deum
 “ puro corde & mente purâ, secundum id quod sanc-
 “ tissimum est, universale, & perpetuum in utrâque
 “ lege. Neque sacrificia cruenta quæcunque, sed
 “ laudis tantum & gratiarum actionis, locum habitu-
 “ ra sunt ; nec circumcisio aut incircumcisio valebit
 “ quicquam, sed nova creatura, ad imaginem Dei re-
 “ formata.

“ His igitur non obstantibus concedenda est Israë-
 “ litis sua fors in futurâ Canaan, restauratio atque
 “ quies promissa. Ita nimirum arguit Apostolus ad
 “ Hebræos, *ad hoc manere Sabbatismum populo Dei* :
 “ quo titulo speciatim designat Israëlitas, populum
 “ fœderatum & Deo proprium. Hic autem Sabbat-
 “ ismus licet dici possit de statu Evangelii quadante-
 “ nus, eâ tamen requie nondum Judæos potitos esse
 “ vidimus : cùmque istorum typorum, sabbati nempe
 “ septenarii atque terræ Canaan Antitypum esse de-
 “ beat hic Sabbatismus ; altera requies sabbatica glo-
 “ riosior, altera Terra Canaan fœlicior Judæis expec-
 “ tanda est, ut typis antitypum respondeat.

“ F.A.

*ex mulieribus nullus est major Propheta
 Johanne Baptistâ : sed qui minimus est in
 regno Dei, major est eo. Nempe quoad
 amplitudinem scientiæ & rerum divinarum
 cognitionem : cultumque Dei in spiritu &
 veritate. O præclaros dies, sæculum verè
 aureum, vitam beatam ! Adveniat hoc Reg-
 num tuum, Domine : fiat voluntas tua,
 sicut in cœlo, sic & in Terris. Te citò ven-
 turum promissisti, & renovaturum omnia :
 Quid moraris usque ? quid tardat currus
 tuos ? quid rotas quadrigarum sufflammat ?
 Pereant*

Apoc. xxi.
 xxii.

“ FATENDUM est, Apocalypsin præcipuè respicere
 “ Millennium, & eandem quàm maximè respicere
 “ Judæos, ac si ad eos solos pertineret Millennium.
 “ Ad eos quidem pertinet magnâ ex parte, sed non
 “ ad eos solos, ut patet Apoc. vii. 9. & xx. 4.
 “ QUOD autem multa loca, & quasi totum prophe-
 “ tiæ filium, respiciant Judæos, legenti satis patet.
 “ Vide etiam Holmes, Vol. ii. p. 125, & 126, &c.
 “ * * * * *

“ CHRISTUS est conditor utriusque mundi natura-
 “ lis, antiqui & futuri novi. Dicitur conditor Mun-
 “ di veteris pluribus in locis. Psal. cii. Joh. i. 3, 10.
 “ Col. i. 17. Heb. i. 10.

“ QUOAD mundum futurum, dicitur Messiah πα-
 “ τὴρ τοῦ αἰῶνος μέλλοντος, Isa. ix. 6. Unde Author
 “ ad Hebr. dicit ei subiectam esse modo peculiari
 “ τὴν δικαίαν τὴν μέλλουσαν, cap. ii. 5. quod Judæi
 “ appellant משיח, respicitque mundum tam na-
 “ turalem quàm moralem. Id quærendum est, an &
 “ ipsi faciant Messiam authorem.

“ NON memini Messiam dici in Sacris Literis au-
 “ thorem novi cœli & novæ terræ.” * * * * *

De Statu Mortuorum CAP. IX.

Pereant omnes inimici tui : & qui te diligunt, sint instar Solis orientis, & procedentis in suo robore.

HÆC de statu Millennii breviusculè. Cætera quæ eò spectant, quærenda sunt, si libet, in præfatâ Theoriâ. Sequuntur, in exitu Millennii, Judicium finale & Resurrectio secunda : dein rerum omnium Consummatio. Fateor non memorari explicitè & nominatim in sacris Literis aut Resurrectionem secundam, aut Judicium secundum : sed utrumque innuitur & significatur in illâ visione Sancti Johannis, quæ Millennium exhibet : alterum in principio, alterum in fine Millennii, futurum. Et quoad Resurrectionem, alibi in sacris Literis, aliquando ad primam, aliquando ad secundam respicitur, sine accuratâ distinctione. Sanctus Paulus ad Corinthios Resurrectionem ultimam potissimum, vel unicè tractat, prout suprà notavimus. Christus autem Resurrectionem primam indigitare videtur, Luc. xiv. 14, 15. quam appellat *Resurrectionem Justorum*. Non omnium, sed *Justorum* separatim : qualis est prima Resurrectio, in quâ nullam partem habituri sunt injusti, (Apoc. xx. 4, 5. confer Psal. i. 5.) Eaque est primum tempus retributionis. Respondetque hæc Resurrectio Justorum τῇ παλιγγενεσίᾳ, in quâ pariter mercedem suam sanctis promittit Christus, Mat. xix. 28, 29.

Denique,

Apoc. xx.
4, 5. &
Ver. 4, &
12.

Denique, in secundâ & ultimâ resurrectione, consummabitur gloria Justorum. Cùm, absorptâ mortalitate, corporibûsque terrestribus in cœlestia & gloriosa conversis, reipsâ erunt ἰσάγγελοι.

Hic finis, hæc consummatio rerum humanarum. Sed quæri ultrâ potest de Tellure; quid fiat ab illâ, cùm abiire omnes ipsius Incolæ? De hac re, aliisque affinis argumenti, conjecturas nostras dedimus in Theoriâ Telluris. Quum verò dubia sint hæc capita, & problematica, & quodammodo extra ambitum doctrinæ Christianæ; earum rerum nihil hîc inferendum duximus. Atque hæc hæctenus.

CAP. X.

De Cælo & Inferno : quale sit Cælum Christianorum, & quatenus Locale. Quid sit Infernum : an datur Infernum Subterraneum : vel aliud ullum locale, corporeum, & externum, ante Diem Judicii & Conflagrationem Mundi. De pœnis Inferni, an finitæ, vel infinitæ, vel indefinitæ censendæ sint.

ACTUM est de rebus humanis in Terrâ: jam Cælum & Infernum consideranda veniunt. Nomine *Cæli*, Christiani intelligunt statum locumque fœlicitatis futuræ: sive sedes Animarum Beatarum. Atque has sedes in sublimi statuunt, versùs stellas: in regionibus altis & à Terrâ remotis, quas *Cælum* appellamus. Hâc in re doctrinæ Christianæ cum sapientissimorum inter Gentes, & Philosophorum placitis, convenit: qui, à cœlo deductas, eò semper remittebant quæ sese in terris bene gesserant, Animas humanas. Poëtæ verò, gens audax & exlex, qui pro libitu fingunt & refingunt antiquorum dogmata, & veritatem larvâ obducunt, Campos suos Elysios, Beatorum sedes, in terris,
&

& nescio quibus Insulis Fortunatis: aut, quod adhuc magis incongruum est, subterrâ, vel in regionibus subterraneis, constituunt. Ita crassè philosophatur Virgilius, ad captum gustumque populi. Idque forsân ex obscurâ & corruptâ quâdem notiâ, aut antiqui, aut futuri Paradisi. Verum quidem est, vitâ beatâ fruituros esse sanctos in Terrâ novâ & Paradisiacâ: hîc autem de illâ beatitudine mediâ non agitur; sed de supremâ beatitudine & sede sanctorum, post ultimam Resurrectionem, expleto Millennio: cùm, cœlestia corpora induti, mutatis sedibus, consummatâ gloriâ & fœlicitate gaudebunt.

HAS sedes esse Cœlestes, vel supercœlestes, consentiunt omnes Christiani. Dixi, *vel Supercœlestes*: Doctores enim Scholastici dicunt, Cœlum quoddam *Empyræum*, sive igneum, cæteris omnibus superius, fore habitaculum sanctorum & beatorum in æternum. Sed præterquam quòd nulum nobis appareat, ope sensûs aut rationis, hujusmodi cœlum igneum, præter Solis & Fixarum corpora; non est is cœlorum ordo quem sibi fingunt hi Doctores, nec id mundi Systema. Fingunt enim universos cœlos esse concentricos sive ad unum idemque centrum referri, aliisque alios involvi, instar tunicarum bulbi. Quod de Planetarum orbibus aliquatenus verum est, de Fixis verò minimè. Neque enim hærent illæ

illæ omnes in eâdem superficie aut laqueari, pari ubique à terris intervallo : sed immerguntur aliæ aliis altiùs in regiones cœlestes, distântque à nobis inæqualiter per vastissima spatia, & quælibet suum sibi habet orbem. Proinde cùm hi authores statuunt supra Planetas Firmamentum, sive Fixarum orbem : dein, alios orbes superiores, ad *primum*, ut loquuntur, *Mobile* : & in apice omnium, sive in supremo mundi ambitu, Cœlum Empyræum : extruunt Cœlorum compagem planè fictitiam, & Stellarum ordinem, vulgo quidem non incommodum, sed Astronomis aut Philosophis indignum. Atque hoc Cœlum Empyræum in summitate orbium, finxisse mihi videntur ad exemplum *Ignis Elementaris* : ut enim hunc ignem in superiori parte mundi Elementaris disposuere, quòd cæteris elementis levior esset & tenuior ; ita in cœlis orbem flammeum vel igneum, cæteris puriorem & præstantiorem, in supremâ mundi regione constituerunt. Cæterùm ex utrâque parte hallucinantur : Neque enim ulla talis est sphæra ignea in extimâ parte Orbis sublunaris ; & in fixarum sphæris materia ignea non in finibus aut extremitate orbis, sed in medio habitat, ubi sydus lucidum flammeumque constituit. Ac nisi in his flammis, in Sole putà, aut alio astro, Tabernaculum pones animabus Justorum, nihil præterea Empyræum in cœlis reperies.

QUAN-

QUANQUAM verò figmentum mihi videatur Cœlum Empyræum, sensu & situ suprâ expositis: nihil tamen impedit, quo minùs credamus, inter orbes cœlestes, ut inter stellas, alios aliis esse magis lucidos, flammæosve, atque, ut ita dicam, gloriosos. ^{1 Cor. xv.} Ubique verò est *Schechinah*, sive gloriosum Christi Corpus, spargit radios & lucem instar novi syderis: & in viciniâ circumcirca habitabunt Beati, veluti sub folio gloriæ. Id sæpius dixit Christus, Patremque moriturus sic alloquitur; *Pater*, ^{Joh. xii. 26.} *quos mihi dedisti, velim, ut ubi sum ego,* ^{xiv. 3.} *& illi sint mecum: ut intueantur gloriam* ^{xvii. 24.} *illam meam, quam mihi dedisti. Quia dilexisti me ante jactum mundi fundamentum.* Has autem sedes, hunc locum, stricte definire, non est penes nos hodie, neque multum interest: quandoquidem verò ^{2 Cor. v. 1.} *in cœlis habitaculum, hæreditatem in Lu-* ^{Col. i. 1} *ce,* habituri sunt sancti; probabile est sedes eorum fore, non tantum suprâ Orbem Lunæ, sed omnium etiam Planetarum atmosphæras aut umbras: in regionibus illis æthereis, ubi lux perennis sine nocte. Denique quum Christus nos docuerit, *In domo* ^{Eph. iv. 10.} *Patris sui multas esse mansiones,* æquum ^{Joh. xiv. 2.} est supponere, quemlibet sanctum, vel sanctorum cœtum, pro ratione suæ puritatis & perfectionis, propius ad *Schechinah*, sive ad solium gloriæ, stationem suam habiturum.

HÆC

HÆC de loco & sede Beatorum. Quo-
ad eorum statum, (utrumque enim nomine
Cæli comprehendendi diximus) putà genus &
modum fœlicitatis, quâ, in his sedibus æ-
thereis fruituri sunt fancti; hîc meritò lo-
Cor. ii. 9. cum habet dictum Apostoli, *Neque oculus vidit, nec auris audivit, nec in mentem hominis venerunt, quæ paravit Deus iis, à quibus ipse diligitur.* Hæc superant
sensus hodiernos, & cogitationem huma-
nam. Constat tamen, ea, quæcunque sint,
referenda esse omnia, vel ad Corpus,
vel ad Animam. Quale Beatis autem
futurum sit in cœlis Corpus, tam quoad
materiam, quàm formam, pro virili expli-
cuimus, capite septimo & octavo: Quod,
præter suas dotes eximias, immune erit
omnis mali, ægritudinis, aut molestiæ,
quibus affligimur in hâc carne. Atque
etiam rationis imperio libenter obtempera-
bit, & sine luctâ: ad omne genus obsequii
paratissimum. Dein, ad Animam quod
spectat, omnes ipsius facultates adolefcunt,
& ad summam perfectionem aspirant in
illo statu. Sensus, affectus, mentisque ope-
rationes omnes fiunt vegetiores: ad ma-
jora etiam, & illustriora objecta terminan-
tur.

NON deerunt imprimis nova & admi-
randa objecta ad occupandos sensus exter-
nos; cùm supra omnes Planetas elati, Mun-
danum Oceanum intuebimur, & natantes in
vasto

vaſto gurgite innumeros Terrarum Orbes, ſuis incolis repletos. Acies enim oculorum, vel facultas viſiva ſuo modo conſtituta & ordinata, omnium ſpecillorum ſuperabit vires: & objecta multa majora & remotiora attinget & complectetur, quàm quæ diſcernimus in hoc craſſo aëre. Dein, cùm Stellas Fixas contemplabimur, perennes cœlorum Ignes: tot Soles prodigioſæ magnitudinis: innumerabiles præterea, & repetitos uſque & uſque per immenſa ætheris ſpatia: quam voluptatem, quos animi motus excitabit hic conſpectus Univerſi? Magnus eſt Deus, Deus noſter, univerſitatis rerum Author & Opifex.*

DENIQUE, præter magnificentiam Operum Dei, eximia erit pulchritudo in facie Cœlorum: ſi Stellæ, inſtar tot gemmarum diverſi ordinis & generis, diverſâ gloriâ & variis coloribus fulgeant; dum in conſiniis & commiſſuris Orbium, radiis variè refractis, novæ luces & Irides, & multiformes Species & Splendores exoriuntur: Quales à Prophetâ depinguntur in Civitate ſanctâ, Apoc. xxi. 18, 19, &c. Illud præterea adjiciendum, cùm ſtationem aut ſedes naſti fuerimus in regionibus illis æthereis ſupra omnes Planetas, non hemiſphærium tantum,

* “Heu quàm ſordet terra, cum hoc cœlum aſpicio! Vid. locum Senecæ Natur. Quæſt. Præfat.
 “Quàm juvat inter Sydera, &c.

tantum, aut dimidium cœli, ut hodie: sed Sphæram integram, & magni Mundi ambitum & amphitheatrum simul spectabimus: Palatium magni Regis, cum suo apparatu & supellectile splendidissimâ. Quid tandem, quantumque adjiciat huic cœlesti spectaculo Divinum *Schechinah*, non me penes est exprimere.

SED quid sensus externos moramur? In contemplationibus mentis & affectuum motu, Sanctorum in cœlo summa erit felicitas. Hæc autem felicitas nos fugit, vel, ut loquitur Apostolus, *non ascendit in cor hominis*, in hodierno statu. Scimus hoc utique, quo majora & præstantiora sunt intellectûs objecta, eo purius pleniusque mens percipit gaudium in eorum contemplatione: scimus etiam, naturâ divinâ, & perfectionibus ipsius, nihil esse majus in rerum universitate; neque par, aut secundum per finita intervalla: ad hæc proinde clarè consequens est, in contemplatione & amore Dei, animabus ritè præparatis summam orituram esse beatitudinem. Hactenus in luce res est. Hujus autem beatitudinis, vel infimos gradus, aut levem ideam, nec verbis efferre, nec cogitatione assequi possumus, in hac vitâ: adeò res est aliena & remota ab hodiernâ forte vera felicitas.

SED ut progrediamur paulisper: pro ratione incrementi & profectûs in cognitione Dei,

Dei, crescunt ejusdem amor & admiratio : quibus affectibus, in naturâ humanâ nihil suavius aut beatius. Dein, auctum iri in cœlis, ad extremum conatum captumque, cognitionem nostram de rebus divinis, testatur Scriptura sacra, suadetque ratio multis modis. Hic, inquit Apostolus, infantum instar aut parvulorum, sapimus : illic, ut in ætate virili & maturâ. *Hic cernimus per speculum & per ænigma, Illic autem coram, aut facie ad faciem. Nunc ex parte novi, tum verò cognoscam sicut & cognitus sum.* Hæc verba Apostoli, quamcunque habeant vim latentem, figillatim & minutius excussa, id saltem in genere nobis indicant, perfectum expletumque iri cognitionem nostram, cum in cœlis & inter cœlites versabimur.

IDEM etiam nobis indicat ratio, & natura rei : quandoquidem in vitâ cœlesti concurrent omnia, quæ scientiam nostram promoveri aut dilatare poterunt. Adjumenta cognitionis, aut inquisitionis stimuli & incitamenta, quæ proveniunt à sensibus externis, eorumque notitiis, fortiora erunt atque efficaciora, multoque latius se extendent, quàm quò nos ferre valent hodierni corporis organa : sive in minutis discernendis, sive in longinquis. Dein, à puritate & tenuitate corporis cœlestis vis rationis & ingenii clarior evadet & penetrantior : & in omni ordine motuum & contemplationum,

num, mens affurget ad intelligentiam & præstantiam Angelicam. Denique, à puritate animi simul & corporis, dispositi habilesque reddemur ad capiendum Deum: divinos influxus & illuminationes intelligo, quæ superant dona naturæ, quantumlibet exaltatæ. Veritas illa æterna, Lux intellectualis, sese diffundit ubique, sed recipitur ad modum Recipientis: animæque pro amplitudine suæ cognitionis, & Affectuum puritate, capaciores fiunt numinis, & afflatus radiósque cœlestes magis hauriunt. Hæc crusta carnis, hoc lutamentum, quibus hodie obducimur, luci divinæ aditum vix præbet: sed à scintillis quas aliquando percipimus, plenum jubar, ut à primitiis messem, expetimus & expectamus.

His omnibus addi solet, velut apex & complementum felicitatis nostræ in cœlis, *VISIO BEATIFICA*. Visionem autem hîc intelligimus, vel corpoream & externam, vel incorpoream & intellectualem. Quatenus est corporea, erit visio *sc̃ Schechina*, sive Domini nostri Jesu Christi in * corpore suo glorioso. Deus enim in seipso est invisibilis: utpote purus putus spiritus. Visio incorporea erit contemplatio Naturæ divinæ: & in eâdem, velut in speculo,

Joh. xvii.
24.

* "Sed quomodo vident Deum Angeli, Mat. xviii"
"10. ita nos videbimus."

speculo, utriusque mundi ; æterni five Idealis, & externi & temporarii. *Mundum Idealem* appello rerum essentias five Ideas, & veritates æternas & immutabiles, quæ ex earum rationibus & respectibus oriuntur. Rerum omnium possibilium ordines, à summo numine, vel Ente infinitè perfectò, per omnes gradus intermedios, ad infimam rerum classẽ & proximitatem nihili. Hæc omnia perspicuè contemplari, velut aperto sinu Patris, prout ordinantur lucẽtque in intellectu divino, est visio verè Beatifica.

DIXIMUS autem hanc visionem contemplativam utrumque mundum complecti ; æternum illum & immutabilem in Intellectu divino ; ac hodiernum, temporarium, mutabilem, qui à voluntate Dei pendet regiturque. Atque hinc etiam sese aperit immensus contemplandi campus ; cujus partem minimam vix attingere possumus in hac vitâ. Neque numerum, neque ordinem, neque magnitudinem, neque perfectionem, neque vicissitudines & periodos rerum conditarum intelligimus. Exiguæ Telluris nostræ supellectilem ; animalium, plantarum, & rerum inanimatarum historiam naturalem ; multo magis eorundem vires & causas, magnâ ex parte ignoramus. Sed innumeri sunt præterea Mundi Planetarii, apparatus & instructi, perinde ac hic noster, omni rerum genere, animatarum & inanimalium. In his contemplandis multifariam

fariam Dei sapientiam, & inexhaustam fecunditatem admirabimur: dum varietatem illam multiformem, novam faciem, & novum apparatus in singulis: ubique tamen aptum, pulchrum & accommodatum, intuemur & meditamur:

*--- Facies non omnibus una,
Nec diversa tamen, qualem decet esse so-
rorum.*

Sed præter ordinem rerum naturalium in singulis Planetis vel Mundis Planetariis, est etiam ordo moralis in unoquoque, vel œconomia Religiosa: quâ diriguntur Incolæ cujusque Orbis in colendo numine, & in virtutis ac veritatis studiis, ut fœlicitatem tandem consequantur. In his œkonomiis religiosis, (quarum est, inter Orbes innumeros, infinita varietas,) non tantum sapientiæ divinæ, sed etiam bonitatis simul & justitiæ, quàm maximè elucet gloria: In his prius reconduntur Providentiæ mysteria. In œkonomiâ hujusce mundi nostri, omnes implet partes *Mysterium Messiae*, ut Alpha & Omega: quid alibi Mundorum agatur, planè nescimus: sed ab uno exemplo si de reliquis judicare liceat, credendum est in singulis nova esse argumenta admirandæ sapientiæ, sub aliis atque aliis formis & ministeriis. Hos autem Thesauros recludere & introspicere, hæc arcana Providentiæ,

videntiæ, hanc omnium religionum, per immensum universum, ut ita dicam, Theoriam: quæ gaudia, quos motus animi, sensusque lætos, excitaret hic prospectus, hæc contemplatio! Nihil dulcius est, quàm progredi & proficere in præclaris studiis, & in potiundâ, quam quærimus, veritate.

QUID memorem præterea Stellas Fixas, nobilissima corpora: quarum & grandior est moles, & excellentior materia, quàm illa Planetarum. Non hærent omnes in eodem laqueato tecto, ut nobis misellis videntur: sed per cœlorum concava & profunda disseminantur effusè & indefinitè. In his matutinis & primò conditis stellis, æquum est credere, pro divinâ plenitudine & potentiâ, non deesse Incolas, ad canendum simul Dei laudes. Suos, inquam, habent incolas, & animalia sibi propria: Reliqua etiam omnia reculis nostris multa majora, pro dignitate & magnitudine primariorum Mundi corporum.

Job xxxviii.
7.
Psal. cxlviii.
2, 3.

DENIQUE, quod jam nos latet maximè, intuebimur in cœlo clariùs, *Mundi Intellectualis Systema*: Ordines intelligo Angelorum & Archangelorum, totâque illam Hierarchiam illustrem & gloriosam; intelligentiâ & Majestate Deo proximam, & in administrando Imperio Universi. Hujus Exercitus cœlestis cùm viderimus copias, classes, munia, dignitates & splendes, fordescent omnia terrena, non commemo-

Isa. lxxv. 17.
Jer. iii. 17.

rabuntur præterita, nec venient in animum. Id olim dixit Propheta de rerum statu sub Regno Christi *in novis Terris*; multo magis in cœlesti gloriâ præteritorum omnium obscurabitur aut evanescet memoria. Rebus exiguis & minutis, quibus hic distinemur, non erit ultrâ locus: Optima, Maxima tunc observabuntur oculis & animo: & in his contemplandis & fruendis æternum hærebimus occupatissimi simul & beatissimi.

HIS dictis, quid de visione beatificâ sentiendum sit, paucis explicuimus. Si visionem intelligas corpoream, est visio Mundi externi modo sensibili, at sub specie multum illustriori quàm hodie videtur. Præcipuè cùm divinum *Schechinah*, sive gloriam Christi, intuebimur. Si incorpoream, est aliud *Schechinah*, modò sic appellare liceat, aut visio Dei interna & intellectualis. Cujus visionis geminum est objectum: Primò, Idea Dei, & rerum omnium possibilium & æternarum: quæ dici potest *Idea antemundana*, & immobilis. Dein Idea rerum conditarum, sive mundi extra Deum: ab intellectu percepti in totâ suâ latitudine & duratione, per omnes ipsius vicissitudines & periodos, per omnes regiones universi, omnesque creaturarum ordines: totam denique sæculorum seriem, à principio temporis ad finem. Hæc dici potest *Idea Mundana*, vel speculum Providentiæ universalis.

lis. His objectis nihil majus, illustrius, aut divinius menti humanæ aut Angelicæ observari potest. Et si à visione aut contemplatione oriatur fœlicitas, tẽrque quaterque beatos dicimus, qui in hoc lumine vident Psal. xxxvi.
9, 10. lumen; qui ab hoc vitæ fonte hauriunt vitam; qui his deliciarum fluminibus inebriantur, per ecstases & effusiones animi extra se rapiuntur, vel aperto pectore Deum intus recipiunt.

LICEAT id præterea his superaddere, ad explicandam visionem Dei: Myſterium, quod nunquam exhaurire possumus. Dicitur visuri Deum in cœlis facie ad faciem, & *sicuti est*. Hic videmus Deum in suis operibus, ut in imagine; Illic videbimus in seipſo. Hic videmus Deum in suis Attributis; Illic visuri sumus in suâ Essentiâ, aut in suâ propriâ Ideâ. Aliud nobis, in hoc statu, videtur Bonitas Divina, Aliud Justitia, Aliud Potentia, Aliud Sapiencia, Aliud Voluntas Dei, Aliud Intellectus. Quandoque videtur nobis agere Deus, quandoque non agere: nunc hoc, nunc illo modo. Proinde nec videtur nobis Ens Simplex, nec Immutabile: Quinimo potius compositissimum: plùs aut minùs, pro re natâ, actuosum: nec id uniformiter. Cùm verò videbimus Deum in suâ Ideâ propriâ, hæc omnia coalescent in unam simplicissimam & immutabilem naturam. Et hoc modo Deum contemplari, est videre Deum

sicuti est. Ens utpote Infinitè perfectum, Ens Entium, Liquida Gloria. ---

SED me reprimo: Quid balbutimus infantes de rebus maximis, quæ captum modulumque nostrum tantopere superant: & in his terris, in his tenebris versantes, nimium quantum fugiunt. Rapi nos oporteret in Tertium Cœlum, cum Sancto Paulo, ad discendum hæc ἀπὸ ῥήματα, hæc suprema mysteria. Silet ferè Scriptura sacra, vel parçè & generatim tractat de statu Animarum in cœlis, & fœlicitatis illius modis ac rationibus. Cùm memorat *flumina voluptatum*, aut *delicias Paradisi*, aut *Coronas*, aut hujusmodi alia, ad adumbrandam gloriam & fœlicitatem cœlestem, more vulgari loquitur, ad usum captumque populi: qui ab his externis & splendidulis summum Bonum metiri & æstimare solent. Præterea notandum:

QUUM duplex futura sit fœlicitas Sanctorum, in Terris *novis* altera, sub regno Christi, pro mille annis; in Cœlis altera, in rerum consummatione, æternum duratura: in sacris literis multo plura respiciunt primam illam fœlicitatem, quàm secundam. Primam, inquam: utpote proximiorē nobis, & in viâ quæ ducit ad alteram: Ejus etiam rationes statumque facilius concipimus, quòd Terrestris sit, nec hodiernæ vitæ (exceptis malis & incommodis) multum absimilis. Altera verò, siye Cœlestis, toto

to genere differt ab hodiernæ vitæ rationibus & usu: prorsusque accedit ad statum Angelicum, ab intelligentiâ vulgari aut cogitatione alienum.

RECTE monuit Sanctus Johannes, *Non-dum apparet quid erimus*: nempe in cœlis. *Novimus autem fore, ut cum Ipse apparuerit, similes illi simus.* Dein Christus ait nos fore *ἰσαγγέλους*. Proinde quoad corpus, conformes erimus Christo: quoad corpus animûmque, conformes Angelis. Hæc in genere novimus. Continet autem in se hæc gemina conformitas multifariæ perfectionis femina: Hinc novam vim acquirimus ad omnes actus intellectûs, & ad contemplationem veritatis perficiendam: crescîtque, ad incrementa scientiæ, amor Dei & fœlicitas nostra. Progredimur usque & usque in rerum divinarum cognitione, & transformamur de gloriâ in gloriam in imaginem ipsius Dei: donec perveniamus ad mensuram plenæ staturæ Christi, atque unionem, ne-
Joh. xvii.
20, 21, 22,
23, 24.

FAXIT Deus, ut fœlicitatem quam nondum concipere valemus, experiundo & fruendo tandem sciamus: spretisque voluptatibus & inani gloriâ hodierni sæculi, in cœlo potiamur æternis. Per & propter Dominum nostrum Jesum Christum.

SEQUITUR ut differamus de *Inferno*: Quo nomine intelligunt authores Christiani
 Locum

Locum statumque damnatorum: sive hominum Dæmonumque malorum & miserorum. Latini per *Inferos* denotant quandoque statum Mortuorum in genere: Id quod Græci appellant *ᾗδης*, statum absconditum, vel *invisibilitatis*, ut ita dicam. Quo etiam sensu & significatione in sacris Literis usurpatur, ut abunde demonstratum est à viris doctis. Sed usus obtinuit apud plures, ut voce *Inferni* miserorum carcer, vel improborum vitâ defunctorum locus pœnæ & cruciatûs denotetur: idque in regionibus inferis. Secundum hanc acceptionem vocis, quæramus, si placet, primò, An detur *Infernum Subterraneum*.

DARI multas & immanes sub Terrâ cavitates, dubitare non licet. Quarum aliæ, aquâ: aliæ, igne: aliæ solo aëre replentur. Sed ex hisce omnibus non facile reperies ullam, cui rationes & cōditiones Inferni convenire poterunt. Dicitur hic locus Infernus in sacris Literis *Tenebræ exteriores*, & *Ignis inextinguibilis*: fieri vix potest, ut idem locus sit tenebrosus simul & igneus; nisi multi spissique fumi intermiscantur. Unde ansam arripuisse nonnullos existimo, fingendi crateres *Ætnæos*, vel montium Ignivomorum ora & fauces, esse ostia vel ostiola Inferni. His assentiri nequeo: Oporteret enim fingere, ex hac hypothefi, vel tot Inferna separata, quot sunt montes Ignivomi per terrarum Orbem; quod incongruum

congruum esset : vel unicam cavitatem continuam, seu regionem subterraneam cassam, quæ subtercurrat & subjaceat ubique exteriori terrarum orbi : ut olim Abyssus in Terrâ antediluvianâ. Cæterum in hodiernâ Telluris constructione fieri non potest, ut inanis regio subtendat totum terrarum orbem. Regio enim illa, vel esset inferior Oceani fundo, vel eodem superior & altior : si altior, inter Continentes & Insulas, aliisque multis in locis, interrupta esset per intercurrentem oceanum, atque ita Inferna divisa multifaria constitueret. Si verò infra Oceanum ponas, præterquam quod in originatione Telluris ex Chao, hujusmodi regio vacua sub Abyssò constitui aut formari non poterat ; siquis esset descensus, ostium, aditusve hujus inferni, eò defluerent aquæ Oceani, aliæve subterraneæ, Ignemque extinguerent.

Non malè quidem creditur, dari Ignem, vel massam Igneam, in centro Terræ : & propterea eo loci, collocandum esse Infernum, censent alii. Utique difficile esset, ex hac hypothesi, descendere aut pervenire ad Infernum, in ipso corde Telluris situm. Gauderent mali locum futuri cruciatûs adeo inaccessible & impervium esse. Quot regiones solidæ perforandæ, quæ moles & crassities terræ, in hoc itinere ? quantum temporis impendendum in viâ ? Semidiameter Terræ habetur miliarium nostratum ultra
ter

"Mat. viii.

"29.

"Vid. Hu.

"Orig.

"p. 81.

"§. 23."

Eph. ii. 2.

Apoc. xx.

2, 3.

2 Pet. ii. 4.

Ephes. iv.

9, 10.

ter mille quadringenta: Solum ipsum non est impenetrabile; quo autem foramine, aut ex qua parte superficiei Telluris, ad tantam profunditatem detur transitus, planè nescimus. Præterea, constat Dæmonas non penitus includi in hōc meditullio: sed potiùs vagari per aerem, quasi in liberâ custodiâ: diciturque Tyrannus ille Infernalis *Princeps aëris* in sacris Literis; ubi suum habere imperium sedemque & habitationem hodie, vel hodierno sæculo, ab his oraculis docemur: atque tandem conclusum iri in Abyssō in millenni Christi regno.

AT mihi forsan objicies dictum Apostoli, Angelos malos detrusos esse in *Tartarum*, & tenebrarum catenis detentos. Præterea, Christum descendisse *εἰς κατώτερά τῆς γῆς*. Denique ex usu, tam sacro, quàm vulgari, dicimur ascendere in cælum, & *descendere ad Infernum*. Ergo est locus subterraneus. Hæc argumenta rem neutiquam conficiunt. Primò enim ad Tartarum quod spectat, eâ voce apud antiquos significatur mundus hic inferior, atque aer caliginosus, quo circumcingimur: ut satis notum est eruditis. Et in hunc Tartarum, sive regionem aeris inferiorem & impuram, detrusi sunt Angeli degeneres, à suis sedibus æthereis expulsi. Quod verò dicantur *catenis* aut *vinculis teneri*, id more humano dictum est: quoniam ita custodiri solent criminum rei, ne effugiant. Dein, quod attinet ad descensum Christi

Christi εἰς τὸ κατώτερον τῆς γῆς, id non spectat ad mortem Christi, (ut ex aliis locis collatis abunde patet) sed ad ipsius Incarnationem. Nempe cū ad salutem nobis procurandam, relicto cœlo, in hanc terram infimam dignatus est descendere. *Infimam* dico, vel inferiore, nempe respectu cœli: comparatio enim hīc instituenda est, non inter partes Terræ, sed inter partes Mundi. Denique, cū dicuntur mortui *descendere* ad Inferos vel Infernum, id vel denotat *Sepulchrum*, quò descendunt corpora, tam bonorum quàm malorum; vel malis speciatim attribuitur: malis enim & bonis, ut fata contraria, ita loca opposita assignare & addicere amamus: proinde cū his cœlum, regionem sublimem & lucidam; illis è contrā, locum subterraneum & tenebrosū adaptare placuit: nec quidem tam facilè Animarum receptacula & custodias in libero aere, ac sub terris, concipimus. Sed opiniones vulgares & rationes imaginariæ nihil faciunt ad definiendam rerum veritatem. Pergamus ad sequentia.

Si nullum inveniri potest Infernum Subterraneum, Quæritur secundò, an detur ullum Infernum, corporeum & locale, ante diem iudicii, & conflagrationem Mundi; vel, an aculeis tantū internis, furiisque, agitentur & exerceantur Improbi, usque ad diem illam Domini. Propendeo quidem in illam

Psal.
cxxxix. 15.
Joh. iii. 13.
& Cap.
vi. dein.
Joh. viii.
23. &
Act. ii. 19.

illam sententiam, * nullas fore pœnas externas ante diem Judicii generalis. Si animæ manent nudæ & sine corporibus usque ad illud tempus, res est extra dubium; saltem apud illos, qui Judicium externum, & apparatus judiciale, ad modum fori humani, in supremo die expectant. Nequeunt enim fisci coram tribunali Animæ nudæ & invisibiles: nec æquum est damnari quempiam ad supplicia, indictâ & inauditâ causâ.

AIUNT, scio, prout suprâ notavimus, privatum & particulare judicium institui, ante illud generale, de singulis animabus, statim ac exierint è corpore: Idque aliquatenus recipi potest, modò nihil externum eo nomine intelligant; sed internam nemescin, quâ quisque suos patitur manes, & conscientiâ propriâ, teste simul & iudice, sese habet instar rei & damnati: pœnasque luit pro ratione sui sceleris, *αὐτοκατάχεις*. Sed de supplicio externo & corporeo hîc agimus, eique locum esse non posse videtur ante Resurrectionem. Non nescio in parabolâ Divitis & Lazari, defunctorum animas prope diem delatas esse, hinc in tormenta & flammâs, illinc in sinum Abrahæ; sed in eâdem narratione Dives habet linguam, & labra, & cætera sermonis organa, adeoque totum corpus:

Luc. xvi.

“ * Infernum non esse localem & corporeum ante diem judicii statuere quidam Patres, quos vid. apud Maldonat. in Luc. xvi.”

corpus : ac si detulisset integrum secum ad Infernum. Quod planè monstrat, narrationem illam non esse veram κατὰ ῥῆσιν, sed instar fabulæ aut ὑποπώσεως, ad usum captumque populi accommodatam, fictis coloribus rem veram repræsentare. Nempe Animas esse superstitas extincto corpore : atque bonas bene, malas male se habituras in alterâ vitâ.

His ita expositis, verisimillimum mihi videtur, Impiorum pœnas usque ad diem iudicii fore tantum internas. Putà privationem omnis boni & solaminis : morsus præterea conscientiæ, angores animi, & expectationem irrequietam futuri Iudicii. Nec aperiri aut accendi Infernum, exterius & generale, ante adventum Christi. Tum cum de cœlo descendens Christus, *cum Angelis suis potentibus, & igne flammanti, infliget ultionem iis qui Deum nesciunt, atque iis qui non auscultant Evangelio Domini nostri Jesu Christi.* Hoc est tempus decretorium & solenne, cum, peracto iudicio, irrogantur pœnæ impiis. Nec hominibus tantum, sed etiam Dæmonibus malis, qui ad hunc Diem reservantur cruciandi, 2 Theff. i. 7, 8. Mat. 25. 41. 2 Pet. iii. 7. Jud. ver. 6. Neque verisimile est aliàs versari inter tormenta, aut igne torqueri Dæmonas, impræsentiarum : dum vagantur per aerem & terrarum orbem, vividi & nimis actiuosi.*

HÆC

“ * Quum verò hominibus malis & dæmonibus
 “ idem sit locus supplicii, idemque tempus, quo con-
 “ demnantur

HÆC breviter de inferno, & de malorum statu aut loco, ante diem Judicii. Sed cùm advenerit fatalis ille dies, atque impij à mortuis revocati, detrusi fuerint in Infernum, & ad pœnas externas damnati, Quæritur ulterius, An illæ pœnæ duraturæ sint in æternum sine fine, sine exitu, sine limite? Natura humana abhorret ab ipso nomine pœnarum æternarum, quum speciem præ se ferant vindictæ insatiabilis, nec ulli cedant in commodum, aut emendationem. At Scriptura Sacra à partibus contrariis stare videtur. Humani generis amantissimus Jesus Christus, aperte & explicitè has pœnas Dæmonum & Damnatorum æternas appellat: cùm bonorum & malorum explicans fata, sententiam in improbos hâc formulâ pronunciat. *Execrati abite à me in ignem æternum, qui paratus est Diabolo & Angelis ejus, Mat. xxv. 41.* Eodem sensu, Tritico in horreum collecto, paleam exurendam dicit *igne inextincto, Mat. iii. 12.* & in Gehennâ *non mori vermem, nec extinguere Ignem, Mar. ix. 44.* HÆC

“ demnantur uterque: Hi verò ante finem mundi &
 “ adventum Christi non detrudantur in Infernum aut
 “ locum tormenti, ut ex literis sacris, earumque Interpretibus constat: [Vid. PP. Gerard. tom. 9. de
 “ extr. Jud. p. 78. Maldonat. in Mat. viii. 29. *Mirum quanto consensu plerique veteres Authores docuerint, Dæmonas ante diem judicii non torqueri.*] Neque alteros in locum illum detrudere ante id tempus, oraculis nostris consentaneum esse videtur.”

HÆC testari videntur, idque ex ore Christi, Improborum pœnas fore æternas & interminatas. Neque aliter loquuntur Prophetæ & Apostoli, Dan. xii. 2. 2 Theff. i. 9. Interea ex alterâ parte, Ratio, natura Dei, & natura rerum, altâ voce reclamant: monentque temperamentum aliquod adhibendum esse, & interpretationem commodam verborum sacrorum; ne divîna, simul & humana, violentur jura, atque eo nomine lædatur, aut malè audiat Religio Christiana.

INTERIM receptæ Theologis regulæ de interpretandâ Scripturâ, firmiter adhærendum cenſeo. Nimirum, à *Literâ non recedendum esse sine necessitate*. Proinde quærendum proximè, Repugnet, necne, rationibus manifestis, & argumentis invictis, æterna pœnarum futurarum duratio. Hoc enim si compertum fuerit, nos excusatos habere debent rigidi cenſores, si ab explicatione communi, in hâc parte discendamus. Fugit animus, horrêtque memorare sempiternam miseriam: multâque occurrunt meditantî de hâc materiâ, quibus mihi aliisq; persuaderi sentio, nec Deum velle, aut ferre posse, perpetuam suæ creaturæ afflictionem & torsionem: nec id quidem pati naturam ipsam. Deum Christianorum concipimus credimûsque numen optimum & sapientissimum: nec crudele, nec iniquum in genus humanum. In suo cultu, nihil barbarum, aut triste: nihil feri

U

aut

aut inhumani, instituit aut permisit. Non vulnera, aut cædes, aut cutis aut carnis dilaniationes: neque Molochi ad morem, vivos infantes ardentibus brachiis amplecti amat. Præterea, Dux & Caput œconomix Christianæ, Jesus, cui commissum est à Patre omne iudicium, est φιλανθρωπότατος. propriumque effudit sanguinem, ut nos redimeret à malis & miseriâ. Hic Rex & Pater, cum hoc Iudice æquissimo, moderantur fata humani generis: ais tamen, secundum sacras literas, ab hoc Patre, ab hoc Iudice, maximam partem gentis humanæ damnatum iri ad pœnas æternas.

DE numero miserorum post hanc vitam nihil dicendum habeo, cum is mihi planè incompertus sit. Sed ad æternæ miseriæ statum suas damnare creaturas, & in eodem retinere, tam sapientiæ, quàm bonitati divinæ, addam etiam justitiæ, repugnare videtur. *Sapientiæ* dico, quoniam huiusmodi status sempiternæ & immutabilis miseriæ, frustra esset ac inutilis, adeoque ineptus & ἀδικοπραπής. Neque Deo, neque homini prodesse potest cruciatus indefinens & sine exitu. Non utique homini, si nullus locus sit resipiscentiæ, nec meliorescere possit punitus. Si nulla intermissio, aut levamen, ad respirandum paulisper, & deliberandum de animo & sorte mutandis. Sit acris & amara hæc pœna, sit diuturna, sed

ed tandem, quæso, finem habeat: aliter fructum, vel minimum, habere nequit. Neque his miseris peccatoribus fas esset exequi meliora proposita, si fortè inter patendum & dolendum enascerentur.

AT dices forſan meritò continuari pœnas, continuatâ eorum impietate; Damnatos autem eſſe *Inſanabiles*, ſempërque perſiſtere in ſuâ malitiâ. Sed hoc gratis dictum eſt: nec id tantùm, ſed etiam lædit dignitatem Dei Conditoris hæc ſuppoſitio. Sapientiæ enim divinæ, nedum bonitati, non congruit, naturam humanam vel rationalem, ita formare & conſtituere, ut poſſit degenerare in pravitatem inemendabilem: aut in ſtatum immutabilis impietatis & miſeriæ.* Nam hujusmodi ſtatus nulli placere poteſt numini, niſi forſan malo Deo Manichæorum. Si verò Deus optimus maximus condere vellet hujusmodi creaturam, hâc ſaltem lege & modo conderet, ut relaberetur in nihilum, ſtatim ac deventum eſſet ad hunc ſtatum inſanabilem & penitùs deſperatum. Nec aliter, ut mihi videtur, ſalvus eſſet honor Providentiæ, quàm abſcindendo vel tollendo è medio, quod nullo modo ſanari poterat: nec id ultrà conſervando,

* Sciens nullam rationabilium creaturaram apud Deum perire in perpetuum. Hieron. in Gal. c. iv.

fervando, quod non tantum nihil valet, sed est quid pejus nihilo.

SED quo mihi persuadebis argumento Improborum animas post mortem esse prorsus insanabiles? Non id videntur credidisse Patres, qui extremum ignem *πῦρ καὶ δαίμων* esse voluerunt, de quâ re actum est capite sexto. Nec æquum esse videtur, potentiam & sapientiam divinam limitare & opprimere Fato malo ineluctabili, aut immedicabili morbo. Siquidem verò hic morbus Animarum qualiscunque ullo modo aut medicamine expelli possit, nullum utique remedium fortius & efficacius Igne & cruciatibus igneis. Faciet hic dolor, si quicquam aliud, ut tangantur sensu præteritorum errorum, & se tædeat præsentis miseræ. Præterea, in alterâ illâ vitâ, non erit ultrâ locus Improborum istorum infidelitati: ubi viderint Christum venientem in nubibus, gloriâ cinctum & præpotentibus Angelis: & in suos ubique inimicos, pedibus subjectos, triumphantem. Dein, fomes mali, qui in hoc corpore, in hac carne habitat, extinguetur & desinet in illo statu. Nulla erit concupiscentia interna, nullum vitiorum pabulum externum: nec voluptatis illecebræ, nec ambitionis, nec avaritiæ: aut ulla sensuum aut affectuum irritamenta ad nequitiam. Quâ denique ratione moti, verâ aut falsâ: aut quo impellente, intus aut foris: adhærere poterunt

runt æternum suis vitiis & impietati, nisi divinitus indurentur, planè non video. Quòd si extrinsecus & alicunde acti, nec ratione nec libertate polleant, non ultrà censendi sunt homines. Sed de hâc re statim : pergamus ad reliqua.

APPELLAMUS præterea in hâc causâ Æquitatem & Justitiam divinam. Quem Deus creavit labilem, eum non puniet æternum quòd lapsus fuerit. Nec adimet illi potentiam aut libertatem relinquendi sua vitia, cui indidit potentiam, vel potius impotentiam atque libertatem prolabendi in vitia. At, inquires, Deus non adimet improbis illis hanc potentiam aut libertatem : sed ab ipsorum voluntate provenit, quòd in malo persistant immobiles & inflexiles. Respondeo : At, secundum tuam hypothesin, Deus ita construxit eorum naturam, ut non possint non esse inflexiles & irrecurabiles, cum semel discefferint ex hâc vitâ, aut in suos cruciatus descenderint; Modò concesseris miseros illos resipiscere posse, non abjiciemus spem omnem de iis in gratiam recipiendis. Sed resipiscere posse negas : Quin id probes quæso, eorum nempe resipiscentiam esse impossibilem : Si manent creaturæ rationales, intellectu & voluntate præditæ, possunt resipiscere : si destituuntur autem ratione & libertate, non possunt ultrà peccare.

ALII à Justitiâ divinâ sic argumentantur: Haud æquum est, errores vitæ brevis, & in vitium proclivis, puniri æternis pœnis: quum nulla sit proportio inter pœnam & culpam. Sed regeres hîc forsan, ut solent, Omne peccatum habere in se infinitam culpam, quatenus committitur in Deum infinitum. Hoc quidem aliquo modo dici potest, sed hæc non est ratio & mensura actionum Dei versùs suas creaturas, ac proinde locum non habet, cùm rationem reddimus ipsius erga homines voluntatis aut actionis. Secundùm hanc regulam Draconicam, Levissimum peccatum legitimè puniri potest æternis pœnis; addo etiam, gravissimis; nam eadem illa ratio perinde valet quoad gravitatem pœnarum ac de earum duratione. Fac itaque, quandoquidem justè fieri potest, levissimos peccatores pœnis æternis gravissimisque punitum iri: Quid fiet gravioribus peccatoribus? quid gravissimis? Si levissimum peccatum summas & perpetuas pœnas mereatur, quid ultrà meretur, aut mereri potest, gravissimum? nihil datur majus maximo. Hæc itaque ratio tua omnes justitiæ punitivæ confundit rationes, & peccata facit quodammodo æqualia.

SED progrediamur à Justitiâ, ad Bonitatem divinam. Summum jus dici solet summa injuria: Saltem non congruit bonitati & misericordiæ. Deus autem secun-

dùm hanc tuam hypothefin, in plectendis improbis fummo utitur jure, nequid dicam gravius. Plectit enim tormentis exquisitiffimis, & æternum duraturis : quibus nulla poteft excogitari pœna fortior aut intolerabilior. Legimus, quæ perpeffi sunt tormenta Chriftiani, in primis Evangelii sæculis ; quæ præterea Siculi, aliæque invenerunt Tyranni : fed hæc mollia funt præ cruciatibus Inferni. Nec mollia tantum, fed etiam breviuscula. Dolor autem vehemens fimul & æternus omnes in fe habet doloris gradus. Finge tantum æftum febris, aut calculi, aut ilium tormina, durare in feptennium : quis par effet ferendis his doloribus ? at fi loco feptennii millennium ponas, nemo vitam millennem emere vellet, aut ferre hâc conditione : multo minùs æternitatem.

Hoc tamen non effe jus extremum forfan dices : potuiffet enim Deus annihilare, vel in nihilum redigere Improbos : atque hoc modo quidem extremo fuo jure ufus fuiffet. Refpondeo : multo optabilius eft penitus non effe, atque nullo tangi fenfu, vel boni vel mali, quàm hære in perpetuis cruciatibus, fine intermissione aut remiffione. Hoc mihi videtur clarum lumine naturali ; redeam in nihilum, tædet me mei. *Præftat* nihil omnino sentire, quàm sentire nihil præter dolorem. Aufer, quod tuum eft, inquit Deo mifer vix mentis

Mat. xxvi.

24.

Eccl. iv. 3.

compos, mallet non esse; peream, ut non peream. Hæc est vox naturæ. Neque hic moramur steriles argutiolas & λεπτολογίας Metaphysicorum: Testem appello gentem humanam, omnesque cordatos, annon eligibilis sit omni vitâ, omni cogitatione destitui, aut penitus non esse, quam æternis torqueri flammis, æternis cruciatibus ingemiscere. Et revera nisi magis abhorruisset natura humana à summâ miseriâ & æterno cruciatu, quam ab insensibilitate aut annihilatione, Deus minatus fuisset improbis annihilationem, non æternum cruciatum; atque eo modo homines à vitiis magis deterruisset. Sed revertamur ad argumentum.

QUUM hæc ita se habeant, & annihilatio sit summum jus Dei in creaturas (ne majoris mali quam boni cuilibet author esset) aliquid tamen gravius & tristius, aliquid acerbius & severius, quam postulat ipsum jus extremum, in condemnatos decernere & exercere videtur. Jus extremum est proximum sævitæ: quod itaque prætergreditur jus extremum, crudelitatis notam effugere non potest. Saltem, prout antea diximus, hic modus puniendi ad extremum, vel ultra extremum, parum respondet infinitæ illi, quam Deo adscribimus, bonitati, benignitati, & misericordiæ. Ita tamen, non tantum lumen naturæ, sed etiam scrip-

scriptura sacra Deum nobis repræsentat, *Misericordem, Gratosum, Longanimum, multumque benignitate & fide.* Velut invitus trahitur ad puniendum: est opus suum *extraneum, & à naturâ suâ alienum.* *Nulla modo delectator morte improbi: dictum Domini Jehovæ.* Si non morte temporali, multo minus æternâ. Unde demum nascitur, aut à quo infligitur hæc mors æterna? si neque Deo placeat, neque creaturæ, quæ patitur: nec utrius ullo modo sit profutura.

Exod.
xxxiv. 6.
Isa. xxviii.
22.
Ezek.
xviii. 23.
& 32.

His ita propositis & excussis, de naturâ Dei, rerumque creaturarum æquo regimine, redeundum est ad sacras literas, eorumque locorum interpretationem, quæ pœnarum futurarum æternitatem præ se ferre videntur. Nosti horum locorum sensum pendere magnâ ex parte à significato vocis *אֵלֶּיךָ*, Hebraicè *עוֹלָם* aut *לְעוֹלָם*: quod Latine *Æternum* reddidimus. Interea notum est, hujus vocis *אֵלֶּיךָ*, vel *עוֹלָם*, vim esse dubiam in sacris literis: nec semper *Æternum* simpliciter, sed tempus diuturnum, aut indefinitum, designare. Statuta Legis Mosaicæ sæpius dicuntur *æterna*, vel in æternum duratura: Exod. xxvii. 21. & xxviii. 43. Lev. x. 15. & xvi. 34. Num. xviii. 11. & passim alibi. Hæc tamen statuta, cum totâ lege, multis retro sæculis exoleverunt. Mitiganda est igitur istius

“De pas-
“chate
“Exod.
“xii. 14.”

istius vocis significatio, nisi legem Judaicam adhuc retinendam esse velis.*

IN eâdem Lege, Famulus cui voluntariò pertusa fuit auris ab hero, servitus dicitur in *æternum*: Exod. xxi. 6. tamen eadem Lex statuit emancipandos aut manumittendos esse omnes servos intra semisæculum, quoquo nempe Jubilæo. Præterea, ante Legem Mosaicam, Circumcisio dicitur institutum *Æternum*: Gen. xvii. 7. Hæc tamen jam abolita est eâdem auctoritate divinâ. Denique Terra Canaan data est Abrahamo & posteris suis, in possessionem *æternam*: Gen. xiii. 15. & xvii. 8. & xlvii. 4. Sed ab hâc possidendâ expulsi sunt dudum ipsius posterii. His locis, aliisque plurimis, satis patet, *Æternitatem* non semper denotari ab hâc vocē עולם vel לעולם: cui respondet, ut nôsti αἰών vel αἰώνιος apud Septuaginta: & exinde in novo fœdere; ubi has voces pariter aliquanto laxiùs accipi necesse est. Vide, si placet, Philem. 15. Jud. 7. Rom. xvi. 25. 2 Tim. i. 9. Tit. i. 2. Denique, apud

"Joh. xiv.
"16."

* " Templum Hierosolymitanum dicitur fore habitatio Deo in *æternum*, 2 Chron. vi. 2. Periit tamen semel iterumque; neque lapis super lapidem relictus est, aut ullum inhabitationis Divinæ vestigium.

" Regnum Davidis dicitur *æternum*, quod transiit ex familiâ Davidis, & jam prorsus desit. Vid. Episc. Col. ii. b. Sec. 3. 2 Sam. vii. 13."

apud Græcos exoticos etiam, utriusque vocis remissiorem esse sensum, Grammaticis notum est.*

A vi & usu harum vocum nihil itaque certò definiri potest de pœnarum Infernaliũ æternitate. Præterea notandum, in illâ Imagine Inferni, quam nobis repræsentant sacræ Literæ, esse nonnulla (sine controversiâ) figuratè, vel tropicè dicta : quæ ad literam exigì non patitur rerum ipsarum natura. Præterquam enim, quod flammæ, tenebras, & extremum frigus, difficilè sit associare & conjungere : quì poterunt vivere in his flammis vermes aut vermiculi ? nec vivere tantùm, sed immortales esse quodammodo : vel singulos, vel in suâ progenie ; quandoquidem *nunquam mori* dicantur. Denique ipsorum damnatorum corpora qualiacunque ; saltem si composita sint & organica ; pati non possunt Ignem æternum sine dissolutione. Nec durabit in æternum ipsa Terra, in eadem, quam nunc habet,

* “ Nec quicquam facit, ut id addam, contra hanc
 “ explicationem, quod eadem vox usurpetur in pœnis
 “ ac in præmiis futuris designandis. Nullis enim Dei
 “ attributis repugnat æterna Sanctorum foelicitas, ac
 “ proinde in illâ parte nulla ratio recedendi ab ac-
 “ ceptione communi & literali. Atque id semper re-
 “ ceptum est, ut verba cedant rebus : aliter *hoc est*
 “ *corpus meum* est dictio non minùs explicita, quàm
 “ *abite in ignem æternum.*”

habet, formâ; vel quam acceptura est post conflagrationem: & in earum alterutrâ constituendum est Infernum.

HACTENUS vim verborum examinavimus, & naturam rerum. Tertio loco liceat adjicere, Dominum nostrum, Jesum Christum, cùm versatus est in terris, acceptâ servi formâ, non Philosophorum, sed filiorum hominum locutum esse linguâ: Judæorum imprimis, ad quos est missus. Prout passim in sermonibus Christi à doctis interpretibus observatum est. Proinde acceptas gentis suæ sententias & phraseologias plerumque sequitur, & quæ nota erant populo aut primoribus, ex Lege, Prophetis, aut traditione vulgatâ, iis dictis utitur libenter in iisdem docendis & in pietate promovendis. Ità cùm de Inferno agit *Gehennæ* nomine, & pro ratione delicti diversos pœnarum gradus constituit, loquitur stylo Judæico, & ad intelligentiam communem accommodato. Pariter in exprimendis pœnis Inferni, Mar. ix. 44. utitur dicto Isaïæ prophetæ, cap. lxvi. 24. ubi ipsissima illa verba occurrunt apud Septuaginta interpretes: Ὁ γὰρ σκώληξ αὐτῶν ἐπλευθήσει, καὶ τὸ πῦρ αὐτῶν ἐσβεσθήσεται. Authores etiam alii manifestum faciunt, hanc dictionem notam & familiarem fuisse Judæis, *ultionem Impii esse ignem & vermes*. Quare nihil mutavit in hac parte Christus; sed anticipationem illam

Mat. v. 22.
29.

Ecclef. vii.
18.
Judith. xvi.
21,

lam

lam aut prænotationem populi, cùm non incommoda videretur ad refrænandam audaciam impiorum, non immeritò retinendam duxit.

HIS omnibus expensis, ex utrâque parte, circa pœnas Inferni : quisque per melicet apud se statuatur id, quod, suâ conscientia judice, rationi sanæ maximè consentaneum videbitur : eamque, in hoc argumento, Scripturæ sacræ interpretationem adhibeat, quam ferent optimè causæ, de quâ agitur, rationes & momenta. Si æternæ impietatis & miseriæ status in Creatura diffideat & discordet cum sapientia & æquitate Creatoris, discedendum est ab expositione literali in hac parte ; sive distinguendum inter hypothesein literalem & rationalem, vulgarem & arcanam : ne temeraria & imperita interpretatione natura divina violetur. Sin è contra, in istiusmodi statu desperato, sive immutabiliter malo & misero, nihil tibi alienum videatur, vel à naturâ Dei, vel à naturâ rerum, adhærendum est Literæ ; & obduranda præcordia ; & obstruendæ aures ad omnes vagitus, gemitus, fletus, & clamores, hominum perditorum. Si me tamen audire velis, non clamantem sed tacitè monentem, malletem te pœnas has dicere *Indefinitas* quam *Infnitas*. Nobis utique non satis constare aut innotescere, quem finem habituræ sint : sed id penes Deum

relinquamus, pro suâ sapientiâ & misericordiâ decernendum.*

HODIË, nescio quo pacto, Theologis quibusdam feroculis placent admodum æternæ & infinitæ Malorum pœnæ: nec faciliè patiuntur æquum utriusque partis examen & desceptationem. Sed è veteribus non pauci multò mitiùs & modestiùs hoc tractârunt argumentum, atque moras cuiusque in his pœnis, consilio Dei & beneplacito, unicè permiserunt. Ita Justinus Martyr cum Tryphone, Ἄι μὲν (ἢ εὐσεβῶν ψυχαί) ἀξίαι τῷ Θεῷ φαίνεσθαι, ἐκ ἀποθνήσκουσιν ἔτι αἰεὶ δὲ (τῶν ἀδίκων) κολάζονται ἐστ' ἂν αὐτὰς καὶ εἶναι καὶ κολάζεσθαι ὁ Θεὸς θέλη. *Piorum Animæ, quæ dignæ Deo visæ sunt, non moriuntur amplius. Injustorum autem, puniuntur, quoad eas & esse & puniri Deus voluerit.* Nec ab his diffidet S. Hieronymus, aliàs vir acris, & in nonnullis impetuofus: hâc tamen in re non illaudabilem animi moderationem ostendit. In suis commentariis ad præfatum

Pag. 223.

* Mat. v.
26.

* “ Ut exeant è carcere captivi, modò ipsi placuerit, cum ultimum quadrantem persolverint, atque suæ justitiæ satisfecerint: Denique si neque id tibi placeat, hoc dogma, inter obscura & ἀκατάληπτα numeremus. Sed veniet dies, cùm non minùs absurda habebitur & odiosa hæc opinio, quàm Transsubstantiatio hodie.”

præfatum locum Isaïæ, cap. lxvi. ult. hæc habet : *Porro qui volunt supplicia aliquando finire, & licet post multa tempora, terminum habere tormenta, his utuntur testimoniis.* Dein, citatis locis quæ opinioni illi favere videntur, addit hæc verba : *Quæ omnia replicant, asseverare cupientes, post cruciatus & tormenta, futura refrigeria : quæ nunc abscondenda sunt ab his, quibus timor utilis est : ut, dum supplicia reformidantur, peccare desistant.* Quod nos Dei solius demus scientiæ derelinquere : Cujus non solum misericordiæ, sed & tormenta, in pondere sunt : & novit, quem, quo modo, & quamdiu, debeat judicare. Hæc Hieronymus in locum. Atque his affinia dixerat antea in iisdem Commentariis ad caput xxiv. sub finem : *Sciendum quod judicium Dei non possit scire humana fragilitas, nec de pœnarum magnitudine atque mensura ferre sententiam : quæ Domini arbitrio derelicta est.*

HÆC Ille : Origenem non memoro, cujus notissima est sententia. Eumque sequi videntur, in hac parte, ut sæpe alias, uterque

“ Contra pœnas finitas Inferni quid statuit Synodus quinta OEcumenica, vid. apud Gerard. de Infer. tom. 9. p. 467. & Huet. Orig. lib. 2. c. 11. p. 138, &c.

que Gregorius, * Nazianzenus & † Nyf-
fenus. Reliqui etiam Patres, qui flammæ
Inferni, πῦρ καθάρσιον, perinde ac κολασήριον es-
se voluerunt : de quibus suprà dictum
est : eo ipso significabant finiendas olim
has pœnas. Denique, hujus senten-
tiæ Patronos S. † Augustinus appellat,
titulo non incongruo, Doctores *Miseri-*
cordes, tractâtque non inhumaniter † :
Nunc

* Vid. Orat. 40. p. 665. Cùm de pœnis æternis dam-
natorum modo vulgari locutus esset, dubitabundus &
quasi sese corrigens, subdit, Εἰ μὴ τῷ φίλον πάντας οὕτως νοεῖν
τὸ το φιλανθρωπότερον, ἢ τῷ καλῶντι ἑαυτῷ. *Nisi alicui*
placeat hoc mitius erga homines, & dignè Deo Puniente,
hic quoque intelligere. Innuit & magis humanum &
magis divinum esse has pœnas moderari. Hunc locum
Nazianzeni cùm notasset Nilus, Chrysostomi discipu-
lus, & Martyr, indè colligit, Temporibus illis apud
Patres dubium & in utramque partem disputatum fuis-
se illud dogma de pœnarum æternitate : quandoqui-
dem Nazianzenus, inquit : Ἐφίησι τοῖς βελομένοις νοῆσαι
τὸ πῦρ ἐκεῖνο φιλανθρωπότερον. *Liberum relinquit volenti-*
bus Ignem illum mitius interpretari.

† Vid. cap. viii. Orat. Catechet. ubi in hac vitâ infa-
nabiles, sanandos dicit in futurâ, acrioribus & acerbioribus
remediis. Et de Animâ & Resurr. p. 229. de
purgatione ac instauratione universali agit. Et in eo-
dem tractatu sæpius eundem aut cognatum sensum pro-
sequitur. “ Uti etiam de Opif. hominis, c. 21.

† Civit. Dei, lib. xxi. c. 17. & seq.

† “ Quin imò quicquid aliàs dixerit, nonnunquam hæ-
“ rere videtur dubius in hoc argumento, quo sensu pœ-
“ næ peccatorum sint æternæ : ut cùm ait, *Neque ita hoc*
“ *dixerim, ut diligentiore tractationem videar ademis-*
“ *se de pœnis peccatorum, quomodo in sacris dicantur æter-*
“ *næ* (V. D. Hamm. * * * * * & * * * * *)

“ 1. 7. ex

Nunc, inquit, cum Misericordibus nostris agendum esse video, & pacificè disputandum, qui vel omnibus illis hominibus quos justissimus Iudex dignos Gehennæ supplicio judicabit, vel quibusdam eorum, nolant credere pœnam sempiternam futuram: sed post certi temporis metas, pro cujusque peccati quantitate, longioris vel brevioris, eos inde existimant liberandos.

ITA nobis exhibuit sententiam Misericordium Sanctus Augustinus. Qui stant à partibus contrariis, nuncupari possunt, ratione oppositorum, Doctores Immisericordes: atque eorum unus, reliquorum nomine, suam sententiam de pœnis Inferni his verbis explicuit: *Si omnes homines nati ab Adam usque ad hodiernum diem, & amplius nascituri, viverent usque ad novissimum diem: & omnia gramina, quæ exorta unquam fuerunt, essent homines: ac si unam pœnam quam patitur Anima pro uno peccato mortali in inferno, ex æquo partirentur, ita ut daretur unicuique pars illius pœnæ æqua: tunc particula quævis illius pœnæ hominis unius, major esset quàm omnia tormenta, quæ omnes Sancti Martyres, & omnes raptores, & omnes malefici unquam passi fuerunt.* Hæc Ille. His pœnis truculentissimis si æternitatem

Apud Dis-
cip. de
temp.

X

addas,

" 1. 7. ex S. August. lib. de Serm. Dom. in mont. Tom. 4.
" super Mat. v. 25, 26.) sed redeamus ad locum de
" Misericordibus."

addas, omnes explebis inhumanitatis partes, numeros, rationes.*

NOBIS

* “ Quid sit Æternitas, quanta & quàm immensa, parum consideramus, & propterea his miseris faciliùs damus æternas pœnas. Æternitas est quid tremendum, quid infinitum & inexhaustum. *Tanta sunt æternitatis spatia*, inquit quidam Theologus, *ut si damnatus aliquis millesimo quoquo anno unam tantùm ex oculis emitteret lacrymulam, plus aquæ efflueret, quàm totus mundus capere possit.*

“ His sententiis PP. adde, si libet, hanc rationem, hoc argumentum, quod alicujus esse ponderis mihi videtur. Quid fiet ab animabus mediocribus & mediæ conditionis, si nulla sit purgatio aut pœna moderatior & aliquando finienda. Animas mediæ conditionis appello, quæ neque multâ pietate aut impietate imbutæ sunt: nec admodum probæ, nec insigniter improbæ: quales revera sunt hominum pars maxima. Plus habent Bruti quàm Diaboli: neque videntur insani. Quid fiet, inquam. ****

“ Memoravimus suprâ gentem humanam distribuendam esse in tres ordines, bonos, malos, & medios five mediocres. Boni transferuntur ad æterna gaudia, mali ad æterna tormenta; quo abeunt mediocres, vel quid fiet ab illis? Neque digni videntur æternis pœnis, neque æternis gaudiis. Scilicet oportet constituere certum gradum. ****

“ Oportet, ut eadem sit disparitas in retributionibus, quæ est in meritis personarum, quibus fiunt illæ retributiones.

“ Alii denique, cruciatibus exhaustas, tandem mori improborum Animas, atque omnem vitam sensumque exuere, crediderunt; secundùm illud Arnobii, *Animæ nescientes Deum per longissimi temporis cruciatu consumuntur ignifero.* Nec aliter Tatianus & Irenæus.

Vid. Ire.
næum, lib.
2. c. 64.

“ Denique *τὸ ἀσβεστον* dicitur, quod perenne est, sine intermissione: nec ullâ vi superveniente extinguitur, sed durat usque durante suo fomite.

NOBIS difficile est, omnem exuere humanitatem: Deo difficilius omnem misericordiam. Et si naturam nostram corrumpere aut destruere possumus, divinam non possumus. Pulsârunt olim tympana in valle Hinnon, ne exaudiretur à populo & à parentibus Infantum clamor, qui immolabantur Idolo igneo, & vagiebant acerbè inter flammâs. Sed totum licet æthera resonare feceris continuis tonitribus, nunquam efficies ut in hoc Tophet, de quo loquimur, excruciatorum planctus & ejulatus non ascendant in aures Jehovæ, Patris misericordiarum.

RESPICE paulisper, si placet, Doctor immisericors, Quale nobis exhibes spectaculum: Quale Theatrum Providentiæ: multo majorem partem humani generis æstuantem inter flammâs per æterna sæcula. Odigna Deo & Angelis spectatoribus scena! Dein ad demulcendum aures, dum plangoribus & ululatu Cœlum Terramque replet hæc infœlix turba, harmoniam habes planè divinam. Illud præterea mihi dolet non parum, quod videam, hoc modo, tantam partem naturæ rationalis inutilem factam, funditus perditam & rejectancam: Instar salis insulsi, aut instar Vappæ, projectam foras, sine usu, aut spe futurâ.

OMNIS creatura, quantum nobis constat, est suâ naturâ labilis, perinde ac improbi

& damnati. Quod si eodem modo lapsi, sint penitus irrecuperabiles, tota creatio intellectualis exposita est, non vanitati tantum, sed etiam æternæ miseriæ. Nec tam bonitatis divinæ opus esset, quàm crudelitatis cujusdam, aut periculosæ lusus aleæ, hanc rerum naturam construxisse.* Pœnituit olim Deum, se condidisse homines: ob eorum nimirum nequitiam. Pœnitebit vicissim homines miseros se conditos esse à Deo: Quandoquidem satius illis fuisset nunquam extitisse.†

DE

* “ Quod accidit in hoc mundo, accidere potest in aliis: hic autem, ut vulgò creditur, peritura est æternum major pars humani generis. Fac par damnatum in cæteris mundis! quanta erit jactura, quantum naufragium naturæ rationalis, si, per totum universum, computum ineas? Pars illa deperdita rerum major erit parte reliquâ. *Deperdita*, inquam: Est enim veluti caput mortuum universi, aut Terra damnata, unde nihil boni elici potest. Nec id tantum, non solum est pondus inutile in rerum naturâ, sed etiam onus intolerabile sibiipsi; neque seipsum excutere potest, neque ferre. Execratur invisum lumen, diemque quo primum aspexit solem & sydera: Quo prodiit è nihilo, & rerum non notarum somno & silentiis.”

† Denique quibus displicent absoluta reprobationis decreta, quod naturæ & attributis divinis repugnare videantur, iis non minus displicere debent æternæ malorum poenæ, quum iisdem attributis non minus repug-

DE Inferno, & futuris Impiorum suppliciis, hæc dixisse sufficiat, modò subjicias illud monitum, quod à præfatis Patribus, ubi hoc tractant argumentum, sæpius adhiberi solet. Nimirum, quicquid apud te statuas, intus & in pectore, de his pœnis, æternis vel non; receptâ doctrinâ verbisque utendum est cum populo, & cùm peroratur ad vulgus; præceptis nempe in vitium, & solâ formidine pœnæ à malis absterrendum. Præterea, inter Bonos etiam sunt Infantes & Adulti; lacte, vel cibo solidiori, pro cujusque viribus, alendi. Horum ^{1 Cor. iii. 2.} non minùs habenda est ratio: nec temere ^{Heb. v. 12.} mutanda est parvulorum aut infirmorum ^{13.} diætâ, ne intemperies oriatur, & in morbos incidant. † Progressum Providentiæ, in mundo sensim ad perfectionem promovendo, & in illuminandâ gente humanâ, semper ante oculos, semper in consiliis habere oportet: atque pari passu procedendum in studiis & conatibus

“ repugnent. Et ex alterâ parte, qui hæc decreta recipiunt, eorum interest æternas pœnas respuere, quâ
 “ ratione levantur sui oneris parte gravissimâ. Cùm
 “ non tanti sit præordinari aut condemnari aliquem ad
 “ pœnas desituras; sed ad pœnas æternas & intolerabiles, *Hic stimulus est, hic aculeus severitatis.*”
 “ † PROPTEREA hæc, quæ doctioribus inscripta
 “ sunt, si quis in linguam vulgarem transtulerit, id
 “ malo animo atque consilio sinistro factum arbitror.”

conatibus nostris: donec eò perventum fuerit, ut quod *in aurem audivimus, in Solaris prædicare* liceat. Sed paulatim assuefaciendi sunt animi fortioribus ferendis veritatis radiis; teneris oculis officit lux nimia, aut subitò nimis affusa. Pauci res ipsas, sed rerum imagines, tanquam in speculo intuentur: at res ipsas, facie ad faciem, ut dicitur, & oblato velo, visuri sumus tandem, si Deo placuerit, partim sub occasu hujusce mundi, plenius autem in futuro.

CONCLUSIO.

CONCLUSIO.

QUUM multifaria fit hujusce scripti materia, & diversa doctrinæ Christianæ complectatur capita : eaque plerumque extra vias aut lumen Naturæ posita : facile fieri potest, ut, in his tractandis, nonnunquam à scopo aberrârim. Homo sum, tenuis homo, nihil humani à me alienum puto. Sed qui animo sincero, sine metu aut amore partium quarumcunque, simplicem veritatem quærit, Deum habet adiutorem. Deus, inquam, pulsanti aperiet, quærenti dabit : modò quæramus illam sapientiam, quæ cœlitus est, puram & pacificam. Neque in mihi vitio vertat quiscquam, quod in hoc argumento multa offenderim obscura in sacris Literis : inadæquatè, ut ita dicam, vel inabsolutè revelata. Hoc dictum velim maximè respectu mei intellectûs & ingenii. Et si quis alter his lucem afferre poterit, lætus amplectar & gratulabor auctori. Sed obstaculo mihi videtur veræ cognitioni, quòd nos pudeat nostræ ignorantia: neque clara ab obscuris distinguamus, ac si omnia nobis perinde essent nota & perspecta.

SACRI Codicis Commentatores plerique loca singula intelligunt, aut se intelligere simulant. Nullibi reperies suæ ignorantiae conscios & confessos. Pariter Cathedrarum Præsides, & Doctores Scholastici nullum non problema solvunt, suo modo : omnes controversias dirimunt, veritatem in omnibus assequuntur & comprehendunt. Miror equidem utriusque classis Theologorum omniscientiam. Turpe putant scilicet, aut ingloriosum, Christianæ gentis doctores ignorare quicquam in sua arte. Facit aliquid forsan ad augendum eorum existimationem apud discipulos suos, aut vulgus hominum, hæc universalis scientiæ ostentatio : sed apud sapientes, judicii minus exacti argumentum habebitur. Qui enim de objectis remotis, aut in tenebris latentibus, non minùs audacter pronunciant, quàm de propriis & in luce positis ; neque hæc, neque illa, clarè & distinctè perspicere censentur.

VISUM est Providentiæ rerum mysticarum rationes contractim, & quasi dimidiatim, in hac vitâ proponere : ut his notitiis & speciminibus excitati & expergefati, & hodiernæ œconomix limites, & futuræ, perfectionem addiscamus. “ Si decem viri
“ cordati & liberalis ingenii de eadem hac
“ materiâ, de rebus nempe vitæ futuræ,
“ sive novissimis, ut dici solent, simul conscriberent : vix credo è decem duos quoslibet

“libet in eandem sententiam per singula
 “capita coituros. Proinde si in nonnullis,
 “quin etiam si in cunctis, à me diffentiat
 “amicus lector, ego nihil mirabor, neque
 “mihi pariter succenseat ille. Tantun-
 “dem enim distant Thebæ ab Athenis,
 “quantum à Thebis Athenæ. Neque il-
 “le minùs à me dissidet, quàm ab ipso
 “ego dissideo. Uter nostrum ad verita-
 “tem propiùs accedat, est unica quæstio.”
 Ubi venerit Elias, enodabit multa: ubi
 venerit Christus, omnia. “Fiat lux, cu-
 “pio refelli, ubi aberrârim: nihil magis,
 “nihil aliud quàm veritatem efflagito.”

INTEREA retineamus fideliter formam
 sanorum verborum & dogmatum. Immor-
 talitatem Animæ, Mortuorum resurrectio-
 nem: præmia & pœnas in vitâ futurâ, se-
 cundum cujusque opera & dispositiones ani-
 mi. Denique Mundi conflagrationem & re-
 novationem, Christumque venturum &
 regnaturum. Hæc, & siquæ sunt præterea
 primaria capita, quæ ad vitam futuram
 spectant, facta tecta conservemus: sed de
 modis rerum futurarum, * ordine & cir-
 cumstantiis,

* Circa id Judicium (*de extremo loquitur*) has res
 didicimus esse venturas: Eliam Thesbitem, fidem Ju-
 dæorum, Antichristum persecuturum, Christum ju-
 dicaturum, mortuorum resurrectionem, Bonorum
 malorumque diremptionem, Mundi Conflagrationem,
 ejus denique renovationem. Quæ omnia quidem ven-
 tura

1 Cor. iii.
3. &
1 Corinth.
vi. 10.
Gal. v. 20.
1 Pet. ii. 1.

cumstantiis, æquum est alios aliis quæritantibus indulgere & auxiliari. Ob ea, quæ nos plenè & apertè doceri noluit Deus in hoc statu, non est acerbè litigandum : & qui hujusmodi de causis se invicem mordent & convitiantur, aut exardescunt iracundiâ & stomacho, ob leves & incertos aliorum errores, ipsi in certa peccata, addam etiam gravia, incidunt. Fugiamus tandem hæc mala, quæ, non sine opprobrio nominis Christiani, heu nimium invaluerunt. Despere tandem, vel potius insanire desinamus. Sufficiat unicuique suam proponere sententiam, optimis, quibus poterit, rationibus & argumentis munitam : sine damno alterius, absque contumeliis aut rixis : quæ nihil faciunt ad veritatem aut ad suæ causæ probationem. Quinimo, Laborantis causæ indicium est, cum ipsius Patroni ad convitia confugiunt. *Quotquot sumus perfecti, aut veritatis studiosi, hoc sentiamus : Quod si quid aliter sentitis, hoc quoque vobis Deus revelabit.*

tura esse credendum est. Sed quibus modis & quo ordine veniant, magis tunc docebit rerum experientia, quàm nunc ad perfectum hominum intelligentia valet consequi. Lactan. Fragm. de extra. Judic. August. de C. D. lib. xx, cap. 30.

APPENDIX

DE

Futura Judæorum Restauratione.

Autore THOMA BURNETIO, S. T. P.

...quod est in ...
...et ...

APPENDIX

D E

...et ...

...et ...

...

...

APPENDIX

DE

Futura Judaorum Restauratione.

IN tractatu præcedenti, capite de Cap. ix.
Millenni Regno Christi, pauca
aut nulla diximus de sorte Ju-
dæorum in futuro regno Messiaë,
ne filum orationis interrompe-
retur. Cæterum res est majoris momenti
quàm ut prætermittatur intacta, aut levi o-
perâ discutienda. Habetur à non paucis Po-
pulus ille pro *Sponsâ Agni*, quæ in Apo- Ifa. liv. 5.
calypsi Sancti Johannis paratur ad nuptias
ante finem mundi cum solenni pompâ. Ni-
mirum Meretrice Magnâ Babylonica judi-
catâ, damnatâ & combustâ, auditæ sunt vo- Apoc.
ces multæ, in cælo & in terris, cantantes xix. 1, &c.
Deo *Halleluiab*: voces viginti quatuor Se- Dan. vii.
niorum, quatuor Animalium, omniumque 11, 13, 14.
Dei famulorum, majorum & minorum. Vo-
ces instar multitudinis aquarum, & tonitru-
um potentium, dicentium *Helleluia*, Quo- Ver. 7. 8.
niam

niam Regnum iniit Dominus, Deus ille noster omnipotens. Dein sequitur, Gaudeamus & exultemus, & demus gloriam ei, quia venerunt Nuptiae Agni, & uxor ejus paravit se. Et datum est ei, ut amiciatur bysso mundâ & splendidâ. Byssus enim est justitia sanctorum. Tum dixit mihi Angelus, SCRIBE, Beati qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati sunt. Et dixit mihi, Hæc verba Dei vera sunt. Vera, licet admiranda: & literis mandanda, ut ad posteros certâ fide perveniant.

— Ver. 9.

INSIGNIS aliqua rerum mutatio aut instauratio in his nuptiis Agni futura hîc indicatur. Cumque eadem Agni Sponsa postea dicitur *Civitas sancta, magna, nova Jerusalem, descendens è Deo à cœlo* (c. xxi. 2, 9, 10.) Civitatis nomine, novæque sanctæque Jerusalem, Regnum Messiae designari videtur. Idem nempe Regnum, quod, suo tempore, daturus esset altissimus Messiae, *sanctisque sui populi*, sive Judæis, ut ait Daniel, c. vii. 27. Confer Luc. i. 33. aliaque loca cognata quæ in progressu dissertationis suo ordine interferentur. Neque enim velim ab his paucis præmissis definendum esse, quas partes habituri sint Judæi in illis nuptiis Agni aut in illo regno Messiae. Longius repetendum est argumentum, & ab ipsis Gentis illius originibus.

PROINDE de Futuro Judæorum statu tractaturo, exordiendum esse videtur ab Abrahamo

hamo eorum Patre, promissisque exinde datis in sæcula sæculorum. Cum Abram Dei jussu, patriâ suâ relictâ, in terram Canaan venisset, ei apparuit Jehovah, dixitque, *Semini tuo daturus sum regionem hanc*; Abram verò extruxit ibi altare Jehovæ qui apparuerat ipsi. Gen. xii. 4.7. Dein reverso ex Ægypto, quo fame coactus abierat, Deus renovavit promissum, dixitque ei, cum oculos undequaque circumjecisset, *Totam hanc regionem, quam vides, tibi daturus sum, & semini tuo usque in sæculum.* Cap. xiii. 15. Postea denique cum datæ fidei implendæ signum petisset Abram, dedit ei Deus signum eximum, eoque dato, per modum pacti repetivit promissum, dicens, *Semini tuo dedi terram hanc, à flumine Ægypti usque ad flumen illud magnum, flumen Euphratis.* Cap. xiv. 8, 18. Denique mutato ipsius nomine ab Abramo in Abrahamum, Deus fœdus iniit perpetuum cum Abrahamo de rebus promissis, dicendo, *Stabilio fœdus meum inter me & te, ac semen tuum post te per ætates suas, ut fœdus sit perpetuum: Me esse tibi Deum, & semini tuo post te: daturumque tibi, & semini tuo post te Terram peregrinationum tuarum, universam terram Canaanis in possessionem perpetuam: ut sim tibi Deus.* —Ver. 7. 8. —Ver. 10. Deinceps ut sigillum fœderis instituitur Circumcisio, ex parte Abrahami & ipsius seminis observanda: & ex parte Dei promittitur Abrahamo (cum jam senex esset & ip-

I sius

niam Regnum iniit Dominus, Deus ille noster omnipotens. Dein sequitur, Gaudeamus & exultemus, & demus gloriam ei, quia venerunt Nuptiæ Agni, & uxor ejus paravit se. Et datum est ei, ut amiciatur bysso mundâ & splendidâ. Byssus enim est justitia sanctorum. Tum dixit mihi Angelus, SCRIBE, Beati qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati sunt. Et dixit mihi, Hæc verba Dei vera sunt. Vera, licet admiranda: & literis mandanda, ut ad posteros certâ fide perveniant.

— Ver. 9.

INSIGNIS aliqua rerum mutatio aut instauratio in his nuptiis Agni futura hîc indicatur. Cumque eadem Agni Sponsa postea dicitur *Civitas sancta, magna, nova Jerusalem, descendens è Deo à cœlo* (c. xxi. 2, 9, 10.) Civitatis nomine, novæque sanctæque Jerusalem, Regnum Messîæ designari videtur. Idem nempe Regnum, quod, suo tempore, daturus esset altissimus Messîæ, *sanctisque sui populi*, sive Judæis, ut ait Daniel, c. vii. 27. Confer Luc. i. 33. aliaque loca cognata quæ in progressu dissertationis suo ordine interferentur. Neque enim velim ab his paucis præmissis definendum esse, quas partes habituri sint Judæi in illis nuptiis Agni aut in illo regno Messîæ. Longius repetendum est argumentum, & ab ipsis Gentis illius originibus.

PROINDE de Futuro Judæorum statu tractaturo, exordiendum esse videtur ab Abrahamo

hamo eorum Patre, promissisque exinde datis in sæcula sæculorum. Cum Abram Dei jussu, patriâ suâ relictâ, in terram Canaan venisset, ei apparuit Jehovah, dixitque, *Semini tuo daturus sum regionem hanc*; *A-* Gen. xii. 4, 7.
bram verò extruxit ibi altare Jehovæ qui apparuerat ipsi. Dein reverso ex Ægypto, quo fame coactus abierat, Deus renovavit promissum, dixitque ei, cum oculos undequaque circumjecisset, *Totam hanc regionem, quam vides, tibi daturus sum, & semini tuo usque in sæculum.* Cap. xiii. 15. Postea denique cum datæ fidei implendæ signum petisset Abram, dedit ei Deus signum eximium, eoque dato, per modum pacti repetivit promissum, dicens, *Semini tuo dedi terram* Cap. xiv. 8, 18.
hanc, à flumine Ægypti usque ad flumen illud magnum, flumen Euphratis. Denique mutato ipsius nomine ab Abramo in Abrahamum, Deus fædus iniit perpetuum Cap. xvii. 5.
cum Abrahamo de rebus promissis, dicendo, *Stabilio fædus meum inter me & te, ac semen tuum post te per ætates suas, ut fæ-* —Ver. 7, 8.
dus sit perpetuum: Me esse tibi Deum, & semini tuo post te: daturumque tibi, & semini tuo post te Terram peregrinationum tuarum, universam terram Canaanis in possessionem perpetuam: ut sim tibi Deus. —Ver. 10.
Deinceps ut figillum fœderis instituitur Circumcisio, ex parte Abrahami & ipsius seminis observanda: & ex parte Dei promittitur Abrahamo (cum jam senex esset & ip-

fius uxor) filius Isaacus, quem præstituto tempore lætus accepit.

Cap. xvii.
19, 21.

HACTENUS de terrâ Canaan promissâ Abrahamo & ipsius semini in perpetuam hæreditatem. Idem promissum renovatur Isaac, prout suo Patri Deus antea dixerat. Quum abiturus esset Isaacus in Ægyptum ad vitandam famem, Deus ei apparuit, & interdicto illo itinere, jussit ut maneret, in terrâ Canaan : ne verò hæsitaret Isaacus, timidus & famelicus, promissum identidem datum Abrahamo Deus repetiit, & juramenti nomine insignivit. His verbis, Gen. xxvi. 3. *Peregrinare in hac regione, & ero tecum & benedicam tibi : nam tibi & semini tuo dabo omnes regiones illas : & præstabo juramentum illud, quod juravi Abrahamo Patri tuo.*

ISAACUS hoc promissum transtulit ad Jacobum & semen ejus, Gen. xxviii. 4. Idemque confirmavit Deus ipse Jacobo : cum mutato ipsius nomine in Israelem, dixit ei, *Ego sum Deus Omnipotens --- Regionem hanc, quam dedi Abrahamo & Isaac, tibi daturus sum, & semini tuo post te dabo hanc regionem,* Gen. xxxv. 11, 12. Deinceps hæc hæreditas promissa, eodem jure & titulo, Dei omnipotentis nomine transfertur à Jacobo ad Josephum & ipsius semen in perpetuam possessionem, Gen. xlviii. 3, 4. Denique à Josepho moribundo traditur & tra-

ducitur

ducitur hoc donum Dei ad filios suos & ad fratres, capita tribuum Israël, Gen. l. 24.

ITA repetitis vicibus res eadem confirmatur, idque variis temporibus & gradationibus. Deus sese obstrinxit ad hæc exequenda vi *promissi, fæderis, & juramenti*: quibus nihil habentur sanctius aut inviolabilius. Promissum obligat fidem privatam, Fœdus publicam, omnem denique fidem, humanam & divinam, complectitur juramentum.

2 Chron.
xx. 7.
Psal. cv. 8.
& cxxxii.
11, &c.
Heb. vi.
13, 17, 18.

HACTENUS de promissis Dei ad Patriarchas (tam separatim quàm conjunctim, Exod. vi. 4, 8. Deut. i. 8. & xxx. 20.) & eorum filios, de Terrâ Canaan possidendâ olim datis. Notum est, hanc Terram deinceps possedisse Israëlitas, & eatenus completa fuisse promissa; inde etiam expulsos fuisse sæpius, & denuò restitutos, usque ad ultimam & gravissimam, quam à septendecim prope sæculis sustinuerunt expulsionem, & etiamnum sustinent. Quùm verò data sit Israëlitis in *perpetuam hæreditatem* Terra Canaan, disceptatur meritò, an tandem restituendi sint in antiquam patriam, ne irrita fiant Dei promissa.

PRÆDIXERE quidem sæpius Prophetæ Captivitates, simul & reductiones Israëlitarum; responditque Vaticiniis rerum exitus: neque inde læsum est promissum divinum. Non enim postulabat ratio promissi, ut Terram illam possiderent Israëlitæ omni tem-

pore, continuâ & nunquam interruptâ annorum ferie, sed ut postliminio saltem redirent ad præsignatam hæreditatem. Ita nempe ut jus fundi, à quibuscunque occupati, ad eos semper pertineret : *semper*, inquam, & ad extremum, virtute donationis divinæ, quæ extingui nequit. Nullum tempus occurrit Deo, nulla præscriptio.

NUNQUAM punitum iri Israëlitas, five domi, five foris, (bellis, exilio & captivitate) nullibe promisit Deus ; è contrà, interminatus est iis omne genus pœnarum quoties graviter peccaverint. Ita Moses, Lev. xxvi. & Deut. xxviii. aliique passim Prophetæ, ut periculum admoniti præcaverent. Sed agitur impræsentiarum de expulsione, captivitate & desolatione *perpetuis*, quemadmodum in antedictis hæreditas *perpetua* promissa fuerat. Moses autem in dicto loco Levitici, atque alibi, post extremas calamitates subeundas, restitutionem pollicetur, virtute primævi fœderis quod memoravimus. Ita enim orationem de pœnis præmissis concludit, *Si peccata sua Patrumque confessi fuerint, meque in patriam inimicorum eos adduxisse : Si tandem abjiciatur cor istud eorum incircumcisum, & acquiescant in pœnâ iniquitatis suæ : utique recordabor fœderis mei cum Jacobo, & fœderis mei cum Isaaco, atque fœderis mei cum Abrahamo recordabor, ac terræ ipsius recordabor.---*

—Ver. 44. *Insuper hujus rei recordabor, quùm erunt*

De Futurâ Judæorum Restauratione.

323

in terrâ inimicorum suorum, me non spre-
visse eos, neque fastidivisse, ad consumen-
dum eos : irritum faciendo fœdus meum cum
eis : quia Ego Jehova sum Deus ipsorum.
Recordabor, inquam, erga illos fœderis pris-
corum, quos eduxerim e terrâ Ægypti an-
te oculos gentium, ut essem ipsis Deus, Ego
Jehova. Repetit promissa Patribus data,
& eorum se memorem fore dicit, cum ver-
sarentur Israëlitæ in terrâ alienâ. Vid. eti-
am Deut. xxx. ad Ver. 10. — Ver. 451

At inquires, ad hanc Dei misericordiam
erga Israëlitas exules & afflictos obtinendam,
præmittit exigitque Moses eorum resipis-
centiam & ad Deum conversionem : Rectè
mones, atque hæc quoque dabit Deus præf-
tituto tempore : ut in sequentibus ostende-
tur. Qui promittit finem, præstabit media,
quùm sit Deus Omnipotens. Intercâ con-
cedere videris, datâ hâc conditione restau-
ratum iri Israëlitas, & in suam patriam re-
dituros esse : nondum itaque desperandum
est de fortunâ, salute, & futurâ eorum res-
titutione. Volvuntur ferè per hunc circu-
lum fata Judæorum : *peccant, puniuntur ;*
resipiscunt, redintegrantur. Cujus rei ex-
empla videbimus in subsequenti disse rta-
tione.

HACTENUS de iis quæ in Scriptis Mosai-
cis occurrunt, primo quasi intuitu, circa hoc
argumentum. Sed consulenda sunt præter-
câ aliorum Prophetarum oracula, ut eorum

Deut. xxviii
& xxx.

consensu & ampliori explicatione corroborantur antedicta, & de restituendis Israëlitis spes lætior effulgeat. Notum est, apud Isaïam, Jeremiam, reliquosque Prophetas, tractari potissimum de sorte & fati Israëlitarum; eorum nempe prosperâ & adversâ fortunâ, maris instar reciproci fluctuantibus. Nunc gaudent pace & rerum copiâ, dein ab hostibus oppressi abductique in alienas terras, gemunt aliquamdiù sub captivitatis jugo: unde denuò liberati favore Numinis, ad antiquum solum & patrimonium reducuntur. Atque hæc sæpius alternant vices: sed inter has vicissitudines eminet una, à Mose memoriæ prodita, & à Prophetis succedentibus confirmata; quâ, cum inter omnes gentes dissipati fuerint & dispersi Israëlitz, usque ad fines terræ, revocandi sunt gloriosè & stabiliendi in suâ terrâ, cum dominio insigni, pace & foelicitate multifariâ, in perpetuum duraturis. De hac restitutione supremâ Israëlitarum præcipuè quæritur, an præterita & completa sit, necne. Quod, secundum datos characteres, ulterius à Prophetis discendum est.

Isaïas.

—Ver. 4.

ISAÏAS, capite secundo, Messîæ adventum deprædicat ad Judam & Jerusâlem: & ipsius judicia justa in Gentes, & tempora pacifica Israëlitis notat & depingit his verbis: *Judicabit inter gentes, & corripiet populos multos: tudentque gladios suos in ligones, & hastas suas in falces: non attollet gens una*

una in alteram gladium, neque discent amplius bellum. Dein Majestatem Dei terribilem describit, cum venerit ad concutendam Terram. Neque hæc tempora pacifica inter omnes populos, neque hunc Diem terribilem, prout describitur, adhuc vidimus. Sed quum hujusmodi vaticinia sæpius occurrant pleniusque apud hunc Prophetam aliosque, de iis infra dabitur differendi locus.

— Ver. 10.
8c.

INTEREA notandum, uti hic pacem, ita capite quarto in eodem Messix adventu, gloriam & majestaticam Dei præsentiam Israelitis promittit & prænunciat Propheta. Ita enim intelligo ipsius verba, *Creabitque Jehovah*, nempe illo tempore Messix, *super unumquodque habitaculum montis Sionis, & super conventus ejus, Nubem interdiu fumumque, & splendorem ignis flammantis noctu*: nam *super totam gloriam erit protectio*. Nihil dubito Prophetam respicere & designare τὸ *Schechinah*, sive majestaticam Dei præsentiam, qualem Deus exhibuit Israelitis in deserto: atque in hoc versu & sequenti explicitam mentionem facit τὸ *Schechinah* Chaldæus Paraphrastes. Quum verò post redemptionem Babyloniam, in secundo templo non apparuerit *Schechinah*, hæc ad futura tempora referenda videntur.

Cap. iv. 5.

IDEM *Schechinah* exhibetur Prophetæ Cap. vi. gloriosius in capite sexto, propiusque ad

modum Schechinah in Templo : astantibus Seraphim, & fumo, ad præsentiam Dei, domum pervadente. Ibidem narrat Propheta *Ver. 10, &c.* incrassatum fore aliquamdiu cor Israëlitarum, devastatas urbes, populum dispersum : & cum hæc occæcatio aut obduratio eousque permanferit, tandem redituræ sunt reliquiæ Israelitarum ; truncus aut radix non absconditur, licet diù fuerint absque flore aut fructu.

HACTENUS hæc duo capita aut characteres, De *pacificis temporibus* & *divino Schechinah* ad Israelitas redituris, prosecuti sumus ; & ad definiendum tempus illius *pacis* & *gloriæ* nonnulla dedimus indicia, sed clariora supersunt. Iter enim tendimus versus solem orientem, & quo longiùs progredimur, eo minores erunt umbræ & lux fortior. Pergamus in proposito.

Cap. xi.

CAPITE undecimo renovatur iterum promissio de statu rerum pacifico sub regno Messiaæ orituro, scilicet à justitiâ & fide quæ florebut maxime sub imperio Messiaæ. Sic ait Propheta, *Erit enim Justitia cingulum lumborum ipsius, & fides, aut veritas, cingulum renum ipsius. Quapropter commorabitur lupus cum agno, & pardus cum hædo recubabit, vitulusque, & juvenis leo, ac pingue pecus simul erunt, & puer parvulus dux inter eos. --- Et oblectabit se lactens super foramen aspidis, & super specum viperæ manum suam mittet ablactatus.*

Ver. 5, 6.

Ver. 8, 9.

tatus. Non nocebunt, non malo afficient, non detrimentum aut injuriam inferent, neque perdent in toto monte sanctitatis meæ, cum plena erit Terra scientiâ Jehovæ, velut aquis alveum maris operientibus. Hic multa & magna pollicetur Propheta; præter sanctitatem & scientiam Dei copiosissimam, inimicitias omnes inter bruta animalia sublatum iri innuit, saltem erga homines nulla erit eorum maleficientia. Si has notas regni Messix recolamus, non video quî poterunt congruere aut toqueri ad hodierni temporis statum designandum. Sed hæc cuique æquâ lance trutinanda relinquo, repetentur identidem in sequentibus, & plenissimè capite lxxv. ubi, ni fallor, totius mysterii clavim nobis tradit Propheta.

INTEREA notandum, in hoc capite utrumque adventum Christi præsignificari. Quoad primum non ambigitur: secundum autem (præter jam dicta) exhibere videntur illa versûs quarti verba, *Percutiet Terram virgâ oris sui, & spiritu labiorum suorum interficiet Improbum.* Addit Chaldæus Paraphrastes, *Armillum improbum.* Quo nomine Antichristum suum designant Judæi. Utcunque id sit, huc respexisse videtur Apostolus, 2 Thes. ii. 8. cum ait, *Tunc revelabitur Improbus ille, quem Dominus absumet spiritu oris sui, & illustri adventu suo abolebit.* Hoc de Antichristo intelligunt Interpretes Christiani plures & celeberriores,

briores, ad secundum Christi adventum abolendo. Quem utique adventum descripserat Apostolus capite præcedenti, Ver. 7, 8, &c. & πανολεθείας quendam improborum inde fecuturam.

PRÆTEREA adjecit hæc Propheta, Ver. 11. *Adveniet illo tempore ut adhibeat Dominus secundò manum suam, ut recuperet reliquum populum suum ab Assyriâ, aliisque locis plurimis.* Agitur hic, ut vides, de *secundâ* aliquâ restauratione populi Dei, five Israelitarum, ut dicitur Ver. 12. & sequentibus : & de unione & reductione undequaque disperforum in omnes angulos Terræ. Quæritur, de quâ restauratione hîc loquatur Propheta ? Divulsæ erant à Judâ tribus Israelis ante hæc tempora, necdum, sunt restitutæ : proinde de futuris adhuc temporibus intelligenda est hæc promissa restauratio, & adunatio. Neque ad reductionem Babylonicam referri potest, quùm in eâ non reductæ fuerint tribus Israelis. Præterea, in omnes partes terræ, in omnes regiones quas nominat Propheta, non dispersi erant Hebræi ante excidium Hierosolymorum. Denique ea liberatio de quâ loquitur Propheta, erit ad modum Ægyptiæ, exiccato mari & fluminibus quæ obstiterint (confer cap. xxvii. 12, 13, & xlii. 15, 16. Zech. x. 10, 11. Apoc. xvii. 12.) quorum nihil simile contigit in liberatione Babylonicâ. His omnibus expensis, æquum mihi

mihi videtur, ut hanc *secundam* & universalem restaurationem Israëliticam de temporibus aliquibus Messiaë intelligamus; de quibus loquitur Propheta versibus præcedentibus, &, ni fallor, per totum hoc caput. Quùm verò in primo adventu Messiaë nihil istiusmodi contigerit Israëlitis, sed potius contrarium, in secundo ipsius adventu hæc complenda expectamus.

TRANSEAMUS ad caput xxiv. ubi totius Cap. xxiv. terræ destructio prædici & explicari mihi videtur. Mos est Isaiaë, aliisque Prophetis, ut quoties offertur occasio ab excidio aliquo gravi hujus aut illius urbis & gentis, quod imaginem gerat typumve eorum quæ toti mundo novissimis diebus obventura sunt, eò libenter animum & orationem convertant. Cum strage maximâ inimicorum Dei finietur hic mundus, ut ex oraculis sacris utriusque fœderis patet; & ad hanc stragem maximam succedet gloriosum Messiaë regnum. Eandem rerum faciem nobis exhibet Propheta in hoc capite, stragem maximorum, naturæ perturbationem, & dein Christum in Sione gloriôsè regnaturum. Versus tres ultimos repetamus, secundum vulgatum Interpretem, *Et erit in die illâ visitabit Dominus super militiam cæli, in excel-* —Ver. 21,
22, 23. *so, & super reges Terræ qui sunt super Terram: et congregabuntur in congregatione unius fascis in lacum, & claudentur ibi in carcere: & post multos dies visitabuntur.*

buntur. Et erubescet Luna, & confundetur Sol, cum regnaverit Dominus exercituum in monte Sion & in Ierusalem, & in conspectu senum suorum, vel seniorum, fuerit glorificatus.

QUICUNQUE sint *Seniores* illi, erunt Spectatores & participes regni Christi. Nec alii mihi videntur quàm Seniores illi Apocalyplici, Rev. iv. 4. & cap. v. 8, 9, 10. *Qui Reges facti & sacerdotes, regnabunt cum Christo in Terrâ.* Hi verò seniores, à plebisque pro concessu Patriarcharum & Apostolorum habentur, & eosdem hic intelligendos esse censeo. Dein, Quicunque sint Illi — Ver. 21, *Excelsi in excelsis*, qui distinguuntur à Regibus terræ, ligabuntur in vinculis, & claudentur in carcere. Quod facit ut reminiscar ligati Satanæ, & coniecti in carcerem, adveniente regno Christi, Apoc. xx.

DENIQUE, ut ad propositum arctiùs revertamur, quærendum ad quos populos hæc spectent Vaticinia? Habituri sunt in hac victoriâ, hac gloriâ, suas partes Israëlita; nec opinor, exiguas. Sequitur enim capite proximo, *Hymnus Prophetæ: & subsequenti, Canticum Sionis.* Has laudes Deo fundunt Israelita;, unâ cum aliis. Quemadmodum in Cantico priori, cap. xii. 6. quod hoc clauditur epiphonemate, prout ex Chaldæo vertitur. *Exulta & lauda, Congregatio Sionis, quia magnus est qui dixit se collocaturum Schechinah suum, præsentiam suam Majestaticam,*

cam, *in medio tui, Sanctus Israel.* Nec minus in fine hujusce Cantici, cap. xxvi. secundum eundem Paraphrastem, *Revelabitur Deus de loco Majestatis suæ, vel majesticæ suæ præsentia.*

Hæc tria Cantica sunt quædam *Epinicia*, ut canticum Mosis, Deborah, & plura in Apocalypsi. Sunt, inquam, *Epinicia*, ad modum triumphi in prostratos hostes, & laudis ad Deum hospitalem ob recuperatam libertatem. Referuntur autem speciatim ad Israelitas, ut ex totâ oratione constat: Ita tamen ut ad omnes pertineant quos Deus eripiet e malis & miseriis, & in libertatem, salutem, gloriamque asseret.

QUÆRENDUM denique, Quæ tempora hîc respiciat Propheta? Res ipsa loquitur: Quæ enim alia redemptio, liberatio, aut gloria illi quam designat Propheta par esse poterit, præter illam illustrissimam in secundo adventu Christi futuram. Tunc glorificabitur Christus coram suis Sanctis aut Senioribus, ut dixerunt Apostoli, 2 Thes. i. 6, 7. Apoc. cap. xi. 16. Atque ipsum illud tempus definire videtur Propheta, & quasi niveo lapillo insignire, cum ait in suo *Cantico*, (cap. xxv. 8.) *Absorbebit ipsam mortem in victoriam, & absterget Dominus Jehova lachrymas ab omnibus faciebus, & opprobrium populi sui amovebit à totâ terrâ. Nam Jehova locutus est.* Vide de quo tempore hæc loca Prophetarum interpretati sint Apostoli,

postoli, & eâ de re nulla erit amplius controverfia, 1 Cor. xv. 54. Apóc. xxi. 4. Sed progrediamur cum Prophetâ de reſtaurandis Iſraelitis.

Cap. xxvii.

—Ver. 14.
15.

CAP. XXVII. Deſtructo *Leviathane* (quiſquis fuerit, five Satanas, five quivis alius Dei hoſtis) & punito purgatoque Iſraele, recolligentur dein Iſraelitæ. *Erit autem illo tempore, Excutiet Jehova inde à fluxu illius fluminis, uſque ad torrentem Ægypti: Vos autem colligemini ſigillatim, O Iſraëlitæ. Eritque illo tempore, cum clangetur buccina magna, ut veniant qui perierunt in terrâ Aſſyriæ, & qui pulſi fuerunt in terrâ Ægypti, incurvent ſe Jehovæ in monte ſancto Jeruſalem.* Ad decem Tribus ſi hæc applicueris, nondum ſunt reductæ. Neque Babylonis, quò refertur ab aliis Prophetia, hîc ulla fit mentio. Atque clangor ille tubæ magnæ, & expergeſactio mortuorum, vel quaſi mortuorum, cujus meminit Prophetâ præcedenti capite, ad aures meas quiddam majus ſonant quàm paucorum reditum à Babylone. Pergamus adhuc ad ulteriora.

PROPHETARUM ſcripta ita ſunt intertexta variis argumentis, ſtylusque adeò intercluſus ſubitis tranſitionibus, ut non facile fit idem filum ſequi per ſingula capita, & quid ad quamque materiam pertineat certò diſtinguere. Interminationes aut pœnæ conſolationibus permifcentur. Nunc ad hanc, nunc illam

illam captivitatem respicitur: ad decem Tribus aut reliquas, ad Israelitas aut Gentes: ad tempora instantia aut futura. Denique ad Judæos aut Christianos, quandoque sub iisdem titulis & nominibus. Hæc & hujusmodi alia sæpius incertos faciunt Interpretes, & inter se multum discrepantes. Cum mentio fit antiqui fœderis Patriarchis dati, minus hæremus in reddendo sensu: Ita cap. xxix. ^{Cap. xxix. 22.} hujusce Prophetæ, post peccata pœnasque exposita, adjicit Prophetæ ver. 22. *Idcirco ita ait Jehova, (qui redemit Abrahamum) de Jacobo: Non jam pudebit Jacobus, neque jam facies ejus expallescet. Nam cum videbit natos suos, opificium manuum mearum in medio sui, sanctificantes nomen meum: tum sanctificabunt Sanctum Jacobi, & Deum Israël ex pavesendum prædicabunt. Ut cognoscant errabundi spiritum prudentiam, & obmurmurantes discant doctrinam.* Redemptio hic promittitur Israelitis, & eandem amplius prosequitur Prophetæ capite sequenti, cumulatque abundantiam rerum copiâ. Nec obstabit afflictio quæcunque intermedia, gratiosus erit in fine Dominus Israeli. ^{Cap. xxx.} Cap. xxx. 18, 19, 20. *Idcirco expectabit Jehova gratiam facere vobis, & idcirco elaturus est se ad miserendum vestri, quia Deus justitiæ est Jehova: Beati omnes qui expectant eum. Nam populus Sionis habitabit Hierosolymis: porro non flebis, omnino gratiam faciet tibi*
ad

ad vocem clamoris tui: simul ac audierit exaudiet Te. Dabit tibi quidem Dominus panem angustia, & aquas oppressionis: verum non includentur angulo amplius docentes te; sed oculi tui videbunt Doctores tuos. Hoc de illuminatione divinâ, & visione Dei Majestaticâ intelligit Chaldæus Paraphraſtes.

Cap. xxxii. CAP. XXXII. sic incipit, *Ecce in justitiâ regnabit Rex, & Principes justè principatum gerent, &c.* Licet hæc de Hezechiâ quadantenus intelligi possint, velut in typo; est tamen in ideâ hujusce regni, prout infra describitur, aliquid sublimius & beatius quàm ut possit temporibus illis adaptari. Erit regnum pacis, justitiæ, ubertatis, & incolumitatis perpetuæ, ver. 16, 17, 18. Et præter hæc bona, scientia aut illuminatio divina, ver. 3, 4. Et effusio Spiritûs Sancti, ver. 15. in dicto tempore communicanda promittuntur. Hæc ad regnum Messiaë primariò & plenè pertinere nemo negaverit. Et cum toties hæc promissa, de bonis externis & internis, (præter dicta & dicenda vide caput subsequens, ver. 20. ad finem) facta sint Israelitis, nec iis contigerint sub primo Messiaë adventu; ad secundum mihi videntur expectanda.

NEQUE obstant quæcunque intervenerint calamitates & desolationes, hic & alibi prædictæ à Prophetis; semper fuit permixta, & acriter condita suis pœnis conditio Israelitarum.

rum. Hoc curæ paternæ est, ut castigatio-^{Prov. iii.}
nes & benefactiones vicissim recipiant chari^{II, 12.}
liberi: ut eo meliùs, inter spem & metum,^{Ad Heb.}
in debitis obsequiis detineantur. Denique,^{xii. 6, 7, 8.}
cum experti sunt pœnas, eo certiores facti
sunt, modò revertantur ad frugem, de præ-
miis secuturis.

CAP. XXXIV. exhibetur horrenda strages^{Cap. xxxiv.}
Idumæorum: Eo nomine intelligunt alii
Romanos, alii generatim Dei hostes. Ne-
que facile mihi persuasero nomen illud E-
dom, Idumæa, & hujusmodi, in scriptis u-
bique Prophetis esse merè gentilitium, nec
ultra aliud quicquam involvere. Quorsum
enim toties in exiguam gentem intonuerè
minas Prophetæ, tam majores quàm mino-
res? Et in hoc ipso capite cœlum & terras
miscet Isaias, & tragoedias agit tanquam de
mundo ruituro. Consule locum, atque a-
nimi tui sensus. Tanto apparatu, panole-
thriâ & triumpho mihi potius repræsentare
videtur extremum prælium Gog & Magog,
quod restaurationem integram Israelitarum
præcessurum est. Sed eâ de re postea dif-
ferendum est. Interea si ad literam exiga-
tur Prophetia, quam velis Idumææ gentis
internecionem hic intelligamus? Victi ab^{Jos. Antiq.}
Hircano Idumæi, circumcisionem admise-^{Jud. l. 13.}
runt, reliquâmq; juxta Judaicos ritus vi-^{c. 17.}
vendi formulam, atque ex illo tempore cœ-
perunt inter Judæos cenferi.

SED,

SED, ut rem expediamus, his hostibus quibuscunque Dei & Israelis funditus extinctis, succedit lätissimus & florentissimus, (sive totius mundi, sive Israelitarum) status; qui capite sequenti fusè exponitur; Deserto, cujus suprà meminerat Propheta, in Paradisum jam converso. Rident hic omnia, ut horrebant antea. Novus exoritur rerum ordo, atque omni bonorum genere titulisque, pulchritudinis, pacis, salutis, gloriæque divinæ, ad instar novæ Jerusalem, adornatur. Rem ipsam dico, non efferor, non exaggero. Adi locum Prophetæ priori parte capitis; dein hæc sequuntur:

—Ver. 9. *Non erit ibi leo, nec violenta ulla fera conscendet illuc, non invenietur ibi, sed ambulabunt ibi vindicati.* Ii nempe quos Deus sibi asseruit & vendicavit: *Et redempti Jehovæ revertentur, pervenientque Sionem cum cantu & lætitiâ perpetuâ super caput eorum. Gaudium & lætitiâ assequeuntur, fugientque mæror & gemitus.*

Apoc. xxi. 4. & iv. 15. 6, &c.

Ad regnum Messię hæc esse referenda consentiunt ferè omnes Interpretes. Certè non congruunt ad Hezechiæ tempora, ut voluit Grotius. Exigua illa & fugitiva neutiquam respondent Prophetæ verbis. Redemptio & instauratio hic memoratæ sunt multo magis universales, & perennes. Nec ad solos Judæos hæc restringenda velim, sed omnes complecti quos suis tandem afflictionibus liberabit Deus, & præfatis donabit bene-

beneficiis. Sed in quo sæculo, quâ hominum ætate reperiemus hæc aurea tempora, foelicem hunc rerum statum? Nihil illius simile nos hactenus vidimus, nec par quicquam retulere majores. Hæc illustris instauration & præclara conditio respiciunt tempora aliqua Messiaë, ut supra diximus: sed quem adventum Messiaë respiciant, ambigitur. Si in primo adventu non completa fuerint, in secundo complenda meritissimè expectamus. Denique, si ad Israelitas (non exclusis aliis) referantur; ut verba ipsa præ se ferunt, totaque Prophetia: Hos restituendos esse, in secundo Christi adventu, ad statum foelicem sanctumque, concludendum est.

SEQUITUR capitibus xxxvi. xxxvii. xxxviii. xxxix. historia Hezechiæ & Sennacheribi; cæque peractâ, redit Propheta ad suum argumentum solenne & plusquam decies repetitum, de *Regno Messiaë*. Capitibus xli. xlii. xliii. xliv. varia sunt intertexta, Adventus Messiaë, confusio idolorum, omnipotentiaë divinæ declaratio, & restitutiones Israelitarum. *Restitutiones* dico, nam ultra Babylonicam proferri mihi videntur. Consule, si placet, cap. xli. 8, 9, 10, &c. cap. xlii. 13, 14, &c. cap. xliii. 3, 4, 5, 6, 7, & 18, 19, &c. cap. xliv. 1, 2, 3, &c. & 21, 22, &c. cap. xlv. 17, & 25. unâ cum cap. xvi. 3, 4. Hæc loca indigitamus tantum ut ab aliis expendantur, monstrantque quantum curæ & affectûs perpetui in Israe-

litas testatur Deus. Dein cap. xlix. quò progredimur, amoris charissimi motus & affectus repetit, & vehementiùs exprimit.

Cap. xlix.

Hoc caput est Vaticinium illustre de Messiâ venturo, tam ad Judæos quàm Gentes. Ver. 13. & sequentibus Judæos signatè videtur Deus alloqui. Quid autem dicit? Audiamus verba Prophetæ: *Cantate*

—Ver. 13.

14, 15, 16.

cæli, & exulta terra, & fragorem edite montes cantu, quia consolatus est Jehova populum suum, & afflictorum suorum misertus est. Quod si dicat Sion, dereliquit me Jehova, & Dominus oblitus est mei: An oblivisci potest mulier fœtus sui, ut non misereatur filii uteri sui? etiam hæc oblivisci possint, tamen Ego non obliviscar tui. En in manibus sculpsi te: Muri tui sunt ante oculos meos jugiter. Quere-
las metùmque exprimit Israelitarum, ne penitus à Deo deserantur, in perpetuam oblivionem traditi. Respondet Deus, id fieri non posse, quum Te magis amem quàm mater quælibet suum tenellum infantem: Teque sculpsim in manibus meis, ne unquam elabaris è memoriâ.

Hæc quum dixerit Deus, contestabimur contra? Israelitas derelictos fore in perpetuum dicemus, extra omnem spem reditûs & instaurationis? Audacis hoc esset ingenii. Præcipuè cum in subsequentiis Propheta non tantum inimicos subactum aut reconciliatum iri doceat, sed etiam querebundos exhibeat

exhibeat Israelitas, ne satis sit loci sibi & suis amicis. *Angustaberis præ habitatoribus, procul recedentibus, qui absorbebant Te.* — Ver. 19. & cap. liv. 2.

Confluent plures, & miraberis numerum filiorum tuorum, ab omnibus terris, sub auspicio numinis, subito reductorum. Hæc ad finem capitis prosequitur Propheta.

IN hoc Capite derelictionem & restitutionem memorari vident omnes: & utramque respicere aliquo modo Israelitas. Referuntur quidem hæc Vaticinia à nonnullis ad tempora Babylonica; ab aliis ad tempora Messæ; & multo quidem probabilius, quàm de regno Messæ per totum caput tractari videatur. Exitus utique Babylonicus, & status à Prophetâ prædictus, comparati invicem non respondent. Redemptio universalis hic promittitur, & ab omnibus terris recollectio; quàm altera nec universalis fuerit respectu populi Israelitici, nec locorum unde redierant. Prætereà, queruntur hic Israelitæ reduces de angustiis suæ regionis; at in reditu à Babylone desolatam terram invenerunt, & ad eandem colendam vix satis populi. Denique sine cæde & sanguine peracta est illa liberatio Babylonica; hic autem madent, aut inebriantur hostes suo sanguine, & prostrati ad pedes Israelitarum lingunt pulverem terræ. Hæc aliena sunt prorsus à restitutione Babylonicâ, & in posterioribus sæculis quærenda sunt: sed frustra quærentur in præteritis sæculis quibus-
Z 2 cunque,

— Ver. 26.
confer Apoc. xvi. 6.

cunque, ut non semel ostensum est; in futuris ideò spe lætâ gaudeant, & implendam expectent Israëlita.

Cap. li.

—Ver. 2.

—Ver. 3.

—Ver. 7.
&c.

—Ver. 11.

COMITEMUR Prophetam ad cap. li. ubi eadem vel majora recurrunt de restituto & florenti Israelitarum statu. Jubet Propheta ut respiciant ad Abrahamum Patrem; & quasi ejus se dixisset Deus memorem fore, sequitur, *Consolabitur Jehova Sionem, consolabitur omnes vastitates ejus, & disponet desertum ejus tanquam Edenem, & solitudinem ejus quasi hortum Jehovæ; Gaudium & lætitia invenientur in illo, gratiarum actio & vox psalmodiæ.* Et ad hoc confirmandum, quæcunque acciderint rerum mutationes, ait ver. 6. *Licet Cælum & Terra evanuerint, duraturam adhuc salutem ipsius erga Israelem.* In sequentibus Propheta spem & animos Israelitarum erigit, revocando in mentem eorum ex Ægypto liberationem, aliaque Divinæ Omnipotentiae miracula. Dein subdit, *Ita redempti Jehovæ revertentur, & ingredientur Sionem cum cantu, lætitiâque perpetuâ* (Chald. habet *nube gloriæ*) *super caput suum: Gaudium & lætitiâ assequantur, fugient mæror & gemitus.* Quid ultra petere possunt, utut avara vota? Sed ante hanc plenam integramque redemptionem, indicat Propheta Israelem ebibiturum esse *poculum furoris & excandescentiæ divinæ.* Nempe perpesurum esse pœnas gravissimas & amarissimas,

De Futurâ Judæorum Restaurâtionē.

341

mas, vastationem, contritionem, famem, gladiūque. Tandem verò his calamitatibus ^{2 Theff. i. 6, 7, &c.} epotis pro suâ parte, traditur poculum amarum in manus inimicorum, ut exhauriant residuum. Sic ait Propheta, *Audi O afflicta & ebria, non autem ex vino: sic ait* ^{—Ver. 21; 22, 23.} *Dominus tuus Jehova & Deus tuus, qui causam aget populi sui: Ecce recipio de manu tuâ poculum horroris, fæces poculi excandescentiæ meæ; nec iterum illud bibes amplius.* Hæc de afflictione ultimâ prædici videntur. *Sed ponam illud in manu affligentium Te, Qui dicebant animæ tuæ, prosterne te, ut transeamus: Quibus exposuebas, tanquam humum corpus tuum, & tanquam plateam, aut viam communem, transeuntibus.*

AD Christum hæc omnia transferuntur à nonnullis: & rectè quidem ad Christum Liberatorem. Sed quæstio est, de quâ gente liberandâ hic loquatur Propheta: Non enim agitur de personâ singulari seorsim, sed de gente aliquâ: &, ni fallor, Israeliticâ, ut apparet ex toto capite. Ubi ex rerum & verborum consecutione ad Israelitas referri videtur, post afflictionem acerbissimam, liberatio maxima.

DENIQUE, qui hæc deprimunt ad fortunam Judæorum adversam in captivitate Babylonica, prosperamque post reditum, parvis componere magna videntur. Certè non exhausere calicem ultimum divinæ excan-

descendit in illa captivitate: superfluit ebibenda potio multo major & acerbior: cum in obsidione & excidio Hierosolymorum, fame, gladio, peste, quàm maximè plures perire Judæorum quàm olim exierant è Babylone. Confer Nehem. c. 7. cum Josepho de Bell. Jud. l. 7. c. 17. Dein in cæteris urbibus Judææ, quas deinceps expugnavit & diruit Titus, facta est ubique immanis populorum strages. Et tandem devastatâ Judæâ & in desertum ferè conversâ, Romani deportârunt plusquam nonagintâ mille Captivorum, & in varias terras & regiones dissiparunt. Nec tantùm, ut id superaddam, à Romanis Ethnicis mala maxima perpeffi sunt Judæi, sed etiam à Christianis; Romani aut alterius nominis. Quanta autem, horret animus meminisse.

HIS tristibus non libenter immoror: sed de restitutione Judæorum quid dicit Prophetâ? Desolata illa regio, cum restituetur, quam faciem induitura sit, videamus. Erit instar *Edenis aut Paradisi*, inquit Prophetâ, ut supra vidimus: populumque reducem omnibus malis immunem fore prædicat, & fœlicitate perpetuâ gavisurum, ver. 6, & 11.

QUI hic depingitur rerum status, Naturalis & Moralis, adeo superat mediocrem fortunam & fœlicitatem Judæorum post re-ditum à Babylone, ut hodiernæ naturæ vires, & hodiernæ œconomix statum non pa-
rum

rùm excedere videantur. Loquitur Propheta de Paradiso restituto, de plantandis cœlis & terris, quasi de novo, ver. 16. de statu, non indolentiæ tantum, sed perennis gaudii: fugatis in perpetuum malis omnibus, animi, corporis, fortunæ: cum viderint omnes terræ salutem Dei. Vid. cap. lii. 9, 10.

NEC afflictiones extremæ supra memoratæ, neque tantæ restitutiones contingere Judæis ante tempora Christi. Ex illo tempore afflictissimi quidem sunt, & respondet afflictio dictis Prophetæ. Proinde necesse est ut restitutio aliqua futura pariter respondeat fœlicitati hic promissæ. Pergimus ad cap. liv.

EXHIBET hic Deus Israelitis, ne deserti Cap. liv, aut oppressi animum despondeant, quædam munimenta suæ fidei: Amorem suum pristinum, quasi maritalem, quodcunque interveniat frigusculum, redivivum & perpetuum testatur, ver. 4, 5, 6, 7, 8. stabilemque ut fœdus cum Noacho initum. Dein ad- —Ver. 9.
dit, Etsi locum deseruerint montes & col- —Ver. 10. les, se tamen à firmitate & constantiâ sui promissi non recessurum. Qui hæc ab Israelitis alienare volunt, dicant ingenuè & apertè, Quis *maritus*, quæ *sponsa* & uxor adolescentiæ, quod *repudium* aut *viduitas*, quæ demum receptio, hic intelligenda sint. Perpendant præterea, Qualis apparatus redeuntis sponsæ, & quæ ei & ipsius filiis
Z 4 promit-

promittuntur. Ver. 11, 12. ad finem Capit-
tis. Denique comparentur hæc cum verbis
Prophetæ, cap. lix. 20, 21. prout à Sancto
Paulo exponuntur, Rom. xi. 26, 27. Pro-
peramus ad cap. lx.

Cap. lx.

IN hoc Capite magnifica & gloriosa mul-
ta narrantur: sed ad quos spectent, Israeli-
tas an Christianos, dubitatur à nonnullis.
Ambos ego quidem libenter hic complecte-
rer, nempe cum uniti fuerint in Regno Mes-
siæ: nam de illius regni statu tractare Pro-
phetam, inter omnes prope convenit. Ea-
tenus, inquam, convenit: sed ambigitur de
quo regno Messia, primo an ultimo, ser-
monem instituat Propheta. Non exiguum
est discrimen, fateor, inter illa duo regna.
Quum verò decerpserit multa ex hoc capi-
te S. Joannes in describendo statu *Novæ*
Jerusalem, (Apoc. xxi. 23, 24, 25, 26. &
cap. xxii. 5.) non nisi in secundo Christi
adventu apparituræ, ad idem tempus perti-
nebit hæc gloria promissa. Præsertim, cum
in primo ipsius adventu & hodierno regno
consummata hæc promissa & ad plenum de-
ducta nondum viderimus: nec iis implendis,
quoad regnaverit Antichristus, locus esse
videatur. Dicit Propheta inimicos omnes
perditum iri, omnesque gentes confluxuras
ad Sionem. Ibi justitiam regnaturam pro-
mittit, pacemque perpetuam, & rerum u-
bertatem: Hæc præclara & exoptatissima
iterum

iterum iterumque repetuntur à Prophetis, & à nobis, heu diutiùs, expectantur.

DENIQUE, Hæc pertinere ad Israelitas, pro suâ parte, ipsa facies & color totius capitis & argumenti demonstrant. Ut Sionis, Israelis, Sanctuarii, Jacobi, aliaque nomino cognata prætereamus; de populis *redeuntibus loquitur* usque Propheta, instar columbarum redeuntium ad sua columbaria; hoc est, ad avitas sedes ut receptacula. Eò advolant, ut nubes, numerosè, celeriter & confertim, ut cœli faciem obtegant. Ita hæc intellexisse videtur Chaldæus Paraphrastes, *Qui sunt isti qui veniunt, ut nubes velocissimæ? Transmigratio Israëlitis, quæ congregatur & venit ad terram suam quasi columbæ quæ revertuntur ad sua columbaria.* Non autem mutârunt solum Christiani expulsi & reversuri ad suam patriam. Postremò, Divinum *Schechinah*, quod in hoc Capite bis promittitur (secundum eundem Paraphrastem, ver. 2 & 13.) in illo statu futuro gloriosius rediturum, hætenus ad Israelitas, nondum ad Christianos, pertinuit.

Hoc Caput cum proximè sequentibus connectitur, quæ idem prosequuntur argumentum: ut Messiæ gloria & instauratio Israelis magis illustres fiant & conspicuæ. Nimiis essem, si pertractarem singula & excuterem, quæ distinguunt Israëllem ab aliis populis, & eorum sortem futuram designant.

nant. Legantur tria hæc cap. 1. li. lii. eodem spiritu, & quatenus spectent ad Israelitas quisque apud se perpendat.

Cap. lxiii. CAP. lxiii. sic incipit, *Quis est iste qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra? Iste gloriosus in stolâ sud, gradiens in amplitudine potentiae suæ? Ego qui loquor justè, potens ad servandum.*

Ver. 2. QUARE ergo rubrum est indumentum tuum, & vestimenta tua sicut calcantium in torculari?

Ver. 3. TORCULAR calcavi solus, nam ex populis nullus vir mecum; calcavi eos in irâ meâ & conculcavi eos excandescentiâ meâ: ita aspersus est sanguis eorum vestimentis meis, & omnia indumenta mea contaminavi.

Ver. 4. QUIA dies ultionis in corde meo, & annus redimendorum meorum venit, &c.

DE Messiâ hic loqui Prophetam, rectè afferunt Interpretes plerique Christiani, & antiqui Judæi. Dein, verba ipsa testantur (cum cap. xxxiv. collata) stragem aliquam insignem hic denotari. Hunc locum Prophetæ comparare soleo cum visione S. Joannis, Apoc. xix. ubi ducem gloriosum magni exercitûs cùm descripserat, addit, *Amictus erat veste tinctâ sanguine, vocaturque nomen ejus, SERMO ILLE DEI,* ver. 13. Quin hic sit ipse Christus, audax est, nequid dicam gravius, qui negaverit. Dein

Dein ait Joannes, ver. 15. *Is est qui calcabit lacum vini excandescencia & ira Dei omnipotentis.* Confer ejusdem cap. xiv. 19, 20.

Hæc ita respondent verbis Isaïæ, ut de eodem Bellatore & eadem strage non possum non utrumque intelligere. Quapropter ad tempora Babylonica, Maccabæica, aut quæcunque alia ante dirutam gentem Israeliticam, referri nequeunt: neque iis refutandis immorari operæ pretium cenſeo.

SED quærit à Christo Deus, aut ab ipſius Spiritu Propheta, unde Illi hæ vestes cruentatæ, & tanta sanguinis effusio? Mitem & immaculatum Agnum Dei non decet hic color, hæc cædes, sed Lupum aut Leonem potiùs. Tacitè respondet Christus, se meritò excandescere in hostes Dei, rebelles, Apostatas, aut insigniter degeneres: nec parcendum esse eorum sanguini. Injurias Deo illatas ulciscor, inquit: ut decet Leonem Judæ, Gen. xxix. 8, 9, 11.

His dictis subjungit Propheta, Deum esse memorem semper *Domus Israël*, afflictumque in eorum afflictionibus. Dein meminit liberationis eorum ex Ægypto per *Angelum præsentia*, sive faciei ejus, Mose — Ver. 6, 7. subadministratore, cum potentibus miraculis & prodigiis: quo minus desperent Israelitæ de quâvis futurâ redemptione. De — Ver. 15, &c. nique

Cap. lxiv.

nique preces fundit ardentissimas Propheta pro salute Israelis, & per suam omnipotentiam, per sua viscera miserationum, per antiqua jura Deum orat & obtestatur, utcunque sit eorum ignarus hodiè Abrahamus, ut apud ipsum non tradantur in oblivionem. Nec minori æstuat zelo in adversarios Dei Capite sequenti, *Utinam lacerans cælos descenderes, à facie tuâ montes defluerent: ut ignis liquefaciens ardet, qui coquit & ebullire facit aquas*, cum cæteris quæ sequuntur miris, inexpectatis & terribilibus. Eò pertinent hæc omnia, ut ingentem cædem inimicorum Dei expectemus, & quandam Israelis instaurationem ante finem mundi. Addam id tantum, In his capitibus mentionem fieri sæpius, secundum Chaldæum Paraphrastem, redituri *Schechinah* ad Israelem, quod pridem disparuerat. Vid. cap. lxiii. 17. & cap. lxiv. ver. 3. & 6.

Cap. lxv.

SEQUITUR cap. lxv. In quo illud est egregium & imprimis notabile, quod hic primum explicite mentio fiat *Novi Cæli & Novæ Terræ*, futurorum. *Explicitè*, inquam, nam in antecedentibus Vaticiniis promiserat Deus *Paradisum redivivum*: & quæ statum illum comitantur, rerum ubertatem & delicias, exutam bestiarum feritatem, pacem perennem: ægritudinis, doloris, & molestiæ vacuitatem. Hæc, inquam, promittuntur sæpius, prout supra notavimus

Cap. li. 3.

De Futura Judæorum Restauratione.

349

mus gradientes sensim per hujusce Prophetæ capita & conciones. Vide notata ad cap. ii. 4. cap. xi. 5, 6, 8, 9. cap. xxv. 8. cap. xxx. 23, 24, 25, 26. cap. xxxv. per totum ; cum cap. li. 16.

HIS præmissis, audiamus quæ superaddit in hoc capite Prophetæ. De restitutione Israël, terræque Israeliticæ vaticinatur, ver. 8, 9. Nec tamen intelligit totum populum, sed reliquias quasdam instar seminis. Non enim omnes, ut ait Apostolus, Rom. ix. 6. *qui sunt ex Israël sunt Israëlitiæ*. In cæ-
—Ver. 12, &c.
teros degeneres, qui gentilium mores imitantur, graves pœnas denunciat, eosque fore dicit odio & execrationi aliis. Denique stabilito Dei veri cultu, rerumque mutato statu,
—Ver. 15, 16.
populo suo Deus omnium angustiarum præteritarum absterget memoriam. *Nam ecce*
—Ver. 17.
Ego creaturus sum, Inquit Deus, Cælos novos, & Terram novam: neque commemorabuntur hæc priora, neque venient in animum. Sed gaudete & exultate in sem-
—Ver. 18, 19.
piternum in iis quæ ego recreo: nam ecce ego recreo Jerusalem exultatione, & populum ejus gaudio. Et exultante me de Jerusalem, & gaudente de populo meo, non audietur in eâ amplius vox fletus, aut vox clamoris.

Duo hic prænarrantur à Deo, molitio siue creatio novi mundi: dein dicit se exultaturum esse in illo novo mundo, populumque suum Hierosolymitanum: nec amplius auditum

auditum iri fletum aut clamorem. Confer Isa. xxv. 8. & xxx. 19. Jer. xxxi. 12.

NON nescio de illo *novo Mundo* plures agitari controversias: præcipuè, an de mundo *Naturali*, unà cum morali hæc intelligenda sint: an de morali tantum, nullâ factâ mutatione aut innovatione in naturâ. A variis argumentorum locis decidenda est hæc controversia: Primò, ab ipsorum verborum usu & significatione. Dein à notis & characteribus hujusce novi mundi, quibus distinguitur à priori sive hodierno. Denique ab explicationibus aliorum Prophetarum, cum idem tractant argumentum.

AD primum quod spectat, nomine *Cæli & Terræ* notum est ab Hebræis designari *Mundum Naturalem*, prout ipsa verba præ se ferunt; nec suppetit iis vocabulum quo aptè eum exprimant unicâ voce. Ad secundum, in descriptione hujusce novi mundi plures sunt notæ & characteres quæ hodierno mundo non conveniunt. Non gaudium perpetuum, fletûs & clamoris expers: non longævitas, non tranquilla semper habitatio, & liberalis soli fœcunditas: Denique, non mansuetudo & innocua Ferarum indoles. Hæ sunt dotes & privilegia novi Mundi, quæ ab hodierno maximoperè diffident & discordant. Et quæ hic cumulantur multa, figillatim occurrunt in aliis Prophetiis. Ad hæc annotanda, præter loca superius adducta, vide Hos. ii. 18, &c. Amos ix. 13,

De Futurâ Judeorum Restauratione.

35

&c. Joel. ii. 18, 19, &c. & iii. 18, &c. Mic. iv. 3, &c. Hæc de Characteribus Novi Mundi.

Ad tertium argumentorum caput quod attinet, Hanc doctrinam Propheticam repetunt renovantque duo authores sacri in novo canone, S. Petrus & S. Joannes. Hic, in visione Novæ Jerusalem, vidit impletam hanc Prophetiam, Apoc. xxi. 1, &c. *Vidi*, ^{Apoc. Cap. xxi.} *inquit, novum Cælum & Terram novam : 22, 23, 24.* *primum enim cælum & prima terra abierant. 25.* *Et nullum est amplius mare. Et ego Joannes vidi sanctam illam civitatem Jerusalem novam, descendentem à Deo è cælo, paratam, ut sponsam ornatam viro suo. Et audiui vocem magnam, &c. Et abstersurus est Deus omnem lachrymam, &c. Et dixit ei, qui insidebat throno, ecce nova facio omnia.* De iisdem rebus, ut conferenti patebit, loquuntur Isaias & Joannes : De eadem Jerusalem Novâ, gaudii plenâ, doloris omnis immuni. De iisdem cælis & terris priora non commemorabuntur, ait Isaias; abiisse & præteriisse priora omnia dicit Joannes. Hæc ita sibi invicem respondent, ut ejusdem vultûs duæ Tabulæ aut ejusdem statûs naturæ duæ repræsentationes, non eadem quidem manu, sed nec absimili delineatæ.

Nec minus S. Petrus eundem locum Isaiæ respicit, cum nos expectare monet *novos cælos novamque terram : secundum Dei* ^{2 Epist. iii. 13.} *præ-*

promissum. Ubinam verò promisit Deus hanc novam creationem, tam clarè & manifestè, ac apud Isaiam? Huc si referatur, Apostolum habemus Prophetæ Interpretem: divinitus inspiratos ambos. Apostolus autem Prophetæ oraculum interpretatur de mundo naturali & materiali. Nempe combustis, inquit, cœlis & terris hodiernis, qui sunt *materiales*, renovabitur mundus in cœlos novos & terram novam: melioris quidem formæ, sed non minùs *materiales*. Id quod monstratum est, opinor invictè, in tractatu præcedenti, capite decimo. Ad Isaiam jam regrediamur.

HIC primùm, nempe in hoc capite & sequenti, aperuisse videtur Spiritus Sanctus *Mysterium Novi Mundi*, & Prophetiarum quæ eò spectant. Quoties dictum est ab Isaiâ aliisque Prophetis, Adfore tempus quo omnes Feræ mansuescent: quo sponte aut absque labore injucundo fruges ferent Terræ: quo pax universalis regnabit, & vitæ tranquillitas. Denique, quo Paradisi primi facies renovabitur, & veluti aurei sæculi redintegratio. Hæc ænigmata fuerunt ante novum hunc mundum detectum. Nec locum habuere hætenus, nec habere possunt, in mundo hodierno. At si, destructo hoc mundo in supremis ignibus, novus reviviscat in secundo adventu Messiae, nihil impedit quo minus ad formam primævi mundi, sive Paradisiaci, nova illa molitio instituat.

Atque hoc posito, exorietur, unâ cum *Sole Justitiæ*, novus rerum ordo, eaque naturæ facies & constitutio, quæ prædictis phænomenis, utut miris, respondeat. Quâ ratione hæc fient, quibusque ex causis, cum alibi ^{Theor. Tell lib. 2.} satis pro virili ostenderim, iis hic ulterius explicandis supersedeo.

HÆC de Novis Cœlis & Novâ Terrâ, eorumque phænomenis. In capite ultimo ^{Cap. lxvii} sequitur Propheta eundem tramitem quem antea sæpius delineârat & calcârat; præterquam quod hic adjicere videatur, restitutio-^{—Ver. 7, 8;} nem Israëlitarum fore subitam & repenti-^{Confer Zech. iii. 9.} nam, veluti mulieris parientis inopinato & ex improvviso. Sed parturienti succurrit Deus, & cum pepererit gaudebunt omnes boni: quibus ubera præbebit lacte plena. In-^{—Ver. 14, 15.} terim in inimicos non minùs sæviet Deus, igni, turbine, & furore; & in supremo rerum exitu manebit semper semen Israelis, ut *novi cœli & nova terra*: datis in sempiternum exitum improbis & Dei hostibus.^{—Ver. 18.} Hæc de restauratione Israelitarum secundum Isaiam dicta sunt, quâ potui brevitate.

De Jeremiâ Prophetâ.

NOTUM est & in confesso apud omnes, Prophetias Jeremiæ respicere potissimum tempora Babylonica: istius captivitatis causas, statum, & exitum. At in his tractandis

nonnunquam in longitudinem prospicit Propheta; ad tempora Messiae, tam in primo quàm secundo ipsius adventu. Neque aliter, ut mihi videtur, nonnullis hujusce Prophetæ locis plenò sensu satisfieri potest. Atque ea loca, cum ad Israelitas spectant, præcipuè notabimus.

Cap. xxiii. ORDIAMUR à cap. xxiii. ver. 5, 6, &c. De Messia hic verba fieri, nihil ambigo: sed de quo adventu Messiae, primo an secundo, dubitant nonnulli. Ego libens utrumque complector. Subinde dicitur versu illo sexto, *In ipsius diebus salvabitur Juda, & Israël habitabit tranquille, vel secure.* De primo adventu Messiae hæc intelligi nequeunt. Statim post illud tempus dissipati erant Judæi & afflicti maximè, dirutis Hierosolymis & dissolutâ eorum politia. Proinde ut constet veritas & effectus hujusce promissionis, ad aliud tempus, aliudque Messiae adventum necesse est referantur.

ADHUC magis alienum esset ab omni ratione, hæc dicta ad tempora Babylonica restringere: quùm subdat Propheta, tantam fore hanc præfatam Israelitarum redemptionem & salutem, ut non commemorent ulterius eorum ex Ægypto liberationem. Liberatio autem Ægyptiaca cum incomparabiliter major fuerit Babylonica, siue numerum spectes redemptorum, siue miracula eximia & multifaria, omnium sæculorum me-

moria

moriâ dignissima ; haud æquum esse videtur, ut minor majoris extingueret memoriam. Quibus collatis consequens est, futuram aliquam & illustrem Judæorum instaurationem adhuc esse expectandam.

CAP. xxv. 15, &c. Hic iterum de effu- Cap. xxv.
so calice indignationis Dei in omnes populos, tam Judæos quàm alios, & in omnes Reges terræ, mentio fit. *Iterum*, inquam, fit mentio : cùm idem sit hic calix futurus cum illo memorato Isa. li. 17, 22. & Psal. lxxv. 8. unde petenda est expositio tristici hujusce Vaticinii : quod hic obiter tantùm noto.

CAP. xxx. Hic denuò promittitur (in di- Cap. xxx.
ebus venturis) Restitutio tam Judæ quàm Israelis, ad terram Patribus datam, ab illis pariter possidendam, ver 3. Possidendam quidem, at post afflictiones & dolores, quasi parturientis ; è quibus tamen eripientur in —Ver. 6,
7, 8, 9,
magna Die : Excusso jugo & disruptis vinculis extraneorum. Neque illis, inquit, fervient ultrà, sed Jehovah eorum Deo, & Davidicorum Regi, quem excitabit ipsis. Per Davidem intelligo, ut plerique omnes, *Messiam* : itaque in ipsius aliquo tempore excutientur Judæorum jugum & vincula, ab extraneis imposita. Hoc neuti- quàm contigit in primo adventu Messie, quin multo gravius factum est ab illo tempore eorum jugum, & duriora vincula. Audi quæ sequuntur apud Prophe-

—Ver. 16, tam : *Tu ergo ne timeto, serve mi Jacob, Dictum Jéhovæ, neque consternator Israël ; nam ecce Ego servabo te è longinquo, & semen tuum è terrâ captivitatis suæ : ut reversus Jacob quiescat ac tranquillus sit, nemine terrefaciente. Tibi enim adsum, &c.* Hic adhuc agitur de temporibus Messiaë, non utique Babylonis ; isti enim captivitati non interfuit Israel, nec habetur in censu populi reducti. Præterea, loquitur Propheta de rebus in *novissimo dierum* eventuris, ver. 23. 24. & de ultimâ captivitate Judæorum, è quâ liberati nunquam redituri sunt in servitutem extraneis, ver. 8. Denique de furore voraci & impetuoso turbine quibus confundendi sunt hostes Dei & populi sui, ver. 16, 23, confer cap. xxiii. 19, 20.

Cap. xxxi.

CAP. xxxi. Hic agit Propheta prolixè de revocatione Israelis & Ephraim per totum caput : verbis quidem amoris & affectûs plenissimis. Sed comitante pœnitentiâ, novoque fœdere cordibus indito : ut intus & animus Deum suum recognoscant. Dein ait Deus, non minus esse firma sua promissa quàm rerum naturam atque ordines cœli, ver. 35, 36, 37. Vide cap. xxxiii. 20, 21. & Isa. liv. 10.

Cap. xxxiii.

CAP. xxxiii. Redit Propheta ad idem argumentum de Restitutione Judæ & Israël : Idque in diebus Messiaë, ver. 15, 16, &c. Quæ lectori perlegenda & pensitanda relinquo,

quo, nè sæpiùs dicta repetam. Pariter cap. xlv. ver. 27, 28. consumptis omnibus gentibus, ubi erant dissipati Israelitæ, iis, sed meritò punitis, salutem tandem & tranquillitatem promittit : Confer Isa. xli. 13. &c. xliii. 5, &c. & xlv, 2, &c. Jer. xxx. 10, 11.

Hæc strictim è Prophetiis Jeremiæ de Restaurandis Israelitis : ad Ezekielem pergamus.

EZEKIEL ad Babylonem auctus, in istâ ^{Ezekiel;} captivitate Prophetavit ; nec alter quisquam Prophetarum mirabiliores edidit Visiones & Vaticinia. Sed ea tantum nos attingemus, quæ restitutionem aliquam Israelitarum, post illam Babylonicam, denotare videntur. Quocirca rectâ tendemus (ad evitandas lites) ad cap. xxxiv. ubi de Restauratione Israelitarum agitur, (ver. 8, &c.) sub præfecturâ & regimine Messæ, sive Davidis regis, ver. 23, 24. Et sub illâ tutelâ, excusso jugo Gentium, vivent tuti & incolumes Israelitæ : absque feris noxiis, aut quibuscunque hostibus : in altâ pace & rerum externarum plenitudine. Hæc omnia memorantur à Prophetâ in hoc capite à versu 25. ad finem amplissimis verbis. Confer cap. xvi. 60, 61, &c. xx. 33, &c.

CAP. xxxvii. De Resurrectione & Ani-^{Cap.} matione aridorum ossium hic agitur : quâ ^{xxxvii.} repræsentatione vividè exhibetur Prophetæ

Confer.
Isa. xxvi.
19.
Rom. xi.
15.

Judæorum restauratio, & velut à mortuis resurrectio. Adumbratur etiam Resurrectio vera & literalis; quam quidem, si Primam accipias, non multum distare existimo à restorationis Israeliticæ tempore. Utriusque enim tempora connexa & colligata videntur apud Danielelem, cap. xii. cum populares ipsius, in extremis angustiis positos, eripuisse dicitur Michael, *Princeps ille maximus, qui stat pro popularibus tuis*. Hæc dicta sunt ad Danielelem de restauratione Judæorum: dein, statim subjicitur Resurrectio propria & literalis subsequutura, ver. 2. *Et multi qui dormiunt in pulvere, &c.* Hæc petuntur à Daniele, sed quærendum imprimis, de quâ restitutione Israelis loquatur hic Ezekiel, secundum ipsius verba. Dicit ille unionem fore tunc temporis Judæ & Israelis, conjunctione duorum lignorum aut tabellarum præfigurata, ver. 15, &c. & 21, 22. Addit hanc unionem fore sub Davide, ipsorum Rege, ver. 24. Hoc denotat, ni fallor, tempus adhuc futurum. Et si statum & characteres illius temporis quæras, sub Davide rege futuri, audi quæ sequuntur apud Prophetam, ver. 25, &c. *Et residebunt*, loquitur de Israelitis, *in ea terrâ, quam dederam servo meo Jacobo, in quâ residerunt majores vestri; residebunt, inquam, in eâ ipsi, filiique ipsorum, & nepotes ipsorum usque in sæculum: Et David servus*

servus meus, Princeps ipsis erit usque in sæculum.

ET pangam cum ipsis fœdus pacis : fœdus perpetuum futurum cum ipsis : & collocabo ipsos & multiplicabo, ponamque sanctuarium meum in medio ipsorum in sæculum.

ET tabernaculum meum erit quoque cum ipsis. Etiam, ero Deus eorum, & ipsi erunt mihi populus.

ET cognoscent Gentes, me Jehovah sanctificare Israëlem, cum erit sanctuarium meum in medio ipsorum in sæculum.

Hic repromittitur Terra Canaan Israelitis habitanda, sub Davide servo Dei, eorum Principe. Dein fœdus perpetuæ pacis cum iis initur : posito Dei Sanctuario & Tabernaculo in medio ipsorum in sempiternum. Atque hinc cognoscent Gentes Jehovah esse sanctificaturum eos in perpetuum.

HÆC quanta quanta, cum nondum advenierint, expectanda sunt ab Israelitis in Regno Messix. Nondum ea advenisse, notum est omnibus qui per Davidem Regem intelligunt *Messiam*. Et quæ dicta sunt de Tabernaculo Dei in medio ipsorum posito (quod de præsentia Dei Majestaticâ rectè exponit Chaldæus Paraphrastes ad *ve.* 27.) repetit S. Joannes in describendo itatu Novæ Jerusalems, Apoc. xxi. 3. Perminent hæc itaque ad eundem statum atque

idem tempus : nondum completa, sed post Antichristum debellatum, secundum eundem Joannem, affutura.

Cap.
xxxviii. &
xxxix.

SED ut pergamus : Sequuntur apud Ezechielem duo capita (viz. cap. xxxviii. & xxxix.) de Gog & Magog : belloque nefando ab iis suscepto in Israelitas, populumque Dei, in novissimis diebus. Sed ab irato cœlo prostratis hostibus cum immensâ strage, Deus Israelitis sua promissa renovat, dicitque effuso spiritu suo in domum Israelis, se conservaturum esse eos in perpetuum, cap. xxxix, ver. 23. ad finem. Vide Joel ii. 28, &c. Zech. xii. 10.

DE bello Gog & Magog exponendo hærent omnes Interpretes : nec immeritò, si ad particularia descendendum sit. Illud in genere notandum ex hac aliisque Prophetiis, ingens bellum & cruentissimum præcessurum esse finem hodierni mundi, & supremam Israëlitarum populique Dei redemptionem. Hæc redemptio generalis bonorum, & vindicta divina in nefarios in novissimis diebus exercenda, variis modis præfiguratur in scriptis Prophetis. Hic sub nomine belli aut prælii nefarii & *συνάχης*, ut in Cantico Moïsis, Deut. xxxii. 41, 42, 43. Ad hunc locum referenda videntur alia Vaticinia Isa. xxxiv. & cap. lxiii. Joel iii. 10. Mic. iv. 11. Zeph. iii. 8, &c. Zech. xiv. Rev. 16. sub philolâ sextâ ; & cap. xix. Alibi res eadem tempusque exhiberi videntur

videntur sub nomine *Calicis indignationis* Dei, in gentes omnesque improbos effundendi, Isa. li. 22, 23. Confer Psal. xi. 6. & lxxv. 8. Jer. xxv. 15, &c. Apoc xiv. 10. & xvi. 19. Præterea, hoc judicium Dei, aut vindicta suprema in ipsius hostes, repræsentatur quandoque per modum turbinis aut tempestatis, aut effusi ignis & sulphuris, hic cap. xxviii. 22. Jer. xxx. 23, 24. supra Psal. xi. 6. Denique, quum hic meminert Ezekiel, prope tempus idem futuræ, universalis naturæ perturbationis & confusionis, ver. 18, 19, 20, &c. nec hactenus viderimus hujusmodi catastrophas sive in rerum naturâ, sive in rebus humanis, facit ut hæc referenda videantur ad hodierni mundi exitum. Cum hostes Dei pertinaces, in secundo adventu Christi, consumendi sunt igne & omne genus procellis. Confer 2 Thef. i. 7, 8, 9, &c. 2 Pet. iii. 7. Apoc. xi. 19. & xvi. 18.

SED his omnibus peractis, Quid fiet de Israele? Restituentur, ut ait Propheta, ad suam terram, cap. xxxix. 28. atque his demum verbis claudit Prophetiam, ver. ult. *Neque abscondam amplius faciem meam ab eis, cum effudero spiritum meum super domum Israël, Dictum Domini Jehovæ.* Vides hic loqui Prophetam de supremâ dispersione aut desolatione Israelis: utpote quam secutura est restitutio consummata in sempiternum: cum manifestâ Dei facie, five

sive præsentia Dei Majestaticâ: sic enim exponitur locus hic à Chaldæo Paraphraste.

HACTENUS de argumento nostro. Nescio an hic revocanda sint in memoriam ea quæ dicit Propheta, cap. xxxviii. 17. *Antu es Ille* (loquitur de Gog & Magog) *de quo locutus fuero diebus priscis per servos meos Prophetas Israël, qui prophetârunt diebus illis annos multos, me adducturum Te contra illos.* De Gog & Magog nominatim, adducendos contra Israelem, nihil dixere Prophetæ veteres præter Ezekielem, quoad novimus. Sed de re significatâ, sive excidio hostium Dei per judicia extraordinaria in novissimis diebus, multa dicta sunt à Prophetis prioribus & posterioribus, ut supra notavimus. Atque eo modo & sensu explicandum esse existimo hunc locum Prophetæ. Sed his supersedeo, & Vaticiniis Ezekielis de Restauratione Israelitarum. Cætera quæ sequuntur apud Ezekielem, heu nimium obscura, libenter prætereo, donec lux plenior affulserit.

SUCCEDIT Ezekieli Daniel, apud quem occurrunt nonnulla, pauciora licet, cognati argumenti. De Regno Dei erigendo in novissimis diebus, tradendoque in manu Filii hominis, & sancti ipsius populi, sæpius loquitur. Et tandem (cap. xi.) de ingenti conflictu Regum, Austri & Aquilonis: A
quibus

quibus in extremas angustias reducentur Israelitæ, per Michaëlem, eorum Principem liberandi, cap. xii. 1. Dein sequitur *Resurrectio multorum*: quam, accommodatè ad alias Prophetias, de primâ Resurrectione intelligo. Cætera spectant ad computationes temporum usque ad finem præfixum, qualia hic non investigo. Sed clarè indicat Dominus ver. 7. finitum iri tandem dispersionem Judæorum: nec aliter finiri potest dispersio quàm per populi dispersi recollectionem. Recolliguntur itaque Israelitæ post Tempus, tempora, & partem temporis: ubicunque inceperit aut terminanda fuerit illa periodus mystica. Denique in suâ sorte statutum esse Danielelem, dicit Dominus, in consummatione dierum. Quam consummationem de *Mundo futuro*, sive עולם הבא cum restaurabuntur omnia, cum nonnullis Hebræorum libenter intelligo.

Ver. ult.

HINC pergimus ad Prophetas minores.

SECTIO

SECTIO II.

IN rerum futurarum historiâ Prophetiâ (ut id in antecessum notemus) sæpius occurrunt duo capita generalia, & ferè per vices repetuntur, *Status Belli*, & *Status pacis*: vel ut id plenius efferam, *Status calamitosus*, sive sit captivitas aut exilium, & quæ hæc comitantur mala: sive bellum apertum & sanguinolentum. Dein *Pax beata*: eo enim nomine complectimur non tantum immunitatem à bello, sed etiam res prosperas & lætas omni modo, & bona tam spiritualia quàm temporalia. Hi status contrarii & extremi sæpius depinguntur à Prophetis, idque vividis coloribus, forti & vehementi oratione. Quatenus verò hæc respiciant Judæos, aliosve populos; & quæ tempora, præterita aut futura, per singulos Prophetas secuturos despiciendum erit.

EXORDIENDUM ab Hoseâ; in cujus Prophetiâ hæc loca notanda. Primò, cap. i. 7. ubi hæc sunt verba, *Domus autem Judæ miserebor, servaboque eos per Jehovam Deum ipsorum*. Hæc speciatim ad Judam referenda videntur. Sequitur autem ver. 10, 11. *Quoniam futurus est numerus Israëlitarum par arenæ maris, quæ neque mensurari*

surari, neque numerari potest; eritque pro eo quod dicitur istis, *Non populus meus estis, ut dicitur illis, Filii Dei fortis viventis estis.* Quando congregantes se Judæi & Israëlita unâ, & præponentes sibi caput unum, ascendent è terrâ hâc: quàm magnus fuerit dies Jézreëlis. Hîc conjungitur redemptio Judæ, & Israelis: & utrique æque promittitur. At tempore restaurationis Babylonicæ hoc non obtinuit, neque ex illo tempore. Manet itaque complendum in regno Messîæ.

DIXIMUS hoc promissum non expletum & absolutum fuisse per liberationem Babylonicam; sive spectes nationes quæ rediêre tunc temporis, sive eorum numerum, sive caput ducemque. Decem Tribus, quæ hîc nomine *Israëlis* denotantur à Prophetâ, non regressi sunt in patriam cum soluta fuit Captivitas illa. Ab Ezrà mentio fit tantum Tribûs Judæ & Benjaminî. Dixeris forsan, non quidem ascendisse illas centuriatim aut catervatim, ut duæ tribûs præfatae; sed ex his cum alteris immistos fuisse plures, qui captivitatem Assyriorum evaserant, & sese Judæis associârunt. At Historia sacra meminit tantum eorum quos Nebuchadnezzar abduxerat, Ezra ii. 1. Nehem. vii. 6. utcunque parum hoc esset si Decem Tribuum reliquias aliquas adjunxeris.

Cap. i. 5.

VIDES

Ezra ii.
64, 65.
Nehem. ii.
66, 67.

VIDES numerum totius Gentis Hebrææ quæ à Babylone rediit non pertigisse ad quinquaginta millia hominum, secundum censum Ezræ & Nehemiæ: Quantulus autem est hic numerus si conferatur cum censu populi à Davide inito, 2 Sam. xxiv. 9. aut cum illâ æstimatione indefinitâ quâ hic utitur Propheta, cum ait, *Et numerus Judæ & Israëlitis erit par arenæ maris, quæ neque mensurari potest, neque numerari. Congregantes sese unâ ascendent è terrâ hanc*; nempe ubi erant dispersi. Quinquaginta millia hominum facilè numerari possunt, nec probabile est tam exiguum numerum comparasse Prophetam maris arenæ, quâ multitudines innumerabiles denotare solemus. Ita dixit Deus se multiplicaturum semen *Abrahami instar arenæ maris*, Gen. xxii. 17. ad quem locum hic alludere videtur Propheta, eâdem usus phraseologiâ.

HÆC de numero & tribubus: Superest tertia nota, *Præponentes sibi caput unum*. Hic intelligendum volunt nonnulli Zerubabelem, qui dux erat populo redeunti è Babylone. Verùm hæc interpretatio nititur falsâ hypothesi, saltem inconcessâ: nempe nihil aliud hic indicare voluisse Prophetam, nihil ultra reductionem Babyloniam. Evicimus autem, ni fallor, reductionem illam non respondere aut adæquari verbis & proposito hujusce Prophetiæ;
&

& mortuus est Zerubbabel ante aliam ullam, qualemcunque supposueris, Judæorum liberationem. Libenter concedimus Zerubbabelem typum fuisse Messîæ, eamque liberationem majoris futuræ per Messiam; non autem illum unicum & ultimum Caput esse quod à Prophetâ designatur. Adjicit hîc Chaldæus Paraphrastes per modum interpretationis, constituent sibi principem unum *de domo David*, quod Messiam καὶ ἐξ οὗ commonstrare solet. Et in eandem expositionem consentiunt Interpretes Hebræi, & è Christianis plurimi.

Ex iis qui ad tempora Messîæ hoc promissum referunt, nonnulli completum esse volunt in vocatione & conversione Judæorum non paucorum in primo adventu Christi & sub initio Evangelii. Sed multa impediunt, ut mihi videtur, quo minus completionem suam integram sub isthoc tempore recepisse credamus. Quænam fuit, quæso, tunc temporis, Judæorum *Congregatio*, Panegyris solennis & celebritas? Quis ascensus ad Terram Judæam, aut Jerusalem? Tantisque multitudinibus ut arenæ maris comparari potuissent?

Ad multitudinem quod spectat, dicent forsan, Omnes Fideles jam haberi Israelitas atque semen Abrahamæ, licet alienigenæ sint & Gentiles. Rectè, quoad accep-

acceptionem divinam habentur omnes Israëlita, sed loquitur Propheta primario de Hebræis nativis, de Judâ & Israele, Decem Tribubus & duabus, ac earum unione. Denique loquitur de populo rejecto & restituto, quod Gentibus minus propriè convenit. Neque tamen Gentes hic excludi volumus (ad eas utique accommodatur pars hujusce Prophetiæ ab Apostolo ad Romanos, cap. ix. 25, 26.) nec Judæorum omnes & singulos includi, sed eorum quotquot agnoverint Jesum Nazarenum pro vero Messia (sive in primo, sive secundo ipsius adventu) eique adhærebunt. Ut verbo dicam, Agit hic Hoseas de restauratione aliquâ insigni (non minutim sed cumulatim, *Quam magnus fuerit ille dies Jezreëlis*) Judæ & Israelis: Quam, propter rationes supra allatas, nondum perfectam esse quàm maximè probabile videtur.

EANDEM restorationem Judæorum prosequitur Propheta, cap. ii. 14. ad finem capitis: augetque beneficiis omne genûs, quo minus ad statum quemlibet præteritum Judæorum referri possit. Pollicetur Propheta pacem summam & securitatem, rerum abundantiam, Cælos propitios Terramque: Denique Deum, bonorum omnium fontem, iis fore amicum & tutorem. De hac fœlicitate longiusculus est

est sermo Prophetæ, quem consulere magis juvabit quàm huc transferre.

IDEM Propheta, cap. iii. 4. statum Israelitarum desolatum, magistratu & sacris spoliatum, eumque diuturnum, his verbis describit: *Diebus multis desidebunt Israëlita nullo rege, nulloque principe, & nullo sacrificio, absque statuâ, absque Ephod aut Teraphim.* Quocunque modo hæc verba posteriora interpretaberis, referenda erunt ad *Sacra*, ut priora ad *Politica*; utrisque autem vides multandos fuisse Judæos per diuturnum tempus. Quid autem subinde sequitur? Durabitne in æternum hæc desolatio? Neutiquam, subjicit Propheta, *Postea reversi* — Ver. 5, *Israëlita quærent Jehovam, Deum suum, & Davidem regem suum, & pavidè obstupefcentes accedent ad Jehovam, & ad bonitatem ejus ultimis temporibus.*

PER *Davidem Regem* Interpretes celebriores, tam Hebræi quàm Christiani, intelligunt Davidis Filium καὶ ἑξοχὴν, nempe Messiam. Qui sæpius à Prophetis dicitur David, vel Rex David, ut antea notavimus. Posito proinde hoc fundamento, consequens erit, Reverfuros esse tandem Judæos ad amplectandum Messiam: Idque in temporibus novissimis, post longas moras & misérias. Hæc si ita sint, Quid nobis cum Zerubbabele, loco Messia?

aut ad Captivitatem & liberationem Babyloniceam quomodo hæc restringi poterunt? Id quod fecit vir doctissimus H. Grotius, in scriptis Evangelicis enarrandis merito celeberrimus, in Prophetiis, ut mihi videtur, minus sagax. Sæpius interponit Zerubbabelem loco Messię; & res Babyloniceas omni loco, omni tempore, præterito & futuro, accommodare studet; invitis Prophetarum monitis, ut antea ostensum est. Ad restaurationem etiam Israelis referenda videntur quæ dicit Propheta, cap. xi. 8, 9, 10, 11. & quæ præterea de ipsius florenti statu, cœlestis gratiæ destillatione fœcundato, cap. xiv. 4, 5, &c.

Amos.

HÆC de Hosea. Sequitur Joel secundum ordinem Canonis, sed Amos habetur antiquior; & hic quidem versatur maximè in denunciandis pœnis cladibusque, tam in Gentes, quàm Judæos, degeneres & quasi desecratos. Attamen in fine suæ Prophetiæ, post summam desolationem proximè præmissam, Restaurationem domus Davidis, & reparandas omnes ruinas pollicetur. Quinetiam possessiones suas dilatandas in terram Edomi, omniumque Gentium. Denique, pacem nunquam desituram, rerumque copiam & ubertatem. Verba Prophetæ hæc sunt. - - -

Cap. ix. 11.

TEMPORE illo erigam tabernaculum Davidis, & sepiam rupturas eorum, & demo-

demolitiones ejus restituam, & reædificabo illud, sicut olim. Ut possideant reliquias Edomi, atque omnium gentium quæ vocantur de nomine meo. Dictum Jehovah qui facit istud. Dein agit de pace & bonorum copiâ, Ecce dies venturi sunt, dictum Jehovah, quibus attinget arator messorem, & calcator uvarum satorem: Et stillabunt montes mustum, & omnes colles fluent, aut colliquescent. Et reducam captivam multitudinem populi mei Israël, qui ædificabunt civitates desolatas ut inhabitent, & conserent vineas ut bibant vinum earum; facientque hortos ut comedant fructum eorum. Et plantabo eos in terrâ ipsorum, ac non evellentur amplius è terrâ suâ quam dedero ipsis. Dicit Jehovah, Deus tuus.

EN præclaram sortem, Promissa eximia: post asperam hyemem quasi ver perpetuum. Sed ad quos spectent hæc promissa, querendum: Dein, Quo tempore completa fuerint, restentve adhuc complenda. Respondeo, Hæc spectare primariò ad Judæos; quo nomine complector utramque nationem, Israelis & Judæ. Propheta hanc concionem habuit ad populum Judæicum, eos affatus est, & eorum res tractabat: Ad quos nempe spectabant mala quæ præcedenti parte capitis denunciârat, ad eosdem spectant bona his promissa: Ad quos captivitas, ad eosdem redemptio;

quorum erat vulnus, eorundem est sanatio.

AT si ad Judæos pertineant hæ promissiones illustres, Dic quo tempore impletæ fuerint. Non utique ad liberationem Babyloniam: ad reditum illum nulla successit rerum tam læta facies, sive naturæ sive fortunæ, qualis hic depingitur à Prophetâ. Impediti erant diutius Judæi, & interrupti in Templo & Urbe reædificandis, & per inimicos vicinos infestati. Cùmque Templum secundum reædificassent suo modo, defuit illi, non tantum ratione structuræ Prioris magnificentia, sed etiam desiderabatur Schechinah, aliaque divini favoris monumenta illustria. Statimque ex illo tempore usque ad Christum tacuit omnis Prophetia, eminens & singulare donum illius Gentis.

PRÆTEREA, ut supra notavimus, conflictabantur Judæi multis magnisque incommodis sub Regibus Syriæ, ut nullum prope esset interspirandi tempus, nulla molestiæ intercapedo. Tandem etiam evulsi sunt è suâ Patriâ, & ubique per terrarum orbem dissipati. Atque, ut illud denique repetam, non erat generalis illa reductio Babylonica, reducum pars minima fuit aut nulla Israelis natio. Hæc si conferas cum verbis Prophetæ, adeò non respondere singulis ipsius partibus reperies, ut in nullum quadrare, mul-

to minus totum vaticinium adimplere videbuntur.

NONDUM itaque satisfactum est huic Vaticinio, quatenus ad Judæos refertur. At hanc Prophetiam Amosi retulisse creditur Jacobus in Conventu Apostolico (Act. xv. 13, &c.) ad conversionem Gentium. Sed utique non ita retulit aut restrinxit ad eam, ut inde excluderet Judæos. Ait Jacobus, primò vocandas esse Gentes (secundum primitias illas à Petro exhibitas) *prout testati sunt Prophetae*. Postea reædificandum esse Tabernaculum Davidis. Postremò, Re- Rom. xi. 25, 26.
fiduum Gentium esse aggregandum. Hæc libenter concedimus. Attamen eò adduci nequeo, ut credam per *conversionem Gentium*, hic memoratam, expletas esse omnes partes hujusce prophetiæ, prout ab Amoso profertur. Judæos aliquatenus respicere hujusce Vaticinii argumentum, nemo non fatebitur: credo equidem Hos primariò, alios secundariò. Loquitur enim Propheeta primo de gravi desolatione, ver. 8. dein de reductione è statu captivitatis. Quomodo hæc quadrant ad Gentes? Qui poterunt eò adduci trahive? Præterea, loquitur Propheeta de *rupturis & demolitionibus*, dein reædificatione & restitutione in pristinum statum. Quid hoc ad Gentes, five conversas five convertendas? Agitur hic de ædificiis & urbibus restituendis, ut erant olim. Aut si de populis intelligatur, ad

quem pristinum statum rediere Gentes per prædicationem Evangelii? Accessere ad penitus novum, exutis relictisque antiquis omnibus. Non memoro fortunas auctas, & lautiora omnia hîc promitti: Illi autem Gentium qui fidem Christianam amplexi sunt, unâ tulere crucem Christi, seque minùs habiles reddidere muneribus publicis, imperio & honoribus: quinetiam eo ipso persecutionibus erant magis obnoxii. Denique repetamus versum ultimum Prophetæ: *Plantabo eos in terra ipsorum, ac non evellentur ampliùs è terrâ suâ quam dedero ipsis, Dicit Jehova Deus tuus.* Quî de aliis quam Judæis hæc intelligi possint, non video. Hæc ex Amoso.

Joel. PROPHETA Joel præmonet Judæos de malis futuris ob sua crimina, & indicto Jejunio ad resipiscentiam eos hortatur. Dein post plura Dei judicia memorata, propitium numen & fœlicem fore tandem Judæorum statum indicat, cap. ii. 18. *Tunc zelo terre sue affectus erit Dominus, & miserebitur sui populi.* Etiam respondebit Dominus, dicetque populo suo, *Ecce ego mitam vobis frumentum & mustum & oleum, ut saturemini iis: Neque expositurus sum vos ampliùs opprobrio in Gentibus, &c.* Repetensque subinde eandem materiam, dicit ver. 26, 27. *Comedentes indesinenter ac saturati laudabitis nomen Jehovæ, Dei*

Dei vestri: quod se gesserit erga vos mirificè, neque pudificent, aut confundentur, populus meus in perpetuum. Hæc non persequar impræsentiarum, quùm sæpius occurrant iterum iterumque repetita apud Prophetas, quasi *Locus Communis Propheticus*. Intelligo hanc libertatem promissam, & bonorum temporalium redundantiam Judæis olim futuram, nec auferendam amplius in perpetuum.

At, inquires forsan, bonorum temporalium vile est pretium usufque dubius, nisi unâ accedant Spiritualia. Rectè, sed accedent unâ dona illa sanctissima. *Eritque postea, inquit Propheta, ut effundam Spiritum meum super omnem carnem, & prophetabunt filii vestri, & filiæ vestræ: Seniores vestri somnia somniabunt, Juvenes vestri visiones videbunt. Quinetiam super servos & super ancillas effundam Spiritum meum.* Hoc celebre promissum applicuit Sanctus Petrus ad effusionem Spiritûs sancti in Apostolos. Et meritò quidem: erat illa divinæ virtutis illustris demonstratio. Sed non prævetuit aut exclusit futuras completiones ejusdem Prophetiæ. Audiamus quæ sequuntur apud Prophetam. Effundens Spiritum meum, edam ostensa in cælis & in terrâ, sanguinem & ignem, & elationes fumi: Sol ipse vertetur in tenebras, & Luna in sanguinem.

—Ver. 28.

Act. ii. 17;

Joel. ii.
30, 31.

nem, antequam veniat Dies Jehova magnus & reverendus. Hæccine evenerunt ad effusionem Spiritûs sancti in Apostolos? nemo dixerit. Quem itaque diem magnum Domini, gloriosum & terribilem designat Propheta? Si exustione destruetur hic Mundus, quod aperte nos docuit S. Petrus in secundâ Epistolâ, suffragante S. Paulo ad Thessalonicenses, universam Conflagrationem, cum tota natura conturbabitur, præbunt & comitabuntur necessariò hujusmodi signa, ut alibi * ostensum est. Eadem etiam prodigia præsignificavit Christus ante adventum Filii hominis in nubibus cœli, quod aliter quàm de secundo ipsius adventu in fine mundi interpretari nequeo. Manet itaque ulterior ejusdem promissi completio versus finem mundi, cum appropinquarit magnus ille dies Domini, ardens instar fornacis adversus improbos, quos veluti stipulam devorabit; sed instar exorientis Solis cum radiis salutiferis, erga pios; secundum Prophetam Malachiam, cap. iv.

His observatis, nihil impedit quo minus interpretatio Apostoli vim suam habeat, atque insuper expectemus futuro tempore aut novissimis diebus effusum iri Spiritûs sancti dona in Judæos, secundum verba Joelis. Nec in Judæos tantum, sed etiam Gentes; sequitur enim apud eundem Prophetam, *Eritque ut quisquis invocaverit nomen*

Cap. iii.

7, 10, 12.

1 Theff. i.

7.

*Theor.

Tell. l. 3.

c. II.

Mat. xxiv.

29, 30, 31.

— Ver. 31.

nomen Jehovæ, nempe Messia, verâ fide & sincero animo, eripiat se: Quia in monte Sionis & Jerusalem erit liberatio, quemadmodum dixit Jehova, & in residuis quos Jehova vocaverit. Hæc signanter ad Judæos spectant.

IDEM Propheta capite tertio, reductâ Cap. iii, captivitate Judæ & Jerusalem, Bellum horrendum prænunciat, Judæos inter & Gentiles futurum; Dein in claudendâ suâ Prophetiâ, excisis & pessundatis inimicis omnibus, foelicem rerum statum Judæis promittit perpetuo duraturum, ver. 18. ad finem.

SED de hoc bello maximo à Prophetâ memorato, plura sunt dicenda. Sonabit instar tonitru per terrarum orbem, totumque instar fulguris inflammabit. Apparatus istius belli & denunciatio adeo sunt solennes, tam numerosæ belligerantium turmæ, & funestæ clades, ut vix aliis quàm ipsius Prophetæ verbis depingi possint. Sunt autem hæc verba Prophetæ, ver. 9.

PROCLAMATE hoc inter Gentes, indicite bellum, excitate potentes, appropinquent, ascendant omnes bellatores.

TUNDITE ligones vestros in gladios, --Ver. 10, & falces vestras in spicula: Qui debilis est dicat potens sum.

COITE & convenite omnes Gentes --Ver. 11 te undique; quum que congregati fuerint,

rint, illuc, fac Jehova, ut descendant potentes tui.

—Ver. 12. **EXCITABUNTUR** & ascendent gentes istæ in convallem Jehosophati: nam ibi sedebo ad judicandum omnes istas gentes undequaque.

—Ver. 13. **IMMITTITE** falcem, nam maturit Messis: venite, descendite, quia plenum est torcular, plateas perfundunt torcularium lacus: nam ampla est malitia istorum.

—Ver. 14. **MULTITUDINES**, Multitudines in valle concisionis; cum propinquus fuerit dies Domini in valle concisionis.

—Ver. 15. **SOL** & Luna obscurabuntur, & stellæ retrahent lucem suam.

—Ver. 16. **CUM** Dominus è Sione rugiet, & ex Hierosolymis edet vocem suam, tum commovebuntur cæli & terra: sed Dominus refugium erit populi sui, & robur filiis Israël.

—Ver. 17. **ITA** agnoscetis me Jehovam Deum vestrum esse, habitantem in Sione monte sanctitatis meæ: Eritque urbs Hierosolymorum sancta, & extranei non transibunt per eam ampliùs.

Nabum. i.
15.

UT hæc intelligamus, Quærendum imprimis de quo bello hic loquatur Propheeta? Præterito aliquo, an futuro? Dein, de quo loco, & quibus populis. Denique, finito hoc bello, quem rerum statum designet

signet secuturum. Ad primum quod spectat, putâ tempus hujusce belli, quod non fuerit præteritum quo tempore hoc scripsit Propheta, extra dubium est: aliter enim non Prophetiam scripsisset sed historiam. Neque de bellis Assyriorum aut Chaldæorum intelligi potest. Victi enim fuere Judæi & in captivitatem adducti ab illis hostibus; Hic autem victoria stabit à partibus Judæorum, confundentur omnes eorum inimici, nec conculcabitur in posterum Jerusalem à Gentibus, sive non transibunt per eam extranei amplius.

Hinc facillè respondebitur secundo quaesito: Sedes & theatrum hujusce belli erit Judæa; populi qui prosternentur, Gentes. E Sione rugiet Deus, & ex Hierosolymis —Ver. 16; emittet vocem suam, inquit Propheta. Prætereà, dicitur fore hoc prælium in valle Jehosophati, Regis Judæorum; quo locus aliquis, quicumque sit, in terrâ Judæâ denotatur. —Ver. 2; & 12. Alludi quidem videtur ad vallem illam ubi olim tempore Jehosophati Deus 2 Chroni. xx. confudit perdiditque Gentes inimicas Israel, Moabitas nempe, Hammonitas, populos Seir, aliosque, ad invadendam Judæam congregatos. Simili modo, sed multo magis atroci, congregatur hic turba ingens plurimarum gentium ad obruendum & extrudendum Israelem. Quemadmodum dicit Jehosophatus, veniunt ut *expellant* Ib. ver. 11.

nos

nos ab hæreditate tuâ, quam hæreditario jure possidendam tradidisti nobis ; ita sibi invicem respondent hi loci & casus, ut Typus antitypo.

EST itaque Terra Canaanitica rerum hic agendarum scena præcipua, ut totius narrationis series indicat. In his campis aut eorum confiniis instruetur fatale prælium. In quo, præsentē & præsidente Numine (ut in illo Jehosophati) supremas referet victorias Gens Abrahamitica.

AT tanta est & tam funesta hæc extrema, ni fallor, mundi tragœdia, ut meritò quæratur, Ecquænam sit alia in scriptis Prophetis ejusdem belli aut prælii mentio. Idem mihi videtur hoc bellum cum illo Gog & Magog, ab Ezekiele memorato, cap. xxxviii. & xxxix. Utrobique bellum geritur in Terrâ Israelis & contra Judæos, post redactam eorum captivitatem. Numerosissimæ sunt utrobique hostium copiæ, è variis populis, à variis partibus terrarum collectæ, nec tam humanâ quàm divinâ potentiâ tandem prostratæ. Denique post hanc stragem & victoriam nulla futura est Judæis captivitas, dispersio, desolatio aut oppressio, sed tempora læta & tranquilla, prout ab utroque Prophetâ dictum est. Vide locum Ezekielis cum annotatiunculis nostris ibidem,

DE eodem hoc bello libens etiam interpretor Prophetiam Danielis, cap. xii. 1. ubi de gravissimis angustiis, summisque periculis Judæorum vaticinatur. Liberabuntur autem, inquit, per Michaellem Principem magnum (quo nomine Messiam Jehovam intelligo) *qui stabit pro filiis populi tui*, sive popularium tuorum, ut loquitur Angelus ad Danielelem. Atque eo magis verisimile mihi videtur, hanc calamitatem Judæorum eandem esse cum illâ incursione formidabili à Joële descriptâ, & in idem tempus incidere, quòd utraque sit ultima Judæorum afflictio: alteram enim excipiet Resurrectio Mortuorum, alteram Messis mundi, appropinquante Die Domini.

Dan. xii. 2,

Joel. iii.

13, 14.

DENIQUE, ut transeam ad oracula Christiana, Prælium Armageddon in Apocalypsi Sancti Joannis memoratum, idem mihi videtur cum illis Ezekielis & Joelis. Eventurum est sub phiolâ sextâ, & exinde sequitur in septimâ, ni fallor, excidium mundi. *Γέγονε, Factum est*, conclamatum est de mundi fabulâ, consummatum est mysterium Dei. In hoc prælio Armageddon congregantur copię *Draconis, Bestiæ, & Pseudo-Prophete*. Proculdubiò hoc prælium nondum præteriit, quodcunque sit. Utî nec Prophetarum illa prænominata. Quid impedit, quæso, quo minus statuamus hoc idem fore prælium cum prædicto ab antiquis

Apoc. xvi.

12, 13, 14,

15, 16.

quis vatibus ? Tempore conveniunt, nec à numerosioribus copiis, aut à juratoribus hostibus contingere possunt. Vox *Armageddon* est vox Hebræa, atque locum aliquem id Judæâ denotare videtur, & dicitur prælium *magni illius diei Dei omnipotentis* : Si loci, tempora, & belli apparatus & denominatio inter se congruunt, nihil obstat, quantum hætenus constat, quin unum idemque futurum sit prælium, ab utriusque fœderis Prophetis permonstratum. Præterea, hæ phiolæ, sexta & septima, videntur esse contemporaneæ cum Tubâ septimâ, cap. xi. Atque in illâ Tubâ duplicia sunt tempora, tristia & læta. Dicitur *Væ Tertium*, ver. 14. quod calamitatem denotat : dein, Ver. 15. quasi partâ victoriâ, resonuit omne cælum voce triumphante, *Facta sunt regna mundi Domini nostri & Messia, qui regnabit in sæcula sæculorum*. At fremuerunt gentes interim, inquit Propheta, quod *advenerit ira Dei, & præstitutum tempus mortuorum, ut judicentur, &c.* Denique, *Apertum fuit templum Dei in cælo, & visa est Arca pacti ipsius in ejus Templo*. Quibus verbis (quæ non semel occurrunt apud hunc Prophetam) antiqui fœderis cum Judæis icti habetur ratio & renovatur memoria. Sed ad Joelem redeamus.

CIRCA hoc Bellum tam dira sunt omnia & tam funesta rerum facies, ut à multis referenda videatur hæc scena tragica ad Diem Judicii

Judicii & dissolutionem Mundi. Neque multum refragor, sunt enim exitus illi conjuncti aut contigui; & sæpius apud Prophetas in eodem Vaticinio involvuntur. Hic etiam utriusque sunt signa & indicia manifesta, nimirum apparatus bellici & diei Judicialis: Atque horum uterque dicitur *Dies Domini*, aut *Dies magnus Domini*, apud Prophetas.

SUPEREST tantum tertium Quæsitum, ut ea adjiciamus quæ sequuntur apud Joelem de felici statu Judæorum post eorum restaurationem. Ita se habent, *Erit autem illo die, stillabunt montes ipsi mustum, & colles defluent aquis, & fons ex domo Jehovæ prodibit, qui irrigabit vallem cedrorum lectissimarum.* — Ver. 18, &c.

ÆGYP T U S desolationi erit, *E-domæque in desertum desolatissimum; propter violentiam in filios Jebudæ, in quorum terrâ effuderunt sanguinem innocentum.*

J E H U D A autem in sæculum permanebit, & *Jerusalem* à generatione in generationem.

N A M mundabo eos quorum sanguinem non mundabam, *Ego Jehovah habitans in Sione.*

Hic, ut solet, promittuntur Judæis restauratis rerum externarum abundantia, peccatorum remissio, & singularis Dei præsentia.

præsentia. His adde Prophetiam insignem Balaami, Num. ii. 5, 6, 7, 8, 9.

HÆC de Joële. Prophetæ proximè subsequentes dici possunt intermedii, sed ex iis nonnulli singularem aliquam tractant materiam. Ita Jonas historiam suæ legationis ad Ninevitas memorat. Nahum etiam *Onus Nineves* exponit. Obadias enarrat triste fatum Edomi. (Quo nomine Hebræi Interpretes intelligunt Romanos) ob suam Jacobi persecutionem. Dein restaurationem Jacobi, & funestam cladem Esavi, ver. 17, 18. Denique, judicato & damnato Esavo, *Regnum erit*, inquit, *Jehovæ*, ver. ult.

RELIQUI Prophetæ intermedii sunt Micah, Habaccuc, & Zephaniah. Micah acriter increpitat Judæorum vitia & prævaricationes, sed & promittit collectionem & restaurationem Jacobi & Israelis, cap. ii. 12, 13. Dein cap. iv. enunciat celebre illud oraculum de monte Domini in novissimis diebus exaltando super omnes montes: Et ad eum, inquit, cuncti populi confluent & confugient. Hoc Vaticinium intelligunt omnes de regno Messæ, sive de adventu Messæ, primo aut secundo. Utrumcunque vero accipias, comitetur eum oportet pax summa, una cum rerum omnium ubertate, ver. 3, 4. Ac etiam dominium singulare tunc temporis Israeli promitti videtur, ver. 8. &

13. Denique caput ultimum, post triumphum Israelis in suos inimicos, (remissis ipsius peccatis) sic concluditur, *Præstabis fidem datam Jacobo, misericordiam Abrahamo, quæ jurasti majoribus nostris à diebus priscis.* Quæ fuerint illa promissa, quæ fides data Patribus, satis notum est: At neque illa præstabuntur, neque hæc liberabitur si perpetuo mulctandi sint exilio, perpetuò expulsi è Terrâ promissâ Filii Abrahami, Isaaci, & Jacobi. Ver. 16, & 17

NEQUE per reditum & redemptionem è Babylone, Vaticiniis *Micæ* satisfieri potest. Loquitur Propheta, in locis supra notatis, de confringendis Gentibus, dominio parto, & foelicissimo statu Israelitarum exinde secuturo: quali hætenus, neque sub illud tempus potiti sunt, neque hodiè potiuntur. Manent itaque illum populum, præstituto Dei tempore, requies & restitutio.

PRÆTERII caput quintum hujusce Prophetæ, ubi, ex consensu tam Hebræorum quàm nostrorum interpretum, tractatur de Messîâ: diciturque futurus *Dominator in Israële, & pasturus, i. e. rector* — Ver. 21
vel regnaturus, in robore Jehovæ, & in majestate nominis Jehovæ, Dei sui: Ver. 41
quùm magnus erit usque ad fines terræ. Hæc potestatem Regiam, eamque summam indicant, qualem Christus non exercuit in primo suo adventu, humili & pauperculo: sed exerciturus est in secundo,

do, glorioso & potenti. Dein agit Propheta de futurâ prosperitate Judæorum, Gentiumque quarumcunque inimicarum conculcatione, ver. 7. *Erunt reliquiae Jacobi sicut ros & tenues pluviae super herbam. Erunt in gentibus, inter multos populos, velut leo inter bestias sylvae: ut juvenis leo inter greges ovium: quacunque transsit, calcatur & rapit, nemine eripiente.*

—Ver. 8.

HÆC ad tempora Maccabæorum nonnulli trahunt, sed obtorto collo; secundum ductum Prophetæ, post natum Messiani succedet hæc in Gentes dominatio usque ad fines Terræ. Successum illum qualemcunque in Syros, excepit major oppressio per Romanos; neque hætenus excusum est illud jugum, multo minus obtinuit illa dominatio in Gentes, quæ hîc prædicitur.

Habaccuc.

P O S T Prophetam Nahum, quem prælibavimus, sequitur Habaccuc, qui mala multa denunciat in Judæos & Chaldæos. Et in tertio capite, quod dicitur *Canticum, vel oratio Prophetæ*, internecionem Gentibus, Israeli futuram enarrat salutem, ver. 12, 13. Sed in eo versatur maximè, ut gloriosum & terribilem adventum Domini describat: de quo postea apud Zachariam.

ZEPHAI

ZEPHANIAH in primo & secundo capite Zephaniah
acerba & severa Dei Judicia, tam in Judæos delinquentes quam in Gentes, prænar-
rat : eaque prosequitur usque ad capitis
tertiū medium, ubi sermonem orditur de Reg-
no & temporibus Messix, deducitque ad fi-
nem capitis.

PRÆMITTIT, ver. 8. ut solent Prophe-
tæ, tristitia lætis : & effusam Dei indigna-
tionem in gentes, regna, & populos tu-
multuantes & unâ congregatos : his nimi-
rum verbis : *Quapropter expectate me, dic-
tum Jehovæ, in diem quo resurrecturus
sum ad prædam : nam mihi decretum est,
ut colligam Gentes, ut congregem regna,
ut effundam super illas indignationem
meam, totum æstum iræ meæ : nam igne
Zeli mei absumpta erit tota terra.* Hæc
de famoso Bello Gog & Magog expo-
nunt Hebræi Interpretes : est quidem con-
gregatio aliqua & clades insignis Gentium,
unde sequantur lætiora fata Israelis. *Tunc
enim, inquit versu sequenti, mutabo in
populis labium ut purum sit, quo invo-
cent omnes nomen Jehovæ, colendo eum uno
consensu.* Dein, ver. 11. *Tempore illo
non pudefies, &c.* unde sequitur exultatio
Israelis, ver. 14, 15. *Cane filia Sionis,
clangite, &c.* ad modum Psalmi. xlvii. Isa.
cap. xii. & cap. liv. Denique aliis inter-
jectis quæ eodem spectant, clauditur Pro-
phetia his verbis, *Tempore illo adducam vos,*
C c 2 *quum*

quum vos congregavero; nam dabo vobis nomen & laudem in omnibus populis terræ, cum reduxero captivas turmas vestras ante oculos vestros, ait Jekhova.

AGITUR hic apertè, ut mihi videtur, de gloriosâ aliquâ restauratione Israelis, & inimicorum excidio; de gaudio summo & permanenti Sionis, & extraordinariâ Dei præsentia & præfidentia. Ubinam, quæso, hæc dona præclara reperiemus in temporibus præteritis? Hæc neutiquam experti sunt Judæi ad Reductionem Babylonicam, multo minus sub adventum Christi: & ex illo tempore jactati sunt huc illuc, fluctuum instar ventorum impetu. Manet tantum secundus adventus Messiaë spes Israelis, & promissorum omnium futurum complementum.

Haggaias.

HÆC de Zephaniâ. Postremi tres Prophetæ (quibuscum apud Judæos donum Propheticum expiravit) sunt Haggaias, Zacharias, & Malachias. Haggaias animat & impellit Judæos ad extruendum Templum Secundum. In quo (aut in tertio, nempe Ezekielis illo, ut volunt Judæi posteriores) majorem fore gloriam asserit quàm fuerat in primo. Quod de adventu Messiaë sub templo secundo rectè intelligi videtur, quum aliàs (præter minorem ipsius ædificii magnificentiam) desiderarentur in posteriori illo multa divinæ gloriæ insignia, quibus eminuit, & quasi superbi-

ebat

ſtat Solomonis Templum. Sub finem ſuæ Prophetiæ, cap. ii. ver. 20. & ſequentibus, tristem cladem prænunciat Gentibus, regniſque mundanis; ſalutem gloriamque Zerubbabeli; utpote qui typus habetur Meſſiæ, ab ipſius ſtirpe naſcitur. Neque enim in perſonâ aut tempore Zerubbabelis hæc fuere conſummata; illa nimirum rerum concuſſio reſpectu Judæorum, aut illa Gentium conquaſſatio quæ hîc enarratur. Hæc libentius refero ad iſtam Gentium cladem decumanam, quæ ſæpius à Prophetis præmitti ſolet ultimæ Judæorum reſtaurationi.

ZECHARIAS, qui ſequitur, abundat viſionibus, & quidem ſatis obſcuris. In earum nonnullis tamen promiſſa de Meſſiâ venturo clarè exhibentur. Sed ea tantum notamus impræſentiarum quæ futuram Judæorum reſtaurationem aſpiciunt. Cap. ii. ver. 10. *Cane & lætare, Filia Sionis, &c.* Cùm Deus, ſermone proximè præcedenti, —Ver. 8, & 9.
tenerrimum ſuum in Iſraelem affectum declarâſſet, & in Gentes iis inimicas iram & exitium; per modum triumphi ſubjungitur, *Cane & lætare, Filia Sionis: ecce venturus ſum, & habitaturus in medio tui, Dictum Jehovæ.*

Duo hîc notanda, quæ etiam alibi ſæpiùs occurrunt apud Prophetas, Exultatio Iſraelis ob ſœlicem ſuam ſortem, & habi-

tatio Dei in medio ipsius. Exultationem illam notavimus antea ad Cap. iii. Zephaniæ, ver. 14. & loca cognata quæ ibidem citantur. *Habitationem Dei in medio Israël* interpretatur Chaldaeus Paraphraſtes hic, ut alibi, de *Schechinah*, ſive *majeſtativâ Dei præſentiâ*. Verba Paraphraſtis ita vertuntur, *Exulta & letare cætus Sion, Ecce enim revelabor, & collocabo majeſtatem meam* (שִׁכְנָה) præſentiam meam majeſtativam, *in medio tui*, *Dicit Dominus*. Eadem etiam ejuſdem interpretatio habetur verſu ſequenti, & prius in verſu quinto. Neque aliter ad Cap. iii. Zephaniæ, ver. 15. idem hic promitti videtur quod promiſſum eſt antea Ezek. xxxvii. 27, 28. & poſtea à Sancto Joanne in Apocalypſi, cap. xxi. 3. Quum vero non apparuerit *Schechinah* in Templo ſecundo, & promiſſum ſit à ſancto Joanne in novis cœlis & Novâ Terrâ, reſtat complendum, ut mihi videtur, unâ cum lætâ Judæorum reſtauratione, in ſecundo Chriſti adventu, hoc Vaticinium.

INCOEPTUM proſequitur argumentum Propheta reliquis verſibus huiusce capitis, nempe 11, 12, 13. Nec minus per caput *octavum & nonum*, ubi promittitur Iſraeli pax, tutela Dei, hoſtium interitus, & affluentia bonorum quæ vitam conſtituunt beatam. Hæc autem nobis occurrere toties in Prophetis antecedentibus, ut hoc

in
iii

in loco repetitâ explicatione non indigeant.

SED intactum præterire nequeo caput duodecesimum, ubi futurum robur & gloria Judæorum & domûs Davidis verbis magnificis celebrantur. *Debilis aut abjectus inter incolas Jerusalem*, inquit Propheta, *illo die erit similis Davidi, & domus Davidis ut Deus, ut Angelus Jehovæ coram illis.* Quale decus & dominium designant hæc verba? Ut populus sit instar Regis Davidis, nec tantum Davidis instar, sed etiam Angeli Dei. Ecquidnam hactenus obvenit Israelitis à tempore dati promissi, quod ipsius partes explere potuerit? aut respondere ad illum statum Regium, ne dicam Angelicum aut Divinum, qui à Propheta exhibetur? Hæc si neque præterita sint, neque præsentia, referenda sunt necessariò ad futurum aliquod tempus, ne dicta Prophetica fiant irrita.

AT, inquires, insurgunt *Gentes* contrâ, & ubique conculcant Judæos, gentem derelictam & odio habitam; qui poterunt eniti ad illud honoris fastigium, nisi debellatis prius hostibus qui undequaque obsistunt? Huic objectioni obviam ierat Propheta; dixerat enim in præcedentibus, Robore Jehovæ fore stipulam omnes Gentes, & Judam instar Ignis. *Illo die dispo-* —Vr. 8:
nam duces Judæe tanquam focum ignis invadentis manipulum, qui consumat ad dex-

teram & ad sinistram omnes populos circumquaque ; ut inhabitentur Hierosolyma iterum, suo loco, etiam Hierosolymis.

QUID jam deest aut desideratur ad futurum triumphum ? Partâ victoriâ rerum potiuntur & imperii *Victores*, atque inimicorum spoliis ditescunt & gloriantur. Nimirum id solenne est Prophetis, prout antea notavimus, ut Judæorum restaurationi motus & tumultus populorum præmittant : hostibusque subactis pace fruantur & Epinicia canant *Israëlitæ*.

DENIQUE, cùm Dei favori & beneficiis externis viam aperiât interior gratia, Resipiscentiam intelligo, piosque animi affectus, utriusque generis bona conjunctim refert Propheta, ver. 9, 10. *Erit enim illo die quo perditurus sum omnes gentes quæ invaserint Hierosolyma, ut effundam super domum Davidis & super habitatores Hierosolymorum spiritum gratiæ & deprecationum, respicientque ad me quem transfixerint : Plangentque super hoc tanquam planctu de unigenito, & amarè plangent de eo, ut amarè quis plangit de primogenito.*

HANC transfixionem, atque hunc Judæorum planctum non possumus non referre ad Messiam : quùm eò sint relata à Joanne, Cap. xix. 37. dein Apoc. i. 7. ubi notatur etiam tempus hujusce planctûs : nempe cùm *viderint omnes tribus terræ*
Filium

Filium hominis venientem in nubibus : Mat. xxi.

Quod de secundo ipsius adventu necessariò^{3o} intelligendum. Proinde sub illud tempus complenda sunt omnia quæ hic enarrantur à Prophetâ.

IDEM argumentum de strage Gentium & gloriâ Israël exequitur Propheta capitibus sequentibus usque ad finem sui Vaticinii. Hæc de Zechariâ.

SUCCEdit Malachias, Prophetarum a-Malachiasⁱ pud Judæos ultimus. Hic exprobat Israëlitis multifaria peccata, & speciatim sacerdotibus. Sed repurgati, inquit & igne^{Cap. iii. ver. 3, 4.} conflati renitescunt : & prædicabuntur Beati^{12, 17.} inter omnes gentes, recognoscenturque ut peculium Dei. Hæc autem fors beata, splendida & magnifica, non contigit Judæis in excidio Hierosolymorum, nec unquam postea usque ad hodiernum diem.

IN illo capite tertio & subsequenti, de Messia & Eliâ venturis sermonem instituit Propheta, duplicemque utriusque adventum illic significari volunt nonnulli, & exinde monstrari posse restitutum iri Judæos sub ultima tempora. Equidem pronus sum in illam sententiam, utrumque Messiae adventum hic designari : secundum nempe in illis verbis, Cap. iii. ver. 2. *Quis autem sustineat diem adventus ejus? aut quis consistat cum apparuerit?* Nam ipse quasi ignis conflatoris est, & ut smegma fullonum,
&c.

&c. Dein sequitur Cap. iv. *Ecce dies ille adveniet, ardens tanquam fornax, quo erunt omnes superbi, & omnes facientes improbitatem, stipula; Et inflammabit eos dies ille venturus, ait Jehova exercituum, &c.*

TEMPERARE mihi nequeo quo minus hæc ignea, terribilia & universim grassantia, ad secundum Christi adventum referam: cum veniet in flammis ignis ad consumendos omnes improbos, ut loquitur Sanctus Paulus, 2 Thes. i. 7, 8. & dein Sanctus Petrus, 2 Epist. iii. 7. confer etiam, 1 Cor. iii. 12, 13. Neque aliter quam de hoc tempore Conflagrationis Mundi (quo venturus est Christus, 2 Pet. iii. 10.) intelligere possum præcedentis Prophetæ Zachariæ verba, Cap. xiv. 6, 7. cum ignes misti fumis vicissitudinem Diei & Noctis confundent. De quo rerum statu atque cœli facie, vide, si libet, Theor. Tell. lib. 3. cap. 11. & 12.

HÆC de secundo Christi adventu; sed de adventu Eliæ quid dicemus? venit quidem dudum Elias, sed non in propriâ personâ, sed potius in typo. Videtur enim typus Eliæ fuisse J. Baptista; præcursor erat primi adventûs Christi, ut erit olim alter Elias secundi. Eodem spiritu & officiis conveniunt, ut typus antitypo.

MULTA solent disceptari de futuro adventu Eliæ Prophetæ: inter Judæos recep-
tissima

tiſſima eſt doctrina de Eliâ venturo, nec quidem novitiâ, aut à poſteriori inventa.

Tempore Chriſti invaluit, idque ex ore Scribarum, qui in Cathedrâ Moſis ſedebant, quibuſque adeò (præter mores) auſcultandum eſſe duxit Chriſtus, Mat. xxiii. Mat. xvii.
10.
Mar. ix.
11.

3. Eandem retinent ſententiam Interpretes Hebræi recentiores, & è Chriſtianis plures.

QUI negant Eliam adhuc venturum, Joannem Baptiſtam habent pro ſolo & unico Eliâ, nec alium putant eſſe expectandum : ſuſtinuit quidem vices & perſonam Eliæ Baptiſta, & muneris ipſius partes pro tempore ; at ſi unicuſ fuiſſet Elias, (ex omni parte & tempore) à Prophetâ prædictuſ, haud negâſſet, opinor, explicitiſ verbis ſe eſſe Eliam, cùm de eâ re interrogaretur, Joh. i. 21. Proinde mihi fatiuſ videtur ſupponere, ut ſupra innuimus, Baptiſtam fuiſſe Typum Eliæ Prophetici, nec illud impedire quò minus veniat ſuo tempore alter Elias.

ADVENTUS Eliæ tempuſ conjungi videtur apud Malachiam cùm Die Judici, adeoque ſecundi adventuſ Domini. Neque enim deſcriptio illa Diei magni & tremendi quem præceſſuruſ eſt Elias, quadrare mihi videtur (ſaltem ultimo & completè) ad primum adventum Chriſti, humilem & manſuetum.

SCIO hoc argumentum nihil valiturum apud eos, qui singula quæ dicta sunt à Malachiâ, Cap. iii. & iv. expleta velint in excidio Hierosolymorum & cladis Judaicæ exinde subsequenti: sed apud alios vim suam habebit. Atque illa restrictio verborum Prophetæ ad excidium Hierosolymitanum minus mihi placet, eò quod eosdem videam Expositores loca quædam novi fœderis quæ apertè loquuntur de die iudicii & secundo adventu Christi, extenuare, & ad eandem cladem tempusque deprimere. Talia sunt quæ supra notavimus, & ejusdem ordinis alia, quæ ferunt eundem sensum & aliquatenus eadem verba. Neque mihi persuadere possum, nihil aliud intellixisse Prophetam præter cladem Hierosolymitanam, cum conculcationem Improborum instar cinerum & beatum Judæorum statum in eadem prædictione includat. Quæ neutiquam advenisse Judæis, omnibus notum est, ad cladem Hierosolymorum: sed miseram inde sortem his planè contrariam.

Cap. xliii.

PRÆTEREA Christus ipse dixit, *Venturum quidem Eliam*, tempus futurum denotans, & *restituturum omnia*, Mat. xvii. 11. quod de secundo ipsius adventu intellixisse videtur: quandoquidem, hæc dicente Christo, mortuus esset Baptista; atque illa *Restitutio omnium* non futura sit nisi in secundo Christi adventu, Act. iii.

21.

DENI-

DENIQUE ut hæc expediam, in eandem nobiscum sententiam de Eliâ venturo consentientes habemus è Christianis Patribus plures, prout supra innuimus. Omnes referre haud operæ pretium esset, sed Justin Martyris cum Tryphone Judæo differentis non pigebit apponere verba : 'Οὐχὶ τῆς φοβεραῖς καὶ μεγάλαις ἡμέραις, &c. *Annon terribilis & magni illius diei, hoc est, secundi adventus Messiae, Eliam præcursorem fore, Verbum Dei prænunciâsse intelligemus ? Maximè, respondit Trypho. Dominus sanè noster, inquam, hoc ipsum in doctrinis quoque suis futurum tradidit, cum dixit etiam Eliam venturum. Atque nos id fore scimus cùm cœlitus in gloriâ adveniet Dominus Iesus Christus. Cujus etiam prioris manifestationis præco præcessit, in Joanne generis vestri prophetâ, Spiritus Dei qui in Eliâ fuerat. Ita Christi & Malachiæ verba intellexit Justinus. Neque aliter S. Augustinus, cum dixit hanc doctrinam esse celebrem in ore animisque fidelium. Per hunc Eliam, inquit, magnum mirabilemque Prophetam, expositâ ipsis Lege, ultimo tempore ante judicium Judæos in Christum verum, id est, in Christum nostrum esse credituros, celeberrimum est in sermonibus cordibusque Fidelium. Vide * Tertullianum, Chrysostomum, Theodoretum, aliosque.*

De Civ.
Dei, l. 20.
c. 29.

* De Anim.
c. 35. & de
Resurrect.
Carn. c. 22.

Eccl. xlviii.
10.

HIS demum rationibus, aut aliis quibuscunque adducti, qui Eliam venturum con-
cesserint, ante diem tremendum Domini,
haud negabunt, opinor, ad convertendos &
restaurandos Judæos (quibus mittendum di-
cit Propheta) eum venturum esse: Siqui-
dem illa conversio & restauratio, quibus
non est alia major aut illustrior, si non pri-
mario ad eos spectent, sive ad *Tribus Ja-*
cobi, ut ait *Siracides*; saltem communis sa-
lutis participes erunt. Tum demum in u-
num consentient Patres & Filii, Patriarchæ
& eorum posterī, confitentes Jesum Naza-
renum esse unicum Servatorem, unicum
Messiam, Dominumque communem Judæ-
orum & Gentium. Exinque cum Judæis
reconciliatum iri Christianos. Alteros filios
Abrahami, nati quidem minores: alterum
semen ex fide, ut Paulus dixit ad Romanos,
& Gal. iii. 7. Atque in hac duplici unione
& conversione animorum perficiendis, opus
Eliæ, aut cujusunque Prophetæ qui ipsius
vices sustinuerit, adimplendum esse existimo.

MULTA hæcenus collegimus & pro vi-
rili explicuimus, de restaurandis Judæis pro-
phetarum testimonia, præ cæteris explicita.
Nodos relinquimus iidem Eliæ explican-
dos. Alia sunt præterea loca, ut mihi vi-
detur, quæ sensu reflexo & duplicato idem
testantur, ut typi, præludia, & documenta
implicita. Nihil enim dubito sæpius oc-
currere in stylo Prophetico sensum dupli-
cem;

cem, quem *directum* & *reflexum* appellare liceat. Sed quantum valeant primariæ significationes Prophetiarum experiri libuit: relictis cæteris, pro cujusque ingenio, ad idem argumentum corroborandum, adnotandis. Nec enim in his aut illis præjudicatum vellem quicquam aliorum sententiis & rationibus. *Quod tibi non vis fieri, id alteri ne feceris.* Esto hæc regula aurea, quam ubique sequi teneamur Christiani.

S E C T I O III.

HACTENUS Prophetarum scripta, alius post alium figillatim perlustravimus: ad notandum ea vaticinia & promissa quæ futuram Judæorum instaurationem denotare videntur. Atque hic sit conspectus primus argumenti. Sed juvabit prætereà sermones illos dispersos velut in manipulos constringere, sive in suas classes & capita dispescere, pares cum paribus: ut ea Prophetarum loca quæ generis sunt ejusdem & virtutis unâ collecta, vires suas fortiùs exerant.

QUÆDAM loca Prophetarum, ut inde incipiam, Restaurationem Judæorum dicunt futuram sub Messîâ Rege. Alia tempus non exprimunt tam præcisè, sed
id

id conjungunt in eodem sermone cum prædictione de Messia. Denique alia loca & vaticinia restorationem illam iis insigniunt characteribus & notis, quæ adaptari non possunt ad restorationem aliquam præteritam; ideoque quum fallere aut falli nequeant Prophetæ, ad tempus futurum sunt referenda.

AD primum ordinem spectant ea vaticinia, quæ sub Davide Rege hanc restorationem collocant: Qualia sunt illa, Jer. xxx. 9. & xxxiii. 15, 16. confer cap. xxiii. 5, 6. Dein Ezek. xxxiv. 23, 24, 25, &c. & cap. xxxvii. 24, 25. ad finem capitis. Hof. iii. 5. Psal. lxxxix. 20, &c.

AD secundum ordinem quod spectat, Quamplurimi sunt loci Prophetarum, qui restorationem pacemque Judæorum prædicant conjunctim in eodem sermone cum iis oraculis quæ Messiam venturum enunciant. Hæc sæpius occurrunt conjunctim apud Isaiam. Consule cap. ii. cap. iv. cap. xi. cap. xxxii. cap. xxxiv. cap. xlix. cap. lx. & lxiii. Dein Jer. xxiii. 5, 6. &c. Hof. iii. 11. Amos ix. 11. Mic. iv. Zech. ii. 10. Denique, quæcunque notantur loca superius in primo ordine, probant à fortiori restorationem Israelis & tempora Messiae non esse disjuncta.

De Futurâ Judæorum Restauratione.

401

MANIFESTUM est Judæos, hæc vaticinia Prophetarum de futurâ eorum prosperitate ita intellexisse, ac si ad dies Messia pertinuissent: adeoque non recepisse Jesum Nazarenum pro Messia, quod neque pacem aut dominium attulerit Judæis, nec cætera bona, interna aut externa, quæ veniente Messia expectabant. Neque eos hâc in re delirasse dicerem, si primum & secundum adventum Messia non confudissent. Dicitur enim ab Isaia *Princeps* Cap. ix. *pacis* Messiah, & ipsius regnum *Pacificum* 6. 1. ubique à Prophetis prædicatur. Sed neglexere nimium verba S. Petri, qui Judæis aliisque piis *tempora refrigerii & restitutionis* promisit, sed non adventura donec è cælo redierit Christus, Act. iii. 19, 20, 21.

AD tertium ordinem accedimus, atque illa vaticinia quæ restaurationem Israelis iis insigniunt characteribus, qui competere nequeunt in alia tempora quàm illa Messia. Characteres illi sunt triplicis ordinis, *Morales, Politici, Naturales*. Hi nonnunquam omnes conjunguntur in eâdem Prophetiâ, quandoque separatim proponuntur. *Morales* appello sive divinos, justitiam & sanctitatem, pœnitentiam & conversionem ad Deum, effusumque Spiritum sanctum, atque cætera spiritualia. De his consule Isa. xxxii. 16, 17. cap. lx. 17. cap. lxi. 10, 11. Hof. ii. 19. Joel. iii. 17. Dein

D d

Ezek.

Ezek. xxxix. 29. Joel. ii. 28. Zech. xii. 10. *Politicos* nomino, Pacem & incolomitatem stabilem: absque omni strepitu aut clamoribus belli. Dein, libertatem integram, absque dominatione alienâ, exilio, captivitate, aut quovis extraneorum jugo: Denique securitatem summam, domi forasque, gladiis in ligones conflatis, hastisque in falces. Hic statûs restaurati character est notissimus & frequentissimus apud Isaiam: vide etiam Ezek. xxxiv. 25, 26, &c. Hof. ii. 18. Zech. ix. 10. Postremò, *Naturales* characteres dico *Cælum novum & Terram novam*: Longævitatē, agrorum luxuriā aut spontaneā fertilitatē, innoxiam animalium omnium naturā, & siqua ejusmodi. Hæc loca notavimus supra ad cap. lxxv. Isaïæ, quod licet confulere.

Hi sunt characteres & insignia restaurati statûs Israelitarum, & connectuntur sæpè cum temporibus Messîæ. Si præterita fuisse dixeris ante illa tempora, dic quo sæculo, quo regno, aut quocunque statu fœlici Israelitarum evenerint. Consule historias, tam sām sacras quā prophanas, nihil reperiēs (si primi Paradisi tempora excipias) his simile aut secundum. Dein, ab adventu primo Messîæ ad hodiernum diē pessum iēre res Israelitarum: tantum abest ut hanc florentissimā fortunā adepti fuerint. Proinde tota spes restat in secundo

De Futurâ Judæorum Restoratione.

403

secundo adventu Christi. Eò confugimus, eò adigimur, ut Prophetiis sua constet veritas, suus honos.

QUANQUAM ab his characteribus satis innotescere mihi videatur, nondum impleta esse hæc promissa de restitutione Judæorum; superest tamen alter haud ignobilis character, qui cum iisdem promissis conjungi solet à Prophetis: Manifestam, gloriosam & *majestativam Dei præsentiam* intelligo, quam *Schechinah* dicunt Chaldæi & Hebræi. In percurrentis Prophetarum scriptis hanc notam sæpius adjecimus ex Chaldæo Paraphraste; qui cum scripserit ante natum Christum, ipsius interpretationem, utpote præjudiciis immunem, eo magis æstimamus. Sed res ipsa loquitur, & Prophetarum verba. Cum enim Deus se dicit *habitaturum in medio ipsorum: Tabernaculum suum inter ipsos positurum: Illis nubem fore interdiu, splendorem nocte*: Hæc & hujusmodi dicta manifesta sunt indicia & descriptiones æ *Schechinah*, quale fuit in Deserto, in Tabernaculo aut Templo. Vide Is. iv. 5. xii. 6. & lx. 2, 13. Ezek. xxvii. 27, 28. Adde Apoc. xxi. 2, 3.

Hæc de characteribus qui ad hanc classem pertinent. Transeamus ad Prophetias alius generis: quales sunt illæ quæ in diebus Restitutionis magnæ unionem omnium Tribuum, Judæ & Israël, promittunt.

Hoc apertissimè prænuñciavit Ezekiel, & externo symbolo, ut mos erat Hebræorum, repræsentavit, Ezek. xxxvii. 15, &c. ad finem capitis. Nec minùs ab aliis Prophetis conjunguntur ordinis utriusque Tribus in hac restauratione. Vide Isa. xi. 13. Jer. xxxiii. 7. Hof. i. 11. Zech. x. 6, 7. Hæc Vaticinia, ut vides, τὸ σωδὲν ἀφύλον comprehendunt. Ita tamen ut totum populum non includant promiscuè, sed populum selectum, ut Apoc. vii. & alibi sæpiùs apud Prophetas; rejectis improbis, ad veros Israelitas restringitur promissum. Hanc recollectionem & redemptionem generalem Hebræis nondum obtigisse, sive in reductione Babylonicâ, sive aliâ quâcunque posteriori, ad loca præfata ostendimus: Quæ dubitantibus, siqui fuerint, sunt revisenda.

DICATUR hæc nota, *Universalitas*. Sequitur ejusdem restaurationis *Perpetuitas*. Perennis nempe & interminata liberatio, ut populus Israeliticus nullis deinceps exiliis cladibusve publicis obnoxius, sedes quietas in terrâ promissâ & antiquâ patriâ sit habiturus. Hoc iterum iterumque quasi certatim prædicant Prophetæ. Vide Isa. lx. 15. & lxvi. 22. Jer. xxx. 8, 9, &c. & cap. xxxi. 3, 25, &c. & 40. Ezek. xxxix. 27, 28, 29. Hof. i. 19, 20. Joel. ii. 26, 27. & cap. iii. 20. Amos ix. 15. Zeph. iii. 15.

HÆC

HÆC nota titulusve *perpetuitatis* tollit suffugia & responsiones omnes quibus à nonnullis promissa Israëlitis restitutio in tempora *præterita* conjici solet. Quæ præterita sunt, eo ipso non sunt perpetua. Expiravere dudum, quoscunque habuerint olim Israëlita, dies fœlices aut intervalla lucida. *Lucida intervalla* non immeritò dicimus, quùm incerta fuerint & fugacia: Expirasse autem testatur hodiernus Judæorum status, tristis, servilis, & onerosus; ad modum populi desolati, & tantùm non deserti. Nec hodiè aut heri hæc mala patiuntur Judæi, sed à multis retro sæculis, non procul ab adventu Christi, his laborarunt incommodis aut calamitatibus, & etiamnum in iisdem hærent. Nulla liberatio Israëlitarum hætenus fuit perpetua; post regressum à Babylone mala gravissima perpessi sunt sub Antiocho Epiphane, & iis, qui eum secuti sunt, Syriæ regibus; rerum nempe suarum, tam sacrarum quàm temporalium, spoliationem, & bella diuturna. A Romanis postea ad extremam redacti sunt miseriam, & à tempore diruti sui Templi & Reipublicæ, disperguntur & vagantur, exules & extorres, per totum terrarum orbem. Historia Israëlitarum est veluti Tabula variata figuris, tristibus & lætis; tristes autem hætenus majorem ipsius occuparunt partem. At si promissa sit iis aliquando futura requies perpetua, *Manet*
D d 3 *adhuc,*

adhuc, ut loquitur Apostolus, Sabbatismus populo Dei.

SUFFICERE mihi videntur hæc indicia & characteres ad consignandum tempus hujus redemptionis Israëlitiæ eousque ut à præteritis quibuscunque possit inde distingui. Calculos non in eo de futuris, nec sum cupidus sciendi temporum momenta, quæ Pater apud se retinuit: At nondum eluxit, siquid video, clarus ille Israëlitarum dies, nec in proximis esse auguror. Nondum, proh dolor! expiârunt cædem Messîæ, aut supplicio debito scelus illud luere; nec tantas perpeffi sunt pœnas, quanquam subierint plurimas, quantas passuros esse prædixit Moses, eorum nostrumque Propheta. Consule Deut. cap. xxviii. ubi omne genus malorum denunciat in Judæos degeneres & rebelles: & eorum nonnulla quæ prosequitur à versu 49. denotare videntur calamitates dirissimas, quæ non nisi post tempora Christi Judæis incubuere. Gentis longinquæ mentionem facit, à finibus terræ prodeuntis; linguæ ignotæ, & Aquilarum instar velocis & rapacis: Eamque ait, facem & prædatricem, devastaturam esse omnia. Dein obsidionem prænunciat arctissimam & atrocem, in quâ carnem humanam, filios filiasque infantes comesturi sunt obfessi. Præterea gravissimas & multifarias memorat plagas, in ipsos & eorum semen infligendas: diminuto maximè per varios casus

casus eorum numero. Adhæc dispersos in omnes regiones coactum aut impulsum iri ad colendos Deos novos, sibi & Patribus suis ignotos. Denique vitam iis fore omnimodò irrequietam, dubiam & pendulam.

DIXIMUS antea, mala quidem perplurima tulisse Judæos ante tempora Christi; hæc autem quæ novissimè recensuimus, suis insignita notis, non completa fuerunt, ut mihi videtur, ante excidium Hierosolymitanum, & quæ exinde secuta sunt tristissima Judæis tempora: primùm per Romanos, cædibus, devastationibus & extremâ barbarie in eos sævientes. Deinde per Christianos: animis exasperatos quidem meritò, propter cædem Messiae, & repetitas calumnias & crimina: sed nonnunquam non tam pietatis quàm lucri causâ in bona & corpora eorum grassantes. Tristem historiam rerum Judaicarum à temporibus Christi conscripsere plures Authores, tam Judæi quam Christiani: quos diligentius consulere operæ pretium erit iis, qui plenius hæc scire cupiunt & per singula sæcula; ut hæc mala superasse videant calamitates omnes Judæorum præcedentes tempora Christi, & propius accessisse ad Mosaicas recognoscant.

Non facile mihi persuaseris has calamitates omissas esse à Prophetis, qui prædixere multo minores. Nec tacuere extremum

Judæorum fatum, quod superest adhuc in bello Gog & Magog, ultimâ hodierni mundi tragædiâ, experiundum. De hoc bello, statimque secuturo sententiam nostram superius exposuimus, ad Ezek. cap. xxxviii. & xxxix. & Joel cap. iii. Id tantum repetendum hoc loco, post hoc bellum partamque victoriam, promissam iis felicitatem adepturos esse Judæos. (Ezek. xxxix. 23. ad finem capitis; Joel iii. 18, &c. Zeph. iii. 8. & Zechar. xiv.) Ac proinde utrumque referendum esse ad tempora futura, quum nondum evenerit alterutrum.

HACTENUS Prophetarum Oracula, separatim prius exposita, ad classes sive locos congeneres reduximus. Ut ex utroque conspectu, velut à diversis stationibus, judicium fiat certius de conclusione generali: Nempe, *Judæis adhuc futuram esse Restitutionem*. Si vertamus oculos aliunde ad res humanas & hodiernum Judæorum statum, erit quasi tertius conspectus, & ex omnibus collatis visio fiet clarior & evidentior. Fatendum est, à Prophetis præmissis discrepare quàm maximè hodiernam Judæorum conditionem: Ita tamen discrepant, ut mutationem aliquam futuram innuere & significare videantur.

CONSERVAVIT Deus, ab antiquissimis sæculis, hanc Gentem, hunc populum, speciali providentia: Sæpius ab incursionibus hos-

hostium, sæpius è servitute eripuit, interpositis miraculis & omnipotenti brachio. Corripuit Reges eorum gratiâ, mutavit Imperia maxima, (Isa. xlv. 4.) Et in quatuor Monarchiis celebribus eorundem fata ubique respexisse videtur. Illarum rerum historia celebratur à Mose in Psalmis, & apud Prophetas. Præterea, declaravit Deus ab initio, & repetivit identidem per Prophetas, hunc populum esse selectum ex omnibus Tribubus terræ: populum peculiarem, desponsatum sibi, charumque & conjunctum per omnia vincula paterni aut maritalis affectûs. Denique, promisit iterum iterumque Amorem suum fore perpetuum & indelebilem.

Et quid tandem, obsecro, fiet ab hoc populo? Ideone sibi selegit & astrinxit Deus amicitia arctissimâ, ut in fine prorsus abjiceret? & deridendum daret & conculcandum ab omnibus gentibus terræ? Ita se habet res Judæorum hodiè, & duravit eadem per multa sæcula. At nullane restat spes Israeli? nihil solatii miseris? nulla restaurationis expectatio? Hoc utique (reverenter dicimus) ad sapientiam, bonitatem & fidelitatem divinam minus congruere videretur. Locus est semper in hac vitâ pœnitentiæ, & misericordiæ: quum bonitas Dei sit indefatigabilis & fides inconcussa.

UTUT sunt miseri Judæi, Legem sibi datam, quoad fieri potest, conservant. Manentque hodiè, atque ita manserunt diù, in fortè suspensâ, laxi & solutiles; ac si abeundum esset aliquando, collectis sarcinis. Nullibi affixi sunt solo, nec radices agunt, aut fundos sibi habent proprios; sed omnia sua secum portant. Eo magis sunt expediti, & quasi in digitos erecti, ad avolandum & repetendam (cum dabitur occasio) antiquam patriam. In nullum regnum, rempublicam aut civitatem ita sunt inscripti & incorporati, ut non integrum ils sit novas sedes quærere. Præterea suam inter omnes gentes distinctionem retinent, religionem sibi propriam, connubia propria, & fœderis antiqui notam, ne cum alienigenis confundantur. Denique omni modo stant in procinctu, ut, si forte receptui canatur, veluti milites ad castra, in suam patriam, dato signo, remeare sint parati.

S E C T I O

SECTION IV.

HUCUSQUE egimus quodammodò causam Judæorum, sed illæsis Christianis. Non enim eo animo, procul absit, quicquam diximus, ut nobis ipsis eriperetur præmium: sed ut antiquo Dei populo suas non invideremus partes, qualescunque demùm fuerint. Restauratum iri Judæos credimus, repetitis Prophetarum oraculis in eam spem fidemque adducti. Sed qualis illa futura sit restauratio si ad circumstantias descendatur, fateor me nescire: aut quo modo sit peragunda. Hæc nos celâsse videtur Deus hætenus, magnâ ex parte. Sed illustrem fore, nec absque miraculis aut ministerio extraordinario introducendam, ex iisdem Vaticiniis addiscimus. Denique quod spectat ad *Tempus*, plenam eorum redemptionem, non nisi in secundo Messiae adventu, mundoque renovato expectandam esse censemus. Quod superiùs, opinor, satis probatum est ad mentem Prophetarum. His opportunè præmonitis, non tenemur ad absolvendas quæstiones omnes quæ meditantibus de hac materiâ occurrere possint. At si qui sunt, ut sunt opinor plures, qui *Conclusionem Generalem*, & quascunque è
Pro.

Prophetis adduximus probationes, rejiciunt: Eorum expendendæ sunt rationes aut objectiones.

IMPRIMIS dicunt nonnulli, nihil certi & definiti erui posse è Prophetiis ante Eventum: propter lubricum *styli Prophetici*, vocesque ambiguas, in hanc aut illam partem flexiles pro Lectoris affectu & præconceptionis opinionibus. Rarò utuntur Prophetæ simplici rectoque loquendi genere, sed figurato sermone & plerumque Allegorico sua effata ita involvunt, ut amplissima sit quidem conjectandi copia, certò intelligendi nulla. Neque tantum hæremus, inquiunt, in verborum significatione certâ, sed etiam Rerum, Personarum, Locorum, Temporumque. In his omnibus exponendis oriuntur dubia. Quoad res ipsas, ab unâ materiâ in aliam transeunt Prophetæ abruptè & indistinctè. Nonnulla referuntur ad Typum, alia ad Antitypum, & vicissim: nec satis distinguitur, quæ ad alterutrum pertineant. De personis, loquentibus & respondentibus, non minor est ambiguitas. Deus, Propheta, Populus interloquuntur: Amici & Inimici interveniunt: nec facile est cuique suas assignare vices. Dein, *Loca* & regiones sua mutârunt nomina, & penitus perierunt antiqui Incolæ: permisti & confusi cum aliis gentibus. Denique de *Temporibus* hæret usque controversia, quæ ad præterita, hodierna, futura, referenda sint Vaticinia.

ticinia. Narrationibus præposteris, & inordinatis ratione temporis, quid frequentius apud Prophetas? His omnibus expensis, nihil certi & perspicui præfiniri posse aiunt ex his scriptis, donec Eventus Prophetiam comprobaverit. Plurima loca Prophetarum sensum tantum conjecturalem admittunt, pauca securum & demonstrativum.

RECTE quidem nos monent, ut modesti simus & moderati in Prophetiis interpretandis, quum tot & tanta sint dubia & obstacula, quo minus ad certum & indubitatum earum sensum perveniamus. Sed quid fiet interim? nullusne usus est Prophetiarum ante Eventum? Interpretes illos qui ad minutias temporum rerumque descendunt, facile falsum iri fateor: sed ut hoc periculum præcaveremus, Primò, Generalibus insistendum esse duximus. Dein, non uni loco Prophetarum, sed pluribus & accumulatis. Denique, Prophetas veteris & Novi Testamenti contulimus, ut ex eorum consensu res fieret indubitatio. Liceat illud adjicere, nos à sensu literali nullibi recessisse, quoties eum pateretur materiæ subjæctæ qualitas. Quæ tandem sunt, obsecro, tutiores interpretandi regulæ? Nec mihi persuadere possum, in hujusmodi locis & sub his legibus, Prophetarum sensus esse prorsus incertos & inexplicabiles. Eventus exitusque rerum Prophetias quidem

ex-

explicant lucidiùs & per omnes partes: sed earundem rerum summa capita voluit sæpe Deus ut innotescerent velut ante partum, quo erectiores essemus in spem futurorum bonorum, & ad evitandum mala impenduntia cautiores. Utroque modo, mundum regi Providentiâ, nec casu ferri aut fortuitò res humanas, clariùs & maturiùs constaret.

PROPHETIÆ instituuntur de bonis aut malis futuris: at nisi credantur (ideoque intelligantur aliquatenus & summatim) in progressu rerum ante eventum, magnâ ex parte redduntur inutiles. Voluit certè Jeremias ut intelligerent Israelitæ suam Prophetiam de Captivitate Babylonicâ, ante eandem inceptam: Atque suam Daniel, reliquique Prophetæ, de Messiâ venturo, antequam venerit. Antichristum nasciturum, & perditum iri tandem, prædixerunt Apostoli: & de Resurrectione mortuorum Judicioque futuris nos itidem præmonuerunt. His omnibus adhibenda est fides ante eventum: Fidem autem oportet præcedat aliqua cognitio, aliquod fundamentum; nec à naturæ lumine quocunque, sed ab oraculis sacris hæc unice sunt addiscenda.

Ut claudamus hunc articulum, Libenter concedimus è Prophetiis alias aliis esse obscuriores; tantoque magis obscuras & difficiles explicatu, quanto magis rerum temporumque particulas definire aggredimur.

De Futurâ Judeorum Restauratione.

415

mur. Præterea, Quod semel aut rarò, aut ab unico tantum Prophetâ dictum est, Illius quæ sit mens Vaticinii non tam facile est extra dubium ponere. Quod verò significatum est à pluribus Prophetis, & ab eodem Prophetâ pluries, in eorum sensu discernendo minus est dubii. Præstant lucem alii aliis, & ex plurium testium consensu confirmatur causæ veritas. Conclusio Generalis quam præmisimus, hæc est, *Tandem restauratum iri Judæos*; Atque hanc conclusionem ostendimus à plurimis Prophetis sæpius prædictam: eaque ratione mihi non esse incertam, nec inter *avontâ* numerandam.

SECUNDO objiciunt respondentve, Quæ bona futura Judæis prædicta sunt à Prophetis *ad literam*, reverà sunt *Allegorica*, & ad Ecclesiam Christianam transferenda. Respondeo, Ecclesiæ Christianæ nihil boni, fausti & foelicis, invidemus aut detrahimus, non exclusis aliis cum eundem Messiam agnoverint. Gaudeamus privilegiis nostris Christiani, & expansâ Dei gratiâ: sed haud æquum esse videtur, ut quæcunque *Bona* promissa sunt à Prophetis, ea nobis arripiamus, quæcunque autem *Mala* prædicta, ea attribuamus Judæis. Quod nimis usu venit apud Interpretes. Sed quo jure excluduntur Judæi à participandis nobiscum promissis, quæ recepimus ex ore Prophetarum, qui erant Judæi, & Judæos alloquebantur?

bantur? Eorum imprimis res curare Prophetis incubuit, Eosque de malis & bonis obventuris præmonere. Sæpe etiam ipsa verba & dictiones materiam specialem indigitant, cum nominatim de populo Israelitico, de terrâ Canaan, terrâ nativâ & hæreditariâ, de Jerusalem, de decem Tribubus, de domo Davidis, aliisque cognatis fit mentio. Hæc non sunt aliunde trahenda, contra vim verborum, absque auctoritate debitâ. Fas est nonnunquam decetque transferre verba à sensu communi ad mysticum: quoties nimirum vim inferrent rerum naturæ in significato literalis accepta. Hoc autem temerè fieri non debet ad arbitrium Interpretis, *οὐδὲ τὸ δαλεῦν ἐν ὑποθέσει*, ut loqui solent, ut causæ propriæ faveamus, nullâ aliâ cogente ratione.

Vid. 1 Reg.
8, 25.
2 Chron.
vi. 16.
Pla cxxxii.
11, 12.

PRÆTER veterum Prophetarum oracula Judæis data, quæ restaurationem eorum respiciunt; nobis quæ data sunt in novo fœdere adeò non contradicunt, ut iisdem prorsus concinere & consentire videantur. Christo promittitur folium Davidis, annunciante Angelo, Luc. i. 32. Atque idem dictum fuit jam olim ab Isa. ix. 7. Dein ab aliis Prophetis restauratio Judæorum annectitur ad regnum Davidis, hoc est, Messia. Loca dedimus antea, Jer. xxx. 9. & xxxiii. 15, 16. Ezek. xxxiv. 22, 24, 25, &c. Hof. iii. 5. His notatis audiamus verba

verba Gabrielis ad B. Mariam jam concepturam. *Dabit ei*, nempe Christo, *Domini- nus Deus solium Davidis, Patris ipsius: Regnabitque in domo Jacobi in sæcula*. Hæc verba, *solium Davidis*, & imperium in *domum Jacobi*, populum Israeliticum aper- tissimè designant, atque regnum externum denotant. Sed quaecunque intellexeris, temporale aut spirituale, nondum utrovis modo regnavit in Judæos Christus. Sunt hodiè, & fuerunt diutiùs, absque Rege aut Principe, ut prædixit Hoseas. Et quoad Cap. iii. 41 regnum spirituale, perstant adhuc rebelles, multò maximam partem, in Regem Chris- tum, & alieni à fide Christianâ; proinde utramcunque interpretationem acceperis, nondum quadrat eventus ad nuncium An- geli.

ADJICIAMUS hic Canticum Simeonis, cùm Jesum Infan- tem ulnis amplexus ex- clamavit, *Parasti lumen gentibus, & glo- Luc. ii. 32* riam populi tui Israelis. Cùm dicitur Christus natus in *gloriam Israelis*, durum esset & perversum dicere, eum natum esse in perpetuam ruinam Israelis. *Perpetuam* dico, si nullum sit futurum tempus in quo ad gloriam Israelis venturus sit & regna- turus. Revoca, si placet, in memoriam, quæ & quanta dicta sint priùs à Prophetis de gloriâ Israelis in temporibus Messæ fu- turâ. Et quandoquidem de Davide men- tio jam facta fuerit, ipsius Psalmos aliquos

inspiciamus. Nonnulla dicuntur typicè de Davide, quæ complentur ultimò in Messia : & ubi de Messia agitur, & ipsius tempora celebrantur, denunciatur ira in Gentes, in Israëllem salus & triumphus. Psal. ii. 6, &c. Psal. xlvii, & xlviii, & cxlix. adde Psal. lxxxv. 9, &c. ubi felicitas Israël, temporalis & spiritualis, describitur. Nondum advenerunt ad Judæos hæc læta tempora : sed quid prohibet tandem esse adventura ? secundum promissa Dei, Prophetarum & sancti Angeli.

TERTIO objicitur, siue ad proposita respondetur, Hæc promissa Judæis data, erant *Conditionalia*, & conditione non impletâ promissio non obligat sponsorem. At, inquam ego, si unâ sponsonderit, se gratuitò remissurum esse condiciones, aut efficere ut præstarentur, utrovis modo valeret usque promissum. Condiciones requisitæ sunt pœnitentia & conversio ad Deum : hanc gratiam se daturum promisit Deus ; populusque erit promptus, paratus & voluntarius in *die virtutis divinæ*. Dein, cum dicunt Prophetæ restauratum iri Judæos, unâ dicunt remissum iri eorum peccata, Jer. xxxi. 34. & xxxiii. 7, 8. Mic. vii. 18, 19, 20. Hof. xiv. 4. Quandoque Deus ex merâ gratiâ suoque beneplacito favorem indulget prorsus immerentibus : Ita Judæis primùm, dein Gentibus. Judæisque in filios assumptis peccata remittit

Psal. cx. 13.

mittit ex paterno affectu, & pacti sui recordeatione : ut apud Prophetas dicitur sæpius. Atque hujus gratiæ particeps S. Paulus, cum adhuc infestus esset Christianis & persecutor vehemens, futuram salutem Israël prædicat, memor promissi, fœderisque haud pœnitendi, cum Patribus initi, Rom. xi. 26, 27, 28, 29. Denique Christus moribundus intercessit pro Judæis, precesque fudit ad Patrem ut remitterentur iis peccata : *preces*, opinor, haud inutiles aut inefficaces.

SED ut rem totam expediamus : Quicquid nefandi perpetraverint Judæi in Jesum Nazarenum, recognoscent cum angore animi, ubi viderint *Filium hominis venientem in Nubibus cœli*, (Dan. vii. 13. & ex eo, Author 2 Maccab. ii. 7, 8.) Tum plangent super Eum, *Benedictum* dicent, & pro Messiâ agnoscent. Mat. xxiii. 39. & xxiv. 30. Joh. xix. 37. Apoc. i. 7. In eumque finem Deus effundet *Spiri-* Zech. xii.
tum gratiæ & supplicationis in Domum^{10.} Davidis, atque dona Spiritûs Sancti, Isa. xxxii. 15. & xlv. 3. liv. 13. Joël ii. 28. Novum etiam cor & circumcisum, novumque Spiritum indet eis, Jer. xxxii. 40. Ezek. xi. 19, 20. & xxxvi. 26, 27. Ecquid præterea desideratur ? Superestne ullus locus tergiversationi ? Finem, media, conditiones, præstita curabit Deus.

MONENDI sumus prætereà, haud opportunum esse Christianis isti responso de *conditionibus* promissorum nimium inhærere : ne locus fiat simili responso Judæorum, de tempore adventûs Messiae disputantium. Aiunt enim illi, citiùs quidem adventurum fuisse Messiam, nisi impediissent eorum peccata. At promissum fuisse conditionale : quod cum ex parte eorum nondum fuerit expletum, ideo nec ex parte Dei. Prætereà dicunt, si Deus potest, illæsa veracitate, sua exuere promissa Judæis data, Quidni Christianis etiam data? eorumque, siue de secundo adventu Messiae, siue de conservatione novæ suæ Legis & Ecclesiæ, spem & expectationem eludere. Quandoquidem non minus abusi sint suâ religione Christiani, quàm olim suâ Judæi.

HACTENUS id egimus, ut remoras illas aut responsiones amoveremus, quibus vim Vaticiniorum quæ fœlicem sortem Israelis respiciunt, effugere conantur nonnulli. In istoc numero ii sunt præcipui aut pars maxima, qui dicuntur *Allegoristæ* : nempe qui resolvunt in Allegorias Prophetias illas quæ secundum Literam & Verborum significatum ad populum Judaicum terminantur, aut pro rata portione competunt. Concessimus antea, & usque concedendum est, Stylum Propheticum esse multis in locis allegoricum, aliisque per hyperbolas, metaphoras, parabolasque figuratum. Sed cavendum

vendum nè prorsus in allegorias evanescant Prophetiæ, nimiâ interpretandi licentiâ. Cum apud Isaiam, aliosque plures Prophetas, præclarus rerum ordo temporibus Messię futurus describitur, in illâ descriptione si forsan occurrant nonnullæ locutiones figuratæ, non ideò rejicienda est res ipsa aut summa rei. Denotant saltem dictiones illæ Propheticæ tempora fœlicia inde futura, vitamque beatam in genere; miram putâ rerum copiam, valetudinem firmam, naturam externam mitem & innocuam; pacem denique, statumque incolumem & securum. Hæc nisi concefferis, & hunc sensum generalem subesse verbis prophetis, Prophetia illa transit in *Fabulam auream*.

At dices forsan, Regnum quidem Messię secundum Prophetas fore *Pacificum*, vitamque subditorum ipsius placidam & lætam, serenam & inturbidam: quod verò his bonis non fruamur hodie, id fieri culpâ nostrâ, eò quod Ipsi præcepta non sequamur & doctrinam Evangelicam. Rectè quidem mones, nos parùm obsequi præceptis Evangelii, sed *conditiones* adjicis Prophetiis quæ absolutè & simpliciter enunciantur: & quàm incongruum incommodumque sit, tuo ingenio conditiones tacitas imponere Prophetiis, ostensum fuit antea. Sufficit Deo sua potentia, simul & sua bonitas, ut data præstet promissa, &

A P P E N D I X

quæcunque sunt necessaria ad ea præstanda. Præterea, utcunque hæc sint ex parte nostrâ, heu nimium culpanda ! non patitur natura hodierna (quæ penes Deum est) cœli inclementia, infœcunditas soli, & corporum nostrorum infirmitas, ut promissâ rerum ubertate, vitâ facili & longævâ potiamur. Adeò ut hinc & illinc promissa nondum sint impleta. Sed pergamus.

IN hoc argumento de *Restauracione Judæorum*, duplici modo, ut vides, diminuunt & mutilant promissa Dei Interpretes illi. Quæ spectant ad Judæos secundum vim verborum, transferunt & unicè accommodant ad Christianos. Dein, exculsis temporalibus, quæ memorant Prophetæ unâ cum spiritualibus, restringunt hæc penitus ad *spiritualia & cœlestia*. Utroque modo ad Allegorias confugiunt. Cum Judæos excipiunt & excludunt, id agere videntur invitis Prophetarum verbis, rebusque & temporibus designatis : ac etiam locorum & populorum nominibus, ut supra diximus. Deinde, cum bona temporalia omitunt, aut transmutant in cœlestia, alteram partem promissorum abjiciunt; de his enim ac illis proinde fit mentio à Prophetis. Ut ex neutra parte deficient promissa Prophetarum, futurus est (sic mihi videtur) insigniori modo, quàm hactenùs, *Rex Judæorum* Christus. Certè hunc titulum nunquam respuit, atque idem titulus, dum penderet

penderet in cruce, non sine Numine divino, affixus fuit moribundo. Ut & mortuo, à ^{Mat. xxviii.} primariis sacerdotibus scribisque per expro- ^{37. 41.} brationem commemoratus. Adhæc, quoties Eum pro Rege Judæorum aut Israelis agnoverint, sive Gentes, (Mat. ii. 2.) sive populus Judaicus, Mar. xi. 10. Joh. xii. 13. & i. 49. non abnuitt, non redarguit quempiam eâ de re Christus. Præterea, Discipulos eum proclamantes Regem adeo non repressit, ut dixerit, Idem exclamatos fuisse lapides si tacuissent Illi, Luc. xix. 38. Denique, Christus ipse interrogatus à Pilato *Essetne Rex Judæorum*, non abnegavit, quin asseruit sibi titulum illum, quatenus Messias: famamque de eo receptam confirmavit.

QUÆSO te, dic nobis, quo sensu, Literali an Allegorico, dixerit Pilato Christus se esse *Regem Judæorum*. Quæstio proposita fuit sensu literali, responditne Christus æquivocè? Nequaquam, sed quo sensu se dixit esse Messiam, eodem se dixit esse Regem Judæorum: nempe secundum Prophetarum oracula, ubi hæc duo conjunguntur. Sed de temporibus sui regni & discrimine ineuntis & gloriosi, errârunt Judæi: & in eundem errorem inciderant Apostoli, Act. i. 6.

HAC de re consulamus præterea colloquium Jesu & Pilati, prout narratur plenius à S. Joanne, cap. xviii. Dum descen-

disset secundo in Prætorium Pilatus, interrogabat Jesum, *Tune es Rex Judæorum?* Jesus verò, ante datum responsum, quæsit à Pilato, unde illud habuerit, à seipso an ab aliis. *Tua gens,* inquit Pilatus, *& primarii sacerdotes tradiderunt Te mihi. Quid fecisti?* Respondit Jesus, *Regnum meum non est ex hoc mundo; si ex hoc mundo esset regnum meum, mei ministri certassent ne traderer Judæis. Nunc autem Regnum meum non est hinc.* Subjecit inde Pilatus, *Ergo Rex es Tu?* Respondit Jesus, *Tu dicis me Regem esse. Ego ad hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, ut dem testimonium veritati;* sive, ut quod verum est, testarer. Quam autem veritatem hic testatur, si non præmemorata illam, Quod fuerit Rex Judæorum? Atque hoc est illud ipsum testimonium quod respicit S. Paulus, cum Timotheum hortatur ut Martyrium non refugiat, aut metu mortis professionem suam deferat, citans exemplum Christi, qui professus est se esse Regem Judæorum, etiamsi id fuerit cum vitæ periculo.

SED, ut vides, suæ assertioni temperamentum aliquod adhibuit Jesus; nempe se nondum potiri *de facto*, suo Regno & majestate Regiâ: aliter, inquit, me defendissent mei ministri, mei satellites. *Nunc autem meum regnum non est hinc.*

Ac

Ac si dixisset Jesus, *Nunc temporis* (est enim particula temporis *Nunc*) regnum mihi à Deo promissum, vendico quidem sed non exerceo : non hodiè, non ἐν τῇ νῦν αἰῶνι, ut nihil Romanis metuendum sit à meo imperio. Ita voces illæ *non ex hoc mundo*, & *nunc*, non qualitatem regni Christi, sed tempus ejusdem exercendi, nempe more regio, denotare mihi videntur. Vide parabolam Christi, Luc. xix. 12, &c.

UNCTUS fuerat in Regem Christus, sed non tam *facto* quàm *jure* se Regem adhuc exhibuerat, plenum dominium postea accepturus, ut David ipsius Typus, 1 Sam. xvi. 12. Secundum oracula Prophetarum Idem futurus erat Rex Judæorum & Messiah; Atque ita apud Matthæum, (cap. ii. 6.) exponitur Vaticinium Michæ : *Ex te, loquitur de Bethleemo, exhibet Dominator, qui reget populum meum Israël.* Si de *Spirituali* regno hoc intellexeris, non minus ad Gentes quàm Israël illud pertinet; quin & nondum regnavit Christus in Judæos, sive literaliter, sive spiritualiter. Perstant adhuc rebelles, ut antea diximus, in Christum Regem, & à fide Christianâ penitus alieni : excusso Christi utroque Jugo.

QUANQUAM hæc, sive spiritualia, sive temporalia, non impleta hætenus viderimus, saltem quoad Judæos, non ideò mirabimur :
multo

2 Cor. iii.
15, 16.

Rom. xi.
25.

mūlto minus desperabimus de fide promissorum. Singulis Dei promissis implendis præscriptum est suum tempus, necdum venit his promissis præstitutum tempus. Nondum *introivit plenitudo Gentium*, ut loquitur Apostolus, Rom. xi. 25. monuitque Christus, *conculcatum iri Hierosolyma usque dum completa fuerint tempora Gentium*. Illis expletis, auferetur *velamen quod obductum est cordibus Israëliitarum*, atque ea *cæcitas* quæ evenit Israël. Et exinde regnaturus est Christus, tam literaliter quàm spiritualiter in Domum *Jacobi* : secundum repetita utriusque fœderis oracula.

REGNUM externum & temporale, ut vides, non excipimus. Cū à Christo quærebant Apostoli post ipsius resurrectionem, num illo *tempore restauraturus esset Regnum Israël*, Act. i. 6. Regnum temporale intelligebant. Et quid iis respondit Christus ? *Eos errare, non scientes Scripturas*. Nullum ei promissum esse regnum in Israël. Illo quidem responso nihil istiusmodi respondit, neque correxit aut subindicavit ullum errorem in Discipulis quoad rem ipsam, sed tantum quoad rationes temporum : in inquirendo tempore eorum repressit curiositatem. *Non est, inquit, vestrum nōsse tempora, & opportunitates : quas Pater posuit in suā potestate.*
Neque

Neque aliter eos corripuit, instruxit aut informavit.

PARITER cum Zebedæi filii primas pe- Mat. xx.
tebant sedes in regno Christi, de regno externo & temporali locuti sunt, nec tale regnum ei futurum negavit Christus, aut Zebedæorum fidem culpavit aut redarguit eatenus, sed Patri disponendas reliquit sedes & dignitates illas. Ab his locis & exemplis discimus, Christum oblatis occasionibus, nunquam abnegasse regnum temporale sibi futurum, nunquam abdicasse jus illud & titulum, nec Prophetarum Vaticinia de suo regno ad merum *Spirituale* transtulisse. Nullus hic locus metaphoris; non magis negavit Christus se esse Regem Judæorum, quàm se esse Deum. Si dixisset Angelus ad B. Virginem, sanctum Jesum concepturam, Deus dabit illi Solium Davidis *spiritualiter* acceptum: & regnabit in domo *Jacobi spiritualiter*: Fuiſſet utique locus aliquis restringendis antiquis Prophetiis. Quùm verò de utroque regno, utrâque gloriâ, spirituali & temporali, locuti sint Prophetæ: nec ulla facta sit deinceps restrictio aut nova interpretatio, sive verbis Angeli, regiam Christi nascituri dignitatem prædicantis; sive per verba Christi, cum de suo regno (publicè aut privatim) ageretur; nec denique ab aliâ quâcunque authoritate sacrâ: Hæc, inquam, quùm ita se habeant, quo minus utroque sensu præme-

præmemorato Christus sit futurus Rex gloriosus, nihil video quod impediatur: quid dico, *Impediat?* quum id suadeant, probent, convincant, ex omni parte omnia. Nec ullum sit promissum in veteri Fœdere (Illud saltem si excipias de Messia venturo) sæpius Illo repetitum, *De conservandis tandemque restituendis Judæis.*

HIS ita dictis & expositis, Quærendum restat, Quo jure, quâve autoritate, Regnum Messia promissum apud Prophetas transferant Interpretes nonnulli ad regnum nudè *spirituale*. Non id dixere Prophetæ, aut Christus, Angelus, Apostolice, quantum hactenùs vidimus. Quo sacro Interprete, quæsumus: quibus interpretandi regulis nituntur? Recepta est Regula apud Interpretes, tam Christianos quàm Judæos, *non recedendum* esse à Literâ, quoties nihil habet absurdi, aut naturæ rerum contrarii. De hâc regula inter Interpretes Christianos nullum est, opinor, dubium: & eandem interpretandi regulam sibi constituerunt Judæi.* Hanc proinde observandam duximus

* Menaf. Ben. Isr. de Resurr. Sciendum est scripturam semper secundum Literam intelligendam & explicandam esse, nisi explicatio contineat aliquid quod implicat contradictionem. Idem de Term. Vit. Præfat. Credunt Judæi Literæ, quoties nihil sonat absurdi. Sed Allegorias admittunt, ubi in proprietate verborum sensus fuerit rectæ rationi adversus.

mus in exponendis scriptis tam veteris quàm Novi Testamenti. Unius aut alterius loci aut locutionis, si per allegorias vim diluere studeas, non ægrè feremus: At fundamenta tollis, si nihil eximii & singularis, respectu habito ad Judæos, in illis promissis contineri asseras. Istiusmodi interpretatione non tantum hanc aut illam Prophetiam aut dictionem in alienum detorques sensum, sed eniti videris contra totum flumen librorum Prophetarum. Allegoriis & expositionibus figuratis nonnunquam locum esse concedimus, cum id nos moneat jubeatque argumenti substrati necessitas. Sed periculosum mihi videtur, Prophetias insignes & sæpius repetitas (nullâ cogente necessitate) in allegorias decoquere, ne tandem in fumos & vapores abeant.

CUM Deus Cælum vitamque cœlestem promittit piis, cum *coronis & voluptatum fluminibus*: & ex alterâ parte interminatur improbis *vermem nunquam moriturum*: Libenter concedimus in his locis interpretandis nonnihil recedendum esse à Literâ: Ita tamen, ut semper retinenda sit summa rei: in illis nimirum supremam fœlicitatem, in his extremam miseriam denotari. In ipsis Allegoriis, parabolis, hyperbolis, aliisque dictis figuratis, sunt quædam, ut ita dicam, *Stamina*, quæ non sunt violanda. Promissa de Messia venturo

turo & regnatura, data erunt Patribus populoque Israelitico in consolationem, gaudium & exultationem, & eorum semini in perpetuum. Per hanc autem methodum interpretandi Prophetias, spem omnem abscindis Israeli, ramos & radices: ac si consilia Dei non essent ἀμεταμήλιτα, nec ipsius iuramenta ἀμετάθετα. Hactenus enim mala maxima, parum boni præ cæteris, Judæis accessisse vidimus ab adventu Messia. Et nisi postliminio recipiant Terram toties promissam, ab hæreditate paternâ, cæterisque bonis in Tabulis sacris iterum iterumque consignatis, penitus exciderunt. Aliud prorsus expectasse videtur B. Maria: se nempe parituram esse adiutorem & benefactorem Israelis, cum divinitus mota cecinit, Jesum in utero gestans, *Adjuvit* Luc. i. 54, *Deus Israël* *servum suum, ut memor* 55. *esset misericordiæ, prout locutus est Abrahamo, & semini ejus in æternum.* Dein, Zacharias, spiritu sancto repletus, cum de Jesu nascituro prophetaret, hæc dixit, *Benedictus sit Dominus, Deus Israël, quod* Luc. i. 68, *inviserit & redemerit populum suum. Et* &c. *erexerit cornu salutis nobis in domo David, servi sui. Prout locutus est per os sanctorum, qui à sæculo fuerunt, Prophetarum suorum. Fore ut nos servaret ex inimicis nostris, & è manu omnium qui oderunt nos. Ut uteretur misericordiâ erga Patres nostros, ac memor esset fæde-* ris

ris sui sancti; Et juri jurandi quod juravit Abrahamo patri nostro se daturum nobis, ut sine metu, è manu inimicorum nostrorum liberati, serviamus ipsi: cum sanctitate & justitiâ in ipsius conspectu, cunctis vitæ nostræ diebus.

IN hoc sacro Cantico, solutæ linguæ & sermonis restituti primitias Deo offert Zacharias. Laudat nomen ipsius ob Messiam quamprimùm nasciturum, gestitque & exultat in contemplatione bonorum quæ exinde Israeli essent adventura. Salutem, pacem, & liberationem ab omnibus suis inimicis Israeli prænunciat. Allegatque in testes ab antiquissimis sæculis Patres & Prophetas. Nec temerè quidem, Abrahamum, Isaacum, Jacobum, Mosem, Davidem, Isaïam, cæterosque Prophetas tam majores quàm minores, fidejussores habet: complectitur hoc promissum omnium sæculorum sacram fidem, Tempora antiqua & recentiora, utriusque fœderis oracula, ab Abrahami ætate ad Christum nasciturum, natum, denatum, & resuscitatum, in cœlos evectum, & demùm rediturum: in hâc serie conspirant & consentiunt omnia testimonia. Consentiunt, inquam, in has conclusiones generales, *Deum nunquam deserturum esse finaliter populum suum Israëliticum.* Secundò, *Nondum impleta esse promissa omnia Israëlitis data.* Denique,

A P P E N D I X, &c.

nique, Tandem fore Judeis felicitatem
aliquam eximiam per & propter Messi-
am, cum tempora refrigerationis advenerint.
Quæ Deus festinet, in suam gloriam, per
eundem Jesum Messiam.

F I N I S.

